

אסיפת גליונות

פרשת משפטים תשפ"ה

החברות מיועדות לבתי כנסת
נא ונא לא להוציא מהבית כנסת
עד לאחר שבת

נא לא לעיין בשעת התפילה

תוכן העניינים

3	אבני אפד - מדרשי הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
7	יסודי העולם - מרחן צדוקי הדור מייסדי החסידות אהרן המלומד
12	מטיעה של שמונה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
13	כאמזנטי יהודה - המשפיע הגאון הצדיק רבי משה וואלפסאן זי"ע ועב"א
15	מפיערא דאבא - כ"ק מרן ארמו"ר בעל האמונת אברהם מפעסטבורג זי"ע
19	דבריו חיים וקיימים - כ"ק מרן בעל מהשבת הלוי זצוק"ל
27	מהשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שארול זצ"ל אב"ד צידוד
29	לודמיר - להפנת מטבת של הרה"ק רבי שלמה מקארליק זי"ע
31	על ההסידים - ההסיד הנודע רבי זאב דוב (בעיל) לודמיר ז"ל
35	מאורי הנלה - מרחן האדמו"רים מאורי גילת ארה"ב זי"ע"א
37	ויטע אטל - הגה"צ רבי שמואל אהרן לודר זצוק"ל
38	אמרי דוד - הגאון הצדיק רבי דוד מאיר חיים זצוק"ל
39	אבן הושע - הגה"ח רבי יוסף מרדכי חיים זצ"ל
40	כריכה משולשת - הצדיק רבי יצחק זיבמן מטיענה זצ"ל
41	פאר מקורשים - פנינים נדרים מספרים עתיקי ומרן - הרה"ג רבי נחמיה העין שליט"א
42	שורשי החסידות - יסודות דרך הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ועב"א
43	משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שטבער שליט"א
47	מעיינות חיים - כ"ק ארמו"ר מטעמטוואר שליט"א
51	סוגיא כפרשת השבוע - ישובה הגדולה משכנב
53	עמק הפישה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
56	פניני המון - המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנהלסון שליט"א
57	אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלק) זיכערמאן שליט"א
59	פניני הרמב"ן - הגאון רבי ישראל מאיר קעניג אב"ד יאקא שליט"א
61	המודא דאדינותא - הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
63	היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
65	לב ההלכה - מפעל שונה הלכות
67	הלכה למעשה - הרה"ג רבי שלום געשטענער שליט"א
69	שיעורי הלכה - הרה"ג ר' מנחם מענדל גינר שליט"א
71	הדושי והודך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א
72	משמחי לב - עניני הלכה
73	במשעולי החסידות - להבין ולהשכיל ברכ"ק של תלמידי בעשט"ק
77	פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
79	יפה שיהיון - עובדות קודש מגדולי ישראל שנטבעו ע"י צאנזארים
81	הוי ודוד במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
83	עתיקון - פארציטייטע עולם הנגינה
87	דערו - סאמיטי

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת אמירת קדיש

שו"ע (סימן נ"ו ס"א): יש לכיין בעניית הקדיש

משנה ברורה (סק"א):

ובספר **מטה משה** סימן תי"א הביא בשם מדרש שהכם אחד נטראה לתלמידיו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי נוהר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש. ואפי' להרהר בד"ת אסור בשעה שהחזן אומר קדיש מפני שצריך לכיין הרבה בעניית הקדיש [פרי הדש]. ואין חילוק בין קדיש על תנ"ך או אגדה או משניות [פמ"ג]:

מוגש ע"י ועד מורא מקדש

החברות מיועדות לבתי כנסת
 נא ונא לא להוציא מהבית כנסת עד לאחר שבת
 למענוניים ניתן לשלם חד פעמי או ה"ק דרך נדרים פון
 קופת חסידים הראשונים / 2905 או במספר ישיר 079-969-7799

מערכת אסיפת גליונות 0733-45-44-99
לפרסום בחוברת 0733-45-45-17

עימוד: מאורות - בית"ע 0548463972
 הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

ממקור ישראל והלכות רבנו ישראל בעל שו"ת
ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששאב מבארם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זע"א
רב ביהמ"ד דחסידו בעלזא בלאנרדאן

אבני אפד

פרשת משפטים תשפ"ה

ספ"ה ק עבודת הגרשוני

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו' (שמות כא, א).
שמעתי אומרים משם הרב הצדיק הקדוש מצארדיטשוב
זללה"ה, שצא לפניו משפט ראשון שהיה סוחר אחד צא לק'
צארדיטשוב עם דבש ולא יכול למכור אותו, ועמד הדבש אצל
איש אחד עשיר, והוא נסע לציחו והיה עושר גדול ונטרד
צעסקיו הגדולים, עד אחר כמה שנים צא לו על הזכרון שיש לו
כמה מאות חציות דבש בק' צארדיטשוב, ונסע שמה וצמח כך
מת אותו האיש אשר העמיד אצלו הדבש, וגם זוגתו, ולא נשארו
צלתי יתומים אשר לא ידעו צמילי דאציהם, וכאשר צא שמה שאל
על הדבש שהניח, ולא היה מי להשיב כי מתו האנשים האלה,
והיתומים השיבו לא ידעו, אמת שבעצונן אצו נשאר גם דבש
אצל לא ידעו אם הוא שלך.

והלכו לדין להרב הצדיק זללה"ה, וכולם היו מכירים לאותו
האיש שהוא ישר הולך ועושר גדול וצודאי לא יטעון
שקר, אך על פי דין תורה אין היתומים צריכים לשלם לו כלום,
והיה להרב צער גדול מזה וצכה והתחנן לפני הקב"ה שנודמן לו
צראשונה משפט כזה אשר הוא יודע וניכרין דברי אמת שהוא
טוען אמת באין ספק כלל, והדין תורה פסק שלא ישלמו לו כי
אין מוציאין מן היתומים צלי ראייה, עד שנכמרו רחמיו עליו מן
השמים וצא אצלו המת שהעמיד הדבש אצלו, ואמר לו לא
תצטער רבינו כי המשפט לאלקים הוא, ואצי עשה פעם אחד
מסחר עם אצו של אותו עשיר, ונשתקע ממון אצי אצל אצו כפי
שיעלה מחיר הדבש לא פחות ולא יותר, ולכן יפסקו הדין צלי
שום עיכוב כלל, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו.

ספ"ה ק דברי יחזקאל - הרה"ק משינאווא זי"ע

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א).
אימת צוה"ק (זד) פתח רבי שמעון ואמר ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם תרגום ואילין דייניא דתסדר
קדמיהון ואילין אינון חדודין דגלגולא ודיין דנשמחין דאחדנו
כל חד וחד לקבל עונשה, ע"כ. יש לפרש כוונת זוהר הקדוש
כך, דהנה יודמן שני אנשים צאים לדין לפני הצית דין, וכאשר
ישמעו הצית דין טענות הצעלי דיינס, יפסקו הדין תורה זה
זכאי וזה חייב, כי אין לדיין אלא מה שעניו רואות, ואותו
שחייבו אותו יודע בעצמו שהוא זכאי בצירור גמור, וצחינס
חייבו אותו הצית דין לפי ראות עיניו, ולמה יודמן כך שצית
דין יפסקו דין תורה להיפך, הלא אלקים נצב צדחת אל בקרב
אלהים ישפטו.

אלא האמת הוא שלא יאמר מהצית דין משפט מעוקל ח"ו, אך
לפי שצנגלול ראשון היה הוא חייב לזה ולא החזיר לו,
לפיכך סיבב השי"ת עכשיו שיוציא מידו הגזילה אשר גול אותו
צנגלול הראשון, לכן חייבו הצית דין אותו צדין תורה להחזיר לו
עמה. וזה מאמר הוהר הקדוש ואילין אינון חידודין דגלגולא,
ר"ל ואלה המשפטים אשר הצית דין יחייבו למי שהוא זכאי
בצירור, הוא צריך להיות כן, מחמת שצנגלול העבר היה חייב
לזה, וצא לתקן צנגלול זה מה שקלקל צנגלול העבר, ודיין
דנשמחין דאחדנו כל חד וחד לקבל עונשה, ר"ל כדי שתקבל
נשמתו עכשו אשר חטא צנגלול ראשון לפיכך חייבו אותו עמה
הצית דין, וזהו אשר תשים לפניהם, שתשים המשפט לפי
הגלגולים הראשונים.

כתפת האפד

דקות והודיעו לו בחלום מן השמים, "תדע פשר הדבר כך הוא, באמת שהלוקח נתן
מעות למכור שמת ואמת הוא אתו, אבל עם כל זה חייב הלוקח ההוא סך הכסף הזה
לאבי היתומים, ועל כן נתגלגל הדבר כן כדי שישלם לו בגלגול הזה מה שחייבו מגלגול
הקודם. ועמד משינתו וסיפר הדבר ללוקח ההוא ואמר לו אמת הדבר שאתה נתת מעות
לאבי היתומים, אבל תדע שהמעות ההוא היה רק דרך פרעון שהיית חייב לו בגלגול
הקודם, עד כאן המעשה.

ומעתה בא וראה שאף על פי שכמה פעמים יהיה נראה בעיניך שעל ידי פסק
בדין תורה יוצא החייב זכאי והזכאי חייב, עם כל זה תדע שמן השמים נתגלגל
הדבר כדי שישלם אחד לחבירו מה שחייב לו מגלגול הקודם. ובוזה מבוארים
היטב דברי הזוהר הקדוש דקאמר ואלה המשפטים, וקשה הלא כמה זימנין יוצא
להיות שעל ידי המשפטים יחייבו הזכאי ויזכו את החייב, ועל זה מתרץ דא רוא
דגלגולתא, והבן.

ב. שמעתי מרבינו ה"אמרי חיים" זי"ע שהרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע היה
לו בתחילה ספיקות האם לקבל על עצמו את עול הרבנות בעיר בארדיטשוב, אך מיד
בהגיעו שמה באו לפניו ג' דיני תורה בין בעלי דינים שבאו שם להתדיין לפניו, וכששמע

א. ב"דברי יחזקאל החדש" הוסיף והביא עובדא שסיפר הרה"ק משינאווא זי"ע מעשה
שאייר בעיר אשר הק' בעל "קדושת לוי" גר שם, והמעשה שהיה כך היה, איש אחד
היה דר שם והיתה לו חנות גדולה וסחורה בשייו לערך ג' אלפי כסף, וכאשר בא למי
הזקנה ומאם בהבלי העולם הזה והיה רוצה לעבוד את ה' בכל מה דאפשר, הלך ומכר
את כל סחורתו לאיש אחד אשר דר שם בעירו ותיכף שילם לו את כל הכסף בעד
סחורתו וישראל בנייהם שהסחורה יקח בעוד איהו ימים ולא עשו על זה שום כתב וגם
עדים לא היו שם, ואיהו שעות אחר זה מת המוכר ההוא פתאום במיתה חטופה רח"ל,
ומיד כאשר שמע הלוקח הדבר הזה בא לבני המוכר וצעק תנו לי את סחורתי אשר
קניתי מאביכם בכסף מלא, אבל הם לא האמינו לו וענו כולם פה אחד שקר בימיןך והבא
עדים על דבריך, אבל בחינם חיפש אחר עדים ולא מצא.

והלכו כולם, היינו הלוקח ההוא עם היתומים אל הרב בעל המחבר "קדושת לוי"
והציעו לפניו את טענותיהם, והרב כאשר שמע את טענותיהם נתחלחל מאוד כי על פי
דין תורה אין הלוקח נאמן כנגדם אפילו על ידי שבועה, וגם הוא בעצמו מחויב לטעון
ליתומים, ובאמת היה ידוע שהלוקח ההוא האמת אתו, ולא היה הרב הנ"ל יכול ליישב
את דעתו מה לעשות והיה במבוכה גדולה, וכאשר ישב על הכסא שלו נתנמנם על איהו

גשם ושלג וקור וחום מלעשות מנאותיו ככל פרטותיהן על
 נד היותר יפה ונאה.

ואפילו צמדות האסורות לנו שהם הגאווה הליינות והכעס
 וכדומה, שהם צודאי כוחות היגה"ר הרי נמצאים
 בקדושה והן משוננות ומפוארות מאוד, כי כאשר האדם רוצה
 לעשות מלוא או לעמוד להתפלל הנה אם ידמה צנפשו שכל
 מנאותיו ותפלותיו כמעט לריק הם ח"ו ואינם פועלים כלום אזי
 ממילא לא ידקדק בהן לעשותם כראוי ולכוון מוחו ולבו אליהן כי
 לא נחשב אצלו אם יעשה או לא, למיעוט ערכן לפי דעתו, וכמה
 פעמים לא יעשה כלל איזה מנאות מן המנאות אחת או שתיים
 למיעוט חשיבותן צעניו. אבל אם יאמר אדם בלבו כי הלא
 השפעת כל העולמות וחיותם וצרכתם תלוי בתפילתי ומנאותי
 ותורתתי, וכמאמר חז"ל (סנהדרין לו.) שחייב אדם לומר בשבילי נברא
 העולם וכו', וממילא כמה תענוג ונחת רוח מגיע לצוראינו ב"ה
 וב"ש מזה כשמתזכרין כל העולמות וכמה קישוטין ויחודי
 השכינה תלוי במנאות אדם מישאל, או לא יהיה קל צעניו מנאה
 אחת ממנאות התורה, וכארי ישאג וכנשר ידאה לרוץ אולי יזכה
 לעשות אחת ממנאות האל.

ובמה מנאות ממנאות שאדם דש צקציו אלו מניחין מלעשות,
 כמו מנאות הליות אדם לחצירו ולתלמידו ומכל שכן
 לרבו, שענינה גדול ונורא, נד ולמד מדברי הרמב"ם ז"ל (פרק יד
 מהלכות אצל הלכה ג ו) צמה שהאריך במנאה זו עד מאוד, וכדומה
 שארי המנאות שאינם נחשפין לאדם לתת לצעניו. אבל אם כך
 היה צנפשו שצכל מנאה ומנאה פועל פעולות גדולות בשמים
 ובארץ, היה יקר צעניו אף מנאה אחת מן הקלות שבקלות

הגנה צאמת רוב דינים הנוגעים ליתומים, הגם שהצית דין
 רואים ששכנגדו צא בטענות אמת, והוא לכאורה נגד
 חוש השכל, אך מן הסתם הוא טוב וישר כן וכנ"ל, ומן הסתם
 היה מגיע מקודם מאצותיו לאצות היתומים והקצ"ה מזמניו
 לפונדק אחד וכל אחד יגצה את שלו כדין תורה וכהלכה.

ספה"ק באר מים חיים ג

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי
ואת בני לא אצא חפשי וגו' (שמות בא, ה). כי
 נודע מה שאמר הכתוב (משלי טו, ז) צרלות ה' דרכי איש גם
 אויביו ישלים אמו, ואמרו חז"ל (בראשית רבה נד, א) זה היצר
 הרע וכו', כי היצר הרע מתהפך אצלו לטוב לעבוד עמו
 עבודת השם, כמאמר חז"ל (ברכות נד.) צפוקו ככל לצבך צפתי
 יצרך צינר טוב וצינר הרע, כי הנה כוחות היגה"ר שהם
 התאוה והחמד והקנאה והצערת האש בלב לחפצי העולם
 לתאוות לתחמדי עוה"ו עוד כסף וזהב עוד מלבושים עוד
 כבוד עוד מאלל ומשפתה וכדומה, את כולם אם יקחם האדם
 לעבודת צוראו מה טוב ומה נעים והוא שיתעלה ויתמוד ככל
 יוס ויוס לעוד אהבה לה' עוד יראה עוד תורה עוד מנאות
 עוד הגרמת תענוג ונחת רוח לצורא עולם ולשכינה הק'
 ולכל העולמות הקדושים וכדומה, והקנאה להתקנאות צמי
 שהולך דרכי ה' יותר ממנו לעשות גם כן כמוהו על דרך
 אומרם (צנא צמרא לא.) קנאת סופרים תרבה חכמה, והזריות
 והחשק צמיות צוערת כרשפי אש שלהבת י"ה לרדוף תמיד
 אחרי מנאותיו יתבצר באהבה ושמתה צוריות רב ולא יעצרו

כתפת האפר

שמצאתי אותם, ובכן באתי לקיים את מצוות השבת אבידה, והרי שלך לפניך. ענה לו
 הסוחר ואמר לו "צודק אתה שהמטפחת שבידך מדוייק הוא כמו המטפחת שנאבד
 ממנו, אך לא זה הוא, שהרי המטפחת שלי מצא אותי יהודי אחר וכבר החזירה לי
 בשלימותו". הלך האיש המוצא, להאיש שהחזיר את הכסף להאבד ואמר לו "יודע אני
 שלא מצאת שום אבידה, שהרי אני מצאתיה והנה היא נמצאת בתוך ידך, וכבר נודע לי
 שנכנסת לחנות זה וזה כדי לקנות את המטפחת ולפרוט את המעות, ולכן נא אל תקח
 ממני את מצות השבת אבידה שנקרתה לידך וקח את המטפחת והכסף תמורת כסף".
 אך האיש שהחזיר את האבידה לא רצה לשמוע את אשר הוא אומר וטען "הנה אני
 קיימתי מצוה בשלימות ואין לך רשות לקחת ממנו, ואני לא מוכן למכור מצוה גדולה
 זו בעד כל הון דעלמא, ובוודאי שלא אקח את הכסף שאינה שייכת לי". משאל באו
 לעמק השוה החליטו האנשים לגשת לדן תורה אצל הרה"ק ר' לוי יצחק מבראדיטשוב
 שיאמר להם האין לנהוג עם הכסף הנמצא.

כשמעו הבאריטשובוער את דבריהם פסק ואמר, "הנה האיש האובד הרי קיבל
 את כל כספו חזרה בשלימות, א"כ הדין תורה הוא ששניכם צרונכם לזכות במצוות
 השבת אבידה, הרי שהדין תורה הוא בניכם לבין הש"ת המשלם גמול לעושי צדונו,
 א"כ ישלם הש"ת לשניכם את שכר מצות השבת אבידה, והכל על מקומו יבא בשלום",
 וזה התחיל להשאר במקום קדוש כזה ולמכן שם כרב העיר.

ג. תמעתני בעולם שאמרו להרה"ק מרוזין ז"ע על ספר הקדוש "באר מים חיים"
 שהוא מאריך מאוד בלשונותיו ומאמריו, ואמר הרה"ק מרוזין "חס ושלום! אין שם
 שום דיבור מיותר!..."

ד. שמעתני מפ"ק של רבינו ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ ז"ע על ספר מבאר היטב הדבר דיש
 קנאה ויש קנאה, יש קנאה שהיא טובה וכמאמר חכמינו ז"ל "קנאת סופרים תרבה
 חכמה", והיינו שאינו מרוצה מעצמו ורוצה תמיד להיות מוסף והולך ולהתעלות ביתר
 שאת כמו שרואה אצל השני שעולה מעלה מעלה בדרך השם. אולם זה שאינו יכול
 להביט על השני ועיניו צרות במעשי הטובים וחושב ומצפה תמיד מתי יפסיק הלה
 מלעבוד את ה' ומלתעלות, וירד ממדרגותיו, זוהי רעה חולה שאומר גם לי גם לך לא

את טענותיהם של הבעלי דינים התפלא מאוד לראות את צדקתם של אנשי העיר,
 והחליט להשאר לכהן כרב העיר.

אחד מהג' דיני תורה שהתנהלו לפניו היה שיהודי אחד סוחר מערי הסביבה בא פעם
 אחת לבראדיטשוב להגל מסחרו, והלך למקום השוק כשבאמתחתו צמיו כיס מלא
 וגודש בשטרות כסף הנצרך לו בשביל מסחרו.

היות שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ובפרט כשמדובר בסכום כסף גדול כל
 כך, הבחין האיש פתאום שכל כספו ממנו כאילו בלעו האדמה, התחיל הסוחר
 לבכות במר ונפשו בידוע שכל הונו ירד לטמיון מלבד מה שלוה מאחרים ונעשה בעל
 חוב גדול ואין לו מה להשיב להאנשים שיתבעו את כספם ממנו. תוך כדי בכייתו ניגש
 אליו אדם אחד מתושבי המקום, ושאל אותו מה אירע לו ומהו סיבת בכייתו הגדולה.
 ענה לו הסוחר "אין לא אבכה הרי ליתי דמים מרובים מכל מכירי וידידי ועכשיו נאבד
 לי כל הכסף הזה ביחד עם כספי שלי, ואין לא אבכה על מר גורלי".

שאל אותו האיש "וכי יש לך איזה סימנים במעות שנאבדו ממך". "בוודאי שיש לי
 סימנים", ענה הסוחר, הרי היה לי שם כן וכך מעות, וכאן מסר לו בדיק כמה היה לו מכל
 מין ומין של שטרות הכסף, וסיים באמרו שכל הסכום הגדול הזה צרור במטפחת
 אדומה ונאבד ממנו כאן ברחובות השוק, אמר לו האיש אל תבכה, הנה אני מצאתי
 את כספך, המתן נא לי כאן במקום הזה ואני אלך להביא את המציאה. מיד הלך האיש
 לאחד התנויות שבשוק וקנה ממנו מטפחת אדומה, וצרר בתוכה את כל הסכום שהיה
 לו להסוחר, ורץ בשמחה רבה למסרו לו. הסוחר אורו עיניו בראותו את כל כספו שעדיין
 צרור בהמטפחת, ולא שלט עליו ידי זרים והלך לסיים את מסחרו בשמחה ובטוב לבב.
 אחר שעה מועטת עובר יהודי אחד בין תנויות השוק, ופתאום רואה הוא לפניו מטפחת
 אדומה עמוסה בשטרות כסף לרוב.

יהודי שהיה ירא שמים התחיל מיד לשאול את פי העוברים ושבים אם ידוע להם
 על אחד שאיבד סכום כסף גדול עד שנודע לו כל המעשה שאבד לו סכום גדול
 ומסר אלו ואלו סמנים, וקיבל חזרה את כל כספו מהמוצא הישר. הלך האיש להסוחר
 שאבד את כספו, ואמר לו אני מצאתי את אבידתך, והסימנים שמסרתם, הם בדיק כמו

ושעל זה נאמר ציהושפט (דברי הימים ב' י, 1) ויגבה לבו דרכי רק שזה הוא הכל קודם עשיית המצוה והתורה והתפלה שצריך שיגבה לבו צדי לעשותן על כד היותר טוב, אבל צעת העשייה ומכל שכן אחר העשייה ח"ו ח"ו שידמה צנפשו כי כבר עשה איזה עשייה, כי הלא מי יאמר זכיתי לבי וגו' ומי עבד את השי"ת כראוי לעבוד לאלהי עולם ה' אשר אין קץ ואין חקר לגדולתו. רק שהשי"ת צרוב רחמיו ותקדויו מקבל צאהצה וצראון את עבודת האדם אם עובד אותו על כל פנים כפי כחו ותוצאותו, אבל שידמה האדם שיאל ידי שמים באיזה פעולה ועשייה הרי לא נגע עדיין בלבו הצהת ויראת ה' כלל וכלל, כי העומד בהיכל המלך אף אם יעשה להמלך כל מיני עשיות צבוחות גדולות עד מיצוי דם נפשו, לא לכלום נחשב צעניו נגד גדולת המלך ותמיד חומד ומשתוקק לשרת אותו עוד עוד מאין הפוגות, והכל בהכנעה גדולה וצאימה ויראה והצהת כנודע לטועמי עבודת שמו יתברך אפס קצהו.¹

ובחזור לענין אשר כוחות היצר הרע הנמצאים בקדושה משבחים הם מאוד מאוד, וזה שאמרנו חז"ל (בראשית רבה ט, 1) טוב מאוד זה היצר הרע וכו', כלומר אם האדם עובד השי"ת צבוחות היצר הרע הרי הוא טוב מאוד, מאוד יותר מטוב לבד, וזה שגם אויציו ישלים אותו, זה יצר הרע, שמסייע לו בחלקו לעבודת השם יתברך. וזה אומרנו ואם אמור יאמר העבד הצבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אלא חפשי, כי אחרי אשר אדוניו יתן וגו' כנוצר שיזכה האדם ליחד יחודים בכל חפצי עולם הזה, הנה צבוחות ה' דרכי איש גם אויציו ישלים אותו, ויאמר היצר הרע הצבתי את אדוני, הוא זה האיש, את אשתי וגו' המה חפצי העולם שנחטעו על ידי זה האיש שהוא אדון עלי שלא נכנס תחת ממשלתי גם עמהם, הצבתיהו לא אלא חפשי מאתו, רק אהיה אתו עמו לעזרה צבוחי ליתן לו מחלקי לסייעו לעבודת צורא עולם וכו'.

דאורייתא או דרצנן גדר וסייג מדברי קבלה או מדברי סופרים או אפילו מנהג ישראל שנתסדק על פי התורה, לזד גודל חשיבות המצוה צעניו, וכשיעמוד להתפלל או לעשות איזה מצוה מן המצוות חיל ורעדה יאחזונו צוכרו מה שהוא רוצה לעשות נחת רוח להשם יתברך וקישוטי ויחודי השכינה והשפעות צרכות ושפע לכל העולמות עליונים ותחתונים, ויראה לדקדק לעשות בכל האפשרי היותר ראוי צעהרה ובקדושה ונקיות והתיחדות המוח והמתחצה והלצ וכל אצריו וגידי לתפלה או למצוה זו.²

ולחייך כאשר ידע צנפשו שאם חס ושלום הוא עושה איזה מעשה אשר לא יעשה, ח"ו ח"ו הרי הוא מורד צה' אלקיו ופוגם צשמותיו הקדושים הנוראים וממעט צחינת השפע מכל העולמות כולם, כענין שנאמר על ידי מעשה צני אדם (ישעיה' א, 2) אלציש שמים קדרות ושק אשים כסותם, והוא הרמוז על צחינת המעטת השפע והאורה מכל העולמות, עד אשר נעשה חס ושלום ח"ו צחינת החושך. כאשר ידע כל זאת יירא ויפחד וירתת מלעצור עצירה כל דהוא כמות שהוא שלא יעבור עליו כל אלה, וכל תנועותיו והרגשותיו שיהיה הכל ציחוד אליו יתברך צאמת וצחמים צלי שום מתחצת פסול חלילה צאופן שלא יחשוב צשום מתחצת ולא ידצר שום דיצור ולא יעשה שום עשייה ולא יזון צשום אצר כי אם מה שנוגע לעבודתו יתברך או לדצר הגורם לעבודתו, וכשיראה דצר שאינו לגרם עבודתו יתברך מיד הוא פורש, כי יודע צנפשו כל אלה כמה חטא גורם, ככל הנזכר. אבל אם ידמה לו צנפשו שאין עשייתו פועל כלום, ממילא גם כן לא יהיה נזהר כל כך מן העצירה כי נדמה לו מה צכך אם לא יהיה מזהר כל כך.

הרי צצחינת הגאווה שהיא צביות ונתעצת ונמאסת לפני הקצ"ה יותר מכל המדות כמאמר חז"ל (סוטה ה, א), אם הוא בקדושה משבחת מאוד ששל ידה צא האדם לקדר עבודתו,

■ כתפת האפד ■

מהם, שבעיר גדולה תמיד נמצאים משכמים יותר, ולא ירגישו כל כך טוב בעצמם, ויראו להיות מוסיף והולך ולהשתוקק להתעלות יותר ויותר ולא יסתפקו במה שכבר עשו.

1. ידוע הוא מאמר קדשו של הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע לפרש מה שכותב רש"י ז"ל (וי"פ חוקת) על הכתוב זאת חוקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, ע"ל קדשו של רש"י. וביאר הרבי ר' מאיר'ל דהשטן והאומות מבקשים למנוע את ישראל מעבודת השי"ת ולכן מונין את ישראל באמרים איזה טעם וחשיבות כבר יכול להיות למצוות שלכם אחרי שנשלתם כמה וכמה בעבירות ופגמות בנשמתכם ואם כן מה [כבר נחשבת] המצוה הזאת, ובכן אין לכם מה לקיים המצוות אחרי שאין להם כל חשיבות כלל, וכן אם כבר התגבר וקיים המצוה מנסה השטן להכשילו בגיאות והתנשאות באמרו איזה טעם נפלא יש במצוה שלכם "מה טעם יש בה!", ועל זה אנו משיבים לשטן ולהאומות "גזירה היא מלפני" לפני עשיית המצוה הרי היא בבחינת 'גזירה' שאין להקשות עליו וצריך לקיימה אף בלא טעם, "ואין לך רשות להרהר אחריה", היינו שגם אחרי עשיית המצוה אין לנו רשות להרהר איך קיימנו ועשינו אותה, ואם כן אל לו לתת בלבנו מחשבות התנשאות אחרי שקיימנו המצוה.

ובאמת שני הבחינות אמיתיים כי לפני המצוה עליו לדעת גודל הנחת רוח והחשיבות שהקב"ה מחשיב נטילת ידים שלי וברכת המזון שלי וכדומה כל מצוה ומצוה, אך לאחר שעשהו צריך לדעת שבאמת רוחו הוא מאוד מלקיים המצוה כראוי וכנכון ומי יאמר זכיתי לבי אלא שהקב"ה ברוב רחמיו מקבל ממנו המצוה אין שהוא נעשית.

יהיה, וזה הוא א טריפה'נע קנאה, והיה רבינו ה"אמרי חיים" מכנה זאת בשם שיטת הקאמאניס"ן שסברו שלאף אחד לא יהיה כלום, ובין העניים ובין העשירים כולם יהיו שווים באותו מצב שלא ישיאר להם כלום.

וכן במדת אפיקורסות ידוע מה שמובא מצדיקים שאף בזה יש מקום להשתמש בצד הקדושה והוא שכשיבוא אליו אחד בבקשה לסייע ועזרה לא יהא מאמין אז שהקב"ה דאי יעזור לו ועל סמך זה ישב בחיבוק ידים דבעת צזאת חייב להשתמש במדת האפיקורסות ולחשוב אם אין עוזר לו מי יהיה בעזרו, חייב אני לעזור לו שאם לא אהיה בעזרו אף אחד לא יעזרנו.

ועל דרך זה אפשר בכל המדות להכניס לצד הקדושה, ויהיה "גיבור הכובש את יצרו" ולא נאמר "המבטל" את יצרו, אלא כפי שמבאר הבאר מים חיים צריך להשתמש ביצרו אך לכובשו תחת ידו ולהשתמש בו לטובה, ואז הרי זה המדה משובה, והכהן הגדול מאחיו רבינו ה"חפץ חיים" זי"ע היה אומר בזה: א גוטע סוחר ווייסט וויאזוי אויסצוניצן יעדע סוחרו [-סוחר טוב יודע אף להשתמש בכל סוחרו ומתי ראוי וכדאי להוציאן].

ה. מתאמרי בשם הגה"ק ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע שלא רצה שבניו יתגוררו בכפרים ועיירות קטנות כיון שאז כשיקומו לפנות בוקר בימי החורף כשהשלג יכסה ארץ ובחוף שורר השקט והרחוב ריק כאשר כולם עדיין נמים את שנתם, ויראה איך שהשלג עדיין לא דרס בו רגל אדם יעבור בלבו הרהור הנאה בחשבו הנה אני הראשון שהשכמתי ויצאתי מביתי, ורגיש טוב בעצמו ואינני רוצה זאת שיהיה מרוצה מעצמו, לכן הנני מודיע שיתגוררו בערים גדולות שאף כשישיכמו בשעה מוקדמת יצאו ויראו בשלג שכבר עברו דריסות רגלי בני אדם שעוד השיכמו יותר

הרה"ק רבי לייבל אייגר ה'תורת אמת' מלובלין ז"ע יו"ד כ"ב שבט תרמ"ח

א) הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע הסתופף בצל הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע, שהיה מן האריות שבחבורתו של הרה"ק השרף מקאצק ז"ע.

מסופר, כי כאשר הגיע הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע בצעירותו לקאצק, הורה לו הרה"ק השרף מקאצק ז"ע להידבק אל תלמידו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע, באמרו לו, ס'איז דא א יונגערמאן, מרדכי יוסף, צו איהם זאלסטו גיין.

כמובן, אשר לאחר שנעשו חילוקי דעות בין הרה"ק השרף מקאצק ז"ע לבין תלמידו הגדול הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע, דבק הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע ברבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע, ונלוה עמו כשפתח את חצר קדשו שבאזיביצא.

אחר הסתלקותו רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע בשנת תרי"ד, עוד היה הרה"ק השרף מקאצק ז"ע בין החיים, ונאמרו בזה שני גירסאות, כאשר לפי גירסא אחת ביקש הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע לחזור לקאצק להסתופף בצל הרה"ק השרף מקאצק ז"ע, אשר אף הסכים לקבלו כתלמיד מן המניין, אך התנה עמו תנאי שהימים הראשונים יפלו, היינו שכל שלוש עשרה השנים שהסתופף בצל רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע יתבטלו וישכח את כל תורתו מאותם השנים, אך על זה לא הסכים הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, ולא חזר לקאצק.

לפי הגירסא השנייה, כאשר התעורר הדיבורים בקרב תלמידי אזיביצא לחזור אל הרה"ק השרף מקאצק ז"ע, נענה הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע ואמר, כי מעולם לא היה מסתופף בקאצק ללא רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע, ובזאת ביקש לומר, כי לא יוכל ליסע לקאצק כשאין עמו רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע.

שמעתי בזה מפי האדמו"ר רבי אברהם אייגר מלובלין זצ"ל, כי פעם תמחו בפני הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע על כך שכמעט ואינו מביא מדברי רבו בספריו, השיב הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע ואמר, אלץ ואס מ'זאגט איז אזיביצא, היינו שכל דברי תורתו בכללם יסודותם בתורת רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאזיביצא ז"ע.

ב) דרכו של הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, היה למעלה מן הזמן לגמרי, לצד גודל דביקותו במקור החיים, ועל כן היה דרכו להתפלל תפילת שחרית אחר הצהריים לפנות ערב, ותפילת מנחה באמצע הלילה, ואילו תפילת ערבית היה מתפלל לפני עלות השחר.

פעם אחת הגיע הרה"ק האבני נזר ז"ע ללובלין, ונכנס לבקר אצל הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, ומשהבחין בסדר תפילותיו בזמנים לא זמנים, התבטא ואמר בפליאה, מי היה מאמין, שהגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל יהיה לו נכד חסיד, ולא רק נכד חסיד, אלא גם רבי, ולא רק רבי, אלא עוד רבי כזה...

כאשר הגיע אליו הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע, שאל

אותו על פשר הזמנים בהם הוא מתפלל, על כן השיב לו הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, כי משעות הבוקר מתכונן הוא לתפילת שחרית, אך אינו מספיק להתפלל עד לפנות בוקר, וכי מה עוד ביכלתו לעשות. הציע לו הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע, שידלג על תפילת ערבית אחת, שהרי כלל הוא (ברכות כז:): תפילת ערבית רשות, ואז שוב יוכל להתפלל כל תפילות היום תמידין כסדרן בעיתם ובזמנם. השיב לו הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, איך ארבעט נישט אויפן טאג, נאר אויפן שטיק, היינו שאין מטרת עבודתו להספיק את הכל לאותו היום, אלא הוא מתייחד תמיד אל מעשה המצוה שלפניו, ועל כן מה שייך שידלג אחד מן התפילות.

ג) הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע היה בנו של הגאון רבי שלמה אייגר זצ"ל בן הגאון רבי עקיבא אייגר ז"ע, ואביו אף היה נמנה בין גדולי המתנגדים לדרכי החסידות, והיה מתאונן בפני אביו על כך שעזב בנו את דרך החיים והתחיל בדרך חדשה שאינה לפי רוחו כלל ועיקר, ואף הוסיף לגלות לו חששו שמא אין דרך החסידות מתנהלת ברוח חכמי התורה, בזה ביקש לידע כדת מה לעשות.

אמר לו הגאון רבי עקיבא אייגר ז"ע כי בידוק אחריו באופן נטילת הידיים, אם הוא מקפיד על כל פרטי ודקדוקי ההלכה, ואכן בדק אחריו הגאון רבי שלמה אייגר זצ"ל ונוכח לראות כי הוא מחמיר חומרות רבות בנטילתו, ומשהודיע לאביו הגאון רבי עקיבא אייגר ז"ע על כך, הרגיעו הגאון רבי עקיבא אייגר ז"ע כי אם כן לא ירד מן הדרך הסלולה, ואין לו לדאוג על שלימות יהדותו.

הגאון רבי חיים מבריסק ז"ע היה דן בעניין זה מדוע נטש הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע את מורשת אבותיו ועבר לקאצק, והסיק בטעם הדבר, מפני שאנשי העיר פוזן והסביבה, לא היו לפי דרגתו, לעומת האריות שבחבורת חסידי קאצק שהיו בני עלייה וגדולי עולם, ועל כן התדבק בהם בקשר אמין וחזק.

ד) תפילותיו של הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע היו נאמרים מתוך השתפות הנפש והתלהבות גדולה עד אין קץ, וראיתי בזה בספר מוסמך ומקורי שכתב אחד מתושבי לובלין על הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע ועמיתו הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, כי פעם הגיעו כמה פוחזים וריקים קלי דעת ללובלין בכדי לשחק בתיאטרות, ובכדי שיהיה להם מה להציג בתיאטרותיהם לעורר את שחוק הקהל, גמרו אומר לילך תחילה לבית מדרשו של הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע, לחזות באופן עבודתו, ואז יוכלו לחקות את תנועותיו בתיאטרון, ובכך ללעוג ולזלזל מכל דבר שבקדושה רחמנא ליצלן.

כפי שהחליטו ביניהם באו לבית מדרשו בהדי פניא דמעלי שבתא, אמנם תכף כשנכנסו לבית המדרש לקבלת שבת, הנה ראו את הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע משורר בהתלהבות יתירה את ה'לכה דודי' בנעימה, מיד נפלה עליהם אימתה ופחד מזיו תואר פניו הקדושות ומגודל עבודת הקודש, וכאשר הגיע לומר את הפייט 'התעוררי התעוררי', ברוחו כולם כל עוד נשמתם בם מרוב פחד, באמרו, כי מבשר ודם אפשר לצחוק וללגלג, אבל ממולאך ה' אי אפשר לצחוק.

זי"ע ועכ"א

יסודי העולם

מדשן ביתם של הני צדיקים יסודי העולם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל
ששתלם הקב"ה בזורינו אחר המבול
להקים את עולם התורה והחסידות אחר המלחמה

מזן הרה"ק מסאטמאר זיע"א

עובדין קדישין - עניני פורים (ב)

הקרבנות לפני תפלת מנחה של יום הפורים פתח רבינו בסידורו הדפים בסדר העבודה של יוה"כ (וכידוע ממ"ש בתיקוני זוהר דיום הכיפורים הוא כפורים).

סיפר הרה"ק ז"ר אלימלך יודא לאנדא שליט"א:
זכיתי להיות אצל עריכת שלחנו הטהור של

רבינו הק' והטהור, וזוכר אני את סעודת משתה היין שרגיל היה רבינו לערוך בבית מדרשו של ביתו נאווה קודש (ברחוב בעדפורד), וציבור גדול מאוד התכנסו אז לשמוע אמרותיו הטהורות של רבינו, דברי תורה כדרכו בבחינות גבוהות שלא כדרכו בכל השנה, והיה זה בבחינת נכנס יין יצא סוד. ובאותה הסעודה היה רבינו שותה הרבה כוסות יין לקיים מה שנאמר (מגילה ז') 'חייב אינש לבסומי בפוראי' וכו', ועמדו שם סביב רבינו כמה חסידים עם יין בידיהם כדי למלאות את כוסו של רבינו כדי שיחכו שישתה הצדיק מיינם, כמו הרה"ק ר' אלי' דוד טירנויער זיע"ה והרה"ק עפשטיין זיע"ה, ורבינו שלחו הטהור של רבינו, ועל ידי זה היה לי הזכות לגשת קרוב לרבינו לשמוע את דברותיו הטהורים, והתבוננתי שמיד לאחר שישב רבינו על הכסא לעריכת השלחן אמר איזה דיבורים לצעמ, והתחיל להתלבלב באש קודש ונשתנה פני צורת קדשו בגונו, והרגיש רבינו שכמה בחורים יושבים תחת השלחן והרכיז עצמו תחת השלחן ליתן להם שיריים, וראיתי כי רבינו שתה מקודש ד' כוסות יין ועל כל כוס אמר איזה דבר תורה, וראינו שיש לו איזה כוונת בזה, וכששתה רבינו את כוס התמישי נענה ואמר "כוס של אליהו", וכוס הששי אמר "מער פארדארבט גישט די כוונה" (יותר, אינו מקלקל את הכוונה), וכונתו הייתה כי אף ששותין יותר מסכום ד' כוסות עדיין אפשר לכונן הסודות מה שצריכין לכונן ואשר היה מכין כששתה הכוסות הקודמות.

וכששתה רבינו הכוס השביעי הכריז ואמר "ביי אונו הייסט זיבן מלכות און מיר ווילן א מלוכה פונעם באשעפער אליין" (מספר שבע הוא מדת המלכות ורוצים אנו מלוכה מן הקב"ה כביכול בעצמו)

עס אוועק" (זה יהיה לך לתועלת, תשמור זיע"ה). וראיתי שהשיג האדמו"ר את מה שאמר לי הרה"ק מסאטמאר זצ"ל והיה לפלא. והראה לי ר' ראובן כי לקח את החמשה דול"ר ותפרו בתוך המכנסים שלו שלא יפול ממנה לעולם. ואמר לי: "תדע מעולם לא הלכתי אצל

דברי אלוקים חיים

אם חבל תחבול שלמת רעד. אפשר לומר דהנה מודעת זאת שהרמ"ח מצות עשין וספי"ה מצות לא תעשין, הם כנגד הרמ"ח איברים וספי"ה גידים של האדם, וכמו שיש באתם איברים גשמיים איברי הגוף. כמו כן יש איברים רוחניים איברי הנשמה, וכמו שאיברי הגוף צריכין למזון הגשמי ולדברים הגשמיים הצריכין לכל אבר ואבר, כן האיברים הרוחניים כל אבר וגיד ניזון ויונק מהשפעת מצוה השייכת לה, וכל אבר חיותו מקיום מצוה עשה אחת, וכל גיד חיותו מקיום מצוה לא תעשה כנדוע מספה"ק, (ענין קדושת לוי קדושה ראשונה לפרוים), וח"ו אם פוגם באחת ממצות ה', פוגם גם באותו אבר וגיד שיונק מאותה מצוה, הן באיברי הגוף והן באיברי הנשמה ונכובה השפעתן וחיותן ח"ו.

וזהו דרך זה אפשר לרמז במאמר הכתוב **אם חבל תחבול שלמת ריעך עד בוא השמש תשיבונו** לו כי הוא כסותו לבדה הוא שמלתו לערוי במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי הנין אני, (וענין בישמח משה פרשת תצא מה שכתב בזה לפי דרכו). ולדרכו אפשר לומר דהנה ידוע כי עיקר האדם הוא הנשמה, מה שאין כן הגוף הוא רק לבוש וכסות אל הנשמה וכמ"ש בספה"ק, (ענין מה שהאריך בזה בסידורו של שבת ח"ב דרוש ד).
וזה שאמר **אם חבל תחבול שלמת ריעך**, היינו שאם הכשל ח"ו בעברך על אחת ממצות ה' ברוך הוא, ועל ידי זה יהיה נפגם ח"ו אותו אבר שיונק חיותו מקיום המצוה ההוא, והנה נחבל שלמת ריעך, היינו איברי הגוף שנטע בך הקדוש ברוך הוא שהוא ריעך וריע אבין (משלי כז'), לזה אמר עד בוא השמש של יום הכיפורים תשיבונו לו שתשוב בתשובה לפניו יתברך, כי הוא כסותו לבדה הוא שמלתו לערוי, שהלא איברי הגוף הם רק כסות ולבוש אל הנשמה, ובעברו על אחת ממצות ה' יתברך, הלא נפגמו גם איברי הנשמה שהם העיקר וחלק אלקי ממעל, ואם כן במה ישכב לעתיד, ועל כן תתאמץ לתקן הפגמים על ידי התשובה, ולזה אמר הכתוב שהבורא יתברך הבטיח והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי הנין אני, והבן.

הרופא וגם לא אצל רופא שיניים מאת שיש לי התמשה דול"ר, ולא הייתי מצונן (פארקילט) ושום דבר לא חסר לי."

סיפר הרה"ק משאפראן זצ"ל:

המשב"ק של הצדיקים בעל דרכי תשובה ובעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל היה החסיד המפורסם ר' חיים בער גרינפעלד ז"ל, כשבא לארה"ב נתנדב ברבינו ז"ל, ורבינו כבדו מאוד. בפעם הראשונה שמע את רבינו בקריאת מגילה בשאל ר' חיים בער: איך קוראת המגילה של הרב מסאטמאר, וענה להם ר' חיים בער: "די חברה... קענען זיך... ער שרייט דארט וויא דער רב האט געשריגן" ("החברה... מכירין את עצמם... הוא צועק שם איער: שערב צעק"ן שרבינו צועק במגילה באותן הפסוקים שהרב ז"ל (המנחת אלעזר) צעק בקראו את המגילה, וכנראה שמכוון שם הסודות הטמונות במגילה).

העיד הרה"ק ר' שלום אליעזר ווייס ז"ל:
שכמה פעמים ראה שבעת אמירת פרשת

שח הגה"צ ר' משה וואלפסאן זצ"ל:

"איך האב געזעהן גרויסע אידן טרינקען פורים... איי איז דאס געוועזן א גן עדן צו זעהן ווי דער סאטמארער רב ז"ל טרינקט פורים, אוי האט זיך געגאסן פערל, פערל, פערל..." (ראיתי יהודים גדולים שותים בפורים... אוי, זה היה גן עדן לראות איך הרב מסאטמאר שתה בפורים, הו, פנינים, פנינים, פנינים נשפכו...")

סיפר הרה"ק ר' חיים מרדכי פערלמוטער ז"ל:

שמעתי מזקן אחד מחסידי ליובאוויטש ורבי ראובן שמו זיע"ה שיצא ממדינת רוסלאנד, והוא היה שליח של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש הרה"ק רבי יוסף יצחק שניאורסאהן זצוק"ל, שלחון משלוח מנות לכ"ק מרן רבינו זיע"א.
וסיפר כי האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל קראו וציוה לו שיקח בקבוק יין שנתן לו וילך מעיר קראון הייסט לווייליאמסבורג דוקא הילוך ברגל (ולא יסע באוטו"א), ושמעתי לקולו והלכתי דרך הארוכה ביום הפורים להיות שלוחו הפרטי של האדמו"ר ליתן משלוח מנות להרב מסאטמאר, וכשהגעתי לבית הרב מסאטמאר זיע"ה עליתי הממריגות והפקתי על הדלת, האט מיר א מלאך געעפענט די טיר (בא נגדי לפתוח הדלת

אדם בצורת מלאך), ואמרתי לו שאני נשלח מאת האדמו"ר מליובאוויטש להביא משלוח מנות להרב מסאטמאר, ענה לי אותו המלאך "איך בין דער סאטמארער רב" ס"האט מיר געכאפט אזא פחד, איך האב נאך אזא הייליגן צורה גישט געזעהן אין מיין לעבן (פתח גדול נפל עלי לראות צורתה הקדושה, לא ראיתי מימי דמות קדוש כזה). ונכנסתי לתוך חדרו ונתתי לו המשלוח מנות ובירך אותו בברכת שמחת פורים והלכתי ממנו, ולאחר שכבר יצאתי ברחוב וכבר הייתי רחוק מבית רבינו שמעתי מאחוריי אחד קורא אותי, וראיתי שרבינו בכבודו ובעצמו עומד בחוץ וקורא אותי שאחזור אצלו, ותזתי לאחוריי ואמר לי "כי האב דיר פארגעסן צו געבן פורים געלט" (שכחתי ליתן לי מעות פורים) ונתן לי חמש דול"ר ואמר לי "ס'זועט דיר צונויך קומען" (זה יהיה לך לתועלת...)
ובליל שבת קודש לאחריו כשהלכתי לומר "גוט שבת" להאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל אמר לי בהאי לינשא: "ס'זועט דיר צונויך קומען, ליג

מרן הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זיע"א

עובדות קודש

רבי נחמן דוד, ההבדל הוא שאם הרבי מתאכסן בבית של חסיד, הרבי עושה טובה וגמילות חסדים לחסיד, אבל אם הרבי מתאכסן בבית של מי שאינו חסיד, אז בעה"ב עושה טובה לרבי... ולכן באם הרבי יתאכסן אצלי יזכה גם הרבי במצווה של גמילות חסדים... נהנה מאוד הרבי מרעיון זה, אבל אמר לרבי נחמן, אמרו לי שיש לך דירה קטנה וכך יהיה לך קשה לארח אותי, ר' נחמן דוד שכתובל פיקחותו כך הייתה תמימותו, אמר מיד לרבי: אם כך יברכני הרבי שיהיה לי דירה יותר גדולה. והרבי אכן ברכו במאור פנים.

תקופה קצרה לאחר מכן לפתע מקבל רבי'ד טלפון ממנהל הבנק שמבקשו להגיע לסניף, שהוא הגיע לסניף מעדכנו המנהל, שבחשבונו מונחים גיירות ערך [מניוית] שקנה לפני שנים רבות ובמשך שנים לא היו שוים מאומה ורק ירד ערכם עד שפרחו לגמרי מזכרונו, והנה מודיע לו מנהל הבנק שחברה זו שהשקעת בה הרוויחה מאוד ומנייתיה שוים הון רב עד כדי שרבי נחמן דוד החליף את דירתו בדירה מרווחת יותר וזכה לארח שם את הרבי זי"ע בכבוד עד סוף ימיו.

עוד אפיוודה מעניינת היה מספר לי רבי נחמן דוד, שבאחד הפעמים ששהה רבינו זי"ע בביתו, לאחר הגישו לרבינו את ארוחת הערב שהכין לכבודו, יצא פעם הגבאי המיתולוגי ר' לייבל פרוש שליט"א מהחדר שבידיו המגש עם כל האוכל שהוכן לרבי באומרו שהרבי מטרב כעת לאכול. רבי נחמן דוד שהיה מסור עד אין קץ לרבו, ביקש רשות ונכנס לחדר, ואמר לרבי שיש לו שאלה, אם יכול הוא לשאול. כמוכן שהרבי הסכים, אמר לו רבי'ד הרי אנו יודעים שאכילה זה מנהג שהרי המלאכים ירדו לעוה"ז אצל אברהם אבינו ואכלו, למרות שמלאכים לא אוכלים, ואילו משה רבינו עלה לשמיים 40 יום לא אכל - כי בשמיים אין אכילה, הרי שאכילה היא מנהג המקום, והנה תקיעת שופר ביום השני של ראש השנה כתבו הראשונים (רמב"ם פ"א מהל' יו"ט הכ"א) שהיא גם מנהג, האם הרבי יהיה מוכן גם לוותר על התקיעת שופר בראש שביים השני של ראש השנה?... התחייך הרבי וציווה לר' לייבל להכניס חזרה את המגש.

[הר"ר עקיבא לנדאו הי"ד בספרו חיפה של מעלה עמוד 132]

רבינו ביקש מחסידיו שיתפללו יחדיו בבית הכנסת 'אחים ורעים' של חסידו סקרנוביץ שניהלו ר' אליעזר אסתרון ז"ל ביד רמה, שם התפללתי שנים רבות, שם גם הכרתי יהודי תלמיד חכם גדול פיקח ונבון בשם רבי נחמן דוד צוקרמן זצ"ל, ממנו קיבלתי אני והרבה אחרים עצה ותושייה בכל התלכות חיי. הוא היה מחסידיו המושבעים של הרבי מביאלא, לא זו ימין ושמאל בלעדיו, היה מספר לי רבות אודות הרבי זי"ע.

אחת מדמויות ההוד שחקוקה בנפשי ולבי משחר לילדותי, הינה דמותו של הצדיק הקדוש הרבי מביאלא החלקת יהושע' וזותו תגן עלינו, פניו היה כפני מלאך אלוקים ותפילתו כשרן עליון הוא היה מגיע לעירי חיפה לפחות פעם בשנה, בדרך כלל בשבת שלפני ל"ג בעומר, שלאחר שבת היה ממשך לציון, אכסנייתו של רבי שמעון בר יוחאי במירון, אכסנייתו הייתה ברחוב הירדן בחליסה שבחיפה, בבית בנו שקראנו לו בחיבה רב' יענקל, חתנו של האדמו"ר רבי אברהם אביש קנר זצ"ל [לימים כ"ק האדמו"ר האהבת יעקב מביאלא ברמת אהרן]. לא משה מנגד עיניי המראה שראיתיו המון פעמים, אך שיהודים מחיפה העמלים לפרנסתם וממהרים בדרךם לעבודת בורכם, אינם מסוגלים להמשיך בדרךם הם תקועים בערגה ברחוב מתחת לחלון שבקומה למעלה עומד רבנו ושופך את נפשו בתפילתו, אינם זשים... קול תפילתו היה שובה לב, הענימות והמתיקות ריתקו את הבריות כאבן השואבת והיו נמשכים אחריו כמים, קול התפילה שבקע ממעקי הלב וחדר וניכנס לעומק לבבות השומעים והבעיר בהם רשפי אש קודש שהפכו לשלהבת, תיבות התפילה נמשחו בהם כשמן בעצמות ונבלעו בנפשם כמקחת קסם, ויהי בעלות הלהב סחב רבינו עמו את כל הנאספים וינטלם וינשאם לגובי מרומים, וישומם של אותם התפילות לא פג במהרה שעות רבות אח"כ היו עוד הנאשים תחת הורשם המסיעם שפעל בנפשם קשתה עליהם החזרה לחרונו של העולם הזה, נעימת תפילתו של אותו צדיק עוד מהדהדת באזניי, מילים ופסוקים מהתפילות עדיין חיים ותוססים בלבי וזכרוני, ממשכים לפעול את פעולתם עד היום הזה למרות מרחק של שנים כה רבות.

דברי אלוקים חיים

בס"ק תולדות יעקב יוסף [פר' בא ועוד] דשמעתי ממורי פ"י הפסוק א'-ל נקמות השם א-ל נקמות הופיע [תהילים צד], ע"פ משל לאיש כפר אחד זה שמרד במלך שהכה ורגם איוקני של מלך, או כיוצא בזה, ומיד עשה המלך אותו לראש ואעלה ממדרגה למדרגה עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב המלך עמו יותר והביאו לי יותר מדרגה וראה יותר כבוד המלך ובשרתו והנהגותיו היה יותר צער לזה שהיה בן כפר בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר והמלך עשה ככוונת מכוונת שאם היה ממיתו היה צער לפי שעוהו לא, מה שאין כבדרך הנ"ל מצטער כל ימיו ומוסיף תמיד, כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו אך מלאו ליבו למרוד כיני כבודו, וז"ש א-ל נקמות ה' רצה לומר נקמות השם יתברך הוא על ידי ריאת הרחמים, שלא כמלך בשר ודם, והוא א-ל נקמות הופיע ר"ל במה שהופיע לו מגדולתו ובראותו גדולת המלך ובזכרו שמרד נגד המלך זה אין לך צער גדול מזה ודפח"ו. ועפ"ז פ"י מרן שליט"א [צ"ל] שהעונש יהי ע"י חמים וחסדים. זה ואלה המשפטים העונש והנקמה יהי ע"י שולחן ערוך, היינו ע"י המשכת חסד ורחמים. אכ"ר.

(מכתבי נכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-פשיסא שליט"א, ד"ק בשוה"ט ליל שב"ק משפטים תשכ"ט, בביהמ"ד סקרנוביץ בחיפה)

כל אדם צריך לדעת הרתורה היא חיו, ובלעדיה אין לו חיים ובוזו הכוונה צריך ללמוד התורה. וזה מרמז רש"י הקדוש בספוק 'אלה המשפטים אשר תשים לפניכם' כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם. וצריך שיהיה בהכרה שהתורה ומצוות הוא כמו לחם וזהו תלוי כל חיות האדם. וזה מרמז גם כן בדברי הרבי רבי בונים זי"ע אשר תשים לפניכם- לפני המציאות של האדם ויקדם המשפטים. דהיינו בזה הבחינה ילמד אדם תורה שידע שכל הויות מציאותו של האדם הוא רק על ידי התורה ולית לי מגרמי כלום.

אמר לו רבנו כתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, הוא מתרגם ואילין דיניא די חסד קדמיון, מרומי. כי עיקר הוא חסד להיות מסודר הוא כאשר סדר היום של איש הישראלי הוא על פי התורה זהו קיום התורה ע"כ.

לפרש המסורה - כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. ונשמע קולו בבואו אל הקודש. ונשמע פתגם המלך. שישאל קיבלו על עצמם נעשה ונשמע על לעתיד שישמעו וילמדו חידושי תורה שיחדשו הצדיקים לעתיד עד סוף כל הדורות, ובוה יגרמו ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה', ונצאנו ולא ימות. שגם לאחר פטירתם מן העולם הזה גם כן הצדיקים ישובו להיות בחיים, והיו בבחינת קרויים חיים, ואז ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מילכות וכו' מאן מלכי רבנן כמו שכתוב בספר חסידים, האומר דבר שמו מפייהם הם מתפללים עליו וממליצים טוב בעדו, כי ימליצו טוב עבורנו בשמי מרום גם לאחר פטירתם.

ר' נחמן דוד סיפר לי כמה פעמים סיפור זה: שכשבנו של הרבי הנ"ל, שהרבי היה מתאכסן אצלו עזב את חיפה ועבר לגור בפתח תקווה, החליטו החסידים למצוא לרבי אכסניה אחרת אצל יהודי חשוב שהייתה לו דירה גדולה ומרווחת אבל לא היה מחסידו ביאלא, דבר זה לא מצא חן בעיני רבי נחמן דוד, [כנראה חשש שבעל האכסניה אינו דואג מספיק לרבי], וע"כ נכנס לרבי ומבקש לשאול שאלה, ושניתנה הרשות שאל: האם הרבי יודע מה ההבדל אם הרבי מתאכסן בבית חסידו או בביתו של מישהו אחר? שאל אותו הרבי מה ההבדל? ענה

בעקבות ביקוריו אלה בחיפה משפחות רבות מבני העיר נהיו למעריציו הגדולים ואפילו לחסידיו ממש, קשר מיוחד היה לרבי גם עם רבני חיפה כמו הגאון הגדול רבי יואל קלופט זצ"ל מגדולי רבני חיפה שהיה מעריצו מאוד באומרו שעוד לא מצא אדמו"ר חסידו שבקיא בהלכה על כל פרטיה ודקדוקיה... בעוד שהרבי אומר עליו שאינו מכיר רב שכ"כ בקיא בקבלה... שמועות בחיפה היו מספרות שהרב קלופט היה אומר בבדיחותא: שאם משיח יבוא ויאמר שכולם צריכים להיות חסידים, הרי אני ביאלעזר חסיד...

מרן הרה"ק ר' משה מרדכי מלעלוב זיע"א

שובות זכרונות שנשמעו מהגה"ה רבי דוד אריה גייהו שליט"א מחשובי חסידי פינסק קארלין

יקר מכפר חב"ד, שעבד כצבעי לפרנסתו. שבאחד הימים טיפס היהודי הזה על סולם גבוה לצורך עבודתו ולפתע צנח ממרומי הסולם וקיבל מכה חזקה בראשו, כתוצאה מכך הוא איבד את כושר הדיבור לחלוטין, ולא היה מסוגל להציא מילה מפיו במשך כמה חודשים. באותו ליל שבת הגיע היהודי לשולחנו הטהור של רבינו יחד עם חתנו. לא אשכח איך לאורך כל השישי שלח אליו רבינו שיריים ממאכליו, מהדגים, מהקוגל, ואמר לו שוב ושוב 'מאכט א ברכה' (- תברך) אך היהודי רח"ל לא היה מסוגל להפיק הגיה מפיו, לקראת סוף השנה ניגש חתנו אל רבינו וביקש "השווער" מבקש שהרבי יברך אותו ברפואה שלימה".

רבינו האציל מברכתו על היהודי וכאן אירע הנס שמה יאומן... לראשונה מזה כמה חודשים הוא השיב והוציא מפיו את המילים 'אמן, אמן'. סגור פיו נפתח. כל הציבור כולו נדהם עד עמקי נשמתו מהנס הגלוי שהתרחש ברגע זה, אך הרבי החל מיד לשיר זמירות כאילו לא התרחש כאן דבר מיוחד. [הייתי אז ילד צעיר, המאורע הזה שהייתי עד לו במעניינות נחרט כה עמוק בליבי. באותה שבת התארחנו אני ואחי הגה"ח

הרדצ"ש זי"ע. באמצע הסעודה פנה רבינו ושאלם בלשה"ק "אתם רואים את זקננו?", ר' שמואל אהרן השיב בחיוב ור' יהודה אשר השיב באמונה ויקות: "אני מאמין".

ד] בחג השבועות תשכ"ו זימרו בשולחנו של רבינו את תפילת 'מלך רחמן, כשהגיעו למילים 'זה שב ישראל לנויהם' התלהט רבינו מאוד ברוב התרגשות ודביקות כשהוא חוזר על המילים שוב ושוב ומשליך עצמו על השולחן בככי ובתחנונים, כאש להבה, 'זה שב ישראל לנויהם'. היה זה מעמד מרעיד לבבות, עד כי העומדים סביב החלו לחשוש לשלומו

[א זכרוני כשזכיתי לעשות את השבת במחיצת קודשו של רבינו זי"ע בעין גדי היינו מניין מצומצם של אברכים ושהינו במתחם סגור שהטמפרטורה בו זינקה לשיאים לוחטים של חום, גם מחוץ למתחם היה חום מאוד, אך לפחות היה שם משב רוח קל. אך לאחר השהו"ט הכריז רבינו באוזני הנוכחים "סאיז א גיהינום ברוחניות און בגשמיות אינדרויסן (-בחוץ שורר ג'יהינום ברוחנות ובגשמיות). לא לצאת החוצה"...

[ב אחד השישין שזכור לי משנות ילדותי הוא טשה ה' אלול, הילות רביה"ק הרדצ"ש זי"ע, שהתקיים בישיבת לעלוב בשכונת בית ישראל בירושלים, באותו טיש הגיע גם אחיו הגדול של רבינו, הגה"צ ר' פנחס חיים בידרמן זצ"ל. רבינו בדר"כ היה יושב על כסא זקנו רביה"ק הרדצ"ש זי"ע שהיה ירושה בידו, אך זכרוני כי באותו טיש אליו הגיע אחיו הגדול, הורה רבינו להעמיד את הכסא בצד ולהביא לו כסא פשוט כי לא רצה לשבת על כסא זה בפני אחיו הגדול וניכר לעין כל איך רבינו מקיים מאמר חז"ל 'לרבות אחיך הגדול'. אגב אציין שהיה אז שיחה גאה בין האחים על עניינים רבים בתולדות אבותיהם

דברי אלוקים חיים

כי תקנה עבד עברי. אי' בגמ' כל הקונה עבד עברי לקונה אדון לעצמו. והנה כתיב כי לי בני ישראל עבדים, ונמצא שהקדוש ברוך הוא כביכול קנה את ישראל כאדון לו. וצריך להיטיב עמו, ובמה שהגלה אותם ומיירס אותם בגלות הרי הוא כבעל חוב מצריך לפרוע להם אך טוב, וכתוב עבד ליה לאיש מלוה, וככל שהגלות מתארכת מצטבר חוב גדול ומתעמק ענין זה יותר ויותר, וכשיבא משיח, יצטרך להשיב לעמו ישראל טובה רבה ולשמחנו כימות ענתנו בבי"א.

*

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם. הנה ידוע בסדר עבודת האדם, שבתחילה צריך להתייגע הרבה ורק כשמגיעים למדרגה הגבוהה אז העבודה היא בהשקט, וכמאה"כ שבע יפול צדיק קום, וכן בסדר התפלה מקודם מתפללים בקול רם ואח"כ מגיעין לתפלה דלחש. וכיוצא בזה אמר זקני הרה"ק רבי דוד צבי שלמה זיע"א בשם הבית אהרן זיע"א מקארלין "א סאמאורר ווען ער ווארימט זיך רוישט ער אבער ווען ער קאכט ווערט ער שטיל" דהדבר דומה למיחס מים שכל זמן שלא הגיע עדיין למידת רתיחתו משמיע קול רעש, ואחר שכבר הורתח אז נשקט רעש המים. וזהו הפי' "שש שנים יעבוד" ביגיעה ועבודה רבה, אבל "ובשביעית יצא לחפשי חנם" שאז יצא לחפשי מכל אותה יגיעה קשה, כי שבע יפול צדיק ולבסוף קם.

של רבינו, שלא יהא חלילה בבחינת 'נפשו יצא בדברו' כפשוטו. וזכרוני שהרה"ח ר' מאיר כצמן ז"ל, מחשובי חסידי קארלין, ניגש ביראת קודש אל רבינו ואחז בידו בעדינות וממש התחנן "רבי, רבינו רחמנות", שיחדל קמצע מדביקותו פן יובלע לו ח"ו, כמדומני שלאחמ"כ ניגש אליו בנו כ"ק מרן אדמו"ר רבי אברהם שלמה מלעלוב זצוק"ל והפציר אף הוא ברבינו עד שהתערור מדביקותו.

מחזה דומה היה בפעם האחרונה שהיה רבינו ב'קבר רחל' ביום ההילולא י"א חשוון, חודשים ספורים לפני תולדותיו כשהגיע ליד הציון פרץ בככי נורא וזעק בקול: "מאמע, מאמע, מ'האט נאך נישט מקיים געווען וואס מ'האט דיר צו געזאגט ושבו בנים לגבולם, מאמע זאולסט זיך נישט לאזן" (-) אמא, אמא, עוד לא קיימו את מה שהבטיחו לך, יושבו בנים לגבולם, אמא אל נא תוותרי עד שתתמלא אהרן ההבטחה). במשך דקות ארוכות התייפח רבינו בדמעות שליש על ציון רחל אמנו ע"ה עד שבנו כ"ק האדמו"ר הרא"ש מלעלוב זצוק"ל ניגש אליו "טאטע, גענוג, גענוג" וביקש שיחדל מבכיו ותפילתו מרוב דאגה לבריאותו.

[ה] נחקק בקרבי מחזה נורא שאירע בשוה"ט כליל שבת קודש בבית מדרשו בב"ב, בו הגיע לשולחנו של רבינו יהודי

הק'. בין הדברים שוחחו על הולדת רבינו וסיבת קריאת שמו 'משה מרדכי' וסיפר רבינו שהוא נולד בסמוך להילולת זקנו רביה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע ב"ג טבת, וע"כ ניתן לו השם משה, וכך זכר גם אחיו רבי פינטשע. אולם ציין רבינו שאינו זוכר את היום המדויק בו נולד, והוסיף אז שגם את ימי הולדתם של בניו אינו זוכר. בנוגע לשמו השני מרדכי סיפר אז את המעשה הידוע כי כליל הזואך נאכט' שלו חלמה אמו, הרבנית הצדקנית חנה רייצא ע"ה כי היא רואה יהודים רבים מלווים צדיק אחד, בעל צורה קדושה, וכשנאלמה מיהו אמרו לה שזהו הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש זי"ע. למחרת קודם הברית כשמע הסב"ק רביה"ק הרדצ"ש את החלום התייחס אליו בכובד ראש והורה כי בנוסף לשם 'משה' שכתב הוחלט להעניק לרך הנולד יתנו לו גם את השם מרדכי ע"ש הרה"ק מלעכוויטש.

[ג] זכרוני את ראש השנה בו לא חש רבינו בטוב (בשנת ת"ש כ"ח) ביום ב' דראש השנה שחל ביום שישי, ירד רבינו מבית האכסניה לתקיעות בשעה מאוחרת מאד והתפלל עם מנין מצומצם, לאחר מכן ערך את הסעודה בבית האכסניה, אצל בתו הרבנית הצהה"ח מרת קאפף ע"ה. באותה סעודה נכחו גם הגה"ח רבי שמואל אהרן וועבר זצ"ל והגה"ח ר' יהודה אשר ראטה זצ"ל מגדולי חסידי זקינו רביה"ק

[ז] זכרוני, לאחר נישואי נכדו של רבינו, כ"ק האדמו"ר מראדווישין זצוק"ל ע"כ בת כ"ק האדמו"ר משומרי אמונים זצוק"ל, באחד מימי השמחה הגיע רבינו לביקור אצל מחותנו סב הכלה, הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זצוק"ל בעל היקרא דמלכא, חותנו של האדמו"ר משומרי אמונים, וסיפר אז האדמו"ר מזוועהיל לרבינו: "זוכר אני שהגעתי לזקני, הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע והוא הושיב אתכם על הכיסא שלו, ואצל הסבא היה זה עניין של סמיכה..."

מרחן הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זיע"א

עבודות קודש שנמעו מפי חתנו הגה"ק רבי יודאלי מדז'יקוב זיע"ע ועכ"א

עניני ההצלה מהמלחמה

אמר ר"י, שבכל הפחדים בזה הרגיע את עצמו כשעמד ע"י רבינו ולא היה מתיירא, ואמר ר"י, ששמע מספרים כי כשעבר הגבול החזיק ידיו בחגורה של רבינו, וזה שקר, כי איפה היה אז חגורה כשהלכו במלבושי הנכרים להבדיל. ואמר ר"י, ער האט נישט אפ געטרעטען פונעם רבי'ן, ער איז שטענדיג מיט געגאנגען מיט עהם [=הוא לא נפרד מהרבי, אלא בכל עת הלך עמו].

ובתוך השיחה אמר ר"י: 'א שאד ער האט מיך יעצט אויך נישט מיט גענומען מיט זיך, א שאד א שאד' [=חבל שהוא לא לקח אותי גם עכשיו אתו, חבל, חבל], ועמד שם אחד שלא הבין מה שאמר, חזר עוה"פ על דבריו: 'א שאד יעצט ט' ניסן האט ער מיך אויך נישט מיט גענומען מיט זיך, מסתמא איז נישט געווען באשערט' [=חבל שעכשיו בט' ניסן הוא לא לקח אותי אתו, מסתמא לא נגזר כן מלמעלה], וראיתי על פניו בתוך הדברים כשדיבר שעמדו דמעות על עיניו, והיה כל השמועס [=השיחה] כששכב במטה, כמעט רוב השיחה היו עיניו רטובים מדמעות.

ובתוך השיחה... סיפר ר"י שפעם היה גניבה בבית רבינו בשיכון ויזניץ, ובבוקר שקם רבינו אמר: 'א שאד איך האב נישט געזעהן ווי אזוי אזא שטיקל גייט פאר' [=חבל שלא ראיתי כיצד הצליח הגנב לעשות את הגניבה], ושאלתי את ר"י, אם מפני שגנבו אז דברים יקרי ערך, אמר ר"י: 'לא, דאס האט ביים רבי'ן נישט געשפילט קיין ראלע' [=היינו, טעם הדבר לא היה מפאת יקרות החפצים], נאר דער גנב האט אפ געארבעט א גניבה שטיקל, איז איהם געווען אינטרעסאנט צו זעהן ווי אזוי דאס קוקט אויס' ווי הגנב הצליח במזימתו לעשות את הגניבה, ולרבינו

היה מעניין לראות כיצד הוא פועל ועושה זאת], כמו שרצה לראות הבאמבעדירען [=ההפצצות] בבוקארעשט...

ואמר ר"י, שאחר הבאמבעדירען [=ההפצצות] בבוקארעשט שהתפוצץ שם הבית שרבינו היה דר שם, הלך [רבינו] לגור אצל הרב מבוהוש [הרה"צ ר' יצחק פרידמן] זצ"ל [שם בבוקארעשט], והיה אצלו הרבה שבועות. ואמר ר"י, שהבוהושער היה מכניס אורח גדול במסיני"פ ממש, ובפרט אז בימי המלחמה, ווער ס'האט געהאלטען

אנטלאפענע [=מי שהחזיק בביתו אנשים שהבריחו את הגבול] היה אחת דתו וכו'.

ואמר ר"י, שבתחילה כשדיברו לברוח מהגעטא מגרו"ד, לא רצה הרה"צ ר' מאטעלי שליט"א [זצ"ל] לברוח, כי אמר שרוצה לישב שם במנוחה עד שפעלו אצלו שילך, ואמר ר"י, כשהרה"צ ר' מאטעלע איז געגאנגען פארשטעלט וויא א גוי [=כשהתחפש לגוי], האט עהם דע יציצית ארויס געהאנגען פון די קליידער, און אזוי איז ער געווען פארשטעלט וויא א גוי להבדיל [=היציצית היו תלויים ונראו מבגדיו, ובאופן כזה הלך כשהוא מחופש לגוי, להבדיל]...

ואמר ר"י, שרבינו אמר אז בשעת הגזירות בה'תורה' על מ"ש במדרש [ילקוט] דברי הימים ב' (תתפ"ה) 'בקשו מלאכים לומר שירה, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה, אמר רבינו, בקשו מלאכים שיהודים יאמרו שירה, וע"י השירה יזכו להציל, אמר הקב"ה 'מעשי ידי טובעין

לרבו כמו שראו אצל הרבי [האמ"ח] ז"ל בהתבטלותו אל אביו הק"י. (שם, עמ' צד, בהערה).

תורותיו וספריו

"זכורני, שכשהוציאו לאור הספה"ק 'ליקוטי אמרי חיים' אמר הרה"ק רבי יהודה'לע ז"ל: 'הנכם חושבים שהרבי [האמ"ח] ז"ל אמר תורה לשם אמירה בלבד, סתם א זאגער, ואמרם כיון שהיו לו דברים נאים לומר, לא כן, אלא שהדיק שבער בלבו עניני תורה וקדושה, והוא אוגר בקרבו אורות אלו, די ווארט באדזשעוועט איהם אינעווייניג' [=הדברים בווערים בקרבו באש קודש], עד שהדיבור פורץ מקרבו, און ער געבט א זאג ארויס א ווארט... (שם עמ' שז).

"אמר הרה"ק רבי יהודה'לע ז"ל: 'הכרתי את הרבי ז"ל, ולא אמר מעולם דבר שהוא עצמו לא עמד בה'. (שם).

סיפוריו וסיפור

"הרה"ק רבי יהודה'לע ז"ל היה אומר על הרבי [האמ"ח] ז"ל [וכן ראינו אצל הרה"ק רבי יהודה'לע ז"ל עצמו], שכל סיפורי הקודש שסיפר היו רק סיפורים כאלו שיכולים ללמוד מהם איזה הנהגה טובה, או יראת שמים, מדות טובות, או ענין כלשהוא בעבודת השי"ת. (שם עמ' לב).

צופה ומביט

סיפר רבי יודאלי מה שזכה לראות בעיניו "שטרם נסיעת האמ"ח למדינת שווייץ באחד השנים לצורך מנוחה ונופש, פנו אליו כמה אברכים אשר ידעו כי במשך היעדרו מביתו יצטרכו ליתן שם לילדיהם שיוולד להם, ולא יוכלו לשאול אז בעצת קדשו, ושאלוהו איזה שם ליתן. והאמ"ח השיב לכל אחד איזה שם ליתן, לאחד אמר שם של בת, ולחבריו שם של בן, וכן הלאה. וכך היה, כי אלו שהשיב להם שם של בן, נולד להם בן זכר, ואלו שהשיב להם שם של בת, נולדה להם בת"... (זכרון יהודה עמ' קמב).

(ליהודה ויאמר נערך ע"י הרה"ח ר' יחזקאל יוסף גייגר שליט"א)

דברי אלוקים חיים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא א) פרש"י אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסף על הראשונים אלה נוס' ליהודים היתה אורה היינו תשובה מיראה שדונות נעשו לו שנגנות, שאז רק פוסל את הראשונים חטאי הקדומים, ואלה נוס' ליהודים היתה אורה ושמחה כאשר עושה תשובה בשמחה היינו תשובה מאהבה אז מוסף על הראשונים ודונותיו הקדומים נעשו לו כזכות.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא א) תרגם אונקלוס ואין דיניא די תסדר קדמיהון תשי"ם נוס' שבעת ימים ליהודים מצות ואילין דיניא די תסדר קדמיהון בלשון בתמי הכי תתנהג ח"ו עם בניך במדה"ד, הלא כבר מעתה הם משתוקקים להמצות ולהתקן די תסדר אל הסדר הקדוש שהיא בחי' אהבה ואם כן גם עליך להתנהג עמהם ברחמים.

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקח המכה רק שכתו יתן אפ"ל הפסוק בדרך צחות לכאורה היה המכה צריך לשלם גם עבור ביטול תורה של המוכה בעת חילו, אולם זה מרומו פה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ר"ל אם כאשר יתראפ ויקום ממסת חליו יתהלך בחוצות מטייל על משענתו, אז ונקח המכה פטור המכה מלשלם עבור ביטול תורה של המוכה, שהרי סימן ברור שאין אדם זה עוסק בתורה"ק אם יש לו פנאי לטיול ולהיכה, רק שכתו אבל אם וראים שבקומו מיד מתיישב ללמוד ובתורה יתנהג אז יתן צריך אמנם המכה לשלם גם עבור ביטול תורה בעת המחלה.

רק שבתו יתן שבתו ר"ל שבת שלו יתן אפ"י שקדושת שבת קביעא וקייא מ"מ מוטעל על כל אחד ואחד שיוסיף משלו על קדושת שבת ומה ההוספה השירות ותשבחות לא-ל חי שק"י.

ביים, דע יודען זענען אין אזא שווערען מצב [=כשישראל שרויים במצב קשה שכזה], און איהר ווילט נאך זיי זאלען זאגען שירה אין אזא מצב [=ואתם עוד רוצים שהם יאמרו שירה במצב כזה]?. ור"י אמר, שחושב שרבינו הק' אמר זאת בערב יוה"ק. (דבריו חיים וקיימים עמו' תטו-תכא).

התקשרותו לאביו הק'

"הרה"ק ר"י ז"ל אמר פעם, שלא ראו עוד התקשרות והתבטלות של הבן לאב ומתלמיד

מרן הרה"ק מצאנו קלויזנבורג זיע"א

עבודת קודש - תיאור נרגש מפי הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל על ימי הרת עולם בימי הרס עולם בפרוס ימי ראש

"הדרשה הנלהבת עשתה רושם אדיר. השפעתה היתה מיידית וגם לאורך ימים ולדורות הבאים. לאחריה הלכנו כולנו לאכסניונו רטובי עיניים. הדברים הנלהבים שיצאו מפה קדשו לא נפלו על אוזניים ערלות ולא על עיניים יבשות. אלינו הוא דיבר" חזרנו ואמרנו וכך גם נשמע כקול אחד מפי כל שאר היהודים במחנה."

"אלינו הוא דיבר" - היה ר' אליעזר קלוגר חזרו ואומר בהתרגשות כשהיה מזכיר שנים רבות לאחר מכן את אותה דרשה בווינדעסהיים. אותה דרשה הביאה למעשה לדביקותו והתקשרותו של ר' אליעזר ומשפחתו רבינו זי"ע, התקשרות ודביקות שהתהדקו והלכו כחלוף פחות מעשור, כאשר רבינו זי"ע הגיע לראשונה לארצנו הקדושה, בשנת תש"ו. בימים ההם לא היה קץ לשמחתו של ר' אליעזר, שכבר עלה לפניו לרארה"ק והתיישב בעיה"ק ירושלים. תיכף הלך אחריו בכל אשר ילך ולמן תקופה זו עד יומו האחרון לאורו של רבינו זי"ע נסע וצעד בדביקות חסידית מיוחדת במינה.

חיבת ארץ ישראל

טעמים הערב של אותם שני ימי ראש השנה ושבת שובת שעשה במחיצת קדשו של רבינו זי"ע במחנה העקורים בפערנוואלד, לא פגו מאת הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גם כשחלפו שנים הרבה. מצופם הטעים לפני שומעי לקחו, ובנועם שיחו אף היה מספר על עוד חוויות קודש שהיו לו כאשר ביקר בהיכלו של רבינו זי"ע.

פגינה אחת מהן לדוגמא ציינו כאן והיא מתוך סיפורו על אחד ממפגשיו עם רבינו זי"ע בקרית צאנו שבבגניה. במפגש זה גם היה בנפש הגה"צ רבי שמואל זאב הלוי ראטה זצ"ל, אבד"ק אוהעל, שלימים עלה לרארה"ק וכיהן כחבר בידי"צ קהל מחזיקי הדת.

"שוחחתי אז יחדיו בכמה עניינים" - סיפר הגר"ש אונגר זצ"ל. "תחת אחד השיחים אמר לנו הרבי זי"ע: טעמו וראו את הפירות הקדושים של ארץ ישראל, כמה טובים ומשובחים הם וערבים לחיך. הרי אני באתי מאמריקה, שם הפירות יפים ונאים למראת, אך טפלים וחשובי טעם הם, ואילו פירות הארץ הקדושה הם מלאי טעם וערבים."

"הוסיף הרבי זי"ע ואמר: אף בשעת חורבנה של ארץ ישראל, לא נטל הקב"ה מעמנו את הכל, כי אם הותיר לנו את טעמם הטוב של פירות ארץ ישראל, והבצענו תקוה לאחרית הימים, שהששית יחזיר לנו את כל המעלות שנקלחו מאיתנו."

(תשו"ח לידידו רבי משה גליק מו"ל ביטאון צאנו על הסיוע עובד הפצה)

הקדוש, עד כי פנה יום. כשסיימו להתפלל אחרי הדרשה של הרבי זי"ע, הספיקו רק בקושי ליטול ידים לסעודתא דעתיקא קדישא..."

"אלינו הוא דיבר"

את אשר חזה מקרוב במחיצת רבינו זי"ע ואת אשר שמע מפי קדשו באותם ימי הרת עולם

דברי אלוקים חיים

בתוה"ק ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו לו אשר דבר ה' נעשה ונשמע

וברשי" מבראשית ועד מתן תורה ומצות שבנוצט במרה עכ"ל ונראה שהוקשה לו דעל מה שנאמר קודם מ"ת אך שייך לומר ספר הברית ונעשה ונשמע והוא לא נאמר שם אלא סיפורי דברים ולזה כתב שכבר נצטוו במרה על הדינו ומ"מ צריך טעם למה קרא לפנינו מתחלת בראשית וברשי" ריש פרשת בראשית עמד על שהתחיל את התורה מבראשית ברא ולא בדיני התורה החדש הזה לכם וגו' ובתחלת הפרשה אלה המשפטים אשר תשים לפנינו וברשי" כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם וצ"ב הכוונה בזה ולמה לא אמר אשר תלמדם גם ואמרו לפנינו צ"ב

ונראה דהנה בוזה"ק ח"ג דך קמ"ש ע"ב ומאן דאמר דההוא ספורא דאורייתא לאחאה על הנהא ספור בלבד קאתי תיפח רוחיה וכו' וידוע שזה היה דרך הבעש"ט הק ותלמידיו הק זי"ע ועכ"ל לבאר רמזים הטמונים בכל פסוק ובעל התולדות בכל ספריו הקדושים דרך ע"פ יסוד הקדמת הבע"ט הק' שכל פסוק שבתורה נהוג בכל עת ובכל זמן בכל טעה, ובכל רגע לכל אדם מישראל ומסיר את הכסיו ומגלה הפנימיות שבתוה"ק בדרך פרד"ס, כי כל התורה אינה אלא ללמדנו דרכי ה' אך לעבוד את השת"ת, ולכן נקרא לימוד שמכל מלה שבתורה אפשר להוציא לימוד ומוסר תלמוד לעבודת הבורא, וכל ספר התולדות מוסד על דרך זה ואף בפסוקים של מלכי האדם טמונים רבבות סודות נעלמים בסתרי תורה מעלה מעלה למעלה ולמטה, ואף דורות האחרונים יש מהגה"ק מקאמארא זי"ע ועוד ספה"ק שביארו פסוקי התורה בדרך סוד גבוה מעל גבוה וכן אפשר לומד פשטים דרושים ורמזי מוסר בכל דבר שבתוה"ק ואפשר לראות זאת בספר אור החיים הקדוש שהרבה פרשיות שבתורה אשר בהשקפה ראשונה נראים רק כדינים ומשפטים הוא חושף צפונותיהם שיש בהם רמז לדרך בעבודת הבורא.

ועל זה נאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפנינו שתישים לפני כל אחד מישראל ושלוחן הערוך ומוכן לאכול שמשנה רבינו זי"ע דיבר בקדשו בדור דיעה הקדוש ואמר להם הפירושים כפי שמבואר בספר מגיד דבריו ליעקב ובתולדות וכמו כן הדברים בגמרים לכל אחד מישראל ולכל נשמה כפי שורשה בשולחן הערוך ומוכן לאכול, כי אלה המשפטים הוגעים ונוהגים בכל אדם מישראל וכ"ל ותישים לפנינו ולא לפני עכרים דלא עשה כן לכל גוי ומשפטים ב' ידועים שאי אפשר להם להשיג הכמה זו.

לאחר תפילת שחרית נשא רבינו זי"ע את "דרשת שבת שובה" לפני הקהל ועל כך המשיך הגר"ש אונגר זצ"ל וסיפר: "לפני קריאת התורה עלה הרבי זי"ע אל הדוכן לשאת את דרשתו, ולגודל פליאתי דרש אכן בסוגיית "שמא יעביירונו... ולא היה בדרשתו כל משך לחידושי הנוצט ביהודה" שבדבריו עיין קשר כל הלילה. במשך שלש שעות רצופות דרש בחידושים נפלאים כדי עמוק - למוטב עליו, בפלפול ודרוש תורה - למרות שבראות עינינו בכלל לא הספיק להתכונן לקראת הדרשה - והפליא את כולנו השומעים בצורה שחרו מדברי הלכה לאגדה ומוסר, בדרך פלפולא חריפתא ומתוך בקיאות מדהימה."

יחודר כל העם אשר במחנה

הוסיף על כך הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל בנועם שיחו: "באותה דרשה בשבת שובה קרא הרבי זי"ע ברגש רב לקהל השומעים, לחזור לדרך האבות הקדושים והטהורים, לעשות נחת רוח לנשמות הקדושים שנהרגו על קדושת שמו יתברך, וכל העם אשר למרגלותיו נתן את קולו בבכי נרגש, למשמע דברי קדשו היוצאים מן הלב, ורבים השיב מעון."

"במיוחד הרעידו את הלבבות דיבוריו האחרונים בגמר הדרשה, כאשר נשא הרבי זי"ע עיניו כלפי שמיא והזכיר את נוסח התפילה במוסף של ר"ה "אלקינו ואלקי אבותינו, זכרנו בזכרון טוב לפניך..." ותראה

לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכשב רמזיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבש רחמיך את כוסך יוגלו רחמיך על מדותיך...". כי מובאת במחזורים תפילת מהחיד"א (בספור עבודת הקודש, סנסן ליאיר ב) לאמור בפרשת העקידה "יהי רצון... שתזכור לנו ולכל ישראל עקידתו של יצחק אבינו בן אברהם אבינו, כאילו אפרו צבור ומונח על גבי המזבח, ותיבש באפרו לבלט מעליו ומעל כל ישראל כל גזירות קשות ורעות..."

"וזעק הרבי זי"ע בשאגה מלכו וטהור כבן המתחטא לפני אביו: "מרי דכולהון קסמיה! הלא אברהם אבינו ע"ה רק רצה להקריב את יצחק בנו, ולמעשה הרי לא שחט אותו, וכל אלפי הדורות מאז ועד היום נתלן בזכותו ומבקשים שתראה כאילו אפרו צבור. אם כן הדור הכואב הזה, אשר נגמטו נפש כל כך הרבה עקידות, מליונים ממש, שמשרו כפסל הטבח בפועל על קידוש השם - וכי על אלה תתאפק ותוכל לכבש רחמיך עלינו?!"

"הרבי זי"ע בכה תמורוים ועמו כל הקהל יחדיו גע בהכיה גדולה, והיה המעמד לחדרת אלקים." הגר"ש אונגר זצ"ל אשר נסער מרוב התרגשות בחזרתו על אלה הדברים שמעם וראת, הפטיר וסיפר: "הדרשה נמשכה כמה שעות רצופות, וכל אותו זמן עמד על רגליו הקהל העצום שהתאסף לדרשתו גם מאשר בתי מדרשות מכל פירות המחנה, וגמאו בשקיקה כל מילה היוצאת מפי

ושבת שובה, לא עצר הגר"ש אונגר זצ"ל בקרבו, וכאשר שב לאחריהם לווינדעסהיים, חזר והעביר לפני אנשי קהילתו שם את המראות והקולות.

יהודי מחנה העקורים בווינדעסהיים ששו לשמוע את נועם שיחו והתענגו מכל אשר תיאר ודיבר, שכן לא זרים היו להם הליכותיו בקודש ומפעלותיו הכבירים של אותו צדיק, הם כמו אחיהם במחנות העקורים בפערנוואלד, בפעלדאפינג ושאר מקומות שם בגרמניה, וזו בימים ההם ההתחמם לאורו של רבינו זי"ע, אשר טובב בין המחנות ודאג להם ברוחניות ובגשמיות. מתקופה לתקופה אף הגיעו למחנות אלו והיה דורש לפני האודים המוצלים מאש, מחזקים ומאמצים בדרך התורה והיהדות הצרופה.

על אחד מביקוריו אלו היה מספר הרבני החסיד מוה"ר אליעזר קלוגר ז"ל, שהיה אז בין השרידים ששהו במחנה בווינדעסהיים:

"באחד הימים, נודע לנו מפי רב המקום, שאר-בווינדעסהיים, גודע בלני מפי רב המקום, שאר-בשרי הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, כי רבינו זי"ע עומד להגיע למחנה במסגרת מסעותיו בין המחנות, כדי לעורר ולזעוק מי לה' אלי' ולעודד את שארית הפליטה. בשרות הרב אונגר נתקבלה בהתלהבות ובהתרגשות רבה. ואכן בראשותו הגיעו והתאספו כל יהודי המקום, אנשים ונשים (טף עוד לא היו), אל בית הכנסת שבמחנה, שם נשא רבינו זי"ע את דרשתו."

הגה"ה רבי נטע זצ"ל

נפילתה של שמחה

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינורט זצ"ל ♦

נטיעה של רצון ה' (ה"ג)

כדרכם של בחורים שרצונם לחקור ולהתוות על קנקנה ומהותה של החסידות והמקום שבה הם מסתופפים, היו תמיד מבררים שואלים ומעיינים על טיבה ופנימיותה ושיטתה המיוחדת של חסידות באיאן, אמנם כמה שניסו לברר ולחקור לא הגיעו עדיין אל תכלית הבריר ואל נתיישב לבם בתשובה ברורה.

ביושבם פעם בחבורה יחד עם ר' נטע ניצלו את ההזדמנות והרצו לפניו את משאלת לבם וחקירת עינם, אודות ידיעת מהותה ועבודתה המיוחדת של חסידות זו, אשר לה הם שייכים ומגיע להם לדעת האמת אודותה.

ר' נטע כדרכו לא ממהר להשיב על שאלה, גם כששואלים אותו שאלות שלכאורה עליו לידע מזמן התשובה ולשלוף אותה מאמתחתו לאלתר, עכ"ל הוא חושב ומהרהר זמן מה, מה לענות והאם ואיך לענות, וכך ישב גם עתה כשראשו שטון על ידו ומעיין וחושב על שאלה...

הפתע מרים את ראשו ומתחיל לומר להם, בהקדם מה אדאמא בספריו של הרה"ק מלובלין זי"ע, אודות ה"מדות"... שיש מדת "חסד" והוא עבודה של חסד להרבות ולעשות חסד ולהמשיך חסד לעולם וכו'... והוא דרך עבודה מיוחדת לצדיקים ועובדי ה' שמדתם מדת החסד ועובדיהם את ה' במדה זו, כמו כן יש מדת "גבורה", עבודה אחרת של התעוררות בגבורה ביראה ואש קודש בעבודת ה' ולהמשיך בחי' מדריגה זו בעולם וכו'...

ור' נטע מתחיל להתלהב כדרכו ומפישל שרווליו, כשקולו מתרומם ומתלהט, וממשיך לצטט דב"ק של הרבי מלובלין ואומר, אכן יש מדה נוספת והוא מדת "תפארת", אשר היא איננה מדה ודרך קבועה ומיוחדת בפני עצמה, אלא כל ענינה ומהותה הוא "למען יתפאר שמי בקרב כל הארץ", והיינו העבודה "לפאר" ולרוםם ולגדל שמו ית' כבודו וגדלו בעולם, ובמדה זו אין דרך מיוחדת, אלא בכל עת ובכל מקום, כפי שעתו ומקומו, מתבוננים ומעיינים מה הוא התפארת והיקר לשמו ית' "למען יתפאר שמי בקרב הארץ", ואת זה עושים, לפעמים על ע"י חסד ולפעמים על"י גבורה, תמיד כפי מה שצריכים בעת ההוא, אין בזה כללים, אלא כלל א', לפאר ולרום שמו ית'.

וממשיך להסביר בהתלהבות ואומר בבהירות, זהו דרך העבודה שלמדנו בבאיאן, בבאיאן אין דרך מסוימות, אלא פעם כך ופעם כך, כל דבר נמדד לגופו של ענין אם ואיך יהיה בזה כבוד ותפארת לשמו ית', ובמה נוכל לרוםם ולגדל כבודו. בכל דרך שיהיה עכשיו יותר תפארת לשמו ית', ולפי האדם והמקום והזמן, לפעמים על"י חסד, לפעמים על"י גבורה, אין כללים ודרכים מיוחדים, אלא "למען יתפאר שמי בכל הארץ".

(מפי הרה"ה ר' נחום ברנשטיין)

להתפלל, ובימים ההם לא היה שירותים בסמכות לכותל, ומדרך רוב האנשים שאם כבר נסעו באו והגיעו לכותל הם כבר מקילים לעצמם להתפלל גם אם אינם בנקיטת בשלימות (כ"ז שאין חשש איסור ממש), אבל אצל ר' נטע אין כאלה דברים, הוא עובד ה' כל רגע ועושה בשלימות מה שהב"ת רוצה ממנו כעת בלי חשבונות ותירוצים, ואם בהגיעו לכותל כדי להתפלל הוא לא הרגיש שהוא מוכן בשלימות להתפלל, תיכף ביטל תכנינו והפך פניו וחזר לביתו, ולא עלה על דעתו להישאר להתפלל שם אף שכבר הטרתי עצמו עד לכאן, אלא התפלל בזכרון משה אחרי שהיה מוכן כראוי... ס'א"י נישטא קיין חכמות, אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד עשיית רצון ה' בשלימות...

כשמתיעצים עם מי שצריך ה"ז גם רצון ה'

סיפר הגה"ה ר' נטע פריינד זצ"ל; ר' נטע אמר לי. בענין שאלת עצה והדרכה, אני חושב לעצמי מה רוצה ה' ממני, וכי אני יכול כל דבר לשאול את דעת קדשו של כ"ק אדמו"ר מבאיאן זצוק"ל, הלא זה לא שייך, א"כ ממילא הוא רוצה ממני שאעלה אל הרה"ה צ"ו בנימין רבינוביץ, און וואס ר' בנימין הייטט, דאס הייטט אז דער רבש"ע הייטט... (מה שר' בנימין מורה לי זהו רצונו של השי"ת...)

הרי כל החיים שלנו הוא רק בשביל לעשות רצון ה' ואם הוא רוצה שלא י"ל בנינו אז כך הוא רצון ה'...

סיפר אחיו הגה"ה ר' יוסל זצ"ל. שבשנים ראשונות לאחר נישואיו אחרי שהודיע לו הרופא שאין לו סיכוי להוליד ושי"ק, שאלו אותו אודות השתדלות יתירה על כך והגיב בפשטות ובהירות, "מייר לעבן דאך נאר צו טאן דעם רצון ה'", הרי אנו חיים רק בשביל לעשות רצון ה', ולמה אנו רוצים וצריכים להעמיד דורות, הרי זה גם רק בשביל שכך הוא רצון ה', ואם השי"ת אינו נותן, נמצא שכך הוא רצונו, ומה יש לנו לעשות יותר השתדלות יתירה....

מהי הדרך של באיאן?...

בהיותו מראשי ופארי עדת חסידי באיאן. ישב מפעם לפעם עם הבחורים, בשבת אחים, בתבורות, התועודיות וסיעודות מצוה וכדו'.

כדרכו להיות יורד ומכניע עצמו לפני כל א' וא', הרגישו הבחורים אצלו דלת פתוחה ואוזן קשבת, לפניו יזכרו להרצות ולשאול כל ספקותיהם ושאלותיהם ולקבל מענה ברור ונוקן, מבלי לחשוש שמא יעכסו או קפיד עליהם.

מה שה' רוצה אנו עושים...

התרגשות מיוחדת היה לו בשבתות שלפני פסח, בהם בא לידי ביטוי ביתר עז כי אנו עבדי ה' ועושים רצונו, באמרו, הנה בימים אלו עמלים ויגיעם כל היום בימות החול שעות ע"ג שעות לנקות ולהוציא החמץ מן הבית, ובאמצע מגיע "שבת" אוי מפסיקים ועוברים הכל, עורכים סעודת שבת, בזה אנו מכריזים כי אין לנו בעולמנו כ"א לעשות רצון ה', בימות החול מנקים ומוציאים החמץ, כי זהו רצון ה'. בשבת מפסיקים ואוכלים שוב חמץ, כי זהו עכשיו רצון ה', מה שה' רוצה זה מה שאנו עושים...

מי יודע אם נמנעים מוחטא בגלל רצון ה'...

ברוב ענותנותו אמר מפעם לפעם על עצמו, וכי מה הרבותא אם הוא אינו עושה חטא, או שמקיים מצוות וכדו', וכי ע"ז צריך לקבל שכר, וכי יש בזה איזה עבודה. הלא כל מה שעושה הוא רק מחמת ה' שטעלע", כי הלא אין טעם שיעשה עבירה או יזלזל במצוה, כי א"כ הרי יפסיד את השטעלע ומה יאמרו, ר' נטע חטא, ויאבד כל גדולתו, וא"כ כל הסיבה שאינו חוטא הוא רק מחמת זה, אך זה לא נקרא "לשם שמים", שאדם צריך לקיים למצוות ולימנע מעבירות בגלל שהשי"ת ציוה ורצונו לעשות לו נחת רוח...

מה נקרא תורה שלא לשמה...

על דרך זה התבטא פעם בענותנותו וכדרכו לתבוע מעצמו: וכך אמר. הנה בזמנינו ניתן לומר בעצם על כל א' שלומד תורה כי זה נקרא תורה לשמה, כי אף לאחר כל החשבונות (של ספק ובכוד ותנאה וכו') סוף כל סוף אם לא ציוה ה' ללמוד לא היה לומד, וכשלומד הרי מכוין גם לקיים רצון ה'.

אבל אחד שצריך לומר "שיעור", [והתכוין להוכיח לעצמו שאמר שיעורו או בשיבה ובכולל] הרי הלימוד שלו הוא הלימוד היחידי שיתכן שיהיה ממש "שלא לשמה" כי הוא מוכרח ללמוד בשביל אמירת השיעור, והוא חושב כל הזמן פשוט בשביל הכריחו לומר השיעור ואינו פנוי לחשוב שלומד בשביל ה'... (ויגל כן צריך האומר השיעור להתבונן לפני הלימוד ולכוין בהלימוד כדי לקיים מצות תלמוד תורה, ואז יש לו זכות של תורה דברים כראוי).

אפילו כבר הגיע לכותל, אם צריך לחזור חוזרים...

סיפר הרה"ה בנימין שטיינברג ז"ל. ראיתי והתפעלתי מאוד כשראיתי הולך לכותל המערבי

באמונתו יהיה

דברי תורה ממורדנו המשגיח ז"ע"א

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון ס"ה

פרשת משפטים תשפ"ה

שבת אחים

רבי אברהם אבן עזרא - א' אדר ד' תתקנ"ד

הרה"ק הרבי ר' בונים מפרשישחא ז"ע אמר על האבן עזרא, שכשרואים את פירושו של האבן עזרא, אין מבינים איך היה יכול לסבול את היראת שמים הגדולה שלו, מבינים בפירושו ואין מבינים איך יכול היה האבן עזרא לסבול היראת שמים העצומה שלו.

כמה גדול היה האבן עזרא, אף שהרמב"ן חולק עליו הרבה פעמים, אך רואים האבן עזרא השבוע אומר על הפסוק 'כי ינת שור איש את שור רעהו', מביא האבן עזרא פירוש בן זוטא שהכוונה שור נגח לשור אחר, כשרעהו הכוונה לחברו השור, האבן עזרא לא מצא פירוש זה חן בעיניו, וכי לשור יש חבר, שייקרא שור רעהו, אומר על זה האבן עזרא, כי שור אין לו חבר, לא שייך אצלו עניין חברות, רק כך כותב האבן עזרא בזה חריפות, כי אין לו לשור ריע רק בן זוטא בלבדו.

האבן עזרא חיבר את הפיוט 'צמאה נפש' לשבת קודש, וכתוב בשם החתם סופר ז"ע שאמר, כי הוא חיברו על פי רוח הקודש.

הרה"ק הבית ישראל מגור ז"ע - ב' אדר תשל"ז

היה יהודי מחסידי גור שהתגורר תקופה באורוגואי, שנה אחת בא על פסח אל הרה"ק הבית ישראל ז"ע, ואמר לו הרה"ק הבית ישראל ז"ע שילך להרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע בתל אביב, ואכן כך עשה, ואמר לו הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע שיחזור אליו אחר ימי הפסח.

כשחזר אליו לאחר ימי הפסח, אמר לו הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע, אם מכיר 'יהודי זה וזה הגר באורוגואי, אמר היהודי, הלואי שלא הכרתיו, שהרי הוא מאכיל נבילות וטריפות לאנשים. אמר לו הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע, כי יקח חלה זו, ויתנה לו בעבורו, ויאמר לו כי הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע שולח לו את החלה, אמר היהודי, כי הלה יזרחו מן החתונה, אך הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע אמר לו שבכל זאת יקח עבורו את החלה.

כשהגיע לאורוגואי הלך לחנותו של היהודי, ואמר לו כי הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע שלח לו את זה, והתברר לו כי הלה היה מחסידי בעלזא מגעוריו, אלא שתוך כדי שנות המלחמה התרחק מן היהדות, ועתה כששמע שהרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע זכרו ושולח לו חלה, התעורר לחזור בתשובה, וסיפר היהודי בעל המעשה, כי כיום יש לו ליהודי זה בנים זיידעע יונגעלייט ותלמידי חכמים.

בזמנים הראשונים בארץ ישראל היו תקופות קשות מאד בירושלים, והיה שם ביישיבת שפת אמת באר, שבחמורים היו שותים מזה, פעם הגיע איזה יהודי בעל געמיו שידוע היה כגביר, ולקח דלי והתחיל לשאוב מים מן הבאר, הבחורים אמרו לו שאיבת מים מן הבאר עולה כסף, אך הוא לא הביט עליהם והמשיך לשאוב, עד שהבחורים ניסו להפסיקו, ולא הביט לעברם אלא המשיך ליקח מן המים.

על כן באו כמה בחורים ומיהרו לרוץ להרה"ק הבית ישראל ז"ע ואמרו לו, הייתכן בא יהודי גביר שיכול לקנות בשוק מעט מים, והוא בא ליקח את המים מן הישיבה הנועד לבחורים, ועוד אינו משלם על זה. הרה"ק הבית ישראל ז"ע הבין את פשר הדבר, ואמר להם, כי אם כן, שאין הוא בא לשלם על המים, הרי זה אראה שאין לו כסף למים, ולא רק כסף למים אין לו, אלא אפילו כסף לקנות להם אין לו, והורה ליקח מעות וליתן לו, כי בחמתו הבין שהיהודי נעשה יורד רח"ל.

הרה"ק הבית ישראל ז"ע הכניס כוחות באברכים שהסתופפו בצילו בענייני קדושה, ופעם היה אחד מן החסידים שלו, שהיה אברך צעיר, והוצרך ליסע לחוץ המשך בעמוד האב

התיקונים לנשמות הנידחות בפרשת משפטים - שבוע האחרון של שבוב"ם

מובא מהרה"ק מוולעניק ז"ע, כי פרשת משפטים, השבוע האחרון של שבוב"ם, הוא תיקון לכל הנדחים.

ויש להסביר בזה, כי רואים כמה ענייני תיקונים בפרשה זו, רואים בתחילת הפרשה התיקון של עבד עברי שהוא הגיע למדרגה נמוכה מאד, להינשא עם שפחה, והתורה נתנה לו תיקון, בשביעית יצא, וכן ביובל הוא יוצא מן המצב שלו, להיות לו תיקון, לא זו אלא אף אמר בשפלותו, האבתי את אדוני ואת אשתי לא אצא חפשי, הוא רוצה את המצב הזה, הוא מבקש להישאר עם השפחה, ובכל זאת התורה נותנת תיקון 'ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם', וכדברי רש"י הפירוש הוא לעולם של יובל, ביובל מגיע לו תיקון, אפילו שמצד פשוטו הכתוב הכוונה הוא 'לעולם', שהוא גם כן הכוונה בעצם לתמיד, וכן הרשב"ם מפרש 'לעולם' כי הכוונה כפשוטו, בכל זאת יש תיקון, גם אחר שרוצעים את אזנו על הדלת, יהודי אינו נשאר לעולם במצב נמוך, יהיה לו תיקון עם היובל.

והרי רואים, כי באמת העבד לא רצה לצאת, שכן אמר 'האבתי את אדוני', הוא לא היה מעוניין ביציאתו לחירות, רצה להישאר עם השפחה להישאר במצבו הוא, רצה להיעקר ממחנה ישראל, ועל אף כל זאת נותנת לו התורה תיקון, כי עבד זה היה בעצם רוצה להישאר עם השפחה, ורצה להיות חוץ למחנה ישראל כמו מצורע המשולח חוץ למחנה, ולזה כתוב 'ורצע אדוניו את אזנו במרצע', מרצע הוא אותיות מצרע, וכמו שמביא רש"י, 'לידע איזה אונן רוצעים, על זה יש לימוד באמת ממצורע, ומאיפה לומדים מן המצורע, מדיני הטהרה של המצורע, מה שמורה, כי יהודי זה שרצה להיות יוצא מחוץ למחנה שכינה, תכף כשמוציאים העניין הזה, הרי הוא הולך מחיל אל חיל, תכף מוציאים מטהרת המצורע את התיקון שלו.

כך רואים גם כן תיקונים נוספים, רואים כמה עניינים שהתורה עשתה להם תיקון, לשור תם התורה אמרה שנותן רק חצי נוק, וכן דין חצי נזק צדורות, מכל זה רואים שהתורה רצתה ליתן תיקונים אדם.

יותר מזה, בכלל רואים בפרשת השבוע בתורה את ארבעה אבות הנזיקין, ומובא בספרים הקדושים שהם נגד ארבע קליפות הטמאות, ובפרשה זו רואים ענייני התשלומים של נזיקין אלו, היינו איך משלמים לנזיקין אלו, והכל הוא תיקונים בכדי להציל יהודים שנפלו בקליפות אלו, כך שכל עניין פרשה זו היא תיקונים, יהודים הרי צריכים תיקונים, ובפרשה זו יש תיקונים לכל היהודים הנידחים.

יש להוסיף בזה עוד, כי עתה הוא השבוע האחרון של שבוב"ם פרשת משפטים, כאשר בכל ימי השבוב"ם יהודים מחפשים לעשות כל מיני תיקונים, ויש להמשיל בזה על עניין זה, כאשר מגיע ערב שבת, האמא אומרת לילד שישפוך איזה דבר למקומו הראוי לו, והילד לוקח ושופך לפה ולשם, עד שנהיה מאוחר, והאמא רואה כי כבר ממש אחרים לפני הדלקת נרות, והיא רואה שאין הילד יכול להסתדר בכוחות עצמו, על כן אומרת האמא, שהיא כבר תעשה את הדבר בעצמה, כך הוא גם כן עתה בסוף ימי השוב"ם, באלו הימים האחרונים של תיקון המעשים שבימי השוב"ם, השם יתברך רואה מה שנעשה על ידינו, איזה פנים יש לתיקונים שלנו, אומר השם יתברך לבני ישראל, תעבדו מלהתעסק עוד בעניין זה, והוא בעצמו כבר יוכי ויטהר אותנו מן העבירות שלנו.

שבת אחים

הוא גזירה נוראה. הרגיעה אותו האשה ואמרה, כי תמיד ידעו שכאשר יש גזירה רעה הולכים לגוטער יוד ופועלים לבטל הגזירה, על כן אמרה, נלך ביחד לגוטער יוד, ונבטל את רוע הגזירה, ובה נרגע היהודי.

סיים הרה"ק רבי מנחם נחום ז"ע ואמר, כי היום כל הגוטע יודן היו מסכימים גם כן, שהיום משיח יכול לבוא, וצריך שיבוא, ומוכרח לבוא.

(פרשת משפטים שבת שקלים תשס"ז)

דמעה' - דמעת המאכלים, שיתוקנו כראוי

כתוב (שמות כב, כח) 'מלאתך ודמעה לא תאחר', כתב רש"י, ודמעה, התרומה, ואיני יודע מה לשון דמעה.

אפשר לומר בזה, על פי המובא על הרה"ק רבי שלום מבעלזא ז"ע, שפעם אחת נפל חתיכת קוגל על הארץ, ואמר לחסידים שירימו את חתיכת הקוגל מן הארץ ויאכלו אותו, ואמר בזה, כי אחד שנהיה מגולגל בגרגיר חיטה, ונרגיר החיטה בכה והתחנן על כך שיטחנו אותו ועישו בו כל מלאכות החיטה, ובכל דבר בכה והתחנן שכבר יבוא לידי ידיים יהודיות, וכך הוא מרבה לבקש שיבוא ליהודי, ואחר שכבר בא לידיים יהודיות הוא מבקש שיזכה שיאכלוהו לכבוד שבת קודש, ואם נשאר מהחלה משבת ולא נאכל, הוא מבקש שלכל הפחות יאכלוהו בשבת שלאחר מכן, והרבנית עושה מזוז קוגל, ועתה כשהוא נופל על הארץ, או אז מה יהיה עם כל הבכיות שהיהודי בכה, על כן אמר להרים ולאכול.

כן יש לומר, כי כל חיטה מוכרח להיות לו תיקון, והחיטה האמורה להיות תרומה רוצה ומתחנן להיות תרומה, וכדברי הרה"ק רבי יחזקאל מקאמיר ז"ע (דברי ישראל תורת אאמיר מקאמיר ב"ה הענין מה שנתנו) על מה ששיעור תרומה עין רע הוא אחד משישים, וכי מי הוא עין רע, מי היה זה שעינו רעה, אמר בזה הרה"ק רבי יחזקאל מקאמיר ז"ע, כי בימים ההם היו מבינים והבינו איזה פרי יקבל תיקון על ידי תרומה, ועין טוב אחד מארבעים, שהכיר בעינו הטובה את הקדושה שבתוך שדהו ילחן אחד טוב רביעים, ועין רע הוא אחד משישים, שלא הכיר בקדושת פירותיו רק אחד משישים, על כן אם מהפכים ולוקחים תחילה מעשר לפני תרומה, נמצא התרומה נפחת, והשיעור שהיה צריך תיקון על ידי התרומה, אינו בא לכלל תרומה, והוא בוכה ומוריד דמעות, ולכן נקרא דמעה, מלשון דמעות, כי דברי הכתוב אמורים על איסור הקדמת הפרשת מעשר להפרשת תרומה (תרומות פ"ג מ"א), ועל כן שייך בזה לשון דמעה.

צורך כל המצוות אל השקלים - לקיים המצוות מתוך הרחבת הדעת

פעם אמר הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, כי יהודים צריכים פרנסה, כי לכל מצוה צריכים כסף. אחד החסידים השיב ואמר, כי רבי יכולים לעסוק כל היום במחית עמלק, ועל זה אין צריכים כסף, ענה לו הרה"ק הדברי חיים ז"ע, כי עבור מחית עמלק צריכים הרחבת הדעת, שיכולו לקיים מחיתו כראוי מתוך הרחבת הדעת, וצריכים מעות עבור הרחבת הדעת, נמצא כי גם על קיום מצוה זו צריכים גם כן הרחבת הדעת.

(פרשת משפטים שקלים תשס"ט)

נגינה וזמרה

הנגינה שורשה במידת הגבורה ושמחה

השירה, אף ששורשה במידת הגבורה, שהרי מהותה דין וצמצום, כי תנועות השיר אמורות להיות מדויקות ומסודרות, אפילו הכי דווקא ממנה נמשכת השמחה, וכדאיתא כ"פ בזהר הק', ולכן שמחת בית השואבה מתחילה ביום השני של סוכות, שהוא האוּשפיזא דיצחק אבינו ע"ה שאכן ספירתו גבורה, אבל שמו מורה על צחוק ושמחה, ולזה אמרו חז"ל אין אומרים שירה אלא על היין כי היין הוא שורש הגבורה, וממנו שורש השמחה והשירה, כדכתיב ויין לשמח לבב אנוש, ואי' בזוה"ק כל אינון דאתיין מסטרא דשמאלא מסטרא דנוקבא, אתמנן על השיר, ואמרי שירתא תדיר, (ח"ב רכ"ז), ובאמת רואים, שדווקא מתוך צמצום התנועות וקצבתן במידה מדויקת, מוציאים מטיבין גנן את מיטב השירים הנפלאים, וזאת על אף שהצמצום מהותו דין וגבורה, נמצא, אם כן, ששורש השירה הוא במידת הגבורה ומשם נמשך שמחה.

שירה אינו על פי כללי הדקדוק

את הפסוק (שמות ט"ו) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה תרגם אונקלוס תקפי ותושבתי וכו' ורש"י חולק עליו שאין פירושו מתיישב לפי כללי הדקדוק, ו"ל על פי דברי המהר"ל שכתב אהא דמתלונן האבן עזרא על הפייטנים שאין דבריהם מכוונים לפי כללי הדקדוק, ולדברי ד"ק ראו להיות שכאשר משתפכת הנפש בשירה להשי"ת אי אפשר להזהר אז בכללי הדקדוק ואדרבה הוי ליה חסרון אם היה הפיט מיוסד על פי כללי הדקדוק ע"כ.

מלוקט מתוך החוברת שירת משה, שיצא לאור לאחורונה

ולכן בשירת הים כשבאו ישראל לשיר את השירה הזאת לה' ושוררו עזי וזמרת שזה מרמז לתורה כדרשת חז"ל, בגודל רגשת נפשם והתלהבותם אי אפשר להזהר לאמרה על פי דקדוק, ועל כן מצנינו כמה פעמים בשירה תיבות שאינם על פי דקדוק.

(מאמר ב')

שירה מלשון סדר

ועוד יש לברר קשר בין אמונה לשירה, כי האדם משורר כשהוא בשמחה וטוב לבב, ולכן מי שיש לו אמונה וסומך לבו ובטוח בשם ואינו דואג והכל אצלו בסדר, והוא בשמחה, אזי יכול לומר שירה מעומק הלב.

ולכן פירוש המילה של 'שירה' הוא שורה וסדר, ושורת הדין, וכן הוא ענין שירה שהוא בנוי על סדר מדויק של הקולות, כי רק מי שאצלו הכל בסדר וסומך באמונה שלימה על הקב"ה שייך בו שירה.

ולכן, שבת שירה עניינה פרשה שכל כולה היא אמונה, כי פרשה זו פרשת בשלח כשנטייל בין פסוקי הפרשה ניווכח לראות שכל פרשה זו מתחילתה ועד סופה עוסקת בעניין אמונה, ומשכך, יש קשר בין שירה לאמונה, והיא שיעור כללי באמונה, וכשנתבונן בחיניו בהסתכלות של אמונה בה, יעלה בליבנו לומר שירה, שירה הבריא ושירת החיים, ולכן קוראים לשבת זו 'שבת שירה' כי כל הפרשה שהיא אמונה - היא דרך להגיע ל'שירה'.

(מאמר ד')

מפתורא דאבא

ניצוצי אור מאוצר תורת של
ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא ז"ע
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

י"ל בסיוע ידיעת הנבד
הר"ר בנימין מאיר ויינברגר הי"ו
ומשפחתו שיחיו
ברוחו נ"י

הגליון הבא
יצא לאור א"ה
לקראת שבת
מברכים ניסך

שבת מכרכים אדר [משפטים] תשפ"ה
גליון נב

מיל דרמיוז

מכת"ק רבינו ז"ע בקונטרס הגימטריאות

"וצונו על מקרא מגילה" (687)
"ג פעמים תיבת 'מדה' (687)

הרמז בזה הגימ' כי מקרא מגילה מעורר ה"ג מדות הרחמים, כמבואר
במק"א (ראה בגליונו מדור 'מילי דאגדתא').

...

"לכפר על נפשוחם" (1326)
"משנה למלך אחשוורש" (1326)
"שק תענית" (1326)
"ישתבח שוך לעד מלכנו" (1326)

ואפשר לומר [השייכות בין כל ה"ל העולים בגימ' שוה] כי על ידי שק
ותענית' [שק ואפר יצע לרבים, 'וצמו עלי'] זכו ישראל 'לכפר על
נפשותם' [על שנהנו מסעודות של אותו רשע, ושהשתחוו לצלם] ולנס של
פורים ומרדכי זכה להיות משנה למלך אחשוורש.
ואחז"ל (מדרש משלי ט) שמי הפורים לא יהי נבטלים לעולם וכן אמרו
(מגילה י"א ע"א) כי קריאת המגילה הוא כמו הלל זהו 'ישתבח שוך לעד
מלכנו'.

ברכת אביר

...הייליגער באשפערו! אנו יושבים בסעודה הקדושה של פורים שנאמר בו
"ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשוואיהם", היינו כשלוקחים
יהודי ובודקים את מהותו הרי בכל צד תמצאנו 'יהודי', ישר והפוך, כמו
התיבה 'המה', שאפשר לקרוא הלוך וחזור והכל נשאר 'המה', 'אשר ישלטו
היהודים המה', בפורים נכנס יין יצא סוד ונתגלה מהותו שרוצה יהודי אך
התקרבות להש"ת...

הייליגער טאטעו! אני מבקש שיהיה כבר גאולה כללת של כלל ישראל ...
עתה הלילה הקדוש של פורים של "מה שאלתך ותנתן לך ומה בקשתך
עוד ותעש", מה שמבקשים בבחינת 'עוד', "עוד ישמע בהרי יהודה
ובחצות ירושלים כו' ונערים ממשתה נגינתם".

הייליגער טאטעו! הלב כואב ודואב על כל הבקשות שבאים אלינו מדי יום
ביומו הן בעניני רפואה והן בעניני פרנסה, ונחת ובנים, הייליגער טאטעו!
כמה יהודים יש כואבים שעדיין אין להם זרע של קימא והם בוכים
וממררים ומר בלבותם, כמה אידישע קינדער צריכים להנשא ועדיין לא
מצאו את זיווגם, איננו יודעים איזה צעד גדול יותר, אבל עכ"פ זהו כאב
גדול, וכמה לבבות יהודים דואגים שעדיין אין להם פרנסה, הייליגער
טאטעו! אתה שאתה כולל את כל העולם ואתה משתתף עם כל כאב יהודי,
אחינו כל בני ישראל הנתונים כו', מבקשים אנו עתה בעת רצון בשם כל
ישראל, המקום ירחם עליהם כו'...

טייערע אידן! אל תניחו אותי לבד, כולכם התפללו עתה מעומק הלב! לא
להשאר הזדמנות זו בלי כלום, אלא שכל אחד יכניס את לבו בתפילה
ויוציאם מצרה לרווחה וכו', והרבנו של עולם ב"ה וב"ש בוודאי לא ידחנו,
... איננו מבנים אך ואין לנו עצות אך אבל על כל פנים על ידי תשובה
שלימה נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו ... שיהיה כולו 'ברוך' דהיינו
ברוך ה' לעולם אמן ואמן, ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה וברוך ה'
אלקי ישראל, עושה נפלאות לבדו, וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו
את כל הארץ אמן ואמן.

מתוך שיח"ק רבינו ז"ע שנאמרה בהשתפכות הנפש
- שולח"ט פורים תשמ"מ

עניני הפרשה

הזהירות בזילותא דבי דינא

ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם (כא א.) וברש"י כל מקום
שנאמר אלה פסל את הראשונים,
ואלה מוסיף על הראשונים. אמנם
בגמרא מצינו כמה פעמים שבא
הו"ו למוט הגם שבדרך כלל אתי
ו"ו לרבות (ע"י נדה לב ע"ב ובתור"ה
למעוטי). ואפשר לומר דגם הכא
נאמר ואלה בול"ו כדי למוט, הדנה
ק"ל (סנהדרין ו ע"ב) דמצוה על הדיין
לצבוע ולעשות פשרה, ועי' בבעל
הטורים כאן שכתב דתיבת
המשפטי"ם נוטריקון הדיין מ'צוה
שיעשה פ'שרה ט'רם י'עשה
מ'שפט, עי"ש.

בין אדם למקום אין פשרות

ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם (כא א.) וברש"י כל מקום
שנאמר אלה פסל את הראשונים,
ואלה מוסיף על הראשונים. אמנם
בגמרא מצינו כמה פעמים שבא
הו"ו למוט הגם שבדרך כלל אתי
ו"ו לרבות (ע"י נדה לב ע"ב ובתור"ה
למעוטי). ואפשר לומר דגם הכא
נאמר ואלה בול"ו כדי למוט, הדנה
ק"ל (סנהדרין ו ע"ב) דמצוה על הדיין
לצבוע ולעשות פשרה, ועי' בבעל
הטורים כאן שכתב דתיבת
המשפטי"ם נוטריקון הדיין מ'צוה
שיעשה פ'שרה ט'רם י'עשה
מ'שפט, עי"ש.

אולם ודאי שזה רק בדברים שבין
אדם לחבירו, אך בדברים שבין אדם
למקום חלילה לעשות פשרה ולהקל
בהם אפילו כקצו של יו"ד.

על כן אמר קרא ואלה המשפטים
בו"ו, למוט דרק בדברים שבין אדם
לחבירו מצוה על הדיין לעשות
פשרה טרם יעשה המשפט, אך
בדברים שבין אדם למקום חובה על
כל אדם לעשותם בשלימות ללא כל
פשרות כלל וכלל.

אמונת אברהם

אמונת אברהם

מילי יקרא

מסירות נפשה של אסתר לביטול הגזירה

"כל עבדי המלך וגו' יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל
המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד
מאשר יושיט לו המלך את שרביט ההיב ויהי וגו'. ובכן אבוא אל
המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי" (אסתר ד, יא-טז).

בס"ד אפשר לבאר הטעם שסיכנה אסתר את עצמה באופן זה,
[לכאורה הרי אם תאבד אסתר עאכ"כ שיחיו בי ישראל נתונים בצרה
גדולה] עפ"י מה שאמרו חז"ל (תענית כט ע"א) שבימים ההם היה חק
קבוע שאם גזרו גזירה ועד שלא התבצעה מת אחד מהמלכות אז
בטלה הגזירה.

על כן חשבה אסתר, ממה נפשך, אם המלך ירצה אותה ויושיט לה
את שרביט הזהב אז תתחנן אליו לבטל את הגזירה, ואם לא ירצה
בה אז תיהרג ותבטל הגזירה מוחמת מיתת המלכה, ומסרה עצמה
על קידושה'.

וזהו שאמרה 'וכאשר אבדתי אבדתי', ר"ל כאשר 'אבדתי' את עצמי,
'אבדתי' את הגזירה.

קו' בנאות דשא (עמ' קפה)

מיילי דשמעתתא

בענין אמאי לא התגרשה אסתר כדי שלא תאסר על מרדכי

במס' מגילה (טו ע"א) דרשו, **"וכאשר אבדתי אבדתי, כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך. פירש"י**, אבדתי ממך, ואסורה אני לך, דאשת ישראל שנתנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה.

והקשו **התוס'** (ד"ה כשם), וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להזירנה, י"ל לפי שכל מועשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות.

עיינ **רש"י** שהקשה מדעת עצמו וכן מצא ברשב"א. ממשנה דגיטין פ"ו ע"א דהכותב גט בכתב ידו ומסרה בלי עדים אין הולד ממוזר משום דהו"ל גט מדאורייתא, ואם כן היה לו למרדכי לגרשה בכתב ידו בלא עדים כדי שתנצל מאיסור דאורייתא, והניחו בתימה, עיי"ש.

[וברשב"א כתב עלה: 'אלא שדברי אגדה הן ואין משיבין עליהן]. ולענ"ד אפשר לתרץ דכל הקושיא הוא רק לפי הדרשה לעיל י"ג ע"א **'ותהי לו לבת, אל תקיי לבת אלא לבית'**, [דעפ"י שיטתו אכן נדרש כאשר אבדתי וגו' שאמרה 'כך אובד ממך' וכפירש"י שנסארה עליו]. והנה בעל הדרש שם הוא

עניני דיומא

הקדמת פרשת זכור לפורים הרבות את השמחה

בענין סמיכת הקדמת פרשת זכור ליום הפורים, עי' מש"כ בס' החינוך (מזוה תרג) לפי שהוא מענינו של יום הפורים לפי שהמן הרשע היה מזרעו, עיי"ש, ולענ"ד נראה להוסיף ולפרש הטעם בזה מפני שמגדיל את הנס של פורים, דהיה ממוקם לטעות ולחשוב שלמעשה לא היה המן מבצע את הדבר אשר זמם להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, וכפי שתמה ונחרד אהשוורוש (אסתר ז. ה.) **"מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן"**, אשר 'מלאו' לבו, פירוש שלבו מלא ברשעות ואכזריות ללא שמהן מדת הרהמים, הרי נראה שזו מעשה אשר אפילו שונאי ישראל לא יעשו כדבר הרע הזה.

אך כדי לאפקוק ממהשבה זו, מקדימין קריאת פרשת זכור, מחייית עמלק, לגם פורים, כדי שנשכיל ונדע כי הבוחן כליות ולב ית"ש ידע שעמלק הוא מקור הרע וכולורע ועצם הרע ולכן נצטוונו **"תמחה את זכר עמלק"**, שאסור להשאיר ממנו שום זכר, וביותר מוכח עפ"י מה שאמרו ז"ל (מגילה יב ע"ב) **"במדה שאדם מודד מודדין לו"**, וכיון שהקב"ה הריץ גורלו של עמלק למהותו לגמרי עד השרוש, הרי זה מלמדניו כי אכן זאת היתה מדתו וזממו לעשות עמנו ר"ל. ובראותינו את עוצם הרשעות והרוע של עמלק, נשכיל להבין את כוחו הרע של המן הרשע, שהוא מזרע עמלק וממשיך דרכו ומדתו, שאכן 'מלאו' לבו לעשות כאשר זמם, ולולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם הרי לא נשאר שריד ופליט משונאינו של ישראל.

לכן שפיר מקדימין קריאת פרשת זכור לפני פורים כדי שע"י ידיעה זו, נבין את גודל הנס שנעשה לנו בפורים, ונוסיף ונרבה להודות להש"י במהמה אשר ברחמי הרבים הפר את עצתו וקלקל את מחשבתו והשיב לו גמולו בראשו.

מכת"ק [פר' זכור תשמ"ב]

רבינו ז"ע בקריאת קיטול בשו"ה"ט פורים תשמ"ה

מיילי דאגרתא

השפעת י"ג מידות של רחמים ע"י מקרא מגילה

ולפי זה יש להבין שמה שאמר המן (אסתר ג. ה.) **"ודתיהם שונות מכל עם"** היתה כוונתו על תורה שבע"פ, שבזה הם שונים מכל עם.

ומובן בזה המבואר בתנא דבי אליהו שתיבת ויעבור הנאמר אצל מרדכי דומה לתיבת ויעבור הנאמר אצל משה בעת שנתגלו י"ג מדות הרחמים, היינו כי היות שכל גזירת המן נתבססה על שהיתה עיניהם של אחשוורוש והמן רעה על תורה שבע"פ, על כן ביקש מרדכי שהתורה שבע"פ עצמה תמליץ טוב על ישראל, והתורה שבע"פ היא ממילא בזה עמוד מרדכי זכות הי"ג מדות של רחמים.

וזהו מאמר הכתוב (שם ה. א.) **"ותלבש אסתר מלכות"**, כמבואר בפתח אליהו (תיקו"ז יז.) **מלכות פה תורה שבע"פ קרינו לה**, היינו שאסתר לבשה זכות תורה שבע"פ והי"ג מדות של רחמים.

ולפי זה מובן לנכון, שכאשר ראו ישראל מה שעשה הקב"ה להציל כבודה של תורה שבע"פ, וגם ראו ההתעוררות של י"ג מדות הרחמים, ממילא קיבלו אז מחדש את התורה שבע"פ מאהבת הנס, והבין בס"ד.

ובזה מובן ג"כ מה שמואב במאור ושמש (רומי פורים) בשם האר"י הק' (פ"ח שער הפורים פרק ה.) **שבפורים מתעוררים י"ג מדות הרחמים**.

וגם מובן בזה מה שמלך אדר דגים, כי דגים ר"ת י"ג מ"כילין ד'רחמי (עי' קהלת יעקב ערך דגים).

ולפי זה נעים להבין אמרם ז"ל **מגילה נקראת בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו**, כי ידוע מה שמבואר בספרים הק' (אזהב ישראל פורים) בפירוש הפסוק (אסתר ט. כח) **והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור**, שבכל שנה ושנה בכל דור ודור בעת שקורין את המגילה ומזכירים הנסים, נתעוררים וגם נעשים עוד הפעם נסים הללו, וא"כ בכל פעם בקריאת המגילה מתעוררים שוב הי"ג מדות של רחמים שהם ה' ה' ואח"כ הי"ג מדות.

ולזה רומזת ההלכה מגילה נקראת בי"א וט"ו שעולים כ"ו כמנין הוי"ה ב"ה, בי"ב וי"ד שעולים עוד הפעם כ"ו, ובי"ג, נמצא מרומז בזה ה' ה' וי"ג מדות הרחמים.

וזהו הרמז בפסוק **"דובר שלום לכל זרעו"** כי תיבת 'שלום' בחשבון מס סתומה עולה כמנין י"ג פעמים 'חסד'.

מילי דאבא

מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר. (מגילה ב ע"א).

בתנא דבי אליהו (פרק א) דרשו חז"ל גזירה שוה מהכתוב (אסתר ד. יז) **ויעבור מרדכי להכתוב** (שמות לד. ט) **ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון וגו'**, עיין שם לענינים. ואפשר להוסיף בס"ד שהגזירה שוה של ויעבור ויעבור מורה שמרדכי הצדיק המשיך ועודר אז את הי"ג מ"כילין דרחמי.

ואולי הכוונה שבאותן הצומות של מרדכי ואסתר קיימו מה דאינא במס' ראש השנה (יז ע"ב) על הפסוק ויעבור ה' אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם, וזהו הפי' ויעבור מרדכי, שאמרו אז את הי"ג מדות.

ואפשר לומר שזה מרומז במשנה, **מגילה נקראת בי"א ובי"ב וכו'**, כי י"א וט"ו עולה שם הוי"ה, וכן י"ב וי"ד עולה ג"כ שם הוי"ה, וי"ג רומז על הי"ג מדות, נמצא רמז בזה על ה' ה' וי"ג מדות, וכי לפי האר"י ז"ל (ע"ח שער ג פרק ט) ב' השמות אינם ממנין הי"ג מדות, רק התחלת הי"ג מדות הוא משם אלן. ודו"ק.

ובהרחב ביאור יש לומר בהקדם מאמרו ז"ל (שבת פח ע"א) **ויתיצבו בתחתית ההר** (שמות יט. יז.) **מלמד שככה הקב"ה עלתיה את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם**, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא, אמר רבא אף על פי כן הדור קבלה בימי אחשוורוש,

ולק' אבי אדמו"ר זצוק"ל הביא בזה קושית התוס' (שם ד"ה כפה) למה היה צריך לכפותם, והלא כבר הקדימו נעשה לנשמעו, והביא ממדרש תנחומא (נח. ג) שהכפיה היתה על תורה שבעל פה, עיין שם בדבריו הק' (צדקת יוסף פר' תצוה).

ולפי זה נמצא שחזרו וקיבלו אז מאהבה את התורה שבע"פ. ונראה לומר טעם למה קיבלו אז מאהבה את התורה שבעל פה, כי מבואר במדרש (שמירי מז. א) שעיקר ההבדל בין ישראל לאומות העולם הוא בתורה שבע"פ, עיין שם.

מילי דאבא

עובדות מה'רכותיו קודש של רבינו ז"ע

'ורבים השיב מעונן' (ב)**מציל נפש מיראל**

אחד הסיפורים המפורסמים אודות עבודתו הנשגבה של רבינו ז"ע בקירוב הרוקים, בתקופת מגורי בארה"ב היא עבודתו משנת תשי"ד, כאשר טרה רבינו בהצלחת נפש יהודית מהתבוללות רח"ל.

נביא כאן את הסיפור כפי שמופיע ברשימותיו של הרה"ח ר' ישראל הימן שליט"א מ"ב"ב (שימש כבעל תפילה בימים נוראים בבית מדרשו של רבינו באשדוד בח' שנים הראשונות לעלותו לארה"ק (תשל"א-תשל"ח), בשליחות קדשו של מורו ורבו כ"ק אדמו"ר מבבלא שליט"א). כפי ששמעו בעצמו מפי רבינו ז"ע באחד השיחים:

כשהתגורר רבינו בנוא-ארק בארה"ב, הגיעה אליו אשה בבכיות נוראיות, רבי' בן יחיד לי ונסע למדינה רחוקה בארה"ב [-פלורידה] והוא מתכוון להתחתן עם גויה ל"ע וכמה שדברנו איתו וניסיונו לשכנעו לצנוח את הרעיון הזה לא צלח, ואם הוא יממש את זאת חיי אינם חיים.

שאל אותה רבינו ואיך את חושבת שאוכל לעזור לך בנידון? אמרה לו האשה: בקשתי היא שהרבי יקום וינסע למדינה זו ויברר על ליבו של בני שיזנח את תוכניותיו הקלוקלות ושהרבי יחזיר אותו הביתה.

חשב רבינו לעצמו אם אשה זו יכול להיות לה כזה סטרא לבקש ממני שאקום ואסע למקום מרוחק כל כך (כ-36 שעות נסיעה ברכבת) הרי בוודאי יש דברים בנו, וכנראה שמשמים ווצים שאעשה דבר זה. קם רבינו ונסע למדינה ההוא והשתכן בבית מלון סמוך למקום מגוריו של הבחור הנ"ל.

הרבי התקשר לבחור והציג את עצמו בפניו, הבחור הכיר היטב את רבינו בהיותו מתגורר בשכונתו, והרבי אמר לו 'ברצוני לשוחח עמך אנא סור לבית מלוני, בתחילה לא כל כך רצה, הוא הבין כמה דברים אמורים, אבל משום כבודו של הרבי הסכים ואמר 'אני בא'.

הבחור הגיע, והרבי שוחח עמו שיהיה בת שעתיים, ובחור זה התהפכו לו המעיים בקרבו כתוצאה משיחה זו, והרבי אמר לו באקשך שלמחרת בבוקר תשוב אלי לסיכום השיחה בינינו לפני שאני נוסע חזרה לביתי.

הבחור הגיע אליו למחרת, ושוב שוחח עימו הרבי משך שעה, **הבחור לא עמד בזה, ופרץ בבכי מר, ואמר לרבי אני חוזר בי מכל מה שהתכוונתי לעשות וחוזר בתשובה שלימה, והוא חזר יחד עם הרבי למקום מגוריו, בדרך כשנסעו ברכבת נסיעה שארכה כיומיים מתוך נקישות הרכבת בפסים עלה בליבו של הרבי הלחן של השיר המפורסם 'ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו'.**

ואמר לי הרבי שהוא חושב 'היות וחבריתי שיר זה בעידן חדותא דמצוה גדולה זו, להשיב בחור לחיק יהדותו, לכן התפרסם שיר זה בפי כל, שבזמנו לא היה ילד קטן ביותר שלא ידע לשיר את השיר.

הציל את השכינה הקדושה...

עיקר משאת נפשו וכוונתו הטהורה בעלותו לארה"ק של רבינו היה כדי להרבות כבוד שמים ולקדש שמו ית' ע"י ריבוי פעולות התורה וליראה, כפי שמצאנו כתוב בין רשימות קדשו של רבינו ז"ע על פרשם לעצמו בתקופת ההכנות לעליה לכונן את ארה"ק ולהתיישב בה, וז"ל ק:

(א) צריכין לעלות לארצנו הקדושה לעמוד על המשמר בכל חום וכה הנשמה להגן על כבוד השי"ת ותורתו, ועל כל מסירת היהדות, שזה היא יתרו מוכרח בארה"ק כדי להציל את השכינה הקדושה מכאב הנורא שגורמים מקצת אחינו הטועים בארה"ק שהוא בבח' הגם לכבוש את המלכה עימי בבית.

(ב) צריכים לעלות כדי להכריע את הכף לזכות.

(ג) צריכים לעלות ולבנות תורה, כי בזה מצילין כבוד שמים וממעטין את החיולה השם ומרבים כבוד שמים.

(ד) עיקר מגמתי ורצוני לעלות לארה"ק ולהקים מוסד תורה ויהדות, כדי שכל יגיעתי בתור רבי בימי חי לא יה' לריק ולא אה' נולד לבהלה, ויה' זה נחנת רוח לאבינו שבשמים ואשמח בזה, ומשם ואילך אין לי שום רצון והכל מסור בידי של הקב"ה לרצוני יתב' ואין לי רצון לעצמי כלל.

"פנה אלי וחניני..."

מן החול אל הקודש

עם עלות רבינו ז"ע להשתקע בארץ הקודש [בחודש ניסן תש"ל] כאשר סיבבה ההשגחה העליונה שיתקע אהלו בעיר אשדוד, הבין כי מן השמים ייעדו עבורו עבודה נשגבה בענין קירוב רחוקים והבערת גחלת היהדות בלבוב בני ישראל שאחיותם בתורה ומצוות היהת רופפת, שיתגדל ויתקדש שמייה רבא בעולמו.

רגל רבינו ז"ע לומר כי העיר אשדוד משופעת בחול' (-תרת' משמע) ועלי להפוך את החול לקודש...

מספר הרה"ח ר' אברהם כהן הל"ו: פעם אחת גילה רבינו ז"ע באזני מקורביו כי היות והעיר אשדוד הינה עיר ים ונמל ועלולה למושך תיירים, לכן בכל עת מרבה הוא בתפילה לפני ה', שלא יהיו כאן מלונות בעלי רמה גבוהה, כדי שלא תהיה העיר אכן שואבת תלמידים שיכולים לחלוף ח"ו עוד יותר את העיר... ואכן ניכר לעין כי שנת תפילתו עשה פרי, בעוד ערים אחרות דומות מפותחות מאד בענף התיירות, הרי באשדוד לא ראו הצלחה בכך, מכוחו של אותו זקן, שכל ימיו היה מצטער על כך לטהר את העיר ולהחזיר בתושביה יראת ה' ואמונתו הטהורה.

בטל רצון מפני רצוננו...

סיפר כ"ק מרן התפארת מרדכי ז"ע כי עם התיישבותו של רבינו ז"ע בעיר אשדוד ובתחילת הקמתו את בית מדרשו וקרית פיטסבורג, היו בשכונתו בנינים חדשים שהוקצו ע"י הרשויות עבור 'עולים חדשים', רבינו ז"ע הפעיל מאמצים כבדים שבנינים אלו יוקצו עבור אברכים יראים ושלמים בני תורה וחסידות, ובכך יוכלו להשפיע לטובה על כל צביון העיר ותושביה, ואכן פעולותיו נשאו פרי ובקשותיו אושרו...

אך בטרם הגיע הדבר לכלל ביצוע, הופתעו רגליו ז"ע ע"י מוכן כי תקוותו הרבה להביא לעיר רוח טהרה עילאית נגונה לשעתו, אך מיד התעשת והתבטא ואמר: **"הרי גם ל"כ אחינו בני אברהם יצחק ויעקב ואם השי"ת רוצה שאעבדנו באופן זה אבטל את רצוני מפני רצוננו..."**

ואכן החל רבינו לקרבם בפעולות שונות, והרצה בפניהם שיעורי תורה ויהדות, למרות שרבינו ז"ע שפעם אחת כשנסע יחד עם הרה"ח ישראל מליהטע עליהם טללי תחיה והיזוק, ונתקיימו בו דברי חז"ל (ברכות ו' ע"ב) "כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים".

רבינו אף השתדל עבורם להצטרפותם ברוחניות ובגשמיות. בענין זה מספר הרה"ח ר' אברהם פרי הל"ו שפעם אחת כשנסע יחד עם הרה"ח ישראל מאיר ירט הל"ו לארה"ב, ביקשם רבינו שישתדלו להביא עמיהם ספרי תורה שנשארו בבית מדרשו בעיר 'פיטסבורג', עבור יהודי גרוזיה באשדוד שהתקשו בהשגת ספרי תורה.

במשך השנים נקשרו יהודים רבים מיוצאי גרוזיה אל רבינו ז"ע בעבותות של אהבה, והיו מהם שאף קבעו תפילתם בבית מדרשו של רבינו למרות שינויי הנוסחאות והמנהגים.

"ל"ב של ישראל"
ירחי ישראל נגשים לקבל כריכות
קדשו של רבינו ז"ע כסיומו של
אחד הנסיעים של האגון י"ד איתמר
שייסד כעיר אשדוד

'כי שם ה' נקרא עליך'

עצם הופעתו של רבינו ז"ע בעיר החולין, שככלו הדור בלבובו ובהדרת פניו המאירים, הביא רוח טהרה למקום, כאשר עמדו משתתפים מול צורתו הק' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו.

כמו"כ החל לצאת שמונו הטהור בין תושבי העיר מעם ורבים באו להתדפק על פתחו להפקד בדבר ישועה ורחמים, רבינו היה מקבלם בסבר פנים יפות ומאזיני, כשלבן שופע עליהם אהבה וחמלה רבה, מתוך אהבת ישראל מופלאה ללא מעצורים שרחש רבינו לכל אשר בשם ישראל יוכנה ובנועם שפתיו ונורם להתחזק יד בכח וזה ככה.

בחכמה ובפקחות היה ידוע היטב לחזר לבכך נפשם, ובמליצות לשונו הזך כבש לבם לחסות תחת כנפי השכינה. כהן הפכו משפחות רבות להיות יראי ה' ושומרי תורה ומצוות קלה בכחמורה.

אך רבינו לא הסתפק בהשפעתו על היהודים שבאים אליו, והיה מחשב עצות ותחבולות שונות אף להשפיע את אור האמונה והתורה על כל איש יהודי הדר בעיר, והיה עובר בין בתי כנסיות שבעידי בשבתות לעוררם בדרשות חוצבות להבות אש לעזרת השי"ת באמת ובתמים ולהתרחק ממטחווים מקלוקלי הדור הפרוץ. כשלבן בוער באש קודש 'להציל את השכינה הקדושה' ולהרבות כבוד שמים בעולם. כמו"כ הגה וזם פעולות רבות ונפלאות כדי להחזיר את האמונה הטהורה בלבם של ישראל ולהאיר להם דרכי התורה והמצוות. [המשך בגליון הבא א"ה]

דבריו חיים וקיימים

חידו"ת מאת הגה"ק רבי חיים מאיר הלוי ואזנר זצוק"ל
בעל מחשבת הלוי – גאב"ד זכרון מאיר וראש ישיבת חכמי לובלין
י"ל לרגל יומא דהילולא קדישא כ"ה שבט תשפ"ה

חיים לצח

עוד שנה חלפה מאותו יום מר
ונמהר 'א' משפטים תשפ"א, בו
שקעה החמ"ה והחשך עולם
המחכה לזריחתה הבהירה,
מתגעגע לחמימותה, ומצפה
שתאיר לארץ ולדרים עליה את
הדרך נלך בה ואת המעשה אשר
יעשון.

אבל עדיין לא נושענו...

הנר עדיין כבה, ועדיין לא עלה
האור שיכול לדחות את החשכה
הגדולה שנשאר בליבינו, את
החלל הנורא לא יוכל איש
למלאות.

ומאז, חסרנו את מידת האמת,
ואת בינתו הרחבה, אין לנו את
גאונותו בתורה, ולא את דקדוקו
על כל קוצו של יוד בשו"ע,
אבדנו הרבצת תורה ויראה באש
קודש, ואת ותרנותו בלי שום
חשבונות.

שוב לא נחזה את זריזותו
והרגשתו כי היום קצר והמלאכה
מרובה לנצל כל רגע בלתי לה'
לבדו, ואת מידת חסדו בנופו
ובממונו למען כל נצרך באשר
הוא שם, ושוב אין לנו את
טביעת העין המופלאה שהיתה
בקרבו בכל ענין בשחזי החיים,
ואת ישרותו כי האלקים עשה את
האדם ישר.

עלה לשמי רום מה התורה
ביגיעה עצומה וביטל החישים
ואת לימוד התורה כגבור ואיש
מלאמה בדת תורה תמימה,
נגנזה מידת מעבירי על מידותיו
למעלה מהשגת אנוש, חסרנו
נהיגת הכלל והפרט כרועה
באמן, ואת סבר פנים היפות
בהקבילו כל אדם.

אין לנו את עבותנותו ושפלותו,
ולא את פרישותו מכל הבלי
עוה"ז ומה שאין לו צורך

דברי אלקים חיים פרשת משפטים

ובזאת יבחן האדם אם הוא ירא אלקים אם
יכול לעמוד בתפילת שמונה עשרה מתחילתו
ועד סופו ללא מחשבות זרות, וכמש"כ בספר
חרדים (פרק סו אות ג) וז"ל, מצרף לכסף וכו'
לזהב ואיש לפי מהללו (משלי כז, כא), כלומר לפי
כוונתו בתפילתו דהיינו מהללו, שאם באות לו
מחשבות מהעולם נראה כי הוא כסף מלא סיגים
לא יטהר לבבו ורחוק הוא, לכן ישתדל באומץ
להתרחק מהקליפות וליטהר ולידבק ביוצרו
יתברך ע"כ. - ומבואר מזה כמה קשה וגדולה היא
מלחמת היצר באדם העומד לפני המלך בתפילה
לטרדו במחשבות זרות וכמה מוטל על האדם
להתגבר ולעמוד לזכך עצמו ולהסיר הרהורים
אשר לא מענין התפילה המה.

עוד מצינו בתפילה, בהיות וכל מהות ענין
התפילה הוא מן הדברים המסורים ללב, ושלא
כשאר המצוות המעשיות שהם גלויים לעיני
כל ואי אפשר להסתירם מעיני הבריות, הרי
שהכוונה בתפילה הוא ענין אשר בין האדם
לעצמו ואין הזולת רואה ויודע כוונת לב חברו,
ויכול האדם לעמוד מעוטף בטלית ותפילין
ולהתנענע בהתלהבות גדולה אבל לבו בל עמו
ומחשבותיו משוטטות אנה ואנה, ולכן הדבר
מצוי שיצרו מבלבל ומפריע כוונתו, אך מסיתו
להמשיך כדרכו כלפי חוץ להתנועע ולהאריך
את תפילתו כדי להטעות את הרואים שיתלו
בו דרגות ומעלות בענין התפילה. וכמו שפירש
הרה"ק **מקאצק זי"ע** בדרך צחות הפסוק האמור
בפרשת קבלת התורה (לעיל כ, טו) 'וירא העם
וינועו ויעמדו מרחוק' שאם יתנענע האיש בשעת
התפילה בשביל 'וירא העם' וכדי שישתכלו עליו
אנשים, אזי 'ויעמדו מרחוק' סימן הוא שעבודתו
רחוקה מהש"ת ואין בה ממש. וראיתי בכתבי
מרן אאמור"ר (שליט"א) [זצוק"ל] שכתב פזמון
שיר ומליצה בדרך תוכחה ומוסר לעורר לבם של
בחורי חמד על דבר עבודת התפילה בכוונה נכונה,

ועבדתם את ה' אלקים (כג, כה). יש להתבונן,
שבכל התורה כשנא הכתוב לחזק ולהזהיר
על קיום כללות המצוות הרי הוא אומר בלשון
שמירה הליכה או עשייה, כמו 'ושמרתם את כל
המצוה אשר אנכי מצוך היום' (דברים יא, ח),
'ועשיתם את כל מצותי' (במדבר טו, מז), 'אם
בחוקתי תלכו' (שם כו, ג), אבל כאן קרא הכתוב
לכללות קיום התורה והמצוות בלשון עבודה,
וצריך להבין משמעות שינוי המצוות.

ונראה שמטעם זה הוציאו חז"ל מקרא זה
מפשוטו ודרשוהו על ענין אחר, ואמרו (ב"ק
צב:) 'ועבדתם את ה' אלקים - זו קריאת שמע
ותפילה, וכן מצינו להכמינו ז"ל עוד (תענית ב.)
שקראו למצות תפילה עבודה שבלב, ועל המקיים
עבודה זו אמר הכתוב את כל הברכות שבפרשה
זו. וכן כתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א) 'מצות
עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה'
אלקים, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא
תפילה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים
אי זו היא עבודה שבלב זו תפילה.'

והטעם שנקראת התפילה בלשון עבודה יותר
משאר המצוות, שהתפילה היא מן העבודות
הקשות שבמקדש והיא דורשת עבודה מיוחדת
לקיימה בכוונה הראויה. וכמו שיעיד החוש וכל
אחד ואחד יכול לבחון את עצמו, איך שבשעת
התפילה מתגבר עליו יצרו מאד ומכביד עליו
לבלבל מחשבתו ולקלקל כוונתו שלא יוכל לכוון
את מילות התפילה, וכמואב בספרים הקדושים
בשם הזוהר הק' (ע"י רע"מ פרשת פנחס רמג.)
דשעת צלותא שעת קרא דאתאבק ס"מ עם בר
ישראל שלא יתפלל כדבעי למיהו. וכמו שאמרו
נגמרא (בבא בתרא קסד:) דעיון תפילה אין אדם
ניצול ממנו בכל יום, ופירשו בתוספות (שם
ד"ה עיון) דעיון תפילה היינו שאינם מכוונים
תפילתם, ומזה אין אדם ניצול בכל יום שאין שום
אדם יכול לכוין בתפילתו היטב.

עם בהלה ופחד לא ינוח יומם ולילה, ויצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום עם הקנאה והתאוה והכבוד ואין אדם מת וחצי' תאוה בידו וכו'. וקשה לפי דברי הרמב"ם שגמר ואומר אשרי למי שחתמו ימיו במהרה, הלא עיניו רואות אשר הצדיקים גם המה ינובון בשיבה ה' איריך ימיהם, ובלי ספק כי השלימו נפשותם בימי נעוריהם. אך הענין הוא כי אינו לטובת עצמם כיון שכבר השלימו עצמם אך השי"ת מניחם עוד בעולם השפל לטובת זרעיהם וצאצאיהם ותלמידיהם, שיהנו גם הם מאורם וישלימו גם הם את נפשם וזהו ג"כ זכות הוא לצדיק להשפיע לזולתו, וזהו שאמר הכתוב אחר שברכם יקימך ה' לו לעם קדוש ויהיה בתכלית השלימות בעצמותם עכ"ל 'והותרך ה' לטובה' - בעוה"ז בפרי בטןך - כלומר בעבור פרי בטןך.

ולפי דבריו יתפרש היטב מה שכתב הספורנו שבירך הכתוב את בני ישראל 'את מספר ימך אמלא' - שיאריכו ימים למען יוכלו ללמד את בניו ואת בני בניו, ויתוקן בחיי הזקנים עניני הדורות. וכמו שאמרנו בגמרא (קידושין ל) 'אמר רבי יהושע בן לוי כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, וסנאמר (דברים ז, ט) 'והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה, וספוק (י' יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב'. וביאר בזה המהרש"א דמה שאמר כאילו קבלה מהר סיני לא קאי על האב, אלא על בן בנו, שכיח שלומד מפי הזקנים נחשב לו כאילו קיבל את התורה מהר סיני.

והטעם שהחשיבה התורה כל כך את הלימוד עם הזקנים, דהלימוד והחינוך של האב העושה את מה שחיובו הכתוב לחנך את בנו, הנה על פי הרוב מצפה האב לראות את בנו מקיים ועושה ככל היותר, ומקווה לראות ממנו יותר מה שהוא ראוי לו לפי שנותיו. עוד זאת שהאב בדרך כלל טרוד עם כל עניני הבית ועול הפרנסה, ומתוך כך מתוך את בנו מתוך לחץ ויכול לבוא לכפות את בנו למה שאינו ראוי לו. ועל כן החשיב הכתוב עד מאוד את הלימוד עם הזקנים, כתיסוף למה שמחנכו אביו, כי הזקנים עתותיהם בידיהם ועול הפרנסה ועול הבית על כל טרדותיו כבר אינו מוכיח עליהם כל כך, ויותר מצוי בהם רכות הלב ואורך רוח, ובנוסף לכך שלא עליהם מוטל חובת החינוך אינם לחוצים ובהולים לראות את תוצאות החינוך מיד, ומחמת כך יכולים למצוא מסילות ללבם הנערים מתוך אורך רוח, ומתוך אהבה ונעימות.

ולדברינו נוכל ליישב למה נאמר ברכה זו 'לא תהיה משכלה ועקרה' בלשון נקבה, שנתכוין הכתוב לרמוז בזה, כי ענין זה של חינוך הבנים לתורה ועבודה, יש מעלה גדולה לחינוך האימהות, כיון שאף באימהות יש ממעלת הזקנים, הן מצד תכונות נפשם שהן רכות יותר מן האבות, והן מצד טרדות החיים ועול הפרנסה המוטל בדרך כלל על האבות, וכן חובת החינוך אינה מוטלת אלא על האב, אבל אם שפטורה מזה מצוי אצלה אורך רוח וחינוכה הוא עם אהבה ונעימות, ולזה ברך הכתוב בלשון נקבה לרמוז על חינוכם של האימהות את בניהם שצריך ברכה מיוחדת שלא תהיה משכלה ועקרה ותוכל לחנך את צאצאיה למצוא מסילות ללבם באורך רוח ומתוך אהבה, וחינוך כזה סופו שעומד לצאצאיהם לאורך ימים.

ובתוך הדברים עורר על ענין התנועות החיצוניות שבימות הבחרות הדבר מצוי שמשמים לעיקר תנועות אלו למען ישמעו ויראו, ואינם משימים על לב את מהות ענין התפילה להרים את עצמם לאבינו שבשמים.

וזהו מה שקרא הכתוב לענין התפילה בלשון עבודה להורות על גודל הקושי שצריך האיש הישראלי להלחם עם יצרו ולשעבד חושיו ומחשבותיו לעבודת התפילה מתחילתה ועד סופה, ולהרגיש כאילו הוא עומד בפועל ממש לפני המלך מלכי המלכים הקב"ה ומדבר לפניו.

לא תהיה משכלה ועקרה בארץ את מספר ימך אמלא (כג, כו). ובספורנו מפרש, 'לא תהיה משכלה ועקרה' - באופן שתוכלו ללמד את בניכם. 'את מספר ימך אמלא' - שתחיו כמידת השמן אשר בנר אלקים וכו', והנה במלאת לאדם מספר ימיו יראה על הרוב בניו ובניו ויכול ללמדם כאומרו (דברים ז, ט) 'והודעתם לבניך ולבני בניך, ויתוקן בחיי הזקנים עניני הדורות, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור, דהנה פשטות פירוש פסוק זה היא ברכה לאבות ואמהות שיזכו להוליד בנים ובנות, ומה טעם הוציא הספורנו פירוש המקרא מידי פשוטו, ולהטותו על ברכת האב שילמד את בניו ואת בני בניו תורה. גם יש להתבונן, מדוע כתבה התורה ברכה זו בלשון נקבה ואילו בפרשת עקב הזכירו גם הזכרים שנאמר (דברים ז, יד) 'לא יהיה בך עקר ועקרה, וראה מה שכתב הרמב"ן בדיוק זה.

ויתכן לומר, דהנה על הפסוק שלפניו דכתיב 'ועבדתם את ה' אלקיכם' דרשו חז"ל (ב"ק צב:): זו קריאת שמע ותפילה. ועוד מצינו שדרשו חז"ל בגמרא (בכורות מד:): אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (דברים ז, יד) 'לא יהיה בך עקר ועקרה', לא יהיה בך עקר' מן התלמידים 'ועקרה' לא תהא תפילתך עקרה לפני המקום [אלא תהא עולה ועושה פירות (ד"ר ג, ו)], ופרש"י, וכשתתפלל על הבנים תהא תפילתך נשמעת, ומזה הוציא הספורנו דאין הפסוק מדבר בעקרה מבנים כפשוטו, אלא במי שהוא עקר מללמוד עם בנו, וברכו הכתוב שלא יהיה עקר ויכול ללמוד עם בנו.

ובזה יתבאר ג"כ סמיכות הכתובים, דתחילה אמר הכתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם' - שהיו עובדים את ה' בעבודה שבלב זו תפילה, ועל זה המשך ואמר שאם יתפללו כראוי 'לא תהיה עקרה' והיינו כדרשת חז"ל 'שלא תהא תפילתך עקרה לפני המקום וכשתתפלל על הבנים תהא תפילתך נשמעת, ועל זה הוסיף הספורנו דנכלל בזה שיוכל ללמוד עם בניו. וכהמשך למה שברכו הכתוב על לימוד עם בניו, הוסיף הכתוב לומר 'את מספר ימך אמלא', בירך בזה את הזקנים - שיוכלו ללמד ולחנך את בניהם ואת בני בניהם בדרך התורה.

וידוע מה שכתב החתם סופר (פתיחה לשו"ת י"ד) בענין הזקנים המלמדים את בניהם ותלמידיהם, דדרש עליהם את הפסוק (דברים כח, יא) 'והותרך ה' לטובה בפרי בטןך, וע"פ מה שכתב הרמב"ם לבנו 'ענין כי האדם המסכן בזה העולם השפל אין לו מנוחה בו ואשרי למי שחתמו ימיו במהרה, וכדודע שימי חיי האדם תהוה ולילותיו בוהו ותמיד

לעבודתו יתברך, גם גודל צדקותו וחומרותיו בקיום המצוות נעלם מנגד עיניו, אין לנו קדושתו שהיתה חופפת בד' אמותיו, ואת רוב החממתו ודאגתו למען הכלל והפרט, וגם את שלוות הנפש בכל מאורעות ונסיונות החיים, כי אין לנו שיעור רק תורה הזאת, שהשאיר לנו בכל חלקי התורה,

אין לנו מנחם! אבל דבריו חיים וקיימים לנצח, קולו אשר בקע מלב שטור, וחצב להבות אש בדרשותיו, בתביעה ודרישה מאתנו לעשלידע את הדרך והמעשה אשר יעשו, עדיין עומד ומפלה לב וכליות, ובוהו יכולים אנו לחמם את ליבנו ונפשנו, ולהמשך בדרכו אשר סלל הורה לנו בכל עת ובחרת בחיים,...

ולעת יומא דהילולא קדישא אספנו את המאמרים דלהלן לאור באור החמ"ה, בכדי שנוכל לתלמידיו - כולנו בני איש נחנו - לחזק עצמינו בדרכו הק' וברוך זו נלך בה יקיימו ג"כ מה שאמרנו חז"ל אגורה באהלך עולמים, שכל תלמידו חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר, ופירש"י הנאה יש לו כאילו הוא חי, ועי"ז יוכל להשפיע שפע ברכות וישועות עלינו על כל ההולכים בדרכו הרוממה.

בראשונה מועתק בזה הדבר תורה על פרשת משפטים - שבת יארצייט - מתוך ספרו הק' "מהשבת הלוי" שיצא לאור לאחרונה על ידי המכון הנפלא "זוהרי המה" על בראשית שמות, ועוד ידם נסווה להוציא על שאר פרשיות התורה בס"ל, ועוד הוספנו בזה שני מאמרים נפלאים מכתב ידי קדשו של רבינו זצ"ל, האחד, ותבאר נפלא תוכו רצוף חכמה והשני בענין מעביר על מדותיו, אשר איה שוקל ואיה סופר שיוכל לתאר רוממות מידת הוותרנות ומידת שתיקתו אשר פיעמה בקרבו, ואם כי רוב העובדות בזה אי אפשר לספר בפרוטרוט משום איסור רכילות, ומן המעט הידוע לנו נוכל לשער עוד כמה עובדות אשר טמונים וגנוזים ולא יתגלו עד עולם, וע"ז דבריו הק' שהעלם עלי גליון בכת"ק בענין זה נוכל אנו תלמידיו להתחזק ולהתעלות במידה נפלאה זו, בבחינת מתי גיעו מעשי למעשי אבותי, וכאמר צדיקי הדורות נבג"מ לכה"פ היא בהם משום נגיעה במעשה האבות.

ויהא רעוא שיעלו דברים אלו לנחת רוח בשמי מרום, ולא יבוש מאיתנו בעולם הזה ובעולם הבא, וימנעו ויעתירו בעדינו לפני כסא הכבוד לטובה ולברכה, להיושע בכל מילי דמיטב בכל הענינים, אכ"י

יסודות החיים המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו

שלעומד מן הצד ואינו מתנסה בו, נראה הענין כחסר חשיבות ופועוט, וכזה שאינו דורש מאמץ גדול, בכל זאת הרווח עצום וגדול, שעל ידו ממרקים את כל העוונות ונטהרים לגמרי מן החטאים, בלי להגיע לידי ייסורים וחלאים כתיקון הנפש, כדברי חז"ל (סנהדרין ז.ז.) על השומע חרפתו ומחריש, שע"י שתיקתו הולכים מאה רעות שהיו עתידים לבוא אליו. נשווה בנפשנו איזה רווח נוכל לקבל מהתגברות כזו, כמובא בחובות הלבבות על חסיד שביישוהו וחירפוהו מאוד, והודה בשמחה רבה לבוראו שנתן לו הזדמנות לטהר ולנקות עצמו.

חינוך הילדים באופן המועיל ביותר על ידי הדוגמא האישית:

ולא רק לכפרת עוונות תועיל ההתאפקות וההתגברות, אלא שאין כלי מועיל לחינוך הילדים יותר מאשר הדוגמא האישית שמראים להם הוריהם. כאשר האמא עמלה והכינה את הבית לכבוד שבת, ואחר שקרצפה ושטפה והבית מבהיק ומוכן לקבלת פני המלכה, שופכים לידי השכנים רפש ובוץ לתוך הבית. שתי ברירות עומדות בפני האם: לעלות לבית השכנה ולגעור בה על שהתרשלה בשמירה על ילדיה, או לכבוש את הכעס ולהתגבר על היצרים. האם אפשר לוותר על זכות אדירה שכזאת, לשתוק ולהרים עיניים למרום בהודיה לקוב"ה על שנתן לה את הכח להתגבר, הלוא הילדים רואים התנהגות אצילית וטהורה כזו, ורישומה נחקק בליבם לנצח, יותר ממאות תוכחות ולימודים שבשבח המידות הטובות שאינם מגיעים לקרסולי ההשפעה העמוקה ממעשים אלו.

ולאידך גיסא, כמה סכסוכים ומריבות נוצרים בין ילדים ואנשים כהמשך מסכסוכי בני משפחה, בנים מסתכסכים כתוצאה מסכסוך בין אבותיהם, בנות מתקוטטות מסכסוכי שכנות, ובנקודה זו אוהבים הילדים להתמסר למען כבוד הוריהם יותר מתמיד. וכאשר ההורים מתעלים מעל עצמם ורגשותיהם, לוקחים הילדים אל ליבם ומנציחים בקרבם את המידות הנאלצות הללו.

ודברים אלו רמוזים בתוה"ק, כדכתיב גבי לאה (בראשית כט לב) 'ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני איש'. ודברים אלו הם נתינת טעם על ידי לאה למה שקראה את שם בנה הבכור 'ראובן', שהיתה שנואה על יעקב

אמרו חז"ל (ר"ה ז.ז.): 'כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו'. כוונת חז"ל באמורם 'המעביר על מדותיו' מתבטאת בעניינים רבים, אך שורשם אחד: התגברות ועקירת התכונות והמדות הרעות והבהמיות שבאדם. המלאכה והעבודה קשים הם עד מאוד, אך אף שכרם נשגב כנגד זה, 'מעבירין לו על כל פשעיו', והדגש על 'כל', כי אין פשע וחטא שלא יוכל להימחק ולהיסלח ע"י הקב"ה אם מעביר האדם על מדותיו.

וגודל ההצלחה והזכות של אדם המעביר על מדותיו מצינו בגמרא (שם), כמסופר על רב הונא בריה דרב יהושע שחלה ושכב על ערש דווי, ורב פפא בא לבקרו. בראות רב פפא את מצבו האנוש, אמר למשפחתו שיש להכין עבורו קבר ותכריכים, ועזב את הבית. על אף המצב החמור שהיה שרוי בו, זכה רב הונא לקום ממיטת חוליו והבריא, ורב פפא מנגד התבייש להראות עצמו לפניו, על שאמר להכין לו את הצידה לעולם הבא. כאשר אירע שנפגשו, אמר רב הונא לרב פפא: למה תתבייש ממני, הרי באמת הייתי במצב כזה כמו שחשבת, ונשמתי כבר עלתה למרומים, אלא שאמר הקב"ה לב"ד של מעלה שבעבור היותי מעביר על מדותי, כן יעבירו את דיני ממני, והורידוני שוב לעולם. והרי הדברים מבהילים, שאף שכבר בא זמנו לעלות לשמי מרום, בכל זאת זכה להוסיף חיים על שנותיו וביטול גזירת דין מיתה מעליו, בעבור שהתגבר על התכונות והמידות הבהמיות שבנפשו.

כח ההבלגה והשתיקה בעת מריבה וחרפה:

לצערנו כמעט שאין בית ומשפחה שאינם סובלים ממריבות, אם זה כלה וחמותה או אחיות וגיסות, הבעל או שכנה, או מחנך ומחנכת, ואין אדם ניצול מדברים כגון אלו. ובשעת מריבה כאשר פוגעים באדם ומחרפים אותו, אם סוכר פיו וגוזר

שתיקה על עצמו שלא לענות דבר, על אף שידוע שפגעו בו, ויכול להשיב מנה אחת אפים לשכנגדו, זכות ההתגברות הנוראה במצבים אלו היא כה גדולה, ונחשבת לפני הקב"ה כאילו הקריב לפניו את נשמתו ואת כל חייו. כאשר באה לידי האדם הזדמנות לספר דברי גנאי המושכים את הלב על מי שאינו אוהבו, ועל ידי כך להשמיצו ולבזותו עד עפר, והוא עוצר בעצמו בחזקה, ומשאיר הדברים בתוכו ולא נותן דרוך לפיו, זהו 'המעביר על מדותיו' שכוונו אליו חז"ל, והגם

וכל אב בר דעת ונבון, אף אם יש לו איזה סכסוך עם מאן דהוא קרוב, בן קהלתו, וכן שותף, וכ"ש כלי קודש, אל לו להביא הדבר לידיעת משפחתו, שהם רק יחריפו ויגבירו השנאה, וזו מציאות החיים כמה היו מזמן כבר עוזבים המחלוקת, ובני ביתם מגבירים הדבר. ובמליצה מפרשת השבוע, יעקב אמר לרחל כי שמע בני לבן וגו', ורחל ולאה הוסיפו בתשובתן ביתר חריפות 'הלא נכריות נחשבנו כי אכל כספינו' וגו'.

וברע"ב (אבות פ"א מ"ה) אל תרבה שיחה עם וגו' גורם רעה לעצמו, היא מלמדתו לחרחר ריב, כגון קורח שסיפר לאשתו וכו', והביאתו בדבריה לידי מחלוקת. כי טבע הבנים והנשים להחריף ולהקצין בהרבה מה שכבר שמעו מהאב אפילו רק במילים ספורות].

ולוהי ידוע, הבן שרואה את אביו מעביר על מדותיו, אינו נוקם אינו נוטר, אינו מניח שבביתו ידברו לה"ר אפילו על רודפיו והמזלזלים באב, וכ"ש ששומר מכל משמר שבניו ובנותיו יכבדו את גדולי התורה והצדיקים, אפילו שאינם ממש לרוחו, מציל את דורותיו מכל הדרדרות שנובעת מפריקת עול מוריו ומחנכיו, שזה סם וקלקול בני הנעורים.

(קטע מדרשת חינוך שנת תשנ"ו)

ונפנתה לביתה. בעיני אחת השכנות היו הבגדים התלויים לצנינים מחמת המכשול שנוצר מהם ברצותה לעבור לדיירתה, נכנסה בה רוח שטות, לקחה מספריים וחתכה בשפלות את חבלי הכביסה, וכל הכבסים התלויים עליו צנחו ארצה והתלכלכו ברפש וטיט.

בעלת הכביסה עמדה בחלון וראתה את עבודתה המאומצת יורדת לטמיון. החום והלהט להגיב ולהחזיר מנה אחת אפיים בער בה בחזקה, ובכל זאת התאפקה מלהשיב, בחשבה בגבורה: מה תתן ומה תוסיף הנקמה, עדיף לשתוק ולהתגבר על יצר הנקמה מליתן לו דרור. בשקט ובשלווה יצאה לחצר, אספה את הכבסים המלוכלכים, וטרחה שוב לנקותם ולתלותם שיתייבשו. ולא עוד, אלא שכאשר בא בעלה בערב לא נתפתנה לשתפו במאורעות היום, כי טבע הבעל שלא להבליג על ביזוי והשפלת אשתו, והתגבר גם על הניסיון האחרון שיתכן שגדול מן הראשון.

יכולה היתה פרשה זו להישכח ולעבור מן העולם. מה עשה הקב"ה, בפתע פתאום חלה בן השכנה בחום גבוה מאוד שלא ידעו הרופאים פשרו, ובאה אל שכנתה הצדקת בבכי ובתחנונים שתמחול לה על פשעה ועוונה, ועל ידי זה נודע הענין לבעלה. לאחר מקרה זה ילדה הצדקת בן שהאיר את ירושלים בתורתו וביראתו יותר מארבעים שנה.

כל זאת בזכות ההתגברות, העצירה בעד הרצונות הטבעיים להשיב בעת להט חוסם, שנחשבת לפני הקב"ה כעקידת יצחק. וכאמור זו הדרך הקלה שעל ידה יכול האדם להסיר מעל ראשו את הגזרות הרעות שהביאו עליו חטאיו, ולהפך את גזר דינו לטובה גם בלא תעניות וסגופים, שאין בכח הגופים החלשים בזמננו לסבלם.

לכוף את היצר עדיף:

התורה דורשת מאיתנו להקפיד ביותר על שבירת התכונות הבהמיות, עד כדי העדפת מצוה שכוללת התגברות ושבירת היצר על פני מצוה מובחרת יותר, כאשר מצינו במצוות פריקה וטעינה, שאדם הרואה חמור רעהו כורע תחת משאו ונוטה ליפול, חובה עליו לסייע לבעליו לפרוק המשא מעל החמור, וכן אם רואה שבעל החמור מתקשה בטעינת משא על גבו, חובה לסייעו בטעינה. ואף שמצוות פריקה עדיפה על פני טעינה מחמת צער בעלי חיים, בכל זאת אם רואה את שונאו שנוקק לעזרה בטעינת החמור, ואת חמור אוהבו כורע תחת משאו, יש לו לסייע לשונאו לטעון מקודם, כדי שיכפה את יצרו שמשאיו להעדיף לעזור לאוהבו תחת שונאו, וכאמור אף שפריקה מובחרת יותר מטעינה. והאם אנו מיישמים זאת בחיי המעשה, האם מקדימים לעזור לבת זרה מאשר לבת קרובה וידידה. הרי אנו חיים באווירה של התמסרות ועזרה לידיד ואוהב, והתעלמות ממי שאינו ידיד ובודאי משונא, ואין זאת דרכה של תורה, שאין מצוה גדולה יותר מלגמול חסד עם שונא, כי בכך משברים את היצר ואת התכונות הבהמיות.

(חלק מדרשה לנשים אלול תשנ"ו)

אישה, וראה ה' כמה צנועה היא, וכמה אינה חביבה על בעלה, ונתן לה בן, וקיוותה שעל ידי לידת בנו בכורו וראשית אונו יאהבה. ורש"י מביא מאמר חז"ל (ברכות ז): שקראה לאה ראובן על שם 'ראו מה בין בני לבן חמי', היינו ראו ההבדל בין בן זה לבין עשו בן חמיה יצחק, שעשו בהיותו עיף מכר את הבכורה ליעקב, וזלזל בה תמורת נזיד עדישים, ואחר כך כתיב 'הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך' (בראשית כז מב) על שלקח ממנו את הברכות המגיעות לו לטענתו, 'את בכורתי לקח והנה גם עתה לקח ברכתי' (שם פסוק לו), והאם 'לקח' יעקב את הבכורה, הלוא קנה ממנו בקנין גמור. ומנגד, ראובן הצדיק שהיה בכור עד שלקח יעקב את הבכורה ממנו ונתנה ליוסף, מסר את נפשו להציל את יוסף כאשר חברו עליו אחיו להרגו. על זה קראת לאה 'ראובן' לאמר ראו מה בין בני לבן חמי.

ולכאורה יש לבאר היאך דרשו חז"ל טעם שלא כמו שכתוב בפירוש בתורה, הרי אם התורה פירשה שקראה לאה ראובן על שם שראה ה' בענייה, איך נאמר שכוונה אחרת היתה לה.

והתשובה פשוטה וברורה. מאין זכה ראובן למדה נפלאה ונשגבה כזאת, להיות מסוגל להתגבר על טבעו, ולראות שלוקחים ממנו את הבכורה שהיתה כה חשובה בעיניהם, ונותנים אותה לאחיו הצעיר, ולא רק שקיבל זאת בשמחה ושתק ולא ערער על כך, אלא גם מסר נפשו להציל את אחיו שלקח ממנו את הבכורה, אין זאת אלא שקבל את הכח לכך מנשמתה הקדושה והטהורה של אמו הצדקת לאה, ששהתה בבית יעקב עם רחל אחותה שהיתה החשובה בבית, על

אף שצעירה היתה ממנה, ועמדה במצב שבו כל אדם היה בורח, שהרי לא עשתה מאומה ליעקב, ובכל זאת היתה מושפלת ודחוייה, ובכל זאת ישבה בבית וכיבדה את יעקב בהתנהגות מרוממת כדבעי. ואם האם מסוגלת להתנהג בהתגברות על הסבל וקבלת הייסורים באופן כזה, אין כל פלא מאין שאב ראובן את הכח להתנהג כך. ואין דברי חז"ל סותרים לנאמר בתורה, שאחר שראה ה' בענייה של לאה, לכן קראתו ראובן להבדיל בינו לבין דודו בהתנהגותם.

והיפך התנהגות זו מצינו גבי הגר, שכאשר התענתה תחת יד שרה ברחה מביתה, ואמרה למלאך ה' (בראשית טז ח) 'מפני שרי גברתי אנכי בורחת'. ומדוע עינתה אותה שרה, הלוא היא עצמה גרמה זאת, שתקל גבירתה בעיניה וזלזלה בה ובכל זאת ברחה. ואכן נולד ממנה ישמעאל שהיה פרא אדם, כי העבירה אליו את תכונות נפשה ומידותיה הרעות.

שכר המעביר על מידותיו:

מפורסם מעשה נורא שהתרחש בירושלים עיה"ק לפני למעלה משישים שנה. בזמנים ההם היה נפוץ שהתגוררו כמה משפחות בחצר אחת, ועדיין לא היו בנמצא מכוונות כביסה אלקטרוניים, ועבודת הכביסה היתה עבודת פרך שנמשכת על פני יום תמים. ויהי היום, אחת מן הנשים שהתגוררו בחצר עמלה במשך היום על כיבוס בגדיה, ובגמר העבודה הקשה תלתה את הכבסים בחצר

יסודות החיים מעשה אבות סימן לבנים

הגדול בתורה על אדן החלון הפונה לרחוב שעבר לפני חלוננו והלכו שם שני יהודים ששוחחו בתום ביניהם, ואחד אמר לחבירו "דער עפיל פאלט נישט ווייט פון בוים" (התפוח לא נופל רחוק מהעץ) והגדול בשמעו את הדברים שביניהם הרגיש עצמו כנפגע, שחשב שכונתם היתה למקרה שלו עם בנו הפורש מדרכי התורה שהאשימו בזה את האב, והזמינם שיעלו עליו ואמר להם שדברים שהם אומרים הם אמת ונכון, אולם זה רק בתקופה של רוח מצויה ורגועה, אבל כשיש רוח סערה בעולם, אז ע"י סערת הרוח יכול התפוח ליפול רחוק מהעץ, והוסיף כיום שרוח סערה נושבת בעולם של כל מיני רוחות רעות הנושבות סביבתנו, הבן יכול ליפול ולהגיע מחמת הרוחות רחוק מאוד מהעץ שגדל עליו.

ב. מכל מקום לרוב ההורים הגורמים, והקב"ה התחסד והיטיב עם ההורים שבידם לתקן אף הנעשה כבר בעבר, ואומר ע"פ המבואר בספרי חסידות בשם כמה צדיקים, בביאור הפסוקים (דברים ל' א' - ז') והשבת אל לבבך וגו' ושבת עד ה' אלוך וגו' אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך, ויקשה דכל דברי תורה שבפסוקים אלו נאמרים לכל אב ואם ולכל בן ובת לכל אחד ואחד וא"כ אם האב יעשה תשובה הוא יזכה

למל ה' את לבבך, ואם הבן יעשה תשובה יזכה הבן למל ה' את לבבו, ולמה לא כתבה התורה בכל לבבכם ובכל נפשכם אם המכון על תיקון של מעשה האב וגם תיקון מעשה הבן שיקלול את שניהם וע"ז ביאור הצדיקים בספריהם שאם ישאלו האב והאם והלא הצאצאים שלנו נולדו כשעדיין לא היינו ברום המעלה ומה יועיל התיקון ותשובת ההורים כשכבר נולדו הם להורים שלא היו ברום המעלה בתורה ועבודת ה', ומה יהי' עם נשמת צאצאנו שנולדו אז מאתנו, ואף שענתה אנו שבים בכל לבבינו ובכל נפשינו, וע"ז באו מקראי הקודש לנחמנו ולחזק את רוחנו שאם תזכה לאהבה את ה' בכל לבבך ובכל נפשך, אז הקב"ה ימול את לבב זרעך ע"י עלייתך בתורה ומעשים טובים ובאותו ברכה של ומל' ה' אלוך את לבבכם ימול גם את לבב זרעך במה שחוששים

א איתאמרא מפי הגה"ק הר"י מבעלזא זי"ע כי מצות ושנתת לבניך שהיא מצות וחובת האב להנחיל לבנו תורת ה' תלוי, וסמוך, ונשען על ודברת בם, ולא בדברים בטלים, וכל פעלו של האב כשכירת מלמדים וכו' לא יוכל להצליח לאורך ימים אם האב מזלזל ביסוד של ודברת בם ולא בדברים בטלים, כי עמל האב בתורה נחקקת עמוק בלב הבן יותר משאר הפעלים.

ובכלל של מעשה אבות סימן לבנים טמונים בו שני הסוגים, הטבעית היינו התולדית של האב והאם. והבחירית שהיא הנהגתם במה שהורגלו, כמובא בחז"ל וקדמונים. הגמ' בסוף מסכת סוכה שותא דינוקא בשוקא או דאביה או דאימיה, ועוד יותר מבהיל הרעיון הם דברי המדרש בפ' וישלח (פרשה פ' א') ותצא דינה בת לאה הנה כל המושל עליך ימשול "כאמא בתה" (יחזקאל טד') לית תוריתא נגחנית עד שאנו רואים בתה נגחנית עיי"ש במדרש

שתוצאה של יציאת לאה לקבל פני יעקב אבינו היה הגורם לתצא דינה ומכשול דשכם.

וראה נא דבריו הנוראים של הרמב"ן (דברים כט' - יד') פן יש בכך שורש פורה ראש ולענה "כי האב שורש והבן נצר משרשיו יפרה" וכו' לרמוז כי משרש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד

לא יוליד ראש ולענה פי' עשבים מרים בעלי מעשים רעים. וכבר נרמזים יסודות אלו במקראי קודש והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו וגו' והיה עלהו רענן וגו' ולא ימיש מעשות פרי (ירמיהו יז' - ותהלים א').

ומאידך מצאנו אבות אוכלו בוסר ושני בנים תקנהו (בירמיהו לא' כח' ועוד מקומות) וכל אלו הכתובים ומאמרי חז"ל צריכים לעורר כל לב אב ואם שהרבה מאד מעלייתם וירדתם של הצאצאים תלוי במעשיהם של האבות והאמהות בעצמם ובהתנהגותם הטבעית והבחירית, ואף כי אינו מוחלט אבל וודאי שהם גורמים חזקים ושכיחים של עליות וירידות הצאצאים.

ושמעתי מת"ח גדול אחד ומפורסם שהיה לו בן שלא הלך רח"ל בנתיבות התורה שהדריכו אביו, ופעם אחד נשען האב

ועל כן בכל ספק אם לבחור בנסיעה או להשאר בבית המשכיל והירא את ה' יעדיף ויבחר השמירה של הורים מסורים המקיימים אשרי יושבי ביתך. ואת הקרוב והיקר ללבם יבחרו, ואם יפקידו יוצ"ח אצל אחרים בכל הזדמנות של נסיעה וכדומה, חסרה להם האחריות העומק וההבנה וגודל התפקיד שהפקיד בורא כל הנשמות בידיהם.

ד. תכלית הבאת הילדים לביהמ"ד וביהמ"ד

יש עוד הרבה אמהות מבקשות איזה שעות של מנוחה מילדיהם התוססים הליבדיקעס וכשהאב הולך לבית המדרש להתפלל בשבתות ובמועדים האם מצרפת את הילדים אל אביהם והקטנים א"א לכלוב אותם לרוב שישבו ע"י אביהם ובהשגחתו, אף אם האב אחראי וער ומבין הסבל שילדיו גורמים למתפללים אחרים ומפריעים לתפלתם, אולם עיקר באתי בדברי אלו לאבות שמביאים ילדים אף שכבר מבינים ואף שכבר יודעים להתפלל ואין האבות ממלאים חובם ותפקידם לשומרם ולהשגיח עליהם שישבו בקרבתם ויתפללו או לכל הפחות ישבו בהשקט (ע"י) וזה רק מחוסר אחריות ויראת שמים והם טרודים בשיחתם עם חבריהם ואינם מתבוננים על ההפרעות והצער שגורמים בזה למתפללים ושוכחים ממתנת אלוקים שחננם בבנים שהם האוצר והאושר והעשירות החשובה והיקרה ביותר של האדם ומתעלמים מהם בגין שיחות שדופות קדים.

ויש לראות דברי הקדמונים בזה (במג"א סי' צח' ס"ק א' ומ"ב ס"ק ג') שכולם הביאו את דברי השל"ה הקדוש מה שמביא בח"ב דף פג' "בעניני תפלה וקריאת התורה" בשם ספר החיים, וז"ל אמר מנחם, בזה"ז יש וכו' סוף דבר כוונת המתפללים נפסדת ונמצא ש"ש מתחלל ועוד דברים חמורים שלא הבאתי בזה, - וכל זה נאמר אפילו על קטנים שאינם מבינים ומסוגלים להתפלל, ואפילו עליהם אמר השל"ה ועוד יזקינו לא יסורו ממנהגם הרע לבזות קדושת ביה"מ.

אולם על הבנים היותר גדולים שכבר לומדים חומש ומשניות וכו' והאב פשוט מפקים בביהמ"ד, וע"ז נאמרו דברים קשים מאוד (ע"י במ"ב סי' צח' ס"ק ג') וז"ל אבל כשהגיעו לחינוך אדרבה יביאנו אתו לבהכנ"ס וילמדהו אורחות חיים לישב באימה וביראה ולא ינחנו לזוז ממקומו ויזרזם לענות אמן וקדיש וקדושה ועיי"ש בשל"ה ק בשם התנא דבי אליהו.

והדבר מפליא כל אב מצטער כשרואה את בנו הבחור שמשוחח בתפלה עם חבריו וכ"ש כשבנו האברך פורק עול התפלה בכונה והרי פתרון הגורמים לכל זה מובא בספרי הקדמונים בשביל שאבותיהם הביאום לביהמ"ד ולא נזהרו לישב באימה ויראה ולהשאר במקומם כל משך התפלה ולכן בבגרותם מנחילים צער ועגמ"נ להוריהם.

וכל שרשת של זלזול הדורות ראשיתה בחסרון האחריות ושמירת האב על צאצאיו ואין הוא מוכן לשעבד זמנו להשגחה וחינוך, ושיחות עם חבריו קודמת למצוות חינוך וגם חסרון הדבקות של האב בתפלה בכונה שלרוב אב המתפלל בכונה ובקול ובמתן ובנו יושב ע"י יעשה הבן כמעשה אביו כשיגדל.

ההורים שגרמו לשיני בנים תקנה, יתוקן ע"י השב של האב והאם.

ועובדות נפלאים שמענו וראינו על ברכות אלו שנתקיימו לעינינו, והמציאות שההורים מתחילים יותר להקפיד על שיחותיהם ועל כל הבא לבתיהם שלא יהי' מהדברים המטמאים לב ונפש כספרים חיצונים ועתונות של גויים וכל מיני כלי ראייה וקאמפיוטערים ואינטערנעט וכדומה. והאב יקבע עצמו לשיעורי תורה והאם לכל הנהגות הצניעות של בת ישראל כשרה ולהרבות תפלה וצדקה כי שיערי דמועות עם התפלה לא ננעלו, כל זה יעתיקו הצאצאים ויתקנו מעשיהם, ויתעלו עם ההורים וכמובן ע"י רוב אהבה וקרבה וסבלנות מרובה ועידוד כל התקדמותם ועלייתם.

ג. הנוכחות של ההורים אצל יוצ"ח אין לה תחליף ותמורה

ובכלל זה החובה והזהירות של שמירת הבנים והבנות מחברותות שאינם לפי הנהגות בתיהם, כי כל הזהירות והחינוך ירד ח"ו לטמיון אם ההורים לא יפקחו עין ולא יבקרו בין טוב לרע ויניחו ליוצ"ח להתחבר עם אשר נפשם אותה וחשקה, ובמיוחד הנוהג הנפסד שהבן הולך לישון אצל חבריו והבת אצל חברתה, וההורים בכל הזדמנות נוסעים מהבית ומפקידי האוצר היקר שהוא הצאצאים אצל אחרים, ואוצר כסף ודברים יקרים לא היו כל כך בנקל מפקידי אצל אחרים ואינם יודעים שאף אם למראה עין הבן והבת שב לחיק הוריו אחרי שהפקדוהו אצל משפחות אחרות הם הרבה פעמים שבים לבית הוריהם שונים מאשר הפקידו, חוזרים עם מטען שמעיה וראיה שאינה לפי רוח הבית שלכם, והורים מסורים ויראים ושלמים נזהרים מאד שלא להרבות בנסיעות ועזיבת היקר מכל, הצאצאים ללא נוכחותן ושמירתם האישית וכשייש צורך והכרח לנסוע אחד ההורים נוסע לפי סדר והשני נשאר בבית וממלא בכל לב ונפש את תפקיד שני ההורים.

ויש לדעת שהחישוב הראשון אם לנסוע להנפש, או לטייל, או לשמחה, הוא פקוח נפש של החינוך והיראת שמים וכו' של הצאצאים, והקב"ה מינה את ההורים שומרי שכן, ושומר שכן הוא פושע כשמפקיד הפקדון אצל אחר שלא נתמנה על שמירתו וכ"ש אצל מי שאינו מסוגל לשמור הבן והבת של אחרים.

הנסיעות החפוזות שקופצים על כל הזדמנות של נסיעה עם תירוצים והסברים חלשים מאוד ועכ"פ שאין בכוחם לערער את החוב הקדוש שהוא האחריות של שמירת ההורים על יוצ"ח הרצויה והחשובה שהאב והאם יהיו בצותא חזא בביתם עם יוצאי חלציהם וטוב להם בעוה"ז טוב להם בעוה"ב, וקצרת בזה, (והנסיון והשיחות הפרטיות עם ההורים ועם הילדים והודוים בבגרותם על תקופות העדר ההורים מבהיל הראיון)

וכמובן שאם כל ההקרבה והמסירות של ההורים לחינוך יוצ"ח עוד צריכים לתפלה וכל אותן הדברים שמובא בחז"ל וסה"ק כסגולה והבטחה על צאצאים כשרים ואוהבי תורה ומסובלים ביראת שמים, מ"מ תועיל מאד ההקרבה והמסירות של ההורים להשען על דברי חז"ל מעין בחינה זו (בב"ק דף נ') דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו בתמיהה.

בדרך התורה התמימה והאמיתית ועבודת אלקים שאינה באה להצדיק השנאה והקנאה והמחלוקת.

1. מנעו בניכם מן ההגיון

חז"ל (במס' ברכות דף כח ע"ב) אמרו מנעו בניכם מן ההגיון וכמה פירושים נאמרו בכונת מאמר זה, ומכבוד מרן בעל שבת הלוי א"א מו"ר שליט"א שמעתי משמיה דהרה"ג הצדיק רבי יוסף ביומגארטן זצ"ל מווען שפי' מאמר זה שהמכון שאל יתנהגו ההורים באופן שבניהם יצטרכו להרהר ולהתבונן על פשר דרכיהם והגיון מלשון מחשבה והתבוננות.

וזה מיסודי החינוך שלא לתת מקום לקושיות ולהגיון של הצאצאים על התנהגות האבות וכמה פעמים שנקריתי בבן האומר שאביו דורש ממנו מה שהוא האב בעצמו אינו מקיים, והאב אינו מתבונן בסתירה החזקה בין מעשיו הוא ובין מה שדורש ומחנך את בנו והבן לרוב לא רק שמזלזל בדברי אביו שמעשיו סותרים דבריו, אלא הדברים פועלים היפוך רצון האב כי הבן מלא תמיהות על אביו המביאו שערך ומעמד אביו מאבד ערכו וחשיבותו מאד.

ואף דוגמא אב שהביא בנו לביהמ"ד ואחר התפלה הבן רץ לחדר והאבא עם חבורת מרעיו בשיחה תוססת מהולה בליצנות וקול שחוק והבן אומר לאביו "גוט מארגען איך גיי אין חדר", והאב עונה לך בחיבה יענקלה זאלסט גוט לערנען, והאב ממשיך תוך כדי דיבור עם אחוזת מרעיו בשיחה שדופת קדים ורקנית מה חושב האב שבנו טיפש ולא יתבונן למה אביו אינו מתישב עם חבריו ללמוד ורק לבנו מאיץ ומזרז ללמוד בהתמדה וכן אם נוסעת ביחד עם בתה במיני-קאב (טעקסי) ומשווחת בחופשיות ובנעימה עם הנהג הנכרי, ולמחר הבת נוסעת שוב אם אמה והפעם הבת משוחחת עם נהג הנכרי בנעימות וכו' כמה מילים שאינם כלל תחת שמירת הדיבור ומסגרת הריחוק הנדרשת מבת ישראל, והאם מעירה לה לבת ומפסיקה את השיחה אבל הבת בליבה עומדת הקושיא למה לאמה מותר ולי אסור, וכל אלו והמוני דברים אחרים שמעורר את המנעו בניכם מן ההגיון, ולרבים מגיעים לא פעם שאלות הבנים בסתירות בין דרישות ההורים והמציאות בהתנהגות ההורים שנסתרת מדרישות אלו.

ואף אם אין האב רואה בעיניו הסתירות בין דבריו למעשיו ולעיני הבן האב מתנהג הכל כדת של תורה מ"מ נשמתם הטהורה של הבנים והבנות מגלים ורואים אף מה שהאב חושב שהסתיר מהם, הבנים ונשמת הצאצאים רואים פגם מעשה אביהם, וכל מעשה נפסד, נחרת ונחנק בנשמתם וכבר שמעתי מאב שהתודה ואמר שכל פעם שהוא לא התנהג כשורה מצא אצל בנו גם איזה מכשול וכפי שנראה לו שהפגם שהוא נכשל גורר הכשלון שנכשל בו בנו וכנראה שיש דברים בגו. וזה בכלל מעשה אבות סימן לבנים.

ונהיה אנחנו וצאצאנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה בא"י המלמד תורה לעמו ישראל.

(נכתב ע"י מרן בתור הקדמה לספר פרק יום טוב המפורש של בנו הגה"צ מורינו רבי שלום שליט"א)

ה. המחלוקת השנאה והקנאה משחיתים ראשונים בירידת המדות

הגמ' בסוף פ' קמא דקידושין מסיימת במליצה חיונית להבנת והכרת האדם את עצמו וחולשותיו והוא "רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא" ואחד מפ' מאמר קדוש זה של חז"ל הוא שכשהאדם במצב של מנוחת הנפש כל דיבורו והנהגתו מודרכים מראשית חכמה יראת ה' ממדת הסבלנות ונזהר לא לאבד הצלם אלוקים ומעלתה, והעדינות והותרנות ודיבור של בעל מעלה רגוע ונבון ונכבד, וכל אותן המדות והתכונות וחשבון הנפש מדריכים את דיבורו והנהגתו, והכל מזוקק ושקול כשהוא בשובה ונחת. אבל בעת כעס ורוגז (מחלוקת שנאה וקנאה) הוא מודרך רק ע"י כעסו ורוגזו וכל השיקולים הבאים מחכמתו ושכל "הנעשה אדם" ונשמתו בת השמים נעלמים כלא היו, ולא עלתה בידו להנהגתו רק מדת הרוגז והכעס הניצוח ושנאה, והקנאה והתנוצצה מזה הוא התמונה הנגלת לעיני כל מי שרואה ועומד מן הצד לעת כזאת ששואל איה התורה ואיה היי"ש ותבונה והשכל והמדות של אב זה מה הוא מנחיל ומוריש לצאצאיו במסכת דרך ארץ, התשובה היא שכדי להחריב את הכנגד לשבור את השני זה גופו תורה וכל התורה והתפלה והמצות והיי"ש וחיון הצאצאים וכו' וכו' הכל מקריבים לשם מצוה, ועתה המצות עשה של הזמן גרמא להחריב את הצד השני הדוחה כל העשי"ש והל"ת שבכל התורה וכל ספרי המוסר והחסידות פשוטו כמשמעו.

ולמחר רואים הבן שמתחצף נגד אביו ואמו ונגד המלמד והמנהל הראש ישיבה, הרב, והרבי כולם מזולזלים ולא רק כשאין מסכימים עם שיטתו ולא מצטרפים לזה שהם חפצים ביקרו אלא אף בשאר עניני תורה ויי"ש, והחינוך, כל אלו שהיו צריכים להיות מדריכים ומחנכים ומורי דרך איבדו ערכם וחשיבותם ע"י השנאה והמחלוקת שהחל בה משלחנו ושיחו של אביו בביתו ועם רעיו.

ואם יחשובו ההורים שהם מחוסנים מפני תוצאות אלו שהרי יקבלו מרות וחיון ותורה מהקרובים לשיטתם הדבר מופרך ככפלים ראשית לא מצאנו בשום מקום ההיתר לזלזל במורים ות"ח ויראי ה' כשאין משתנים אתם באיזה דין או שיטה, ושנית כשנתנה רשות לזלזל בתלמידי חכמים ומורים ויראי ה' כשאין משתנים עמהם למחר מזלזלים אף באלו שאמש היו אתם בדעה אחת.

וכל מי שיראת ה' ומדות טובות ודרכי התורה התמימה הנתבי לדרכו ישמור פיו ונפשו ובני ביתו ויוצאי חלציו מדרך ירודה זו הרחוקה מיראי ה' ויבין שאין עצה ותבונה נגד ה' ומה שמקריבים דרכי ומצוות התורה למען המלחמה נגד הצד שכנגד עם ההסבר של היצ"ד שזה לצורך תורה ויי"ש הם דברי הסט"א וכבר אמרו צדיקי כל הדורות בביאור המשנה פ"ה דאבות כל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים שפי' ששורש המחלוקת שמתקיימת בשביל שאומרים שהיא לש"ש וע"ז לא יעזרו לא ימי הסליחות ור"ה וליל כל נדרי ונעילה כי כל הקליפה הזאת צועקת שכונתו לה' ותורתו, ושומר נפשו ידבק

אורחות חיים

שביבי אורה מהנהגתו הרוממה של רבינו זצוק"ל

וחמש שנים, פעם נמצא מיישור כרך ש"ע אבן העזר שהיה שייך לרבינו בשנות צעירותו ממש, ומצאוהו מלא וגדוש בהגהות והערות בכל הסוגיות העמוקות ביותר.

כשחזר לא"י בשנת תשס"ט קבע רבינו חבורה שילמדו תיכף אחר מעריב מיד בצאת השב"ק סעיף אחד בשו"ע עם משנה ברורה, בכדי להתחיל את השבוע החדש בלימוד התורה,

פעם הוצרך רבינו לעבור ניתוח, אך הוא חשש שמא ההרדמה תשפיע על מוחו לרעה, ולכן צויה לרופאים לעשות רק הרדמה מקומית, וזמן מה קודם הניתוח היה רבינו חוזר על הרבה פרקי משניות בע"פ, ובשעת הניתוח השקיע את עצמו לגמרי באותן פרקי משניות, ולולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי...

חביבות יתירה היתה בקרבנו לספריו של הגאון רבי עקיבא אייגר זצוק"ל, אשר ידועים בעמקותם היתירה, רבינו החזיק עצמו כתלמיד הגרעק"א ע"י הלימוד בספריו, והיה לו שיעור קבוע במערכות דרעק"א, פעם התגלה אליו הגרעק"א בחלום, באותה תקופה נולד לו בן וקרא את שמו על שם הגרעק"א, ה"ה בנו הגה"צ מוריניו רבי עקיבא שליט"א.

כשהיה יוצא לדרך מעבר לים, היה לוקח עמו את הספר הנהגות הצדיקים, כדרך שנהג אביו הק' זצוק"ל.

רבינו פתח את "בית דין צדק - זכרון מאיר" והנהיגה ביד רמה תחת נשיאות אביו הגדול, אולם מעולם לא נטל דמי פסק דין או שכר בטלה, והקפיד על כך במשך כל השנים, ומעשים בכל יום שהיו מגיעים לפתחו שאלות סבוכות עד למאוד בדיני תורה שבין אדם לחבירו, אשר רק הוא בחכמתו העמוקה וישרותו הנפלאה הצליח להשכיח סדר בדברים ולהשרות שלום בין איש לאחיו, ובכל זאת לא אבה מעולם לקבל שום טובת הנאה על כך בשום צורה שהוא. כמו"כ פעמים רבות היה מפשר בחלוקת ירושות ועזבונות של עשירים ונגידים מופלגים שהשאירו אחרים הון עתק אשר גרמו למריבות וסכסוכים בין היורשים, והיה משקיע שעות רבות וכוחות עצומים להשכיח שלום ולחלק את הירושה מתוך אחוה ושלום בין כל הצדדים, ואעפ"כ לא היה נוטל בעבור זאת שום שכר טרחה, לא לפניו ולא לאחריו.

פעם שכח אחד מבעלי הדינים עלו בביתו, ומיד אח"כ התקשר אליו רבינו שיבוא לביתו תיקף ומיד בכדי ליקח את העט ששכח.

סיפר בנו הגה"צ מוריניו רבי עקיבא שליט"א שפעם בבחירתו קרא לו אביו והראה לו שהוא קורע שלש שקים, ואמר לו כך, האחד משום שקיבלו מאדם שלא היה באפשרותו ליתן, השני מאחד שבעת היא בא להתדיין אצלו בדין תורה, השלישי הוא מאחד שעושה עסקאות לא כשרות ולכן אינו רוצה להנות מסכפו, והוסיף כי הראה לו דבר זה ללמדו אורחות חיים למעלה למשכיל.

כמו"כ היה חזון נפרץ לראות לאחר ימים טובים ופורים שהיו רואים אצלו בפח האשפה שקים קרועים, ופעמים שרבינו קיבל כסף מזומן מאחד שלא היה לו, ולא רצה רבינו לביישו ולהחזיר לו בפני אחרים שעמדו שם, ליוה אותו עד מחוץ לבית, ושם החזיר לו את מעותיו...

פעם נשאל מאחד האם יכול מחמת גילו המופלג להשרות את המצות בליל פסח במיץ ענבים, ומיד אח"כ שלח רבינו לביתו מצות דקות ביותר שיוכל לאכול מצות כדרכו כל השנים...

רבינו היה משכים לעבודת הבורא ית"ש בשעה 4:00 לפנות בוקר, היה מקפיד לילך למקוה קודם הלימוד, הגם דמחמת כן היה צריך לחזור לביהמ"ד בשביל תפילת שחרית. וכן בעת כהונתו ברבנות בעיה"ב לונדון היה מקפיד על כך, והיה נשאר ללמוד בחדרו הפרטי שבביהמ"ד עד השיעור שהיה מוסר קודם התפילה. הקפיד מאוד על זמנו הקבוע, והיה לו נהג קבוע שהיה מסייע לביהמ"ד לפנות בוקר, אך אם הנהג לא היה בזמן המדויק היה מיד הולך ברגליו לביהמ"ד.

רבינו הקפיד תמיד להקדים לתפלה ולהיות מעשרה הראשונים שבביהמ"ד, בעת מגוריו בלונדון היה לפעמים בוחן את ילדי בית מדרשו בערש"ק קודם תפילת מנחה, ובעת הזאת היה מעודד אותם ומכניס בקרבם חשקת התורה.

לימוד התורה של רבינו היתה מלאה בחיות אש קודש, הן כשלמד לעצמו והן בלימודו עם חברותא, בכל עת היה לומד בניגון ונעימה שנשמעה בכל הבית, ומילאה את כל הבית במתיקות התורה. אשרי עין ראתה את רבינו מוסר שיעור תורה, וכ"ש בשעה שהיה מוסר שיעור עיון היה זה ממש בבחינת כל עצמותי תאמרנה... רבינו היה שקוע כל כולו בסוגיא, בוער באש התורה מתרץ קושיות והויות ומפרק איבעיות, כאיש גבור ואיש מלחמה בדת תורה, וזכור לרבים אשר פעם באמצע שיעור העיון בישיבה, אשר היתה אש התורה מתלקחת ועולה מתוך רתיחתו, נתן רבינו מכה חזקה על הסטנדר והסטנדר נשבר מלהבת כח ואש תורתו...

שיעור העיון היה בעומק ועיון גדול, עמוק עמוק מי ימצאנו, בהוצאת הדברים בשפה ברורה ונעימה, אך מ"מ אם בתחילת השיעור היו רוב התלמידים שומעי לקחו מתהלכים לרוח סברותיו ומשתתפים בעיונו, הרי בסוף השיעור נשארו רק יחידי סגולה אשר יכלו לירד לסוף דעתו ועומק סברתו ומערכותיו.

רבינו היה מתייגע תמיד על דברי התורה, ועל אף שנתברך בכשרונות מופלגים והבנה חדה מאוד, ולא היה צריך ליגיעה מ"מ זכה לכתר תורה ע"י שקידתו ועמלו הרבה בתורה, ואף בלימודים שא"צ כ"כ להתייגע בהם להבים פשטן של דברים מ"מ היה לומד כל ענין וחלק בתורה"ק מתוך יגיעה ועמל, וסיפר אחד שלמד איתו בחברותא, שהיה מתייגע על כל אגדות מהרש"א במסכת ברכות, להבין עומקן של דברים.

סיפר רבינו כי בעת שעלה לא"י לאחר שנות הזעם, כשנכנס ללמוד בתלמוד תורה, אזי בתחילת השנה היה נחשב מהחלשים שבין התלמידים, כי בכל משך תקופת המלחמה לא למדו איתו רק את האותיות א' ב' וקריאה ולא יותר, אבל הוא ברוב עמלו ועקשנותו התייגע מאוד לשקוד על דלתי תורה, ובאמצע השנה היה נחשב בין הבינונים, ובסוף השנה כבר היה מהמצויינים, כמו כן סיפר שבבחרותו היה בוחן את עצמו על המסכתא שלמדו בישיבה במבחן סיכה.

רבינו היה לומד בימי ניסן, מר"ח ניסן עד ערב פסח, עם החברותא הרב ניסן צוויבל, בכל יום חמש שעות לפנה"צ וחמש שעות אחר הצהריים, ויחד היו מסיימים מסכת שלימה בערב פסח, והיו לומדים מסכתות ארוכות כדוגמת יבמות ובבא מציעא וכיוצא ב"ב.

כמו"כ היה לרבינו חברותא, ה"ה הרב בערל פונפדר, בכל שבת בוקר לפני תפילת שחרית בו למדו נ"ך, לאחר שסיימו כל הנ"ך התחילו ללמוד את ספר הזוהר הק'. ורבינו למד איתו במשך עשרים

להשיג ספרי רבינו אצל מכון זהרי חמה 052-7143267 וכן יהיה ניתן להשיג במקום הציון ביומא דהלולא

מקום הציון הקדוש יהיה מואר ומוצל מליל שישי פרשת משפטים עד אחרי ההילולא פועלטיס אלעס גוטס

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת משפטים - שנה י"ב גליון תל"ב (כ)

באוצר חיים

בענין הנאה בגרמא מאיסורי הנאה חידושים בנת"י

א. כתבו התוס' בפסחים (ה' ע"א) בד"ה כל מלאכה לא תעשו וכו' דהא דתנן בפרק כל שעה לא יסיק בו תנור וכיריים היינו מדרבנן. וזה כמו שכתבה שם הגמ' דאפילו אליבא דר' יהודה דס"ל אפרן מותר, והרי הוא נהנה מן העפר, מ"מ אסור. ולדעת התוס' שם לר' יהודה אינו אסור אלא מדרבנן.

ונראה לומר לפי מה שהביא בנימוקי יוסף פרק נגמר הדין ז"ל, וכתבו בשם הר"י בן גאות דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות, אלא משום הנאה דקרובים הילכך אינו אסור אלא במקום שאין מוצאין אלא בשכר דאית להו הנאה לקרובים בהכי, אבל בבית הקברות של רבים שהוא משותף ביניהם שאם אינו כאן נמצא במקום אחר מותר שהרי אין להם הנאה בכך וכ"כ הר"מ ז"ל ע"ש.

הרי מבואר להדיא מדבריו, דמה שהוא אינו צריך לקנות קבר אחר

מבאר החיים

הקב"ה כתב ס"ת כדי שיהא לישראל כח והשפעה לכתוב ס"ת

אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך. ופירש"י בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך אשרה שכנתי עליך וכו'. ויש להבין דהלשון 'אזכיר' לכאן קאי אהקב"ה, ולא על האדם שהקב"ה נותן לו רשות להזכיר.

והנה במה שאחז"ל (קדושין דף ל"א ע"א) אר"ח גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, איתא הטעם דכל פעולה טובה ומצוה שהאדם עושה, הרי הוא צריך להשפעה מהקב"ה שיהיה עלי' שם מצוה, וע"י שציוה הקב"ה את המצוות בהר סיני חל עליהם שם מצוה, וע"י נתן לישראל גם את הכח וההשפעה לקיים את המצוה הזאת.

ובזה מבואר היטב דאף שפירש"י אזכיר שהקב"ה נותן לאדם רשות להזכיר, אבל איך לישראל את הכח להזכיר את שם השם הנורא, לזה צריך קודם שהקב"ה יזכיר את שמו, וע"י יתן כח לישראל להזכיר את השם המפורש.

ובזה מובן הלשון 'כאילו קבלה מהר סיני', דלכאן איך יש לישראל כח לכתוב ספר תורה ולהחיל עלי' כל דיני וקדושת ס"ת, אלא שכח זה יש לנו בני ישראל מהר סיני, כי כל אחד שכותב ספר תורה קיבל הכח מהר סיני.

ולפי"ז מבואר שפיר לשון הכתוב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, שהקב"ה כתב לעצמו ספר תורה כמו שכתב הרמב"ן אש שחורה ע"ג אש לבנה, ו'להורותם' היינו כדי שיהא להם לבני ישראל הכח וההשפעה הנכונה שיוכלו תמיד לכתוב את התורה הק' ולתת עלי' קדושת ספר תורה, ודו"ק.

ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם (שמות כ"ד י"ב). ויש להבין היכן כתב את התורה והמצוה, בשלמא הלוחות כתוב מכתב אלוקים, אבל כל התורה והמצוה היכן כתובים.

ופירש"י כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שייסד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו. והרמב"ן כתב דעל דעת רבותינו (דבר ג' י"ב) יתכן כי יהיה רמז שהיתה כל התורה כתובה לפניו קודם שנברא העולם, כאשר הזכרתי בתחלת ספר בראשית ע"ש. וכונתו למ"ש שם (בראשית א' א') בתוה"ד ז"ל, כמו שבא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה וכו', ע"ש.

עוד יש להבין מה כוונת אמרו 'אשר כתבתי להורותם, מה הכונה שנכתב כדי להורותם.

בגמ' מנחות (ל' ע"א) אמר ר' יהושע בר אבא אמר רב גדל אמר רב הלוקח ספר תורה מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני. ועיין בנמוקי יוסף שביאר דהלוקח הוי כחוטף, ז"ל, כחוטף. פירוש שאין לו שכר גדול כל כך כמי שטרח בכתיבתו, ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר, דאלמלא שבאה עליו בלא טורח, לא היה עושה אותה. כתבו. הוא בעצמו או שכר סופר לכתבו וטורח בתקון הקלפין ולסבול עול הסופר עד שנכתב. כאילו קבלו. שיש למדת רחמים לומר כמו שטרח טורח זה, כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל תורה מהר סיני ע"ש. ויל"ע מה מקור לדין זה.

ובפרשת יתרו (שמות כ' כ"א) בכל המקום

באוצר חיים

אינו האיסור בעצמו, אלא שהתנור נגמר בעצי איסור, ואי אמרינן יותין, נמצא התנור מופסד והוה כדיעבד עכ"ל הרא"ש. משמע שהשתמשות באיסור עצמו אסור אף אם יופסד, והיינו משום דזה הנאה גמורה, ולא זה וזה גורם, ודו"ק, כן היה נראה לכאוף.

אולם לפי זה לא היה לרא"ש כלל ראייה שזה וזה גורם אסור לכתחלה, ולא היה צריך הרא"ש לטעם שיופסד התנור והוי דיעבד, וע"כ צריך לומר דגם הרא"ש ס"ל כתוס' דנטיעת האגוז הוי רק דרבנן, דזה וזה גורם הוא, כיון שכל ההנאה בסוף אינה אלא עם גורם שני, ומה שאינו צריך לקנות אגוז לא מחשיב להנאה, ולא ס"ל כהרי"ץ גיאות, אלא שהפסד האגוז שהוא איסור הנאה לא מיחשב הפסד, משא"כ התנור שעיקרו נעשה מהיתר הרי להפסידו מיקרי דיעבד, ודו"ק.

ד. ועיין בגליון המהרש"א (יו"ד סימן שס"ד) בשם תשו' הרשב"א דלהעמיד המצבה למת אחר ודאי שרי וכו'. ובשם תשובת דבר שמואל אבוהב כתב וז"ל, גם לא אסור מטעם שירויח לקנות מצבה אחרת, דהוי אברוחי ארי עיי"ש. וזה לכאורה דלא כר"י בן גיאות הנ"ל.

אבל כנראה זה הוא דעת התוס', ולמסקנתינו לעיל גם דעת הרא"ש כן, אבל דעת הברטנורא משמע לכאורה כדברי הר"י בן גיאות, ודו"ק.

ולשלם זה מיקרי הנאה, א"כ לפי דבריו לכאורה לא יסיק בו תנור וכיריים יהיה אסור מן התורה אף לר"י, דהרי הוא נהנה מהחמץ בעודו בעין, מה שהוא אינו צריך לקנות עצים להסיק התנור, ודו"ק.

ב. בגמ' (כ"ו ע"ב) תניא בין חדש בין ישן יוצן. בתוס' שם כתבו דאע"ג דזה וזה גורם דוקא כדיעבד מותר, כדמוכח בסוף פרק כל הצלמים דאמר רבי יוסי אין נוטעין אגוז של ערלה, ומודה רבי יוסי שאם נטע שהוא מותר וחשיב ליה זה וזה גורם, דהכי הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותין יפסיד התנור ע"ש.

אולם לפי שיטת הר"י בן גיאות הנ"ל, נראה לי דהא דאין נוטעין אגוז הוי דין דאורייתא, משום דעכשיו נהנה מהאגוז לחוד, מה שהוא אינו צריך ליקח אגוז אחר לנטוע, משא"כ גבי תנור, ובאמת יכולים לומר דזה וזה גורם גם לכתחילה מותר, ודו"ק.

שוב ראייתי בברטנורא במשנה (סוף פרק א' דערלה) שכתב וז"ל, אבל לא האגוז שהוא פרי ואסור בהנאה. מוכח דס"ל כאשר כתבנו דהוא אסור מדאורייתא וכנ"ל, ודו"ק.

ג. ועל קושית התוס' הנ"ל דזה וזה גורם אסור לכתחילה, ואמאי מותר התנור, כתב הרא"ש שם וז"ל, י"ל דהתם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו, אבל הכא התנור

ענינה דיומא

ניעור בגד של קטן שאינו מקפיד על נקינותו

אם אזלינן בתר הלוּבש והוא נחשב בעל הבגד, ולכן אם הקטן ייחשב בעל הבגד והוא אינו מקפיד על נקינותו יהא מותר, או דאזלינן בתר בעל הבגד כפשוטו בעל החפץ, וזה הורו וואם הם מקפידים, יהא אסור.

והשיב כבוד רבינו זצ"ל שמתברא מילתא דאזלינן בתר ההורים שהם בעלי הבגד ומקפידים על לבישת ונקיון בגדי בנם. (רשימות כתבי תלמידים)

והיינו דרך כשמקפיד, הוי הניעור יפוי הבגד. ולכן כתב דאם מנער בשביל אחר, והוא מקפיד, והאחר אינו מקפיד, לכאורה יש להחמיר, כיון דלהמנער הוי יפוי והוא עושה את המלאכה. ויש לדחות כיון דהבגד אינו מתיפה לבעל הבגד, לא חשיבא מלאכה ע"ש. הרי דמספק"ל להביאור הלכה אם אזלינן בתר בעל הבגד, או בתר המנקה שעושה את הפעולה.

וא"כ גבי בגד של קטן, שהקטן אינו מקפיד, והוא הלוּבש, יש לדון

נשאל כבוד רבינו זצ"ל אם שרי לנער בגד של קטן, מלכלוך כזה שהקטן אינו מקפיד כלל וכלל על הלכלוך הזה.

ויסוד השאלה מיוסד על ספיקת הביאור הלכה (סימן ש"ב ס"א) בד"ה והוא שמקפיד וכו' שכתב שם בדברי המחבר (שם ס"א) דהמנער טלית חדשה שחורה מן הטל שעליה חייב שהניעור יפה לה כמו כיבוס, והוא שמקפיד עליה שלא ללבשו בלא ניעור. ומבאר בביאור הלכה הטעם דעל ידי זה מיקרי יפוי הבגד,

סמוך לציון הרב הקדוש
רבי שלמה מקרלין זצוק"ל הי"ד

| גליון 220 |

כרשת משפטים תשנ"ה

לודמיר

מקושרים לצדיק מאז ועד היום

להפצת משנתו ותורתו הבהירה של
הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע
סיפורים ותולדותיו, ותולדות זרעו אחריו

שבוע של חיים

מתורתו של רבינו ותלמידיו הק'

פרשת משפטים

ורפא ירפא (כא, ט). בספר דברי שלום על התורה, מהרב הגאון וכו' ר' שלום פערלאו שליט"א, בהקדמה, בשבחי אביו הרה"צ מקיידנאו זצ"ל, שהיה לערך חצי שנה קודם הסתלקותו נחלה ביסורין ר"ל, והיה געור בלילה מתוך היסורין, ואף על פי כן ביום היה עוסק בתורה ותפלה כבימי בריאותו, והיה הולך במקוואות וכו', ולא רצה לעסוק כלל ברפואות כו'. וזה לשונו: כאשר שמעתי בדרך צחות בשם הרב הקדוש זקני מהר"ש מקארלין, "ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם" (תהלים קז, כ), ממה שהדאקטורים משחיתים. ובאמת מצאתי בספר "חכמת הנפש" לרבי אלעזר מגרמיזא בעל ה'רוקח', שמה שאמרו חז"ל (בבא קמא פה, א): 'ורפא ירפא' - מאכן שנתנה רשות לרופא לרפאות, היינו במכה חיצונית ר"ל, יעויין שם. (שמע שלמה)

מלאתך ודמעך לא תאחר (כב, כח). "מלאתך" - הוא מה שליבך מתמלא להקדוש ברוך הוא. "ודמעך" - הן הדמעות שאתה שופך לפניו ית'. "לא תאחר" - זאלסטו זיי ניט פאר פרעמדן [-עשה זאת באמת, ולא כדי להתראות לאחרים!].

(הרה"ק רבי משה מקוברין זע"א - אמרות מה)

מדבר שקר תרחק (כג, ז). כמאמר הר"ש קארלינער: 'מדבר שקר תרחק, פירוש אפילו משקר אחד - תתרחק מהש"ת.

(עבודת פנים עמוד קב)

מדבר שקר תרחק (כג, ז). שמעתי מהרה"ח רבי יצחק אייזיק אייזן ז"ל, שהרה"ק רבי אשר סטאלינער זי"ע בא אליו אחד מחסידיו ואמר לו: רצוני ושאיפתי להגיע לאמת. השיבו הר"א: דוד המלך ביקש דרך שקר הסר ממני, ואתה כבר מבקש דרך האמת!!

(מקנים איתבונן)

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך וכו' (כג, כה). 'עבדתם' פותח בלשון רבים, ומסיים הכל בלשון יחיד. ונוכל לומר: 'עבדתם את ה' אלקיכם' - היינו חבורה שאוכלים ביחד ועובדים את ה' באכילה זו, אז 'וברך את לחמך ואת מימך' - כי ברוב כמה אנשים יכול להיות שקשה לו לאחד לאכול לחם, ואחד שקשה לו מים, ולזאת אמר וברך את לחמך היינו היחיד שלא זיקק לו שום דבר. ולא עוד אלא והיסוריות מחלה מקרבך - שאם ח"ו אחד מהם חולה תסיר הסעודה הזו החולשה ממנו ויהיה לו רפואה שלימה.

(הרה"ק רבי אשר מטטאלין זע"א, בית אהרן)

קדושת הקדוש

אמרים מובחרים יקרים ומאירים, מתוך הספר 'קדושת הקדוש' הנמצא בשלבי עריכה

דביקות בצדיקים

כידוע המאמר מהרה"ק הר"ש מקארלין ז"ל: 'וצדיק באמונתו יחיה' (חבקוק ב, ד), אל תקרי יחיה אלא יחיה, עם איז פאראן דער צדיק וואס הארעוועט, און די איבעריקע איז מיט און דורך די אמונת צדיקים וואס זיי האבן, איז זיי דער צדיק מחיה [-הצדיק הוא אשר עמל, ואת השאר מחיה הצדיק באמצעות אמונת הצדיקים שלהם].

(לקוטי שיחות חלק ב עמ' 475)

עיטורי קדוש

מחיה את הדבקים בו

מנגד, דעה אחרת הסוברת, כי תפקיד הצדיק משמעותי הרבה יותר. לשיטתם, על החסידים להתדבק לצדיק, והוא, בכוחו הרוחני העצום, מאיר לתוך נשמתם ומרומם אותם. דעתו של רבינו היה שתפקידו של הצדיק הוא להאיר לתוך הלבבות, ולרומם את צאן מרעיתו למדרגות שבכוחות עצמם לא היו מגיעים לכך. אך נתאי אחד יש לכך, והוא להתקשר אל הצדיק באמת ובתמים, להאמין בצדיק, להאמין שהצדיק מאיר לתוכו. ובה ביאר רבינו את הכתוב 'וצדיק באמונתו יחיה', שהצדיק מחיה את המסתופפים אצלו על ידי שיש להם אמונת צדיקים.

נוסח נוסף:

יידי דחביבא, נציג נוסח נוסף לדברי רבינו, כפי שהוא מובא בספר 'בית צדיקים יעמוד' (באבוב, ח"ג עמוד קכח), אם כי המשמעות זהה: 'רבי שלמה מקארלין היה רגיל לומר, שחסיד הנוסע ודבוק בצדיק זה כבר מספיק לו הרבה. וכמאמר הכתוב 'וצדיק באמונתו יחיה, וקרי בו 'יחיה' את אחרים (פתיח תחת החי"ת), שהצדיק כבר מחיה את כל המאמינים בו'. ראה עוד בענין זה בגליון צד פרשת עקב תשפ"ב

אף על פי שהדבקות בצדיקים נחשבת לאחד מעמודי התווך של החסידות, רבים מתקשים להבין את משמעותה ותכליתה. איך ספק כי על ידי הדבקות לצדיקים, זוכה האדם להתעלות רוחנית ורוכש הכוונה נכונה בעבודת ה'. אך כיצד מתבצעת ההתעלות בפועל? האם על ידי שמיעת דברי תורה מהצדיק? קבלת הדרכה מפורטת לעבודת ה'? או אולי על ידי התבוננות באופן בו הצדיק עובד את ה'? אכן, הדברים שהוזכרו נכוחים. ההתבוננות בצדיק, שמיעת תורתו וקבלת הדרכה ממנו, כל אלו מעוררים ומשפיעים. אך בכל זאת, יש לברר: מה חידשה החסידות בענין הדביקות לצדיקים? הרי גם בעבר היו תלמידים מקבלים את הכוונה מרבותיהם, כיצד עליהם לצעוד בדרכי משרים? מהי, אם כן, הנקודה העיקרית והמרכזית בענין הדביקות לצדיקים? כלומר מה מוסיף הצדיק לחסידים בהתדבקותם אליו?

בענין זה נחלקו גדולי עולם. יש שראו בצדיק כ"מורה דרך" בלבד, תפקידו לעורר את צאן מרעיתו, להנחילם את דבר ה' ולהורות אותם בדרך החסידות. על פי שיטה זו, תפקיד החסידים הוא לעמול ולעבוד את ה' על פי ההדרכה שקיבלו.

על הציון של הקדוש הזה, הוא ממש כמו שעומדים לפניו בחיים חיותו. (רבי אשר מטטאלין)

קחו שותפות בבניית בית הרבי,
ושלחו קוויטל על הציון הקדוש.

התקשרו עכשיו 04-30-10-900

אשרי מי שראה פניהם

לעומתו ושאלו היכן מקומו של רבי דוד מהקלויז החדש. מיד עמד הישיש ואמר בליבו עתה אדע מה מסתתר בזה ומה פתרונו של הפלא המתרחש כאן, וכה אמר אל הזקן החיגר:

"לא אענה לך דבר, עד אשר תגיד לי מה אתה מחפש בבית רבי דוד, ומי היו האנשים בשוא-פנים אשר שאלו כדברך".

לאחר הפצרות רבות, לא נותרה ברירה בידו של החיגר, והוא פצה את פיו וגילה: "הנה האורח הראשון היה אליהו הנביא, והשני היה אלישע אשר יצק מים על יד אליהו. ואני הוא יגחוי - בערו של איש האלוקים אלישע." המשיך הזקן החיגר וגילה את הרוזן באזינו של הישיש הצדיק:

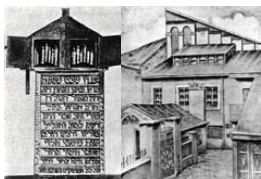
"חטא חטאתי בעת שלקחתי הניס והבגדני מנעמן, בלי ליטול רשות מאלישע (מלכים ב' ה'), וכעשתי בעודי כמחלל שם שמיים. ועתה נתנו פקודה בשמים אשר אליהו ואלישע יבואו עמדי לפונדק אחד אצל רבינו דוד הלוי בעל הטורי זהב, יען אשר הוא מדייני בית דין של מעלה, ושם יערכו תיקון לנשמתך, והולכים אליהו הנביא ואלישע אצלו להסכים עימו במחילתם.

הוסיף יגחוי הזקן עוד מילים אחדות בטרם נעלם ונגנז מעיני הישיש:

ומה שזכית אתה לגילוי אליהו ואלישע, זאת בזכות שהינך דבוק מאוד מאד בזמירותיו של דוד המלך, והנך קורא את פסוקי התהלים בכל לילה בהתלהבות ודביקות נוראה..."

נרעש ונרגש עמד הישיש החסיד אצל דלת בית המדרש הנעולה. ליבו מתרונן בקרבו על זיינות הגדולה שזכה לחזות קדושי עליון, והלך ומסר הזקן את מעשה הפליאה לפני יחידו סגולה בעיר בלבוב, ונרשמו לזכרון בפנקס הקהילה.

(מפי כ"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע שקיבל המעשה הנ"ל מאביו כ"ק אדמו"ר ה'ינועם אליעזר מסקולען זי"ע, ובקונטרס "תולדות רבינו הטורי זהב", ושהמעשה גם כתוב בפנקס הקהילה דלבו)

מימין: בית הכנסת העתיק בלבוב ששרד עד ימי השואה משמאל: התעקף מצבת רבינו בעל הטורי זהב.

מדי לילה מעט לפני חצות, היתה נפתחת דלת ביתו של הישיש בקול חריקה דקה. דממת-ליל עמוקה בחוץ, כל בני לבוב נמים היטב את שנתם העריבה. הזקן השפוף צועד לו בלבט, פסיעותיו השקטות מהדהדות על פני השבילים המרוצפים למחצה, ודמותו משתקפת בתכלים מעששיתו המרצדת בידי הרועדות.

זיקי מיוחד בוקע מתוך עיניו שבעות השנים ומלאות התבונה. חן עילאי נסוך על אותו יהודי שבע-ימים, עם דוק של קדושה וזהר. צעדיו של הישיש מתקדמים ככל האפשר, ועושים את דרכם לעבר בית המדרש הגדול, כדי להספיק ולהיכנס בטרם ייצא השמש וינעל את דלתות שעריו.

שנים ארוכות נוהג כך היהודי הנעלה שכבר היה לוקח ובא בימים. בכל לילה משכים הוא קום לפני חצות ושם פעמיו לבית הכנסת. וכשהיה נשמע קול נעילת דלת בית המדרש, מתיישב היה הזקן ופוצח במזמורי שיריו לא-ל חוץ, ובניצוחי נגינותיו. מילה במילה חרו בשפתיו את פסוקיו של דוד המלך נעים ומירות ישראל. ברגש עמוק, בדמע ותחנון, בגיל רבן.

בלחצות הלילה, היה משתפך לפני קונו בקול בוכים על שכירתא בגלותא, וכשמדעטו על לחיו קולו נשמע בייללה על צערם של ישראל בגלות החיל הזה. לאחר מכן היה פותח בהודיה רבה, וישראל יקר וישראל אדון כל. כך סדר עבודתו הקדושה והישרה במשך שנים רבות.

והנה לילה אחד השתהה הישיש יותר מהרגלו, יצא מביתו בצעדים מהירים, האיץ את הילוכו ופסע בסמטאות מתנשם מתנשף. אולם למרבה הצער, כאשר הגיע ועמד על מפתן בית המדרש נוכח לראות כי השמש סיימ מכבר את מלאכתה, ונעל את שערי המקום אחריו.

אנחה עמוקה פרצה מפיו של הישיש, אולם מיד התנער ממקומו והחליט שלא לשנות ממנהגו הטוב. התיישב אפוא על מפתן בית המדרש מבחוץ, פתח ספר התהלים והחל פוצח בזמירותיו הערבות כבכל לילה, באותו הרגש ובאותה נגינה נעימה ורווית-הוד. צלול חן היה אורה של הלבנה באותו לילה, כך זכה הישיש לקראת את הפסוקים בגלל לאור נור לאור הירח.

לפתע הגיחה מתוך החשכה דמות אדם. תחילה קפא הזקן על מקומו מרוב פחד ואימה, ולאחר רגע נח ליבו, בראותו איש יהודי בשוא פנים, הדור ועטור צורה.

"הייתע היכן דר רבי דוד מהקלויז החדש?" שאל האיש המרשים בקול לוחש. "רבי דוד מהקלויז החדש" - היה זה כינויו של רבינו דוד הלוי בעל הטורי זהב, רבה של לבוב. קם הזקן ממושבו המאולתר, והפנה את האורח המסתורי לעבר מעונו של הטי"ו.

חלפו רגעים מספר, ושוב הגיח איש בשוא פנים, וגם הוא שאל וביירר על מקום מושבו של הטי"ו. גם באת הפעם הואיל הזקן לסייע לאיש שיחו, בהצביעו לעבר ביתו של רבי דוד הלוי.

אחר כל זאת, התעוררה פליאה בליבו של האיש הישיש, אודות הופעתם של אותם אנשי מעשה, ורגעי חרטה צפו ועלו על שלא שאל אותם מהיכן המה, ומה רצונם בבית רבי דוד מהקלויז החדש. גמר בדעתו, שבאם יזדמנו לו עוד אורחים שכאלו, לא ישיב להם מענה, עד אשר יעלו לו מה זע ועל מה זה. בין כך ובין כך, נראה לפניו זקן חיגר מהלך לקראתו מתוך אפולולית הלילה, מתקרב

לכבוד יומא דהילולא של הגאון הקדוש רבינו דוד בעל הטורי זהב זיע"א, אשר אורו הבהיר רוח בעיר הקודש לודמיר, שם נולד בשנת שמי"ו לאביו רבי שמואל הלוי זצ"ל שהיה מחשובי העיר ונתקיימו בו תורה וגדולה במקום אחד. רבי שמואל היה חתן רב העיר רבי יצחק, בן רבי בצלאל ר"י בצלאל"ש, שהיה רב העיר לודמיר הראשון וראש חכמי וואהלין. עובדת הולדתו של רבינו דוד - בחרתה על גבי מצבתו שבבית החיים העתיק בלבוב, שנחרב ע"י הממשלה הסובייטית לפני אך עשרות שנים בודדות. ולבשון הזה היה הרוט עליה: ביום כ"ו שבט שנת תכ"ז לפ"ק; נטמן הגאון הגדול מאור הגולה הרב הגדול בעל טורי זהב מורינו ורבינו מו"ה דוד בן מו"ה שמואל הלוי. מחבר תבירים יקרים, באור תורתו האיר לדור דורים, על כל השלחן ערוך וארבעה טורים. הן בעודנו בחיים כבר זכה, כי נפסקה כמותו הלכה, והוראתו שלמה חכה וערוכה, תנצב"ה. העיר לאדאמיר הרה וילדה, העיר קראק גדלה שעשויעה, אוי נא לה אמרה לבוב, כי אבדה כלי מנצחתה.

ילדי רבנו שלמה

חידת השבוע

החיים בלודמיר בעבר ובהווה

החיים בלודמיר

איגוד צאצאי המהרש"ם מבערזאן שבת קודש בעיר לודמיר

בשבת קודש פרשת יתרו התקיימה בעיר לודמיר שבת התאחדות מרוממת וייחודית מטעם איגוד צאצאי המהרש"ם מבערזאן זי"ע. במסגרת התועודות השנתית לרגל יום האירעיים, התאספו בני המשפחה בראשות נכדו כ"ק מוה"ר מבערזאן שליט"א, הגה"ח רבי חנוך בדרון ועוד בני המשפחה הנכבדים.

משתתפי השבת היסטורית שהו במלון ובהם גם קיימו את סעודת השבת בצוותא חזא תחת האווירה הנפלאה החופפת בלודמיר, תחושה של יתחת כנפיו של רבינו שלמה כמו בחיים חיותו - כפי שזעידו המשתתפים הנרגשים.

בית רבינו על כל אגפיו, ובו בית הכנסת, חדר הקפה והכיכור, היכל הלימוד והמקווה - כולם עמדו הכן לכבודם של האורחים החשובים. במהלך השעות בעיר זכו הקהל לעלות ולבוא בהיכל של רבינו ולעמוד לפני ציונו, בחסיד אצל רבו ממש כבחייתו.

המשתתפים מסרו את רשימיהם ורגשותיהם מהשהיה המרוממת בלודמיר, מתוך סיפוק רב והתעלות מיוחדת.

קהל הקודש בהיכל במוצאי שבת

חידה: איך באר רבנו את הפסוק "מדבר שקר תרחק"
הפתרון לחידה מופיע בעלון זה.
כדי לענות על החידה יש לחיג לקו לודמיר 02-3011122, להכנס לשלוחת הילדים - שלוחה מספר 0, ולפעל לפי ההוראות. הזוכה יקבל זכוי לרכישת מתנה בסך 50 ש"ח. את התשובה יש להקליט עד ליום ראשון פרשת תרומה הזוכה לפרשת בשלח: אוריאל שטרנאוס חיפה

אוצרות ומשגים

רבנו דוד בעל ה'טורי-זהב' זיע"א

ילדים יקרים! ביום כ"ז שבט יחול האירעיים של הגאון הקדוש רבינו דוד, בעל הפרוש הגדוע 'טורי-זהב' על השלחן ערוך. הטי"ו נולד בלודמיר עיר הקדש לפני 440 שנה, והיה נכדו של רבי חיים רב העיר מספר כי בילדותו, בשל העני הרב והמחסור, הצדק רבנו הטי"ו לעבד כעוזרו של בעל בית מציגה. ארע פעם שהתעוררה לבעל הפנדה שאלה המורה על כשרותו של עוף שחוט. בעל הפנדה נטל ערמת דפים מן הארון וצבר את העוף, ונסע אל הגאון הקדוש רבי יואל, בעל הבית הדושי על 'ארבעה טורים', לשאל את דינו של העוף. הב"ח נטל לדין את העוף, ואז החל לעצן בדפים שמשמו כעטיפה, והתפעלות עצומה אצחה בו.

לזכר נשמתם של חסידים ואנשי מעשרה שו"ר שלהם חל בשבוע זה

על ההסידים

אושפיזיכנא דמלכא

רדיעה מיוחדת לזכרו של החסיד הנודע רבי זאב דוב (בערל) לודמיר ז"ל - יובל שנים לפטירתו

שמחה ב. מרקמן

בתורה. מיד לאחר שסיים את תפילת שחרית כוונתיקין, היה צולל במעמקי ים התלמוד עד שעות הצהריים, תוך שהוא מפנה עצמו מכל עניני עוה"ז וכל כולו קודש לה'. באחד הימים הגיעה לפתע סבתא לפתח בית המדרש וביקשה לקרוא לו. בהתרגשות סיפרה אודות סוחר

מצפת לירושלים

בל"ג בעומר שנת תרע"א, בעיצומה של שמחת ההילולא באתרא קדישא מירון, אירע אסון ר"ל, חלק מנג המבנה קרס ונהרגו למעלה מעשרה נפשות, ביניהם אחותו הנערה יהודית לודמיר ע"ה. עוד עשרות נפצעו כתוצאה מהמפולת ובתוכם אביו ר' מרדכי זיידל שנפצע בראשו, אך חרף הייסורים נחלץ לעזרת הפצועים. לדאבון לב, הפציעה הקשה גרמה לו לזיהום חמור, ואחר שבועיים של ייסורים, בערב ר"ח סיון תרע"א, השיב את נשמתו לבורא כשהוא בן ל"ב שנה, ומותיר אחריו אלמנה וחמישה יתומים. בעיתונות התקופה נכתב אודותיו: "היה אברך משי שווה לכל נפש, אהוב למקום ולבריות ולא העלה על עצמו קנאת אחרים. השאיר אחריו לאנחות שלש משפחות אומללות ללא משען לחם".

לפני פטירתו, בשכבו על ערש דוויו, קרא אל מיטתו את בנו הגדול, ר' בערל ז"ל שהיה ילד כבן עשר, ואת חמיו חורגו (שנישא לאמו ע"ה) הגה"ק רבי מנחם מענדל שטרנברג זצ"ל, רבי מענדל דעששער", נשיא כולל אונגרון, מתלמידי מרן הדיברי חיים' זי"ע, וביקשו שיהיה אפוטרופוס רוחני על בניו, לאחמ"כ קרא לילידו החסיד ר' יצחק גבריאל

התורה. מיד לאחר שסיים את תפילת שחרית כוונתיקין, היה צולל במעמקי ים התלמוד עד שעות הצהריים, תוך שהוא מפנה עצמו מכל עניני עוה"ז וכל כולו קודש לה'. באחד הימים הגיעה לפתע סבתא לפתח בית המדרש וביקשה לקרוא לו. בהתרגשות סיפרה אודות סוחר

החסיד רבי בערל לודמיר ז"ל

מדמשק שהגיע אל ביתם עם שיירת גמלו, והוא מבקש לרכוש את כל מלאי חוטי הזהב שברשותם במחיר הגון. סבא הגביה לרגע את עיניו מן הגמרא ואמר: כלום אינך יודע שבשעה זו עוסק אני בתורה, וכל ענייני המסחר כמו אינם קיימים! אך סבתא, שהמחסור בבית העיק עליה, ניסתה לדבר על לבו באומרה: הלא את תסיים עתה עסקה זו, ותבטל עבורה שעת לימוד, תוכל במשך תקופה לעסוק בתורה באין מפריע, מבלי להצטרך כלל לפתוח את החנות.

וסבא בשלו, בקול רגוע ושלו עונה ואומר: אומרים חז"ל כי אין התוה"ק מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. והקשיא עצומה, שהרי נאמר 'וחי בהם' ולא שימות בהם! אלא, פירוש הדבר הוא שאין התורה מתקיימת רק במי שבעת עיסוקו בה נדמה כמת מעניני העוה"ז ואין לו עמאם כל שייכות. אמרי נא לי, אילו מת הייתי בשעה זו, כלום יכולת לבקשני לעסוק עתה במסחר? סבתא קיבלה את דבריו, כשהיא בטוחה בהקב"ה שישלח פרנסתם ממקור אחר, ואכן, לעת ערב שוב נראתה שיירת גמלים קרבה לביתם, לתדהמתם גילו כי הסוחר מדמשק שב על עקבותיו, הוא הסביר כי עלה בדעתו שמא בבוקר לא הציע תשלום גבוה דיו

ממעתיקי השמועה

"כתיבי החסיד רבי בערל לודמיר". עשרות ספרי חסידות וביוגרפיה מעוטרים באמרות שפר ומעשיות שנכתבו על ידי החסיד רבי בערל לודמיר ז"ל, מנקי הדעת שבירושלים וממעתיקי השמועה בחצרות הקודש של בית רו"ן, והפכו ברבות השנים לנכסי צאן ברזל בקרב חסידים ואנשי מעשה. משחר ימיו דבק ברבותיו הקדושים מבאיאן זי"ע, ופעמים רבות נסע מארה"ק אל מעבר לים להסתופף בצלם. הוא ניהן בזכרון פנומנאלי ויכול היה לחזור על אמרות קדשו של רבו הרה"ק מבאיאן-טשערנוביץ בלשונן, גם לאחר עשרות שנים ששמעם מפי קדשו.

לצד עסקי מסחרו בענף האתרוגים, אפיינת המצות ועוד מגוון תחומים ששלח בהם את ידו, ניצל כל רגע פנוי ללימוד התורה ונודע כתלמיד חכם מפלג. יחד עם היותו שקוע באלה של תורה וחסידות, היה גומל חסידים בגופו ובממונו, ואף ניצל את עסקיו המסועפים לסייע ולתמוך בכל עני ודל.

ביום י"ג אייר תר"ס נולד ר' בערל לאביו, האברך המופלג רבי מרדכי זיידל ז"ל מיחידיו סגולה ומבני עליה ע"ה"ק צפת וכיר חיים שמשון ז"ל בן הגו"צ רבי צבי לודמיר זצ"ל אב"ד לאדמיר, אבי משפחת לודמיר המעטינה, אשר זכה לעלות לארצה כעצתו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, וכיהן כריין בביה"ד של הרה"ק הית עין זי"ע בצפת. נלב"ע י"ב שבט תרס"ו, ונשמן כהן היתיים כחלקת ציוני של הרה"ק רבי גישון מיקיטוב זצוק"ל, ולאמו מרת דבורה פייגא ע"ה בת החסיד ר' זאב דוב סלונים ז"ל, נו"ג להרה"ק בעל התניא ובנו האדמו"ר האמצעי זצ"ל. כבר מילדותו ניכר בכישרונותיו הברוכים ובהתמדתו הגדולה, הוא הצטיין בלימודיו בתלמוד תורה וישיבת 'חתם סופר' שנוסד על ידי הרידב"ז זצ"ל, ואף נבחן אצלו על מסכת קידושין.

על התמדתו בתורה של רבי מרדכי זיידל, היה מספר נכדו הרה"ק ר' מרדכי דוד לודמיר ז"ל, מנכ"ל 'תורה ויהדות לעם', מעשה שאירע עמו, ויש בו כדי ללמד היאך אמורה להיראות קביעת עתים לתורה של יהודי העמל לפרנסתו: לפרנסתו עסק סבא במסחר בתשמישי קדושה, לצורך עיטורם כמסורת גדולה של חוטי זהב, בהם השקיע את מרבית הונו. הימים היו ימים קשים בצפת. בצורת קשה פקדה את האזור, ואנשים רעבו ללחם. על תשמישי קדושה מעוטרים זהב - איש לא חלם, וכך נותר סבא רבי מרדכי זיידל מחוסר מקור פרנסה. דרכו בקודש היתה להתחיל את סדר יומו בלימוד

רדיעה על פטירתו של רבי מרדכי זיידל ז"ל (מוריה ירושלים, ה' סיון תרע"א)

ראדיונער ז"ל וביקשו לדאוג לילדיו לכל צרכיהם הגשמיים.

ככלות השבעה, קיים רבי מענדל את בקשת

עמד נבוכ, מאחר ולא ידע היכן יכניס את הרבי והחסידיים ואיה יהיה מקום מתאים לעריכת השולחנות. מיד כששמע ר' בערל על דבר המכתב, הודיע כי הוא מוכן ומזומן לארח את כולם במעונו. לאחר מכן נשכח הענין מזכרונו. בסוף אותו השבוע שחל בו תשעה באב, הגיעו לפתע אל ביתו של ר' בערל, הרבי ממודיץ מלווה בעשרות חסידים. זוגתו הצדקנית לא ידעה מראש דבר, אך ללא שהות מיותרת חלה מכינה דירה ראויה עבור האורחים החשובים. היו להם שם שתי דירות, האחת שלהם והשניה של ההורים. בתוך דקות אחדות פינו את אחת הדירות ומסרוה לאורחים הדגולים. מקרר לא היה ובוודאי לא מקפיא, אך יחד עם בני משפחתה הצליחה לארגן את כל צרכיהם. רק ביום שישי כאשר הגיע ר' בערל מתל אביב, בראותו את ההמולה סביב ביתו נזכר כי שכח להודיע על כך מבעוד מועד, הוא חשש שמא לא הוכנו עבור האורחים מקומות לינה וסעודות השבת, אולם עד מהרה הבין כי בני משפחתו כבר מורגלים לכך והכינו עבורם קבלת פנים כיהא נרואי.

הרשמים שהותירו האורחים החשובים שהתאכסנו בביתו של ר' בערל, נחרטו היטב בקרבם של ילדיו, ולימים היו מספרים בעריה על הזכרונות מימי נעוריהם בבית אביהם. כך למשל היה מספר בנו הרה"ח ר' אברהם ז"ל, כשהוא חוזר ומשנן לצעירי החסידים את אשר השיריש ונטע בו אביו שחינכו לתורה ולחסידות: פעם אחת היו מסובין זקני החסידים בסוכת אבי, כשהם מוקפים באברכים צורבים השותים בצמא את דבריהם, והיה אבי עומד על גבם ודואג לבל יחסר המזג. מתוך קבוק יי"ש היה חוזר ומוזג להם אל תוך כוסיותיהם להרבות את השמחה והחיווה. תוך כדי מיזגת היי"ש קרא לו ואמר: "אברהמ'לה, זכור את דברי הגמרא על מי שמנסך יין אל גרונו של תלמידי חכמים. בני, דע לך כי כשרוצה הינך לקבל השפעה מהצדיק, חייב אתה להכניע עצמך עד למדרגה הנמוכה והנעלה ביותר של הכנעה, כמו כלי שרוצים למוזג לתוכו משקה כלשהו ויחייבים להשפילו ולהורידו למטה בכמה וכמה מעלות מהכלי היוצק והמשפיע לתוכו".

ר' בערל משמח חתן יתום כשהוא נוטל סיר ומתפאח בו במקלו

רבי בערל בצעירותו

בית ועד לחכמים

ביתו של רבי בערל היה בית ועד לחכמים ובפרט לאדמו"רי בית רוזין זי"ע שהתאכסנו אצלו בשהותם בירושלים, תקופות ממושכות וקצרות. גם האדמו"רים לבית באבוב ובלוז'וב התאכסנו בבית זה ששמו יצא לתהילה כמקום הכנסת אורחים להם ולמלוויהם, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום בביתו. מסורת זו של הכנסת אורחים במעונו, נמשכה גם לאחר שנאלץ להעתיק מקום מגוריו מהעיר העתיקה לחדשה בעקבות מאורעות תרפ"ט - תרצ"ו. לימים, פליטי השואה שהגיעו לירושלים מצאו נחמה בביתו וסעדו בו את סעודת השבת. אמרו עליו ידידיו, כי אחד ממאפייניו הבולטים הוא היותו מקבל כל אחד בסבר פנים יפות ומאירות, וזהירותו המופלגת להתרחק כמטחויו קשת מכל דיבור רע על יהודי.

רבים מגדולי דורו הכירו בגדלותו, העריצוהו וחיבבוהו, והוא זכה לקרבתם. ביניהם כ"ק אדמו"ר ה'בית ישראל' מגור שמפעם לפעם אף היה מגיע לבקר בביתו, וכן כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, אשר אודותיו מסופר כי כשהחל לנהל שיחות אודות טיב כשרותם והידורם של האתרוגים באר"י, היה ר' בערל אחד האישים ששוחח עמו אודות יבוא אתרוגים מקבלריה שבאיטליה לארץ ישראל. ר' בערל שלח את חתנו הרה"ח ר' נחמן אלבוים ז"ל, לייבא מאיטליה אתרוגים מהודרים, ולימים נטעו בארה"ק את אותם שתילי קבלריה הידועים בהידורם.

בשלהי תקופת הקיץ, לקראת חג הסוכות הממשמש ובא, עסקו היה ר' בערל במשך כל ימות השבוע במסחר האתרוגים בחנותו הגדולה שהקים בעיר תל אביב, ורק לקראת שבת שב לביתו שבעיר העתיקה בירושלים. את תפילות השבת התפלל ב"ווארשאווער שוהל" הסמוך למעונו. בראש המתפללים היה הגאון החסיד רבי פישל ברנשטיין זצ"ל, שכונה בפי כל בהערצה "רבי פישל דיין".

באחד מימי חודש של שנת תרצ"ו, בסעודת מלוה מלכה אמר רבי פישל לר' בערל, כי קיבל מכתב מפולין מאת כ"ק אדמו"ר ממודיץ זי"ע, המביע את חפצו לבוא לביקור בארץ, ולשבות בשבת נחמו בעיר העתיקה במקום הקרוב ביותר לכותל המערבי. ר' פישל

המנוח, נטל עמו את הנער בערל ולקחו לישיבתו 'מנחם ציון', שם למד עמו סוגיות בש"ס מספר שעות מדי יום. בהגיעו לגיל מצוות נכנס בערל ללמוד בישיבת 'תורת אמת' בעיה"ק חברון, שנוסדה ע"י הרה"ק הרשב"מ מליובאוויטש זצ"ל. בתקופת מלחמת העולם הראשונה נסגרה הישיבה בשל קשיים כלכליים, וחזר לבית אמו האלמנה. המצב בצפת היה קשה מנשוא, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. וכאשר נסתלק זקנו-חורו רבי מענדל לבית עזמל, החל הנער בערל, בשל היותו גדול האחים, לשאת על כתפיו את העול הרוחני והגשמי גם יחד.

לימים סיפר ר' בערל על הדרך המייגעת שעשה בנעורו, כאשר ביקשה אמו לשלחו לקרובי משפחתה שבירושלים על מנת לחנכו לתורה ולחסידות. בהיעדר כבישים וכלי רכב, עשו אז תושבי הגליל את הדרך ירושלימה על גבי שירת חמורים שיצאה מדי יום ביומם מצפת לטבריה, בשבילים שנכבשו ברגליהם של עובדי דרכים. מטבריה עשו הנוסעים את דרכם בסירת מוטית על הכנרת עד העיירה צמח, שם הייתה עוברת הזרבת שנסעה מדמשק לחיפה, ובחיתה המתינו עד בואה של אניית תיירים אמריקאית שיצאה ליפו. בהגיע הנער בערל ליפו, הוזעק ראש הקהילה היהודית המקומית להעיד כי הנער הוא ליד הארץ, על מנת לשחררו מידי השוטרים התורכים שדרשו ממנו את הפספורט. מיפו יצאה רכבת לכיוון לוד, שם הצרכו להמתין לבואה של הרכבת שהגיעה מ... מצרים, שמסלול נסיעתה עבר בין היתר גם בירושלים. וכך עבר על הנער עול-הימים, כשבוטע תמים של נסיעה מייגעת, שבמהלכה היה משמח את הנוסעים בניגוני צפת העתיקים.

בשנת תר"פ נישא ר' בערל לבתו של הגאון רבי נחום ברגמן זצ"ל (הקרוי עיש זקינו הגה"ק ר' נחום משאויק זצ"ל), מסדר הקידושין היה הסבא-רבה הגה"ק רבי עקיבה יוסף שלזינגר זצ"ל. באותו הפך עבר יחד עם אמו ואחיו להתגורר בירושלים עיר"ק. לימים החל לעסוק עם אחיו, בחודשי הקיץ במסחר האתרוגים, ובתקופת החורף במאפיית מצות שהקימו בעיר צפת. את תורתו עשה קבע, ומדי יום היה מתחיל את סדר יומו בלימוד התורה. קודם התפילה היה משנן ח"י פרקי משניות שידע אותם בע"פ, ואחת לשלושה חודשים ערך סיום על שישה סדרי משנה.

מצבת רבה של יאסי בעל הדרכי האמונה זי"ע, בדיבת ארכיון אנציקלופדיה לחכמי רומניה שעל ידי מוסדת שטפנשט

אתרוגי משפחת לודמיר

מסורת 'אתרוגי לודמיר' החלה לפני כבד למעלה ממאה שנה, מאז ימי אבי המשפחה, רבי מרדכי זיידל ז"ל, שגידל אתרוגים בכפר חטיטין שבגליל. לפי הידוע, כבר בשנת תרס"ז ניטעו אתרוגי לודמיר. בידי המשפחה נשתמר מכתב מגדולי ישראל משה'רצ"א המשבחים את אתרוגיהם. עם השנים ניטעו בפרדסי לודמיר זנים שונים של אתרוגים, כמו למשל: זן חזון איש, זן ברוורמן וזן הגאון רמ"ל דיסקין זצ"ל. לכל זן ניטע פרדס מיוחד אשר בו הושקע ידע חקלאי רב והקפדה הלכתית רבה.

שלושת בניו של ר' מרדכי זיידל: ר' בערל, ר' משה ור' יהושע ז"ל, המשיכו את מורשת אביהם במסחר האתרוגים, ואף זכו מדי שנה בשנה להביא לגדולי ישראל אתרוגים מהודרים ביותר, סיפורים רבים סופרו על דברים מופלאים שאירע להם אז במחיצתם של האדמו"רים, וחקלק הבאנו ביריעה זו.

מספר הרה"ח ר' שמואל לודמיר שליט"א נביד מרדכי ביר בערל ז"ל: בשנים הראשונות להנהגת הרבי ה'בית ישראל' מגור ז"ע, מדי שנה בפרוס חג הסוכות היה סבי ר' בערל ז"ל מכניס אליו את האתרוג, בשנים מאוחרות יותר המשיכו במנהג זה שני בניו. לעתים זכיתי גם אני להביא לרבי את האתרוג.

כבר בחיים חיותו של הרבי האמרי אמת' מגור ז"ע, היה בנו ה'בית ישראל' מגיע לדוכן האתרוגים של משפחת לודמיר כדי לבחור אתרוגים עבור אביו ועבור עצמו. גם בתחילת ההנהגה היה מגיע לדוכנם, אך בני משפחה לודמיר חששו על כבודו של הרבי, הביעו את רצונם להביא את האתרוגים לביתו מבלי שיצטרך לטרוח. באחד השנים בסמוך לכניסת חג, מצא ר' בערל אתרוג מהודר ביותר, הוא התגורר ברחוב 'השינה' בשכונת עם חתאנא דבי נשיאה, מוה"ר שלמה יוסקוביץ זצ"ל, ונתן לו את האתרוג שימסרנו לרבי האמרי אמת' ז"ע.

למחרת, כדרכם של חסידו באיאן שנהגו להתפלל תפילת שחרית של יו"ש בלכות 'תפארת ישראל', ולאחר מכן צעדו לכותל המערבי להתפלל עם תפילת מוסף [בכדי לומר 'פגני חטאינו' על יד שירי בית מקדשנו], גם ר' בערל היה בין ההולכים. תוך כדי הילוכו פגש את בנו של הרבי, מימים אדמו"ר ה'בית ישראל', כשסיים ר' בערל את התפילה ופנה לשוב לביתו, אמר לו ה'בית ישראל': "באתי עד הנה כדי להודות לך על האתרוג שהבאת לאבא".

אחיו הגה"ח ר' משה לודמיר ז"ל סיפר: בשנים הראשונות להנהגתו של אדמו"ר ה'בית ישראל' ז"ע, היו מביאים לפניו גם אתרוגים שאינם סתם אתרוגים בלתי מורכבים. הרבי היה מכנה אותם 'סתם אתרוגים'. אתרוגים אלו כשהם היו, אך בלתי מהודרים. והסיבה לכך שהיה הציבור רוכש אותם ומקיים בהם את מצוות שילת ד' מינים, לפי שהפיטם של האתרוגים בשחוקת בניית מורכבים היה חלש ונצרכו לשמור עליו היטב לכל יפול, וגם לפי שמראיהם של 'סתם אתרוגים' היה מהודר יותר. אולם הרבי הקפיד שלא לברך על אתרוגים אלו, והיה בורר רק את הבלתי מורכבים. פעם פנה הרבי אל דודי הרה"ח ר' בערל לודמיר ז"ל, שהיה ראש הסחורים, ושאלו: "מדוע אינך מגדל אתרוגים שאינם מורכבים?", ר' בערל השיב שהוא ניסה לעשות זאת בעבר, אך הדבר לא עלה בידו. הרבי שלח אותו למכון ויצמן,

שם עשו מחקרים רבים והשקיעו הון רב, עד שלאחר מאמצים רבים הצליחו לגדל אתרוגים מהודרים ביותר ללא כל חשש. (מפי הרה"ח ראינו לפה הרה"ח).

ר' בערל זכה גם לקרבתו של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זצ"ל, ומדי שנה היה מביא לו אתרוג מהודר. שנה אחת היה מחסור באתרוגים מהודרים, ור' בערל היה מוטרד מה ישלח לרבי. לבסוף בחר את שנהא לוי יפה יותר מכל האחרים ושלחו לרבי עם בנו ר' מוטל. כשכנס, מצא שם את ר' קלמן שאול ע"ה, יד ימינו של רבינו. ר' קלמן התבונן באתרוג וראה במרכזו כתם קטן. אך הבין כי ר'

רבי בערל עם אדמו"ר הלב שמחה מגור ז"ע

בערל בחר את המובחר ביותר עבור הרבי, ואם כך נראה המובחר שבאתרוגים, משמע שאין טוב ממנו. הוא עטף את האתרוג, הניחו על השולחן של הרבי ויצא מחדרו. ביום א' דסוכות הגיע ר' מוטל לבית הרבי להתפלל במחיצתו. בהיכנסו היה זה עדיין לפני תפילת שחרית, והנה הוא רואה את ר' קלמן שאול צועד לקראתו והאתרוג בידו. "ראה את האתרוג", אמר, והושיטו לר' מוטל. "היכן הכתם?", שאל ר' מוטל בפליאה, בראותו את הכתם נעלם. ענה לו ר' קלמן שאול: "נכנסתי הבוקר אל הקודש אל הרבי לאחר שבירך על ארבעת המינים, כדי לאפשר לחסידים לברך על אתרוגו, והנה אני בודק מחדש את האתרוג, ורואה שהנקודה שהייתה אצמול איננה!".

בהקשר לכך היו מספרים החסידים על אביו, האדמו"ר הזקן ר' מרדכי שרגא מהוסיאטין זצוק"ל, אמר פעם לבנו: "לפנים היה מנהגי לבדוק בעצמתי את האתרוג שהובא לי, אך אחר כך חדלתי מזה, כי אחרי הברכה הראשונה ראיתי שאתרוגי תמיד נקי וטהור".

כאמור, בטוב לבו היה ר' בערל מנצל את עסקו במסחר האתרוגים לגמול חסידים עם כל דורש. וכך סיפר ר' יצחק מאיר ז"ל, מראשי העיר ב"ב ומעסקני אגו": בליל ערב חג הסוכות תשל"ד, בעצומה של מלחמת יוה"כ, בשעה אחת אחר חצות, צלצל הטלפון בביתי. על הקו היה הרב הצבאי של פיבוד הצפון, הוא סיפר כי ישנן כמה חטיבות שאין להם עדיין ארבעת המינים, וביקש את עזרתי. (בשל מצב החירום הוכרז אז על גיוס כללי, אלפים גויסו לחזית, ובתוכם אברכים חסידים ויראי ה' שהקפידו על קלה כבחמורה גם באותם ימים קשים כשאינו יודע מה ילד יום). הוא הודיע כי בעוד שעתיים שולח אלי משהאית, ומבקש שאמלא אותה בארבעת המינים, על מנת שיוכלו כבר בשעת

בוקר מוקדמת לצאת ליעדן ולחלקם לחיי הניצבים בחזית. ישבתי וחשבתי לעצמי מהיכן אני משיג זאת כעת באמצע הלילה, כשלתע אזעקה פלחה את הדממה. כולם קמו ממיטתם ורצו למקלטים. ואז צף במוחי רעיון: הרי בשעת האזעקה קמו כל התושבים, ובתוכם גם ידידי ר' בערל לודמיר, בעל המחסן המרכזי לארבעת המינים, המתגורר ברח' חזון איש. אמתין אפוא עד שתהיה אזעקת ארבעה, ואז אתקשר אליו ואשדלו לנסוע לת"א ולפתוח את מחסנו. אכן ר' בערל שמע את דברי, התלהב מן הרעיון, ואמר: "אעשה הכל בשביל אותם הלוחמים נגד שונאינו הרועים להשמידנו". ר' בערל ביקש מילדיו שסייעו לו במלאכת הקודש, כשהוא מזרז אותם ואומר כי השי"ת זימן לנו מצוה גדולה בערב החג לזכות יהודים במצות ד' מינים. כל המשפחה התגייסה ובמשך כל שעות הלילה, בהתלהבות של מצוה הכינו את המשלוח היקר.

מזכרונותי בצל הקודש

גדולה היתה השתוקקותם של החסידים שהתגוררו בארץ ישראל להם, האדמו"ר מבאיאן-טשערנוביץ. הפצו הם לנסוע שוב ושוב לצלל הקודש בכל עת מצוא, אך הדבר לא היה מעשי, הן בגין המרחק והן מחמת העלות הגבוהה של הנסיעות מעבר לים. לפיכך הקימו החסידים את חבורת 'אורח לצדיק' אשר החברים בה היו מפורשים סכום כסף בכל חודש, ובהתקרב ימי החגים הייתה נערכת הגרלה בין בני החבורה, ומי ששמו עלה בגורל היה זוכה לנסוע ולשהות בצל הצדיק. בהגזלה שנערכה לקראת הימים הנוראים של שנת תרצ"א, זכה רבי בערל לנסוע ולשהות בצל הקודש של האדמו"ר מטשערנוביץ זצ"ל. בעוד רבי בערל עושה את הכנותיו לקראת הנסיעה, שיגר אליו ידידו רבי יעקב צבי באהר ז"ל שהתגורר בצפת, מכתב שבו הוא כותב כי מאחר והתברר כי שמו עלה בגורל לנסוע לחצר הקודש, חפץ הוא לברכו שיוכה להפיק רצון מהנסיעה ויצליח ברוחנית וגשמית, ומבקש שיוכר גם אותו ואת בני משפחתו בשמותו אצל הצדיק.

בשולי המכתב הוא מבקשו שישגר לו מכתבים עם דברות קדשו של הרבי, וכן יעדכנו בנעשה ונשמע בחצר הקודש, ובייחוד בענין השלוחות שיערכו בימים הנוראים וחג הסוכות. ר' בערל אכן קיים את בקשת ידידו. הוא העלה על הכתב את קורות נסיעתו, ותיאר בפרוטרוט את כל מהלך נסיעתו. בתוך דבריו הוא מספר, כי בעת עריכת השולחן בליל חג השני של סוכות, העמיד יין עבור החסידים מצפת, ואף נקב בשמותיהם: רבי יעקב באהר, רבי יוסף ליבמאן מכפר חוטיט, רבי ברוך ברזל ורבי יהודה מייבערג, וכן עבור אחיו רבי משה לודמיר שהיה מתושבי צפת. לשמע הזכרת תושבי צפת, נענה האדמו"ר ושאל: "היי אתה תושב ירושלים ומה לך עם העיר צפת?". השיב רבי בערל וענה, כי מאחר ונולד בצפת הרי יש לו שייכות עם העיר הזו.

בתארו את עבודת הנענועים של רבו, כותב: "מי שלא ראה את העבודת הנענועים של כ"ק אדמו"ר לא יכול לתאר לעצמו עבודת הבורר יתברך שמו, ממש ראו כי בידיו הק' אחוז כלי קרב ועומד במלחמה. באמירת הוששנות כאשר הגיע האדמו"ר ל"הושענא למען שכינתך" למען תהלתך" כל הקלזיו בכז מרוב התרגשות, נמס לבנו בקרבנו ממש".

באותם ימים נעלים בשמותו בצל הקודש

במכונבוקה זצ"ל, ולאחר התפילה היה נשאר ללמוד בבית המדרש עד שעה מאוחרת, כשהוא מעוטר בטלית ובתפילין. גם האדמו"ר ישב ולמד במקומו, וכך נתקרב מאוד אליו עד שהאדמו"ר התבטא שהוא מידידיו הקרובים ביותר.

בליל שישי אור ל"ט שבת תשל"ה, לאחר שסיים לימודו עם בניו, לפתע באמצע לימודו חש ברע וגשכב לנוח על מיטתו, ולאחר שקרא קריאת שמע נדם לבו והשיב את נשמתו ליוצרה כשהוא בשנת השבעים ושש לחייו, עטור במעשים טובים וביירת שמים טהורה.

מדי שנה בשנה ביום ל"ג בעומר, היה רבי בערל משתטח על ציונו הקודש של התנא האלוקי רשב"י באתרא קדישא מירון. גם בערותו כשהתגורר בצפת, וגם בשנים הבאות כשעבר לגור בירושלים ולאחמ"כ בב"ב, מעולם לא יתר על מנהגו משכבר הימים. סיפר עד ראייה: התלוויתי אליו פעם כאשר הנסיעה מכיוון העיר צפת היתה חסומה על ידי שוטרי תנועה שהפנו את הרכבים למגרשי חניה רחוקים, שמשם עשו כל הנוסעים את דרכם למירון באוטובוסים [שאטלים]. ר' בערל הגיע אל ההר לאחר יגיעה רבה, והצטרף אל מעגל הרוקדים. לאחר שעות אחדות בהן שפך שיחו לפני קונו, כשכולו נוטף אגלי זיעה מן הדוחק שלידי ציון הרשב"י, ירד בחזרה כדי לנסוע לדרכו. בעודנו באמצע ההר, נעצר ר' בערל והשקיף אל הבקעה שמתחתנו. לפתע הוא מתחיל לומר בקול רם "יתגדל ויתקדש שמה רבה", ואנו עונים בהתלהבות אמן, מבלי שנדע מה פשר הדבר. לאחר שסיים את אמירת הקדיש, הטינו אוזן לשמוע מה בפיו.

וכך סיפר: מאז עמדנו על דעתנו נסענו לקברו של רשב"י בל"ג בעומר. אמנם גרנו בצפת, וכיום הנסיעה ממנה היא קצרה והדרך מתוקנת, אבל לא כך היה באותם ימים, ואולם הקשיים לא מנעו מאתנו לנסוע למירון דבר שנה בשנה. שנה אחת הגענו למירון כל בני משפחתנו, אבי ואמי, אחי ואחותי בכדי

בכיכול מבית ומסתכל על הארץ, גם אנו מותר לנו להסתכל ולהתבונן בארץ הקדושה.

לעומת זאת היה ר' בערל מספר, כי בדרכו לארץ ישראל, נסע הרבי דרך אירופה, ובנסיעתו עבר בסמוך להרי האלפים השווייצריים, הידועים בהודם ויופיים המיוחד במינו, ואחד ממקורביו שנתלווה אליו אז בנסיעתו, הבחין כי הרבי אחוז בשרעפי קודש ודבוק במחשבותיו הקדושות, ואינו מרים את עיניו קדשו להביט החוצה ולו פעם אחת. ניסה החסיד לעורר את תשומת לבו של הרבי שיאבה להביט ביופיה של הבריאה הניבט מבעד לחלון, בהתבטאו: הלוא כשמביטים בפלאי הבריאה רואים את ה'מה רבו מעשיך ה'. והנה באמרו זאת, על אתר הפשיל הרבי קמעא את קצה שרוול מעילו, וחשף במעט את זרוע קדשו, ולחש בקול דממה דקה: "מבשרי אחזה אלוקי". וכך המשיך לשבת לאורך כל הנסיעה אחוז בשרעפיו, כשאינו מגביה את עיניו הקדושות אף לא לרגע קל, להסתכל החוצה ולהזין את עיניו בנוף הנפלא הנשקף מסביב. והיה ר' בערל משווה בין שתי

משמאל לימין, הרה"ח רבי בערל לודמיר, אדמו"ר הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן ז"ע והרה"ח רבי אלתר גליס, באתרא קדישא מירון בשנת תש"ט

עובדות אלו, כשלעומת הרי האלפים המדהימים ביופיים, שעליהם לא אבה הרבי להסתכל ולהתבונן - בארץ ישראל לא גרע עיניו מלהשקיף בעד החלון אל מרחבי הארץ ונופיה, להתבונן ולהסתכל על ארץ הקדושה ארץ חמדה טובה, אשר עיני ה' בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

בדבקותו ברבותיו הקדושים, משך עשרות בשנים עסק בצרכי ציבור באמונה מתוך השתוקקות למלאות את רצונם הקדוש, מיד כאשר שמע על רצונו הטהור של רבו, לכוון בירושלים ישיבה על אדני השלדית, היה ר' בערל מראשוני מקימי ישיבת רז"ין בירושלים, ואף מימן מכספו את התקופה הראשונה של הישיבה. כמו כן נמנה על נאמני אגודת ישראל ותומכיה הנלהבים.

ימליצו טוב בעדינו

בשנת תשכ"ו עקר ר' בערל את מוגריו לבני ברק, שם התפלל בבית מדרשו של האדמו"ר

היה כבור סוד שאינו מאבד טיפה וקנה תורה וחסידות וקניינו נצח, עד שאחד מגדולי החסידים כתב אודותיו לידידו: "היה כאן אברך צעיר מארה"ק שקנה בזמן מועט קניני נצח שרבים אחרים צריכים לרכוש ביגיעה וזמן רב".

לעת נישואי בתו של כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבאיאן זצוק"ל, עם חתנו הגה"ח רבי מנחם מנדל ברייאר זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א, שלח רבי בערל מכתב ארוך וערך ובו תיאור נרחב ומפורט מימי המסכה בארץ הקודש. המכתב נשלח אל המש"ב רבי חיים יצחק וויינרעב ז"ל ממחרת יום החופה. בהעלותו על הכתב רשמים מאותה שמחה גדלה ומרוממת ששררה בקרב החסידים בעיה"ק ירושלים, בעת אשר בניו יורק שמעבר לים נחוגה שמחת בית צדיקים, הוא כותב בין דבריו: "אחר תפילת ערבית בהמון עם, התחילו התוף והכלי זמרים במצלתיים להתרומם ולרקוד, כדרך אנשי ירושלים. אחרנו בהסתודה קצת, כי רצינו להמשיך עד השעה שמים שלש בלילה, אז יהיה החופה בבית אדמו"ר שליט"א, כי יש הפרשת שבשע שעות בין הזמן של אר"י לארה"ב, ורצינו להיות קשורים להחופה ממש בגופנו ונפשנו". כראות האדמו"ר זצ"ל את האגרת, הביע את קורת רוחו והנאתו המרובה, ואף הראה אותה לבני משפחתו הרוממה.

ר' בערל היה מקורב ביותר לרבו כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבאיאן זצ"ל, ולעתים תכופות היה מספר מזכרונותיו בצל קדשו. פעם סיפר שבעת ביקורו השני בארה"ק, בשנת תשי"ג, כאשר שבת הרבי בירושלים, לאחר שנסתיימה תפילת שחרית של שב"ק, הלך הרבי לאכסנייתו בדירת אחיו ר' משה לודמיר ז"ל, כשקהל עצום מלווהו מאחוריו. מיד כשכנס הרבי לחדר המדרגות, סגרו אחריו הגבאים את דלת הכניסה לבנין, לבל ידחקוהו ההמונים, אך בהיות ר' בערל מתגורר באותו הבנין בקומה שלישית, עלתה בידו הזכות לעמוד מלמעלה ולעקוב אחר פסיעותיו. וכך סיפר: "ראיתי את הרבי עולה מספר מדרגות ונעצר לפוש קמעא, ושבו עלה מספר מדרגות ונעצר. הגבאי הציע לרבי שישען על המעקה, אך הרבי לא הגיב. וכשחזר הגבאי והציע את הצעתו, נענה לו הרבי: 'וכי מה, רצונך שאשען על צד שמאל?' באותו הרגע נוכחתי לראות היאך שהרבי אינו מזיז אבר מבלי לייחד ייחודים!"

כך גם כאשר נסע פעם הרבי מחיפה לת"א וישב באוטו כשהוא נשען על החלון ללא תנועה. ניסה ר' בערל לומר לרבי שיתיישב נוח יותר על מושבו ויטה עצמו לצדו השני, אולם הרבי נענה ואמר: "וכי רצונך שאשען על צד שמאל?" (וויילטו כזאל מין אלייגן אויפן שמאל).

עוד סיפר ר' בערל שזכה להתלות אל האדמו"ר במהלך ביקורו בארה"ק, בנסיעתו בעי הגליל יחד עם עוד כמה מהחסידים. בנסעם על אם הדרך הביט הרבי ז"ע מבעד החלון אל מרחבי ארץ הקודש, כשהוא אחוז בשרעפי קודש, וכמעט שלא שח עם החסידים. במהלך הנסיעה, הרחיב עוז אחד החסידים שהתלוו אל הרבי ושאל, על מה ולמה הוא מרבה כל כך להביט החוצה. נענה הרבי ואמר: הלא על ארץ ישראל נאמר "עיני ה' אלוךך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", ואם השי"ת

נפלה עשרת ראשונ

בנבל פניו וגיבור דמיון אנו מיידיים טל פסטיה
אמנו יחסי קפית מביאיאן ז"ע חסידי אר"י ומשנת
רב פעלים להוריה ולהפ

מקריבו **דב לודמיר** ז"ל

אזי לנו כי הושבנו

החלית הצט היום ז"ע חסידי י"ט שבנו בשנת ה'תשס"ח
מדרגתו היום אר"י ז"ע לבינת העלמין, וזכריו שמת
בבית ברק

התמידה פורסליות חלוק חלוק, האם בשנת ה'תשס"ח נפיקסית רז"ין
וזכריו תפלת מירון, פפתי התרעשתי.

המשפחה המתאבלת

מודעת אבל על פטירתו של החסיד ר' בערל לודמיר זל (המודיע י"ט שבת תשל"ה)

להשתטח על ציונו של רבי שמעון. לפתע בעוד אנו עומדים במקום זה, התחילה האדמה לרעד וזועזעה את כל השטח. לדאבון לב נהרגו כמה אנשים, ביניהם אחותי ע"ה הטמונה כאן. משום כך נעצרת במקום קבורתה ואמרת קדיש. המשיך ר' בערל ואמר: "הי רצון, כשם שביקשנו מרבי שמעון ומבנו רבי אלעזר להיות שנספך בעת שבו ארבי שמעון, שגם הם ימליצו טוב בעדנו".

מבשרי התורה

מדרשו ביום של צדיקי הדור האחרון וז"ע ויגבר"א שאיתו מושבם היה
בגלות אר"ב והאירו פני רבם באור תורתם קדושתם ועבודתם

ב"ק ארמו"ר מטאחש זי"ע

שיחות קודש

המדרש, התחיל לנשב בחוץ רוח סערה חזק ונורא, ולא היה אפשר לי לילך להתפלל בשום אופן, לבית ברירה התפללתי בביתי, ואחר תפילתי המתנתי שישקוט הרוח קצת, כדי שאוכל לקרוא אלי אורה לסעודה, כאשר עבר זמן מה והרוח לא שקטה עדיין, ביקשו ממני בני ביתי שאקדש ואשב לסעודה, אמרתי להם כיון שמעולם לא אכלתי בלי אורה אי אפשר לי לשנות ממנהגי.

אחר שהמתנתי כשתי שעות שקטה הרוח קצת, והלכתי לבית המדרש ולא מצאתי שם עוד שום אורה, כי כולם כבר מצאו להם אכסניות, הלכתי לבית המדרש אחר שבעיר, וגם שם לא מצאתי שום עובר אורח, כך כיתתי רגלי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שבעיר, עד שהגעתי לבית המדרש אחד בסוף העיר, ושמעתי שם איזה קול, נקשתי על הדלת, וענה איש אחד ושאל מי זה, ואמרתי זה הרב, ואני מבקש אורה שיבוא לאכול אלי, אמר האיש שלא יטרידוהו עתה, כי הוא עיף מאוד, אמרתי אולי בכל זאת תבוא אלי לאכול סעודתך, אמר כי אכן הוא רעב מאוד, אבל הוא צריך לאכול הרבה מאוד, וממילא לא אוכל למלאות משאלותיו, אמרתי לו בוא עמי ואני אתן לך לאכול ולישון ככל אשר תשאל ולא תדאג כלום, הוא צעק עלי על שאני מבטל אותו משינתו, אבל העתרתי בו עד שהסכים ובה עמי.

האיש היה נראה מודר ביותר, שערותיו וצפרניו היו ארוכות מאוד, ובכל מהלך הדרך עד ביתי הקניט אותי בדברים, והזהירני כמה פעמים שאתן לו לאכול כל מה שרואה צריך. הכנסתיו לביתי, והוא צעק שיתנו לו מאכל זה והו, ומלאתי כל בקשותיו בנחת, ובכל זאת היה מצער ומקניט אותי למאד, אחר כך הצעתי לו משכב לישון בקומה שב"ק בבוקר, ביקש שיתנו לו תיכף ומיד לאכול זאת וזאת, ולכבדתי אותו בכל מה דאפשר במשך כל השבת. במוצאי שבת ביקש שיכינו לו לאכול לשון של עגל לסעודת מלוה מלכה, מיד השתדלתי להשיג עגל לשחוט, ובה שעלה כדי למלאי גם בקשתו זאת.

אחר שמלאתי כל בקשותיו בסעודת מלוה מלכה, נישא אלי ואמר לי, כי הוא אינו בר נש מעלמא הדין, אלא נשלח מן השמים לנסות אותי. כי היות שגם רבי שבתי הכהן חיבר ספר שפתי כהן על השלחן ערוך, דנו בבית דין של מעלה מי משניכם יזכה להוציא את ספרו קודם, ופירושו של מי יתקבל בעולם קודם, ואמר אחד מן מלאכי יושר, שהט"ז יש לו זכות גדול שלעולם אינו אוכל סעודת שבת מבלי אורה, מענו מלאכים אחרים שאין זו רבנות אצלו, כי הדבר עולה לו בניקל, כי הוא רב בעיר. לכן החליטו בשמים לנסותך, אם תקיים מנהג זה אף במסירות נפש, אז תזכה להוציא ספרך קודם, לכן נשבה רוח סערה בליל שבת קודש כדי לנסותך אם תמסור נפשך לבקש אורה, ושלחו אותי לעלמא הדין לנסותך, וכיון שזכית לעמוד בנסיון, הדע שספרך יצא לאור ויתקבל בעולם לפני ספרו של הש"ך, והאיש נעלם מביתי. בה סיפר הט"ז לשני תלמידי הש"ך, הט"ז השתעשע עוד עם השלוחים בדברי תורה, אחר כך נהדר מהם ונסעו לביתם.

השלוחים נסעו לביתם בשמחה רבה על שזכו למלאות רצון רבם הש"ך, וכאשר הגיעו לביתם סיפרו לרובם כל סדר השבת, ומה שסיפר להם הט"ז, ושמע הש"ך מאוד שזכה לעמוד על הדברים, ואחר כך הוציא גם הוא את ספרו שפתי כהן לאור, ושניהם נתקבלו על פני תבל באהבה, והם מאירים עינינו עד סוף כל הדורות. ואתם תלמידים יקרים, מתי תתגדלו גם אתם לגדולים בתורה כהט"ז והש"ך, וטוב שתתחלקו ביניכם, חציין מכם יתגדלו כהט"ז, וחציין כהש"ך. ולמה תסתפקו במיעוט, במעט תורה ובמעט עבודה, ולמה תתיאשו מליכות לגדולות ונצורות, הלא אם תודרו ותתגור מתננים להתעמק ביותר בתורה ועבודה, תזכו להתגדל לאילני רברבי מאוד.

ועליכם לנסוע בלבותיכם תשוקה לזה, להתגדל בתורה ועבודה, להיות בקיאים בחזרי התורה והיראה, ולהוסיף תמיד עוד תורה, עוד יראת שמים, להוסיף יותר שעות על לימודיכם, ולהשכים יותר מוקדם באשמורת לעסוק בתורה ועבודה, באשמורת הוא עת מסוגלת מאוד לזכות לקנין התורה ולהשגה מרובה, כי אז נשפע שפע רב ושכל גדול לתורה ועבודה ה', כמו שכתוב (משלי ל"א ט"ו) ותקם בעוד לילה ותחן טרף לבייתה, דקאי על כנסת ישראל. שכאשר היא קמה בעוד לילה לעסוק בתורה, היא נותנת טרף לבייתה, היינו שמשיכה על עצמה שפע ומזון, והיינו השגה מרובה ושכל רב בתורה ועבודה, ונשפע בקרבה היות רב, שתהיה עבודתה ותורתה בחיות ובאור פנימי.

הלילה (כ"ו שבט) חל ההילולא של הגה"ק רבינו דוד הלוי בעל טורי זהב ז"ל. הטורי זהב שימש כאב"ד דק"ק לעמבערג, והיה חתנו של הגה"ק רבינו יואל פריקש בעל הב"ח ז"ל, שהיה לאחרונה אב"ד דק"ק קראקא.

הטורי זהב חי באותה תקופה שחי בה הגה"ק רבינו שבתי הכהן בעל הש"ך ז"ל, וגם את חיבורם על השלחן ערוך חיברו בתקופה אחת, הזכה הטורי זהב שספרו יצא לאור עולם לפני חיבורו של הש"ך. וכאשר ראה הש"ך את ספר הט"ז, רצה להכיר את גדולתו של המחבר הזה, ולחקור במה זכה להקדימו בהוצאת ספרו לאור. ויבחר שני אנשים מגדולי תלמידיו, אנשי שם גדולים בתורה ובמעשים, ושלחם אל עיר לעמבערג, שיתנו על קנקנו של הט"ז, ולהודיע ממנו באיזו זכות זכה להקדימו בספרו. טרם שלחם הש"ך מאתו, למד אתם קושיא חזקה באחת מסוגיות הש"ס, כדי שציעו קושיא זאת לפני הט"ז, וכך יכנסו עמו בשיחה של דברי תורה ויכולו לתהות על קנקנו.

הם נסעו לעיר לעמבערג מלוכשים כעניים הולכי אורה, הגיעו לשם טרם כניסת יום השבת, ופנו את דרכם לבית הכנסת הגדול שבעיר, שבו התפלל הטורי זהב. אחר קבלת שבת נישאו אל השמש הממונה לסדר אש"ל לאורחים, וביקשו ממנו שרצונם לאכול סעודותיהם בבית הרב, אמר להם השמש שכבר סידר מי ומי יאכל בבית הרב, ואי אפשר לו להוסיף על מספר האורחים, אמרו השלוחים שהם עייפים מאוד ממטול הדרך, ומאוד קשה להם לילך אל בעל הבית אחר, לכן הם מבקשים לסעוד בבית הרב דייקא. אמר להם השמש שינסו לילך לבית הרב ולבקש לשעוד שם, ובודאי לא חוזר פניהם ויקם. הלכו אל בית הטורי זהב והתנצלו על שהם באים בלי הזמנה, אבל רצונם על לאכול שם, הט"ז קיבלם בסבר פנים יפות, ונתן להם לישב בסוף השלחן במקום שישבו שאר ארחי פרחי.

משם הביטו השלוחים אחר מעשי הט"ז, ושמעו במשך הסעודה היאך מפלפל בדברי תורה עם תלמידי חכמים שישבו בראש השלחן, אחר כך ניתנה רשות לכל אחד לשאול מה שקשה לו בסוגיא שעוסק בה, והט"ז השיב לכל אחד כשאלתו. פתח אחד מן שלוחי הש"ך את פיו, ושאל את הקושיא אשר הש"ך לימד אותם, התעמק הט"ז בקושיאו וראה שהיא קושיא עמוקה ולא ידע לתרצה, ותמה היאך איש מאותן ארחי פרחי יסאל קושיא עצומה כזו, ואמר כי לעת עתה אינו יודע לתרצה, וצריך להתעמק יותר באותה סוגיא.

אחר הסעודה הלכו כל האורחים לישון באכסניא שסדרו להם, וגם את שני השלוחים שלח הט"ז לישון אצל אחד מבעלי בתים, אבל הם אמרו שאין בבתם לילך משם, אלא רצונם לישאר שמה לישן, ובתוך כדי דיבורם הניחו ראשם על הספסל, ועשו את עצמם כשינים, הט"ז הביא להם כר וכסת וסידר להם משכב, ונשארו לישכב שמה.

כאשר כולם כבר הלכו מן הבית, שמעו השלוחים היאך הט"ז נכנס להדרו הסמוך, ומדבר אל הקב"ה ואומר: רבוש"ע, אחד מעובדי אורה הקשה לי קושיא חזקה ועצומה שאיני יודע להשיב עליה, אולי פגמתי באיזה תנא אשר בגלל זה נסתמו ממני דרכי ההכמה. כך שפך שיחו לפני ה' כבן המתחטא לפני אביו, שיגלו לו מן השמים תירוץ כנון על הקושיא. פתאום שמעו קול מן השמים המשיב לו: תענין בספר זה והו, שם תמצא ביאור קושיא זו. אחר כך שמעו כי הט"ז קורא קריאת שמע שעל המטה, ועלה על הגעמק לנתו.

בבוקר בעת סעודת יום שבת קודש, אמר הט"ז, עתה אתרץ הקושיא אשר שאל האורח אתמול, ותירץ את הכל בטוב טעם ודעת. ענה האורח ואמר: "כאשר שמעין קול מן השמים אין רבנות לתרץ הקושיא". כאשר שמע הט"ז דברים אלו, הבין שאין זה איש פשוט, כיון שגם הוא זכה לשמוע הקול שבה אליו מן השמים. קרא את שני השלוחים אליו, ושאלם מי אתם ומאין אתם, ויספרו לו שהם שלוחי הגה"ק רבינו שבתי הכהן, אשר שלחם לתהות על קנקנו, כדי לחקור באיזה זכות זכה להוציא לאור את ספרו קודם לו, והקושיא שהקשו אינה משלהם, אלא רבם הש"ך מסרה להם כדי ליכנסו עמו בדברים.

הט"ז כיבד אותם מאוד, ואמר להם שבמוצאי שבת יבואו לפניו, ויספר להם סיבת הדבר, למה זכה להוציא לאור את ספרו לפני בני ישראל.

במוצאי שבת נכנסו אל הט"ז, ואמר להם אספר לפניכם גופא דעובדא היכי הוי, מיום הנישואין שלי נהגתי שלא לאכול סעודת שבת מבלי אורה, ובכל סעודת שבת ישבו בשולחני לכל הפחות אורה אחד או שתיים. זה לא זמן כביר אירע, כי בערב שבת קודש לפנות ערב, כאשר יצאתי מביתי ללכת לתפלת מנהג וקבלת שבת בבית

ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרווקא זי"ע

פנינים ועובדות מבעלי ההילולא (מלוקט מספרי אמרות טהורות):

תרופה למחלתו, הנה על זה לא ניתנה לו רשות, ואין להרופאים הסמכות לומר דברים כאלה אלא רק לרפאות. (עמו' רע"א).

ב. שמעתי בשם צדיקים עה"פ ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך וגו' והסירתי מחלה מקרבך (כג, כה), עפי"ד הבעש"ט הק' זי"ע שאורה מביא רפואה, וזה מרומז בכתוב כאן, "ועבדתם את ה' אלקיכם", עבודה זו תפלה (תענית ב, א), וכתוב ועבדתם לשון רבים לרזמ

כי התפלה צריכה להיות בציבור, והנה ע"י שהולכים לביהמ"ד להתפלל תפלה בצבור, ומצאים שם אורחים ומביא אורח אל ביתו, ועפי"י הלכה נקטינן שהאורח מברך (ש"ע או"ח סי' ר"א ס"א), וזהו "וברך את לחמך", רצ"ל האורח יברך ברכת הזימון על הלחם, והנה ע"י שבא אורח מביא עמו רפואה כנ"ל, וזהו "והסירתי מחלה מקרבך". (עמו' ש"ה).

ג. ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (כד, יא), הרה"ק רבי זושא נכנס פעם לאכסניא שהתקימה שם ברית מילה, והיה הרך הנימול בסכנה, כי הדם היה שותת ולא היו יכולים לעצור את הדם, אמר הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע שיערכו תיכף סעודה, וכן עשו שערכו תיכף סעודה ונעצר הדם, שאלו אותו הנוכחים מאין לקח זאת, נענה ואמר הנה כתיב "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", פירוש אם רואים את האלקים, היינו מדת הדין, כלומר כששורין דינים, העצה לזה היא ויאכלו וישתו, שיעשו סעודה ועי"ז יהיו נמתקין כל הדינים, ועי"ד זה פירש הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע את מאמר הכתוב סעדני ואושעה (תהלים קיט, קי"ז), שבעת שאדם זקוק לישועה העצה הוא סעדני, שיערוך סעודה, ועי"ז ואושעה, תבוא אליו הישועה. (עמו' ש"כ).

א' באדר – הרה"ק ר' יצחק מאיר מזינקוב זי"ע:

היה מעשה עם הרה"ק מאפטא זי"ע שבסוף ימיו התחילו לצאת גזירות קשות על ישראל, והבטיח הרה"ק זי"ע שכאשר יסתלק מן העולם לא ינوح ולא ישקוט עד שיתבטלו הגזירות ויבוא משיח צדקנו, כעבור כמה שנים מפטירתו, באו צדיקים אל בנו הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זי"ע בטענה, שאביו הרה"ק

זי"ע הבטיח לפני הסתלקותו שלא יכנס לגן עדן עד שיפעול להביא משיח, והנה עברו כמה שנים ועדיין לא נושענו ולא נתבטלו הגזירות, הרכין הרה"ק מזינקוב זי"ע את ראשו על ידיו, וישב כך כמה דקות, אחר כך זקף את ראשו ופתח ואמר: "איך האב געפרעגט דעם טאטן און ער האט מיר געענטפערט אז דארטן אויף יענער וועלט זעהט מען אז אלעס איז לטובת ישראל" (שאלתי את אבי מורי וענה לי שבעולם הבא רואים שהכל הוא לטובת ישראל), ופירש בזה הרה"ק מאפטא זי"ע את הפסוק "דמינו אלקים חסדך בקרב היכלך" (תהלים, מה, יד), מה שהיה נדמה לי בעוה"ז שהוא בחינת אלקים מדת הדין, חסדך בקרב היכלך, היינו בעולם העליון אני רואה שהוא חסד, כי למעלה בשמים רואים שהכל הם רחמים וחסדים. (ח"ב עמו' ש"ו).

פנינים נאים על פרי משפטים מלוקט מספרי אמרות טהורות

א. איתא בשם הרה"ק מרוזין זי"ע (מובא בלקט יושר בפרשתינו) עה"פ רק שבתו יתן רופא ירפא (כא, יט), ובגמרא (בבא קמא פה, א) דרשו עי"ז מכאן שניתן לרופא רשות לרפאות, שבא ללמד דרך על דבר זה לחוד ניתנה רשות לרופא, שיכול לרפאות את החולים, אבל אם בא לייאש את החולה ולומר לו שאין

עובדות והנהגות – תפילה

בשיחה בפר' יתרו מביא רבינו זי"ע את ד' הרמב"ם דהטעם שתקנו חז"ל להתפלל ג' פעמים ביום הוא כדי להגיע לאמונה, וגם בעת התפילה ראו את רבינו זי"ע מתפלל כמונה מעות עם כל היישוב הדעת כל מלה ומלה. והסדר שם היה שבכל יום היה רבינו זי"ע אומר את הברכות בחדרו הק' והיו נכנסים לשם כל הקהל, וכל מי שהיה שם בשעת אמירת הברכות יכול להעיד מה שהרגישו איך שכל מילה חודר לעצמות, ברוך... אתה... שתרגילנו בתורתך... ובפרט בעת שאמר "וכוף את יצרנו להשתעבד לך" איך שבכל יום היה גופו נתרעד במלים אלו, וסיפר יהודי שבא מארץ ישראל שפעם בדיוק יצא לו להיות שם בשעת הברכות ואמר אח"כ שמעולם לא שמע כזה "וכוף את יצרנו", ומאז כשבא לחו"ל לא רצה לפספס את הברכות אצל רבינו זי"ע שחזר לעצמותיו.

ובשנה האחרונה לחיי רבינו זי"ע עלי אדמות אחר שחזר מהביה"ח בקליוולאנד והיה צריך להיות מחובר למכשיר דיאליזה להפעלת הכליות, והביאו הרה"ח ר' יואל האלפערט שליט"א מאברכי חשובי חסידי סאטמאר, והוא ידע איך צריכים להשתמש בזה ואיך צריכים לעשותו והוא היה ממונה על הדיאליזה, והרה"ח ר' יואל שליט"א לא ידע שום דבר חוץ מסאטמאר וכמעט שלא שמע לפני"ז מראחמיסטרווקא, אבל בשנה זו הוא נתקרב ביותר אל רבינו זי"ע בקשר אמיץ וחזק.

ובעת ההסתלקות של רבינו זי"ע בכה מאוד ולא היה יכול להירגע, ושאלו א' מפני מה אתה בוכה כ"כ, ענה הרה"ח ר' יואל שליט"א ואיך לא אבכה על מה שלא אזכה עוד לראות, ושאלו מה זכית לראות, ענה לו הרה"ח ר' יואל שליט"א שבשנה האחרונה היו אומרים לפני רבינו זי"ע את התפילות והוא חוזר מילה במילה, ואפי' בחודש האחרון כשכבר לא היה בכחו של רבינו זי"ע לחזור אחר האומר אלא רק שמע, בכל יום ויום בעת שהיו אומרים לפניו את המילים "וכוף את יצרנו להשתעבד לך", ראה איך שרבינו זי"ע אחזו רעד והיו הרבה ימים שהמספרים של המכשירים היו יורדים, ואיך לא אבכה עי"ז, וזהו ודאי שבגשמיות כבר לא היה לו יצר הרע אלא כדמרגלא בפומיהו שיש להתפלל על היצר הרע ברוחניות.

ויטע אש

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכ"א

עובדות והנהגות

שמחה של מצוה

עיקר הלימוד שעלינו לקחת מהגה"צ רבי שמואל אהרן זצ"ל, הוא ההתבוננות בענין זה, אשר ראינו שכל המציאות שלו אמרה "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים לד, ט), וכאשר ראו את השמחה שלו בעבודת ה', קיבלו את ההרגשה שכל מצווה וכל תפילה שיהודי מקיים היא זכיה עצומה ונפלאה. זהו הלימוד שעלינו לקחת אתנו, ודבר זה כל יהודי צריך להשריש בלבו ובלב צאצאיו.

איתא בספ"ק 'קדושת לוי' (קדושה שלישית פורים, פרשת עקב ד"ה ועתה ישיאל), לשונות מופלגים, שכאשר יהודי לומד תורה ומתפלל או מקיים מצווה, זה מביא שמחה גדולה לקב"ה, ואף כותב שם כך: "אם מתייש את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח במעשיו, הגם שיהיה סובר שהוא עניו ושפל ברך, אם מתייש את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח בתחנונים אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה קצת למינות" - אין לכך ולא כלום עם ענווה.

ואכן, רבי שמואל אהרן היה עניו ושפל ברך ונפשו כעפר לכל תהיה, אבל החשיבות שהיתה לו לכל מצוה והשמחה של מצוה מכל דבר, אף מעניינים הנראים פשוטים, היו ללא שיעור וגבול. וזכורני כיצד היה שש ושמוח על כל אמן, והיה מבקש אף מהילדים הקטנים שיברכו בקול רם וברור כדי שיוכל לענות אמן, ומשזכה לענות 'אמן' זהרו פניו. כל דבר קטן היה חשוב אצלו, ואף עליו ללמוד מכך להעריך כראוי כל פעולה קטנה, ולא לוותר על שום מעשה טוב, ויקובץ על ידי יב"ה (משל יג, יא) - מהרבה דברים קטנים זוכים להשגות רמות. והעיקר הוא שצריך לדעת שלכל פעולה שיהודי עושה, לכל ברכה וכל דף גמי, יש חשיבות עצומה ובמעשיו הוא גורם נחת רוח בכל העולמות, וכשיש שמחה מכל דבר קטן אפשר להתעלות עוד ועוד.

וכתוב ב'אהבת שלום' (פרשת וזאת הברכה) על הפסוק 'שמח זבולון בצאתך' (דברים לג, יח) שיהודי צריך להיות בשמחה עם כל מצוה שעושה ו'איהו עשיר השמח בחלקו' (אבות פ"ו מ"ה) היינו בחלקו בתורה ומצוות שהוא מוסגל, וכותב שם שלפעמים יש ואדם אינו מרוצה ושמח בעבודתו ובמה שעושה, כי ברצונו לעשות יותר ויש לו שאיפות להיות במעלה יותר גבוהה, אך האמת היא שאם השאיפות מביאות אותו לידי עצבות, יצא שכרו בהפסד, רק אדרבא עליו לשמוח במה שיש לו, כי אצל הקב"ה חשוב יותר המעט הזה אבל שיהיה בשמחה מאשר שיהיו לו שאיפות רמות אשר מביאות לידי עצבות.

ובודאי אם יהודי יהיה בשמחה וכל מצוה שעושה תהיה חביבה ויקרה בעיניו, זה גופא יביא שיתעלה מדרגה לדרגה.

(הגה"ח רבי נפתלי גרוס שליט"א)

שיחות קודש בענין ברכת המזון

הנה אף שבאופן כללי עיקר חיוב הברכות הוא מדרבנן [מלבד ברכות התורה], אך זכינו גם לברכה אחת שהיא מצות עשה דאורייתא והיא "ברכת המזון". ובשם הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע מובא (הובא בתולדות אהרן זיטאמיר, שופטים) שיש לכיין בברכת המזון יותר מבתפילה כיין שברכת המזון היא דאורייתא ותפילה דרבנן, וצריך באמת להתחזק בזה ביתר שאת. והרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע (הובא בשמע שלמה) פירש על הפסוק (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך, שצריך לראות ש"ואכלת ושבעת" יהיה בעיקר מן "וברכת את ה' אלוקיך" שהשביעה תבוא מברכת המזון יותר מעצם האכילה. ועל דרך זה מפרשים הפסוק (ויאל ב, כו) ואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם ה' אלוקיכם, שאף ש'ואכלתם אכול' אך 'ושבעו' דהיינו השביעה יהיה מן 'והללתם את שם ה' אלוקיכם' דהיינו ממה שזוכה לברך ולהלל לה' על מזונו ולא מעצם האוכל.

והרה"ק רבי נחמיה אלטר (בן השפת אמת וחותן הלב שמחה) זי"ע פעם בחוליו אסרו עליו הרופאים לאכול לחם, ואמר מה שאסרו עליו לאכול לחם יכול לוותר אולם על זה שלא יוכל לברך ברכת המזון כל השבוע אינו יכול לוותר (לב שמחה עקב, אמרים)

מדאורייתא חיוב ברכת המזון הוא רק כשאוכל כדי שביעה, ומדרבנן אפילו כזית לרבי מאיר וכביצה לרבי יהודה (יעו"י ברכות מט:), והנה אמרו בגמ' (שם כ:): שהמלאכים שאלו את הקב"ה הרי כתוב בתורה (דברים י, י) אשר לא ישא נטב ואין אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר י, כו) ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא להם פנים כתבתי בתורה (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. ולכאורה יש להבין מה כאן המידה כנגד מידה, ופירש הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (קול שמחה נשא) שהיהודי יודע שכל מה שאוכל הוא משל הקב"ה שהוא משביע לכל חי רצון ונותן מחיה לכל בריה ובריה שבעולם ולכן חשוב אצלו אפילו מעט ומברך אף שלא שבע, ומידה כנגד מידה לכך גם הקב"ה נושא פנים לישראל

ומחשיב ביותר את עבודתם ואומר למלאכים מה שאתם עובדים לה' אין זה חידוש כלל שהרי אין לכם שום מניעה לזה אבל ישראל שנמצאים בזה העולם שהוא מלא טרדות ומניעות ועם כל זה הם מברכים ל', אזי כשמגיע אלי ברכה ממקום כזה הוא חשוב אצלי ביותר. ואם כן יש להזהר ביותר בברכת המזון כיון שעל ידה אנו זוכים לנשיאת פנים מאת ה' יתברך.

בזוהר הק' (ויקהל ריח) מפליג מאוד בחשיבות ברכה זו ובמעלת המכוין בה כראוי ד"כ כל מאן דמברך ברכת מזונא כדקא יאות בחדוה וברעותא דלבא, כד סליק מהאי עלמא אתר אתתקנא ליה גו רזין עילאין בהיכלין קדישין" (פ"י כל מי שמברך ברהמ"ז בשמחה כראוי ובכוונת לב, כשמסתלק מהעולם זוכה שיהיה מתוקן לו מקום בתוך סודות העליונים בהיכלות קדושים), ועל כן צריך מאוד להשתדל להבין לכל הפחות מה שאומרים ולכוין בזה כראוי.

ובשער התפילה (ש"ח פ"ה) כתב על שעה שמברכים ברכת המזון: "הוא שעת הכושר נפלא בהפלא ופלא להמשיך על האדם כל הברכות ממי שהברכות בידו להשפיע עליו ועל כל העולם תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים עד העולם, לאשר שאז הוא טוב לב המלך בין [כי כל הסעודה נקראת על שם היין כמו שכתב רש"י (אסתר ה, ד)], והוא האורות הנפלאים המתדבקים בו ית' מבירורי אכילה ושתייה וכל חפצי העולם, ומגודל שמחתו ית' אז ומברכתו יבורך בית עבדו הנאמן לעולם".

הזן את העולם וכו'. בגמ' (ברכות מה:): אמרו ברכת הזן תיקן משה רבינו ע"ה לישראל כשהתחיל המן לרדת, וצריך האדם לדמות עצמו כאלו היה במדבר ולא היה לו מה לאכול ופתאום ירד לו משמים שולחן מלא כל טוב שאז בוודאי היה מודה ומברך על זה ביותר לה', וכך באמת היה במדבר שנגמר להם המזון שהוציאו ממצרים ואז הוריד להם הקב"ה מן משמים שהיה בו כל מיני טעמים שבעולם, ועל זה תיקן משה רבינו ברכת הזן.

אמרי דוד

פרשת משפטים
תשפ"ה

משוחות כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה"אמרי דוד" זי"ע
שכתבו ע"י שומעי לקוח והמסתופפים בצילו

עבודת מרד לוד

דודא מאיר

פרשה פה נדשת

אמרי דוד

כתנות אור

סיפר לי כ"ק מרן אדמ"ר מבעלזא שליט"א.

שבאחד מערבי מועדי השנה, נכנסה הרבנית מחברות הטוהרה של מרן מר"י אל חדרו הק, וביקשה מאתו מעות עבור קניית 'שטאף' – בד להפרידת בגד חדש לכבוד החג.

הושיט לה מרן מר"י סכום מוכבד, שיש בו בכדי לקנות חצורה בשפע. נענתה הרבנית ואמרה, כי זקוקה היא לסכום גדול יותר, כיון שהבד שברצונה לרכוש – בד יקר הוא, וכן בכונתה לתת את הבד הלזה לחיטי מומחה, שיתפור את הבגד, ולכן זקוקה היא לסכום גדול יותר. הושיט לה מרן סכום נוסף. הרבנית, לא התמהמהה והלכה על אתר לחלק את הכסף לשתי משפחות עניות, שיקנו בהם את צרכי החג ברחבה.

משהגיע ליל התקדש החג, פנה לפתע מרן מר"י אל עבר הרבנית ושאלה: "וואו איז דע קלייד? כאבא נעזעקתן און היקל ווי ס'איז מאיר בעולמות עלינוס". (הריכך הוא הבגד המדובר? כי ראייתו שהוא מאיר בעולמות העליונים?).

על כוס יין

סיפר לי הגה"ח רבי ברוך גרינפלד ז"ל, בדעת שרבו בעל ה"ערוגות הבושם", נסע לראשונה לבעלזא להסתופף בצילו של מרן מר"י לחג השבועות, וזה הוא ללוותו, וחסה עימו בצל הקדוש בבעלזא.

בעת שהגיע ה"ערוגות הבושם" לבעלזא לבית האכסניא, מעד נופל במדריות, וכחצאה מהגפילה נחבטה ידו הימנית, עד שלא היה יכול להזיזה כלל, והכאבים היו חזקים, והיה מתפתל במיטתו מיסוריו. ה"ערוגות הבושם" שלח את משמשו החבור ברוך, שיוכיח אותו לפראה שלימה לפני מר"י, מרן ציהו לו שייססור לרבו, שלא יטריח את עצמו לבוא לעריכת השולחן.

משגברו יסוריו במשך ליל שבת נאלץ להתפלל ביחידות, וגם לא נראה היה שיוכל להשתתף בשולחן הטהור, אך בהגיע זמן עריכת השולחן הטהור, אור את שארית סוחותיו ואמר למשמשו: "ברוך! אף על פי כן, נלך לשולחן הטהור – במסירות נפש!..."

מרן מר"י הבחין בהיכנסו של ה"ערוגות הבושם", והושיבו בראשונה בצידו של השולחן. לקראת סיום השולחן הטהור, כיבדו מרן בברכת המזון, ה"ערוגות הבושם" נענה ואמר "כי אין ביכולתו להחיות את הכוס בידי הימנית כיון שנתבטה וחבושה היא". אבל כיון שבכל זאת הפך מרן שייברך – וכנהוג שהמארח שמכבד את המזון – מוסר לו את כוס הזימון, לכן הרים מרן את הכוס, ותוך כדי – שאחז את הכוס בידיו הק הגישו אל ה"ערוגות הבושם", אבל מרוב יסוריו – הושיט רק במקצת את ידיו אל עבר הכוס כדי לקבלה.

אך המר"י דריח את ידו האוחזת בכוס בחזרה אליו, וה"ערוגות הבושם" נאלץ – להושיט עוד יותר את אל עבר הכוס כדי לקבלה, כך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, עד שלבסוף הצליח ה"ערוגות הבושם" להושיט את כל ידו עד הכוס, ותפסו ביזו כדי לברך. ואמרתו רגע שבא לברך 'ברכת המזון', נתרפא

שמעתי מהגה"ח רבי דוב גריש ווידענפעלד זצ"ל רבה של טשעבין ובעל ה"דובב משרים" שאביו הגה"ח רבי יעקב ווידענפעלד זצ"ל רבה של הרימלוב בעל ה"כוכב יעקב" אשר היה חסיד הוסיאטין במקורו, נסע פעם להסתופף בצילו של הר"ק מזידיטשוב לחג השבועות, ונעמד הוא בין האנשים הרבים אשר עמדו בתור לקבלת 'שולם' מאת הר"ק. הושיט ובידיטשוב והגישו לו 'קוויטל' (פיתקה).

בעת הגיעו לקצה השולחן הבחין הוא בהנהגתו של הר"ק מזידיטשוב אשר נוטל היה 'קוויטל' ובקושי מסתכל בו, וכהרף עין מניחו בצד, ולא אצל אחד בלבד היתה כזאת, אלא גם את השני גם את השלישי גם את כל ההולכים להקביל את פניו נהג כך. [כידוע עבודתו של הר"ק מזידיטשוב היתה בזריזות מופלאה. עד כדי כך שאף את תפלותו מתפלל היה פעמים רבות במהירות מופלגת שאין לשערה, חרף זאת שלא מחסר היה בה כוונה מכוונת האר"י ז"ל. ולמרות גדלותו ועוצם עבודתו ביחודים עליאיים, עשה הכל בזריזות גדולה].

ובהיות והיתה זו לו פעם ראשונה שדורכות כפות רגליו באדמת זידיטשוב, ולא הסכין הוא להנהגות מעין אלו עד כה, החל מהרהר הוא בלבו: האם כך מקבלים יהודי? יהודי זה – שצריך ישועה פלונתי יהודי – שיש לו משפט קשה? כך תמה הוא בלבו במשך כמה רגעים, אך תיכף נעתעש וניחם על מחשבתו, 'שכן הגיע לצדיק – אמיתי, והיך מחשב הוא כזאת על הצדיק אמת?.'

בהגיע תורו להתייבב בפני הר"ק מזידיטשוב נעמד הוא והגיש את הקוויטל שתיביא עמו, עיין הר"ק מזידיטשוב בקוויטל והפטיר בזה"ל: "זכולם נסקרים בסקירה אחת! און אזוי האט אויך די אפטאר רב זאגט!" ('זכולם נסקרים בסקירה אחת. וכך אמר גם הר"ק מאפטא').

המשחך ואמר האפטער רב כותב: שאלוה – 'כולם נסקרים' שייך להקב"ה, ולא לבני אדם; שאלוה – 'כולם פותח יהודי את לבו ומפנה מקום לשכינה הק' – אזי יכול גם הוא לסקור בסקירה אחת! או אז הבין הכוכב מיעקב פשר הדבר, ושוב לא הרהר.

ובספ"ה"ק "אוהב ישראל" בפרשת משפטים עה"פ: ויעבדתם את ה' אלוהיכם, ובירך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך" וזה לשון קדשו: בבואו יתיב "בקרבך" עפי' המובא בחז"ל דוד המלך אמר "ארדוף אויבי ואשיגם" – בהלך אחר הרג אלף פלשתים ולאחר חטא בת שבע הרג בחץ אחד שמונה מאות, חזקיה אמר שאינו יכול לצאת למלחמה, רק יתפלל בביתו "ואתה תשלח את עורך מקדשך", וכן מונים חז"ל שם ש"כ"א נתמעט אצלו, ועתה בעוה"ה אין אתנו יודע עד מה לבקש ולהעתיך בתפילה כדבעי, ומבטיח הש"י"ת באמת ובתמים אזי במחשבה בלבד יפעלו ישועה וזהו דבר "מקרבך". ולכאורה כוונתו היתה לעובדא זו, אבל לא שמעתי זאת מהגאון מטשעבין זצ"ל.

מפי אותו זקן

העובדא דלהלן, סיפר כ"ק מרן מר"י זי"ע בעצמו, בימיו האחרונים של אביו מרן מר"ש עליו אדמות. פעם היה מרן מר"י עם אחיו הר"ק רבי אלעזר רוקח זי"ע, אצל הר"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, ובעת שובם חזרה אל מקום מגורם – בעלזא. והימים סמוכים נזרמים לחג הפורים, עז היה הפגם לשוב מהרה אל מחוז הפגם, כדי להספיק לשמוע את אביהם בעת קראו את המגילה.

ביום תענית אסתר הגיעו אל האכסניא שבין העיר קיליקאוו לעיר זאלקווא. משום מה התעכבו במקום, ולא הספיקו לצאת משם עד כי נטו צללי ערב של ליל פורים והדבר היסב להם צער רב. בלית ברירה, נותרו שם ושמועו את 'קריאת המגילה' מהרד"י אחד מפשוטי העיר.

נפשו של בנו רבי אלעזר, היתה ענומה עליו על אשר לא זכה כמדי שנה בשנה לשמוע את אביו קורא את המגילה, ואוהה שעה של התעלות והתרומונות נגדעה ממנו.

מאידך, אחיו מרן מר"י שמח שמחה גדולה על כך, אשר זכה לראשונה לקיים את מצות 'קריאת המגילה', ללא שום פניות של עונג רוחני, ללא אותם הרגשות נעלות ונשגבות, אשר היו מנת חלקו עת קרא אביו את המגילה, אלא אך ורק בלתי לה לבדו – לקיים מצות היום.

אחר 'קריאת המגילה', נטלו ידיהם לסעודת הלילה כדת היום, אחר שנכבו קמעא לאגור כוח בכדי שיוכלו להמשיך במסעם ביום המתרחת. ויהי כאשר גם מרן מר"י את שנתו, והנה הופיע זקן אחד בחלומו, ורצה בפניו דברי תורה מענייני דיומא. התעורר מרן מר"י משנתו, וחישי מהר אמר לאחיו, כי עליהם לארוח מטלטליהם ללא שהיות ולהמשיך בדרכם.

האחים הקדושים החישו פעמיהם אל העיר בעלזא, ואת 'קריאת המגילה' של היום שמעו בהיותם על אם הדרך בעיר מאטסט. אחרי המשיכו בדרכם והגיעו בצהרי היום אל מחוז הפגם לבעלזא.

בעת אשר נטל אביהם מרן מר"ש ידיו לסעודת היום נטלו גם הם את ידיהם והסבו לשולחן אביהם. בעיצומה של הסעודה, החל מרן מר"ש לומר דברי תורה בניינים העומדים ברומו של עולם, כאשר בין הדברים חזר על אותם דברי תורה אשר שמעם מרן מר"י בחלום הלילה, מפי אותו זקן אשר נגלה אליו.

ויהי כאשר סיים מרן מר"ש את דברי תורתו, פנה אל בנו מרן מר"י בשאלה: "טו, האב איך געזאגט אלץ וואס דו האסט געזעגט?" ('האם אכן אמרתה את כל מה שמעתי מפי אותו זקן?') ויהי לפלא.

בסיימו את סיפורו הפלאי ציין מרן מר"י: "ששמעתי את דברי תורה הללו, מאותו זקן".

ל"ג האשה החשבה צניעה וכשרה אשת חיל המארת משפחה שפכה לבח ודמעותיה בתפלותיה ובאמיתות תהלים לפני בוראה מנבטה ושאפתה היתה לגולל צאצאה לתורה ויראת שמים וחתה לראות דורות ישרים אשר ורלבים בדרך הישר והטוב בדרך המסורה העיקרים בתורה ומצוות ומעשי החיים המחוקקים בה ומתומכיה המאוששים
ד"ה מרת פייגא ע"ה בת הרד"ח רבי יהוהאל שרגא זצ"ל
הלכה לעולמה בשם טוב ובשיבה טובה למנוחת לה משפחה הכבודה
כ"ד שבט תשנ"ח

אבן ירושע

פנינים מאוצרותיו של מורנו הגה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס זצ"ל בעמח"ס 'אבן ירושע'

עניני הפרשה

חיוב תשלומי כפל בגנב שבא במחותרת

גניבה. נמצא שאפ"ל אם החפץ בעין אין כאן חיוב תשלומי כפל מדין גנב כלל אלא שהחפץ במקום שהוא הוא שייך לבעלים, וא"כ לכאורה נראה שא"א לחייבו בתשלומי כפל כיון שאינו מחוייב בתשלומי הקרן מדין גנב אלא מצד השבת הפקדון.

אמנם בהידושי רבי שמעון שקאפ זצ"ל (עמ"ס כתובות סימן מ) השיג על דברי הקצות החושן וכתב שבאופן שהגנבה הוא בעין יש חיוב לגנב להשיבו לבעלים מדין גנב ולא רק דין השבת הפקדון, ונראה דהסברא בזה הוא דטעמא דרבא דאמר שאם הוא בעין חייב להחזירו הוא מפני שסובר דדין קם ליה בדברא מיניה נאמר לגבי עונשי בית דין שאין בית דין רשאי לענוש שני עונשים, והלכך במקום שיש חיוב מיתה אין חיוב ממון, אבל כשהגנבה הוא בעין ואנו מחייבים אותו להחזירו אין זה נקרא בגדר עונש, ולכן חייב להחזירו אע"פ שנתחייב גם מיתה, ולפי טעם זה שפיר חייב מדין השבה דגנב, וכיון שחייב מדין השבה דגנב ממילא יש גם חיוב כפל דכשיש חיוב קרן יש גם חיוב כפל כמבואר.

ועוד נראה דאפילו לדברי הקצות החושן דסובר שאין חיוב השבה מדין גנב אלא מדין השבת הפקדון מ"מיש מקום לומר דחייב בכפל אגב חיוב זה של הקרן דהנה מבואר בגמרא (ב"ק עא:) דגם במקום שפטור מלשלם בדיני אדם מדין קם ליה בדברא מיניה מ"מ מחוייב הוא לשלם לצאת ידי שמים חייב [ולפנין ליה בגמ' שם מהא אסורה תורה אתנן לקרנן גם באופן שנתחייב מיתה יחד עם חיוב הממון דכיון שזה צריך לשלם הממון לצאת ידי שמים מיקרי אתנן ע"י"ש], ומעתה כיון שלמעשה מחוייב לשלם הקרן בדיני אדם מדין השבת הפקדון, ולצאת ידי שמים צריך גם לטרוח ולהחזירו לבעלים כדן גנב ממילא שפיר יש מקום לחול עליו חיוב הכפל.

והגם דבמקום שאין הגניבה בעין אמרנו דכיון שפטור מן הקרן דקם ליה בדברא מיניה פטור גם מן הכפל, ולא אמרינן דכיון שחייב לשלם הקרן לצאת ידי שמים יתחייב גם בכפל, היינו משום דהתם אין עליו שום חיוב בדיני אדם על הקרן הלכך לא שייך שהשבת דין יחייבו אותו לשלם הכפל וממילא אפ"ל כשבא לצאת ידי שמים צריך לשלם רק את הקרן ולא את הכפל דבקנס לא שייך לצאת ידי שמים דקנס אינו משלם על פי עצמו] משא"כ כשהוא בעין שיש עליו איזה חיוב בדיני אדם מדין השבת הפקדון, ומצורף לזה יש עליו גם חיוב השבת הגזלה מדין לצאת ידי שמים יש לומר דבכהאי גוונא שפיר מיקרי שיש חיוב קרן וכשיש חיוב קרן יש גם חיוב כפל, ואתי שפיר קרא דהכא, וכמבואר.

שאם הגניבה היא בעין שהוא חייב להחזירם אזי ממילא הוא מתחייב גם בכפל והגם שהכפל אינו בעין מ"מ כיון שהוא קנס לא מיפטר ביה משום קם ליה בדברא מיניה, אבל אם החפץ אינו בעין כגון שטברחו או אפילו נשבר או מת מאליו שבאופן זה הוא פטור מן הקרן מדין קם ליה בדברא מיניה אזי ממילא הוא פטור גם מן הכפל דכיון שאין קרן אין כפל והשתא דאתינא להכי יתפרש כל הפסוק כפשוטו כמין חומר דבתחלת הפרשה נאמר **כי יגנב איש שור או שה** שלא במחותרת וטברחו או מכרו **חמשה בקר ישלם וגו'** אמנם **אם במחותרת ימצא הגנב** שהגניבה היתה במחותרת אזי **אין לו דמים** והלכך פטור מלשלם דקם ליה בדברא מיניה, ואפילו אם טברחו ומכרו דתשלומי ארבעה וחמשה קנס הוא ובקנס לא אמרינן קים ליה בדברא מיניה מ"מ כיון שפטור מן הקרן לא שייך לחייב אותו בתשלומי ארבעה וחמשה כמבואר בגמ' הנ"ל, משא"כ **אם אזהה השמש עליו דמים לו** שאין לו דין של בא במחותרת ואסור להורגו על כן **ישלם את הקרן** ואם טברחו ומכרו ישלם ארבעה וחמשה.

והשתא מפרש הכתוב ואזיל דכל מה שאמרנו שיש חילוק בין בא במחותרת שפטור מתשלומין לדין אם לא בא במחותרת שחייב בתשלומין כל זה לא נאמר אלא באופן שאין הגניבה בידו כגון שטברחו אבל **אם המצא תמצא בידו** דייקא **הגניבה** שלא טברח ולא מכר וגם לא מתה בידו ולא נאבדה ממליה, אז אין חילוק בין אם בא במחותרת או לא דאפ"ל אם בא במחותרת מחוייב להחזיר את הקרן [כיון שהוא בעין וכדעת רבא דפליג על רב כדלעיל] וכיון שיש קרן יש גם תשלומי כפל דבכפל לא אמרינן קם ליה בדברא מיניה כיון שהוא קנס [וכדעת רבה בכתובות] על כן **משור עד חמור עד שה כשהם חיים** דייקא שלא מתו **שנים ישלם** משא"כ אם נמצאו בידו כשהם מתים דשוב א"א לחייב אותו בקרן כשבא במחותרת כיון שאינם בעין אז הוא פטור מהכל דכיון שאין קרן אין כפל וכאמור, והוא כפתור ופרח.

והנה בעיקר דין זה שחידשונו שהבא במחותרת חייב לשלם כפל כשהגנבה בעין לדעת רבה, דכיון שהגנבה בעין חייב קרן וכיון שחייב בקרן חייב גם בכפל דבקנס לא אמרינן קם ליה בדברא מיניה שלכאורה יש לשדות בה נרגא דהא מבואר בלשון רש"י בסנהדרין הנ"ל דטעמא דרבא דאמר בבא במחותרת שאם הוא בעין חייב להשיבו לבעלים הוא משום דכל היכא דאיתיה ברשותא דמרה איתיה, ובקצות החושן (סימן שנא סק"ג) האריך בזה דחייב השבה זו אינו מדין השבה של גנב וגזלן אלא מדין השבת הפקדון ונפקא מינה שאין הגנב מחוייב לטרוח להביאו ליד הבעלים כשאור

אם המצא תמצא בידו הגניבה משור עד חמור וגו' חיים שנים ישלם (כב, ג) ופירש רש"י אם המצא תמצא בידו שלא טברח ולא מכר, ע"כ, לכאורה קשה מה בא הכתוב להשמיענו בזה, והרי כבר פירש למעלה שאם טברח ומכר חייב לשלם ארבעה וחמשה, וממילא נדע שתשלומי כפל נאמרו כשלא טברח ולא מכר.

ועוד יש לדקדק בלישנא דקרא דקאמר אם המצא תמצא **בידו** מהו הכונה בזה, דהא דין הכפל אינו תלוי כלל אם שהוא בידו דאפ"ל מת או נאבד משלם כפל, ולמה אמר אם המצא תמצא בידו, וגם צ"ב לפי פשוטו מהו הכונה **חייב** שנים ישלם כיון שאין תלוי דין כפל כלל במה שהם חיים דאפ"ל מתו נמי משלם כפל (ועיין ב"ק סה. מה שדרשו בזה).

ונראה לבאר הפסוק לפי פשוטו דאיתא בגמרא (סנהדרין דף עב.) אמר רב הא במחותרת ונטל כלים ויצא פטור, מאי טעמא בדמים קניניהו, ופירש רש"י פטור מלהחזירם אע"פ שהם קיימים דבדמי נפשו קנאמן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתן דהבא במחותרת מותר להורגו, וקם ליה בדברא מיניה, ורבא פליג עליה ואמר שאינו פטור אלא אם שירם דליתנהו בעינייהו אבל אם איתנהו בעינייהו לא, ופירש רש"י דאם ליתנהו בעינייהו לא מצינן לחיוביה ממון כיון שנתחייב מיתה, אבל אם איתנהו בעינייהו כיון דקיימין הן כל היכא דאיתנהו דמרייהו יניהו הלכך חייב להחזירם אע"פ שהיה חייב מיתה בשעת הגניבה, ופסק הרמב"ם (הל' גניבה פ"ט הלכה יג) הלכה כרבא דאם הכלים בעין חייב להחזירם ואם אינם בעין פטור מתשלומין כיון שנתחייב מיתה וקם ליה בדברא מיניה.

והנה במסכת כתובות (דף לד:) אמר רבה לדעת רבי מאיר דאעפ"י שבכל התורה כולה אמרינן קם ליה בדברא מיניה ואין אדם מת ומשלם ממון מ"מ קנס שאינו דכל קנס חידוש הוא הלכך אע"פ דמיקטיל נמי משלם ומשום הכי אמר רבה (שם) שאם גנב חוץ למחותרת וטברח במחותרת חייב בתשלומי ארבעה וחמשה דקנס הוא ובקנס לא אמרינן קים ליה בדברא מיניה, אבל אם גם הגניבה היתה במחותרת פטור מתשלומי ארבעה וחמשה דכיון שפטור מן הקרן מדין קם ליה בדברא [שהרי הוא ממון ולא קנס] ממילא פטור גם מתשלומי ארבעה וחמשה שאם אין קרן לא שייך לא כפיל ולא ארבעה וחמשה ומשמע מדברי הרא"ש ב"מ (פרק י' סימן א') דקיימא לן כרבה בהך מילתא דבקנס לא אמרינן קם ליה בדברא מיניה, וכמו שהאריך בזה הפני ירושע במס' בבא קמא (דף עא. בתוס' ד"ה בטובה על ידי אחר).

ולפי זה נראה דיש חילוק לדינא לענין תשלומי כפל בגנב הבא במחותרת בין אם הגניבה בעין או לא,

ברכה משוק־שית

תורת הגה"ק ני"ע רבי יצחק הכהן הוברמן זי"ע א"ה הבטחה 'הצדיק מרעננה'

"הנני מוסר מודעה, שהחלטתי להתפלל בל"ג בכל יום על כל אלה שיעיינו בספר ויגידו בשמי ד"ת לאחרים, שיושעו מכל צרה שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב".

מתורתו של רבינו על פרשת השבוע מתוך ספרו 'בן לאשרי'

חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן כלל גוי ומשפטים בל ידעום, לפ"ז י"ל ש'הדבר' שאמר משה היינו הדברי הדעת תורה דרוח הקודש הנצרך אל הדין הישראלי, ובני ישראל פונים אל הדין כדי לדעת את "המגיד דבריו ליעקב" אבל לגוי אין מוסרין משמים דברי תורה, ועל כן אף על פי שידעת בדין זה שהם פוסקים כישראל, אבל היות כי "משפטים בל ידעום", וידעום היינו דעת שזה רוח הקודש (כדפרש"י) ועל כן אפילו בדין שפוסקים כדיני ישראל אין לק להביא לפני גוים.

להחזיק לומדי תורה במזונות בהרחבה

"כי תצא אש" דרשו רז"ל (ב"ק 8, ב), תצא מעצמה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הציתני אש בציון ואני עתיד לבנותה באש. ורש"י "תצא מעצה" – שאנו גרמנו על ידי הטאנוני נשרף בית המקדש, והבטיח הקב"ה לשלם כאילו הוא הבעירה. ולכאורה אם כן נמצא חוטא נשכר דאנו האטנו וה' מתקן, ואמרת

בדרוש **להחזיק תורתנו הקדושה ולומדיה**, ד"אש" רומז לבערות ועם ארצות הגדול שנתפשט בימינו בעונותינו הרבים, (כמו שכתב מורי הגאון הצדיק רבי יעקב מרדכי זצ"ל אבד"ק בילגורי ז"ע דבזמן הזה אין אפיקורסים שעליהם אמרו רז"ל (אבות פ"ב מ"ד) דוע מה שנתשיב לאפיקורס, דבימים הקדמונים שיגעו עצמם בלימוד ומי שלמד שלא לשם שמים ובלי טהרה עלה טינא בלבו עד שנתהוה להם קושיות באמונה ונתפסקו רחמנא ליצלן, מה שאין כן עתה שלא התחילו אפילו ללמוד והם בורים ועמי הארץ, אינם אפיקורסים רק פשוט רעבתנים גרגרנים) ואש הבורות יוצא ומוצא קוצים, היינו הרבה שטותים והבלים כאומרים ז"ל (אבות פ"ד מ"ט) אם בטלת מהתורה יש לך בטלים הרבה נגדך. ונתן הכותב עצה כדי שלא יקרה כדבר הזה ולזה אמר "ונאכל", והיינו להחזיק את הנערים והזקנים שרוצים ללמוד שיהיה להם מזונות בהרחבה, ועל ידי זה נתמירו בלימוד ויעשו "גדושי" (כתובות קיא, ב) מצאנו לומי הארץ תקנה שיהיו התורה שנמשלה לאש יאיר חשכת העולם בביאת משיח צדקינו כאומרם ז"ל (ויק"ד ז, א) גל הגליות מתכנסות אלא בזכות המשנה שנאמר (הושע ח, ט) "גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם", ונזכה על ידי זה לבית המקדש של אש אמן כן יהי רצון.

"אם כסף תלוה את עמי", יש לפרש 'אם' יש לך 'כסף', 'תלוה' תחבר את עצמך מלשון לווה אישי אלי, 'אל' עם התלמידי חכמים שלומדן תורתנו הקדושה ותעניק להם **שינוכל ללמוד**, ועל ידי זה תזכה להיות 'עמי' כמו שאמר (קהלת ז, ט) כי בצל החמכה בצל הכסף, ואמרו רז"ל (כתובות קיא, ב) מצאנו לומי הארץ תקנה שיהיו תלמידי חכמים מנכסיהם. או יאמר "עמי" גימטריה ק"ך, שהמחזיק תורה תשלם חיים טובים ונעימים ק"ך שנה.

סיפורים על רבינו

כה מעיד הגר"א חפוא (מחבר ספרים רבים בהלכה ובאגדה) בספרו אשל אברהם. פעם נכנסתי לצדיק מרעננה וראיתי אותו מתפלל מנחה והיה פתוח לפניו כונת האר"י והוא היה מניף מבט, התבוננתי וכבר ראיתי שאדם זה קשור לעליונים, הוא היה בקי בכל הש"ס, והיה נראה אדם צנוע והדיבור שלו היה פנימי, לא היה מדבר מהפה היה מדבר מהלב.

ברכותיו היו מתקיימים בצורה פלאית, היה נותן ברכה לדברים הכי קשים, ואם לא היה יכול היה אומר שהוא לא יכול. אני יודע בבירור שהיו באים ביום האחרון של חנוכה והוא היה מחלק ילדים משמים. היו מודיעים לו מן שמיים שהוא יכול לברך כך וכך משפחות שיהיה להם ילדים, אז היו באים והוא נותן ברכה, אתה יהיה לך השנה בן והיה לו בן. בא עוד אחד אומר נגמר, והיה אומר שזה מה שהקציבו לי ואין לי יותר.

פעם שלחתי אליו תלמיד שלי שיברך אותו לילדים, יגיש אליו ואמר לו אני לא יכול לברך אותך עכשיו לילדים, כי המכסה שנתנו משמים כמעט נגמרה. נשאר לי רק ילד אחד אני אתן למי שאין לו כלום. והסביר לו הצדיק בלי שהאברך אמר לו דבר, אתה יש לך כבר בן. רק אתה רוצה עוד אחד, ויש כאלה שאין להם בכלל, אתן את האחרון למי שאין לו כלל. אז התלמיד התפלא, באמת היה לו בן ורק רצה עוד אחד, אך מאיפה הוא ידע? הוא היה קשור בעליונים.

גם הדינים השכליים שבתורה הם כדרגת תורה מסיני

"ואלה המשפטים" פירש רש"י (והוא מדברי חז"ל) שכל מקום ואלה הוא מוסיק על הראשונים, ולומר לך מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. כבר הקשה הרא"ם מה צורך ללימוד זה כאן שהך משפטים נאמרו מסיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני כדילפי' בפר' בהר סיני, גם צ"ב מה היה קשה להם שהוכרחו לדרשה זו. ויש לומר דהיה קשה למה לא התחילה הפרשה וידבר ה' אל משה לאמר, על כן אמרו שהם מחוברים לפרשה שלמעלה לעשרת הדברות שנאמרו בסיני, והמשך הכתוב שכמו כן גם הדינים נאמרו אז בסיני, ולכן אין צורך לכתוב עוד פעם וידבר ה' והיה המשך לדיבור בסיני. ומה שאלנו מדוע הוצרך להשמיענו דוקא בענין זה שניתנו בסיני ולא הוצרך להשמיע זאת בשאר ציונים, יש לומר שזה מפני שהדינים הם שכליים, וגם אומות העולם יש להם תקנות שעל

פיהם פוסקים, והיו יכולין בני ישראל לחשוב שיש איזה השתוות בינם לבינינו בפרט זה, על כן אמר דדינים גם כן נאמרו בסיני והם משפט אלקים, "לא עשה כל כלל גוי ומשפטים בל ידעום".

רק תורת ה' נתנת שכל ישר ואמיתי

"אשר תשים לפניהם" ופירושו רש"י "דלפניהם" ר"ל ולא לפני גוים, ואפילו דעת בדין שדין אותו כישראל אל תביאהו בעדכאות שלהם כו'. לכאורה אינו מובן מה טעם הדבר שאין לדון בדיני עכו"ם גם כאשר הדיין דן דין יפה, ומה שכתב רש"י שכאשר זנים לפניהם זה עדות לעילוי יראתם, גם כן אינו מובן, הלא משפט הוא ענין שכלי לא דתי שיהא מזה כבוד לעבודה זרה, ואם כן איש השופט אשר אומר המשפט באמת כדיני ישראל למה אסור לקבל האמת ממי שאמרו, ויש לומר דהקב"ה הבטיח לדין שיהיה עמו בדבר המשפט, וכדתיב "אלקים נצב בעדת אל", וכן מורים כמה וכמה פוסקים שהשכינה שורה בקרב הדיינים, מה שלא מצוינו כן בדיני אומות העולם ושאר דינים. והנה כתיב "אלקים שופט זה שפיל וזה יריש", והיינו השגחה פרטית מיוחדת שה' עושה הדין, ועל כן אי אפשר לגוי הדיין לכוון אל האמת, כי לא ישיג האדם מצדו דעת אלקים, ומי שמביא דין ישראל לפני ערכאות של גוים הוא מראה בזה שעבודה זרה גם בכחה ליתן שכל ישר לעובדיה לכוון אל האמת, נמצא מייקר שמה, ועל כן אמרו רז"ל שיהא לפנייה הוה בזה עדות לעילוי יראתם והריהו כעובד עבודה זרה רחמנא ליצלן. ואולי ידוק בזה שתובט משה רבינו ע"ה ליתרו "כל יהיה להם דבר בא אלי", ויש לדיק דהיה לו לומר כי יהיה להם 'משפט' ולמה קראו "דבר". ועפ"ה ה"ל יבואר שהרי אמרו רז"ל (חגיגה יג, א) אין מוסרין דברי תורה לגוי שנאמר (תהלים קמו, יט) "מגיד דבריו ליעקב

תורה מרובה לידידנו הרב עוזיאל אדרי שליט"א רב המרכז הפדואי סורוקה באר שבע על עזרתו התמידית בהפצת תורת רבינו זי"ע זכות הצדיק והפצת תורתו תעמוד לו לשפע ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו אכ"י ר

העלון נתרם ע"י הרה"צ ר' ישראל מאיר זקס שליט"א, זכות רביה"ק יעמוד לו בכל מפעליו

זכות רביה"ק ותורתו תעמוד להרב אליהו יצחק בן אסתר דובא שירא נהד דקדושה בכל ויזכה לנשיאת חן אכ"י ר

מוגש ע"י רשת כוללי הצדיק מרעננה, הפועלים במגוון דרכים להנצחת זכרו הבהיר של אותו צדיק זי"ע א"ה. לקחת חלק בהפצת תורתו ניתן באמצעות נדרים פלוס ע"ש 'כולל הצדיק מרעננה', בעת התרומה אפשר להשאיר בהערות שמות לתפילה על ציונו הקדוש במרומי הר המנוחות, אפשר גם בפל" 056738151.

פאר מקדושים

פנינים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת משפטים תשפ"ה

אם זרחה עליו השמש וגו' (כב ב)

במסכת שבת (קנו). אמרו ז"ל, מי שנולד במזל חמה אינו מצליח בגניבותיו. ונראה שזהו שאמר הכתוב, אם זרחה עליו השמש וגו'. כלומר דאיתרע מוליה כשנמצא במחותרת ולא הצליח בגניבתו, זה משום שזרחה עליו השמש בעת לידתו, כלומר שנולד בכוכב חמה שמזלו הוא שאינו מצליח בגניבותיו.

(ספר החיים (ח"ד פ"א) לרבי חיים מפרידבורג אחי המהר"ל מפראג)

מכשפה לא תחיה, כל שוכב עם בהמה מות יומת. (כב יג)

זקני הגאון החסיד מוה"ר יחודה לייב בן רבינו יואל בעל הב"ח זצ"ל פירש בטוב טעם מה שמסכו מכשפה לשוכב עם בהמה, והוא דבספרי קבלה איתא, שמכשף זכר נעשה על ידי שהוא בא על בהמה, ומכשפה נקבה ע"י רבוי דם גדה. וא"כ הכי יש לפרש הסמיכות, כתיב מכשפה לא תחיה, וקשה אמאי לא כתיב מכשף וכמו שהקשה רש"י שם, לזה מתרץ הסמיכות משום דכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת, וא"כ למה לי למיכתב מכשף שהוא במיתה, הלא הוא לא נעשה מכשף כי אם שבא על בהמה כנ"ל, וא"כ הוא כבר חייב מיתה על שבא על הבהמה, ובלא כישוף הוא חייב מיתה, לכן כתיב מכשפה, דאצלה צריך קרא דחייבת מיתה, ודפח"ח.

(אורי יקרות (ויניציא תק"ב) לרבי יוסף בנימין זאב וואלף אב"ד שינאווא)

אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. (כג א)

זקני אבי אבי הרב הקדוש מו"ה צבי הירש זללה"ה אשר שימש כו"כ צדיקים וקדושים, ושימש הרבה את הרה"ק מוה"ר משה מפשעוורסק זללה"ה, סיפר לאבי הרה"צ זללה"ה פירוש הפסוק אשר שמע מהרה"ק מוה"ר משה הנ"ל, אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, דהנה כאשר היצה"ר עולה למעלה ומסתיין ח"ו על האיש הישראלי, אינו נחשב כ"כ, כי הוא רק עד אחד, והתורה אמרה עפ"י שנים עדים יקום דבר, ע"כ ממתין היצה"ר עד שהוא מוצא עוד איזה איש אשר הוא מלשין ומדבר לשה"ר על חבריו, ואז הוא מצרף עצמו עם האיש הזה להעיד עליו.

וזה שהזהיר הכתוב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, היינו עם היצה"ר כנ"ל.

(הקדמת האמרי יוסף, ללקוטי תורה מרבי יצחק אייזיק מזידיטשוב)

כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו. (כג ה)

במסכת יבמות (עט) אמרו ז"ל במעשה דרצפה בת איה עם בני שאול המלך, שהעוברים ושבים שאלו מה טיבן של אלו, וא"ל הללו בני מלכים הם, ומה עשו, פשטו ידיהם בגרים גרוורים, וכשראו שנעשה דין, אמרו אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו, מיד נטוספו על ישראל מאה וחמשים אלף ע"כ. וזהו שכתוב (ישעי כו ט) כי כאשר משפטי"ך לארץ צד"ק למדו יושבי תבל, וכתיב (תהלים קיט ז) אודך ביישר לבב בלדמי משפטי"ך צד"ק, כי מן המשפטים רואים צדקתו ית.

וזה ימים כביר שמעתי מגר צדק דק"ק שטענענצביי שנתגייר לאמתו מהפסוק כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו, ותרגם אונקלוס תשוק מה דבלבך על שונאיך, ונכנס פירושו זה בלבו של הגר צדק מנעוריו עד שנתגייר. ואף שלמד זה אצל איזה כומר, מ"מ קיבל האמת ממי שאמר, ותפס האמת עד שנכנס תחת כנפי השכינה.

(מקור החכמה (ורשא תקע"ה) פר' ויחי, לרבי חיים עזר מבראד)

שלוש פעמים בשנה, יראה כל זכורך אל פני האדון ה'. (כג וז)

עלה ברעיוני לבאר מה זה שאמרים בהג בתפילת המוספין בשלוש פעמי רגלינו, ודי בזה שיאמרו בשלוש רגלים. אולם הרמז הוא כמבואר באר"ח סימני קכ"ג במגן אברהם סק"א הטעם לשלוש פסיעות בסוף השמונה עשרה, דבזכות הג' פסיעות שרץ נבוכדנצר לכבוד השי"ת זכה להחריב הבית המקדש, ולכן אנו פוסעים ג' פסיעות ומתפללין שיבנה ביהמ"ק עכ"ל, ר"ל שזכות ג' פסיעות שלנו יבטלו זכות ג' פסיעות ומתפללין שיבנה ביהמ"ק.

וזהו שאנחנו מתפללין והשב כהנים וכו' בשלוש פעמי רגלינו וכו', ר"ל בשביל שלש פסיעות רגלינו ישלח משיחנו לגאלנו.

(בן אמונים (פירודא תקמ"ה) להמקובל רבי אשר אנשיל איעטיט ממדינת פיהם)

פנינת הדה • פרשת השבוע

אל יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית. (סנהדרין נט:)

שמעתי משם הרב הגדול מהר"ר שלמה אלימן ז"ל שהיה רב בעיה"ק חברון ת"ז בדורות שלפני פנינו, שפירש פסוק (פר' משפטים כג, ג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אליהם אחריים לא תזכירו, לא ישמע על פיך בדרך הלאצלי, דהנה אחר במסכת סנהדרין (סג:) דכל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, ולפי זה מותר אדם לומר לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית אם היא כתובה בתורה.

וזהו רמז 'ובכל אשר אמרתי אליכם', דהיינו עבודה זרה הכתובה בכתוב, 'תשמרו' יכולים לומר שמור לי בצד ע"ז פלונית. אך 'ושם אליהם אחריים' שלא נזכרו בכתוב, 'לא תזכירו לא ישמע על פיך עכ"ד.

(מראית העין (ליורנו תקס"ה) להחיד"א)

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וגו'. (כב ו)

שמעתי מפה מ"ו הגאון החסיד מהר"ן נתן אדלר כ"ץ זצ"ל, כי יתן איש הקב"ה, לרעהו ישראל, כסף כמשמעו, או כלים אבריו וכל צרכיו לשמור בקדושה, ויגונב מבית האיש, שהוא פוגם ומוציא מהקדושה, אם ימצא שהוא גנב שלא שב בתשובה, ישלם שנים כדכתיב (ישעי מ ב) לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה.

ואם לא ימצא יגונב, כי כבר שב בתשובה, אז ונקרב בעל הבית אל האלהים, יתקרב אל האלקים יותר מצדיק מעיקרא, כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד:). אך בתנאי אם לא שלח ידו במלוכת רעהו ממש, שלא חטא בינו לבין חבריו, דאז לא יכופר עד שירצה את חברו (יומא פה:), אלו דברי הרב זצ"ל ושפתים ישק.

(דרשות חתם סופר (קיא.) דרוש ז' לשבוע"ס)

רבי נתן אדלר זצוק"ל מפנקפורט

- כ"ז באלול תק"ס -

הגה"ק רבי נתן אדלר זצוק"ל נולד בפנקפורט דמיין לרבי יעקב שמעון ולמרת צרלה ז"ל, נצר למשפחה מיוחסת שחיה מאות בשנים בעיר זו, והתייחסה לר' שמעון הדרשן זצ"ל בעל הילקוט שמעוני.

הוא קיבל תורתו אצל רבותינו הפני יהושע ורבי משה ראפף, ורבו המובהק היה הג"ר דוד טעבלי כ"ץ שיף שנהיה לימים רבה האשכנזי של לונדון. ותורת הנסתר הוא קיבל מהגה"ק רבי אביש מפנקפורט שהיה האב"י.

נשא את הרבנית רייכל בת רבי פייש כ"ץ מגיסא, חתנו של הג"ר דוד שטרויס ז"ל האב"ד הנודע מפירודא, ונולדו להם בן ובת שנפטרו ל"ע בחייו.

נהג לדבר להתפלל וללמוד בהברה ספרדית ולא בהברה אשכנזית, ואף אירח בביתו לתקופה ארוכה את ראש כמיי צפת רבי חיים מודעי ז"ל בעת שהותו בפנקפורט, על גנת השוחח עמו בהברה ספרדית.

רבינו היה עיר וקדיש ומקובל גדול, ותלמידו החתם סופר העיד עליו שראה בעיניו שהשתמש בשמות ה' ק ו ד ש (ש"ת חתם סופר ח"א א"ח סימן קצ"ז).

נלב"ע ביום כ"ז באלול בשנת תק"ס, והאב"ד בעל ההפלאה ז"ל הספידו, בקוראו עליו את הפסוק (ש"א טו ט) כי לא אדם הוא הליהנות.

רבי נפתלי יוסף שטן ז"ל סיפר דבר נורא ששמע מחותנו רבי שלמה אלכסנדרי ז"ל ששמע מאביו הגדול רבי שמעון סופר מקראקא, שפעם כשישב וכתב על רבנו ז"ל, השתמש בו בתואר מלאך ה' צבאות.

וכשראה זאת אביו מן החתם סופר ז"ל, העיר לו מה הגן כותב על מורי ורבי, הלא לדרגתו לא הגיע שום מלאך ושרף, ועליו נאמר (תהלים

ח ו) ותחסריוהו מעט מאלהים. נורא ואיום!

שורשי החסידות

יסודות דרך הבעל של טוב הקדוש ז"ע ועכ"א

פרשת משפטים
תשפ"ה

פרק יב

החשיבות בעיני השם יתברך מענייני העבודה אפילו מן הפחות שבפחותים

אני רוצה לדבר על החיזוק שכתוב בספרי החסידות, על כל פעולה קטנה בעבודת השם של היהודי היותר מגושם, כי אין שום חשבון לומר אני חוטא ופושע וה' אלון רוצה את המצוות שלי, אני יהודי פשוט ומגושם, כל ענייני העבודה אינם שייכים אלי. ואני רוצה לדבר על עניין זה, אשר ספרי החסידות דיברו בזה התארוכי בעניין זה עד מאד, ונביא כמה דברים יסודיים בזה.

דברי הנאר מים חיים בחשיבת מעשה כל איש ואיש מבני ישראל כאשר הוא

הנאר מים חיים (פרשת שופטים בד"ה תמים תהיה) כותב בזה דברים נחרצים, וזה לשונו: "הנה מצניו ביהושפט מלך יהודה שיהיה צדיק עולם, נאמר עליו (דברי הימים - ב יז, 1) ויגבה לבו בדרכי ה', ולכאורה הלא אמרו חכמינו זכרונם לברכה (סוטה ה.) שעל גבה לב אומר הקדוש ברוך הוא, אין אני והוא יכול לדור, ואין הוא גבה לבו בדרכי ה'. ועוד הנה חכמינו זכרונם לברכה הגידו ברוח קדשם, ומשנה שלימה שנינו (סנהדרין לו.) לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם, ולכאורה לן גבהות גדול מזה שיאמר האדם שכל העולם כולו לא נברא אלא בשבילי".

וכותב עוד: "ואמנם הוא הוא דברינו, כי יש דוגמת הגבהות בקדושת ועבודת ה', והוא כי לפעמים יבוא היצר הרע אל האדם ויאמר אליו דברי מסור, להראות לו שאינו נחשב לכלום וכל עבודתו וישותיו בעבודת בוראו הם ושולם לאפס ותהי נחשבין, כי הלא אינו עושה אחס כראוי ובלי אהבה ויראה ולא פורחת לעילא, וגם הוא מלוכלך בעבירות רעות. כל עוד לשאנו שב תשובה, חס ושלום עוד מוסיף כח להיצוני, וכאלה רבות כמה שסיביר לו שכל מצוותיו אינם נחשבין לכלום, ובוה הוא מרשל ידיו מלעשות מצות הבורא יתברך, ויוציא לבו חיים באכילה ושתייה ושינה ושיחה בטילה, ולא יערב לבו לגשת ללמוד דף או שנים מתורה הקדושה למען שמו באהבה, להדבק בעולמות יתברך על ידי התורה הקדושה כ"ו".

וכותב עוד: "וכל זה שקר גמור הוא, כי הלא ודאי זה בדוק ומנוסה, שכל מצוה קטנה ותפילה קצרה שאדם עושה שלמים עולות אשר יוכל באמת, ודאי תעלה למרום ותעשה פנימול גדולות נוראים ונפלאים בשמי השמים, כל אחד לפי ערכו, כי הלא אם לא היה חפץ הקדוש ברוך הוא כי אם ביחידי סגולה, צדיקי הדור, לא היה ממתין בנתינת התורה כל כך, והיה נותנה לאברהם יצחק ועקב וא לא למשה רבינו ואהרן ויהושע לבד, ואלקיניו ברוך הוא וברוך שמו לא רצה בזה, והמתין ודוקא עד שישים ריבוא שמות ישראל, וכלולם בתן התורה באהבה ושמחה, כי לא יהיה שלימות בשום אופן כי לא בתעטרפות כל נשמות ישראל לאחד, שכולם יתקנו כל המוטל עליהם כל אחד לפי ערכו, ואז יהיו העולמות בשלימות. ועל כל מצוה ומצוה של הפחות שבפחותים מיישרל עומדים אלפי אלפים רבוא רבבות עולמות המתקיימן רק על מצוה הוה, וכשיחסר מצוה זו מהעולם, כל העולמות לא יהיו בשלימות מצוה ומצוה לא יחסר אבר אחד מן האדם, שכל הגוף חסר אבר הוא, כי כל נשמות ישראל אחד ממש הם ברמ"ם אברים וספי' גידים, וכל העולמות לאין שיעור וערך תלויין בהם, ומיילא על מצוה אחת מיישרל הפחות שבפחותים, ועומדים כל העולמות ממש, כי לא וישלמו בהיעדר מצוה זו מן העולם, ועל כן באמת חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, כי בשבילי נברא מעשה נברא כל הבריאה כמו על הצדיק הגדול שבוהו, כי אם הוא חסר, גם בו לא יהיה שלימות (רק שעל כל נפיש הוא גדול הרבה ממנו, שהוא באבר

הראש והמוח, והוא תלוי באצבע הקטנה של הרגל השמאלי, רק שאם יחסר האצבע אין שלימות בראש). ועל כן, ההורג נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והמקיימו כאילו קיים עולם מלא כאומרים כל (סנהדרין לו.), מפני שבאמת כל אחד מישראל הוא עולם מלא ממש".

ומסיים וכותב: "ומעתה צא ולמד וחשוב היתד הגדול והפינה העצומה שיש בבחינת הגבהות והגדלות לעבודת ה', כי אם ישים האדם אל לבו זאת, כמה גדולה החשיבה ועריבה וחיבה ועצומה כל מצוה ומצוה שעושה, כמה עולמות עומדים עליה, וכמה מלאכים מתפרנסין ממנה, חוץ מה שכל העולמות בכללם עומדין עליה, ועל הכל הנחת רוח שמגיע לבורא עולם הזה, כמה יגיעות יגיע וכמה עשיות יעשה בכל מאמצי כוחו עד מיצויו טיפת דם האחרון שבו בכל מצוה ומצוה מעבודת ה', לעשותה בכל השלימות בוריות ונקיות והידור מצוה ובכל הכוונות הראויות לשם ה', לחפש ולבקש בכל הספרים וכל האופנים היאך לעשות כל מצוה ומצוה ואופן ועבודתה וטוב שלימותה, ולהזהר בתפילה מאוד מאוד שיהיה על תכלית השלימות בלי שום מחשבה אחרת כאשר יוכל, ודבר קל וקטן שיהיה יכול לעשות ולכתוב בוראו, לא יניחה ולא יניחה בשום אופן לרוב גדולתו שיהיה בליבו שעל דבר קל שבו מעבודת ה', מצפים כל העולמות, כאשר באמת כן הוא. ומיילא, לא יעכבנו ולא יעצורנו לא גשם ולא שלג לא בית ואשה גוף וממון ובנים וכל אשר יש לו בבית ובשדה, מלבטל מצוה אחת לעשותה כראוי, ולא ישמע כלל מפתיו היצר מה שיאמר לו שהוא נעשה בלי החילו ורחימו, או שעדיין לא עשה תשובה על עוונותיו, כי באמת הוא יכין את עצמו ויכוון בכל השלימות לעשות בהאהבה ויראה כאשר יוכל, ומה שאין ביכולתו, ידוע לכל שעבודתו עולה על ידי התקשרות בצדיקי הדור, העובדים אותו יתברך באהבה ויראה כראוי".

ומוסיף עוד: "וגם התשובה, ידוע לכל מאמר חכמינו זכרונם לברכה (קידושין מט.) מקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אף שהוא רשע גמור, מקדשת, שמה הרהר תשובה בידעת. ירר שבהרהור תשובה ברגע אחת באמת נעשה צדיק גמור, וכל עבודתו עריבה וחביבה למעלה ומקבלין אותן בתורה ושמחה, ולא עוד אלא שמתאוין להם, כמו שאיתא ברמב"ם זכרונם לברכה (פ"ז מתשובה ה"ז)".

הארת מעשה מצוה ממסור

יש להוסיף בזה את המעשה הידוע שסיפר רה"ק החידושי הר"ם ז"ע, כי אצל הרבי מלובלין ז"ע רצו לבקש ממנו שיעביר אתה מסור מן העולם, והיה זה בשעת הדלקת נרות חנוכה, ואמר הרבי מלובלין ז"ע, כי המסור מאיר בכל העולמות. אחר חנוכה באו עוד פעם, ואכן העבירו הרבי מלובלין ז"ע מן העולם, כשהוא אומר שהרי מבואר נרות חנוכה, כי מסור מורדין ולא מעלין, והתפלל עליו ונפטר. הרי לנו, כי המנוול היותר גדול, בשעה שהוא עושה מצוה הוא מאד חשוב, ואם המסור היה לו שכל, והיה לו הרהור תשובה, היה פותח לעצמו פתח חדש, ויכול היה להגיע גבוה מעל גבוה מזה.

כל מעשה מצוה של האדם יקר מאד מעיני השם יתברך

אני רוצה לחזור על מה שכתוב באמרי פנחס מרה"ק רבי פנחס מקאצין ז"ע (שער עבודת השם אות ל"א), ומבאר כי כל מה שעושה האדם בשביל השם יתברך הוא

יקר מאד, אפילו תנועה קלה, צא ולמד מפסיעותיו של אותו רשע נבוכדנצר וזה לשלמה מלכים שמלכו בכיפה (אסתר רבה ג, א). וכל זה כי עשה איהו כבוד שמים, אלא שליהודי אין משלמים בעולם הזה כי שר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ט"ט), לא כי אין רוצים לשלם שר מצוה בעולם הזה, ולכן קשה לומר אפילו על רשע גמור שאין לו חלק לעולם הבא, כי הרי עשה איהו הנגה טובה, הלך פעם אחת ליטול ידיים, ועל זה מגיע לו שר רב, ורק לפני שבא לקבל השכר ההוא, הרי הוא מעוכב בגלגולים.

מתוך עשייה שלמה באים כסופי של דבר לדעו של לשמה

עוד מבואר באמרי פנחס (שער עבודת השם אות ל"ח) עניין נורא, הוא מביא משל מלך הצריך לייסע על הרכיבים, שמכניס לו על כל מקום שהוא נוסע, אפילו אם יהיה שם רק פעם אחת, מכל מקום בונים עבורו בניין שלם שיוכל להיות שם, כך הנגהת האדם, פעמים בתורה תפילה או מצוה יהודי יתפלל יעשה מצוה אפילו שלא לשמה, כי השם יתברך מכניס את עצמו באמצע, פעמים עושה גזילות חסדים שלא לשמה, אך בכל זאת יש רגע אחד שיש לו כוונה לשמה, ואז השם יתברך נמצא בזה עמו.

כעניין הזה ידועים דברי הגאון רבי חיים מוואלווין זצ"ל (נפש החיים פרק ג), על מאמר חכמינו ז"ל (פסחים נ:.) לעולם יעמוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כי יש הנשחט שבסוף יהיה רגע טוב, רגע של עבודה לשמה, זה הוא יסוד גדול.

הערכת כל מעשה קטן למען כבוד שמים

מובא באמרי פנחס (שער עבודת האלקים אות מ"ז) בשם הר"ק רבי רפאל מבעשאר ז"ע, כי יש ארבע סוגי עבודת השם יתברך, יש עבודת השם יתברך בכדי שייטב לו בעולם הזה, יש עבודת השם עבור קבלת חסד בגן עדן, שהוא מעלה שמוכן לשכר ועונש, ועבודה שלישית הוא לשמה, שרוצה להיות בקדושת שלימות היהדות, עבודה הרביעית הוא מה שעובד את השם יתברך כדי שיתגדל ויתקדש שמה רבה, לכבוד שמים, והוא עבודה גדולה.

אמנם ברצוני להוסיף, כי כדברי הגאון רבי חיים מוואלווין זצ"ל, על אדם הלומד שלא לשמה, שבוכות זה יהיה לו רגע טוב, כך הוא גם בענייני עבודת השם יתברך, יהודי העושה עבודה ופעולה למען שמו יתברך, יבוא רגע, כמו שאמר הר"ק רבי פנחס מקאצין ז"ע, שיבוא רגע שיכוון לכבוד שמים, יהיה לו את ההשגות לכוון לכבוד שמים.

השם יתברך יעזור, שיהיה לבורא כל העולמות נחת מכל בניו, שתשכנה לא תהיה בגלות, כל יהודי צריך לידע מזה בבואו לעשות דבר מצוה, וישנן כל אחד, כי אבינו שבשמים יש לו הרבה צער ומאכזב מן המצב של כלל ישראל, ויכולים לבוא למצב להיות כאלו אחרים של נחת להשם יתברך ממעשי העבודה אפילו אינם בתכלית השלימות, כמו שהבאנו דברי האמרי פנחס, שיעסוק שלא לשמה, כי פעמים בא רגע של לשמה, כך צריכים לידע כלל עיקר בכל ענייני העבודה.

ה' יעזור, שנידע ובנין גדלות העולמים שלנו, ונחטוף כל דבר קטן כדבר גדול של מצוה, לחטוף כיבוד אב ואם, לחטוף שמירת הלשון, לחטוף לעשות טובה עבור אחרים, ה' יעזור שנוכה להתקרב אל השם יתברך.

מושיב ובש

מעייני חיזוק וזמנורה מאוצרו של מרן הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

קול "אודיע אמונתך"
בארה"ק - 08-30-20-666
בארה"ב - 605-477-7011
בלאדאן 44-3003730634

קרבנה
אל נפשי

שאלות המוגשות
לפני מו"ר שליט"א

משפטים אחר קבלת התורה

פלא יועץ (אות ערך): "הנה כל עניני עבודת ה' בעו הערכה [להעריך ולחשב היטב אך להתנהג בעשיית המצוות] איוו היא דרך ישרה שלא יצא שכרו בהפסדו, כגון העומדים בבית ה' בלילות, יראו אם יכולים לעמוד שלא תחטפם שינה בקריאת שמע ותפילה, ואם אח"כ לא ישן ביום, יבא לישן בערבית ובברכת המזון, שאז נמצא שההפסד יתר מאד על השבח", ע"כ.

בכל דבר ובכל עשייה, אמילו שהיא של מצוה, צריך להקדים לה "משפט" - האם יוכל לבצע אותה וגם לעמוד בה או לא. האם יוכל להתפלל, לקרוא ק"ש וללמוד, אם לאו. האם לאחר שיהיה ער כל הלילה בעבודת ה' לא ישן בבוקר עם התפילין באמצע תפילתו... וכנהנה רבות. כל עניני עבודת הש"ת צריכים הערכה, כל דבר זקוק למשפט. והוא כמימרת רבי אלעזר (שמות רבא): "כל התורה תלויה במשפט"...

כאשר האדם מתנהג באופן זה, שמכלכל דבריו במשפט, ע"י שבחון ומחשב כל פרט במעשיו שיהיה כראוי, הרי הוא זוכה שנעשה מוחו מיושב יותר וממילא יש לו פחות בלבול והדעת בתפילתו (ע"פ ליקו"מ סי' ב)...

אמרתו היום לאברך שהיה אצלי, שאנשים חושבים שמותר להם לפגוע בילדיהם, אך יש לדעת שאם פגעתי בו והוא נפגע מבלי להבין את המסר החינוכי הרי עוברים בזה על לאו של 'לא תנו איש את עמיתו'. אדם שחושב שמותר לו לפגוע באשתו - שהרי היא אשתו - עליו לדעת שהוא עובר בזה על דאורייתא של 'לא תנו איש את עמיתו'...

על גודל חיוניות מידת המשפט בכל הנהגות התורה הקדושה, מצינו מדרש מפורש (שמו"ר ל' ט'): "אמר רבי אלעזר, כל התורה תלויה במשפט, לכך נתן הקב"ה דינין אחר עשרת הדברות", ע"כ. כלומר שפרשת משפטים [פרשת הדינים והמשפטים שבין אדם להבדיל] באה אחר פרשת יתרו שכתובים בה עשרת הדברות הכוללים את כל התורה כולה, ללמדנו שכשם שיש דינים ומשפטים בעניינים שבין אדם לחברו, כך יש בחינת משפט בכל דרכי התורה הקדושה, הן בדברים שבין אדם למקום והן בדברים שבין אדם לעצמו, כבולם צריך להתנהג ע"פ משפט, שכל הנהגותיו יהיו שקולים ומדודים בישוב הדעת נכון" (דרך כוכב, תר"ב שיעור ה, ע"ש ביאור הענין בארוכה).

כל כולו חסד, מאז מכיר הוא את עצמו תאוותו ושאיפתו הם אך להשפיע טוב לכל, לא משנה מי ומה, העיקר להשפיע.

לא פלא שבכל מקום אשר דבר באו הגיע, נהרו אליו מכל קצוות העם נצרכים ואנשי מעשה, וגם הילדים כמובן שהם הראשונים המגלים את מקור השפע הבלתי פוסק, ובאים בהמוניהם לקבל שפע מעדנים וממתקים ככל אשר ישאל לבם.

ההורים שברגע הראשון לא הבינו מהיכן צצו לפתע כל צבעי הקשת על פני ובגדי ילדיהם, חששו לרגע אולי ושמא פשטו הם את ידיהם באשר לא להם, אך גם משוכחו לדעת מי הוא המשפיע החדש והבלתי פוסק, לא נחה דעתם, חששו הם היטב ממבחן התוצאה של ההשפעות הנפלאות הללו הבאים מטוב לב חסד גבולות, אשר במקום או במאוחר יורגש הענין בהתנהגותם הבלתי מוסרית, בבריאותם וכמובן בשיניהם השברות של הילדים אסירי התורה לבעל החסד שפתח לפניהם את שערי השפע.

מקרה זה הנראה כיוצא דופן, הינו דוגמא לפעולות רבות אותם עלולים אנו כבני אדם לעשות בכוננות טובות ונעלות, אך מבלי לשפוט את נכון את התוצאות. וכדוגמת "הרחמ"ן שבמקום לזון את התינוק בן השנה בחלב יציעו לפניו מנת בשר, וכי יעלה על הדעת שפעולה זו שתוצאותיה חנק "לע תיקרא רחמנות.

לעומת זאת מוצאים אנו לפעמים גם את ההיפך, פעולות הנראות כהיפך הרחמנות שתוצאותיהן נעלות, וכדוגמת המעשה המובא בירושלמי על אורנו יהודי שהטחין את אביו בריחיים ונחל חיי עולם הבא, כאשר בפעולה זו הציל את אביו מעבודת המלך המפרכת.

"הוא כלל גדול חשוב ויסודי בחיי כל איש מישראל - שיושב היטב את אורחותיו; את עצם תוכן מעשיו לכל פרטיהם ודקדוקיהם, שיעיין בהם היטב אם ישר פעלו אם לאו, וגם יחשב ויעריך את התוצאה של כל דבר שמא עלול לצאת ממנה מכושול. וכדברים האלו מובא בספר

שאלה * מה העצה לזכות לבנים יראים ושלמים, מלבד תפילה?

תשובה: להתנהג בעצמו בקדושה, התנהגות האב והאם הינם לימוד גדול לילדים. לימוד גדול מאד. ואם חלילה להיפך, לא מועיל שום דיבור. כשהילדים רואים את האב והאם מוותרים זה לזה, ומתנהגים במידות טובות ובהנהגות ישרות, וכשבא עני או לב נשבר האב מקבלו במאור פנים ומחיה ומחזק אותו, וגם נותן לו מעות לצדקה, זהו לימוד גדול מאד. כמו כן כשהילדים רואים שבכל עת שיש לאב זמן פנוי הרי הוא עוסק בתורה, ואומר תהילים, זהו הלימוד הגדול ביותר לילדים.

שאלה * בתהלים בפסוקים שדור המע"ה מושב עצמו כמו "שמרה נפשי כי חסיד אני", מובא מרביה"ק לכוון על הנקודת חסיד שיש בו איך אפשר להתחבר לזה כשאדם רואה שהוא במצב שפל מאוד?

יש להכיר בעצם המציאות שמהות היהודי היא "טוב" וההרגש בזה מגיע לאחר מכן. כי אכן כל יהודי רוצה להיות ערליכער איד, איפה יש יהודי שאינו חפץ להיות ערליכער איד, אדרבא כל יהודי שאינו כל כך ערליכער איד זה איכפת לו, זה בדוק ומנוסה. ולמה לא איכפת לו, כי הוא רוצה להיות קרוב להש"ת. ולכן עלינו להשתמש עם נקודת ה"יהודי" שבקרבנו להתחזק על ידה ולהתקרב להש"ת.

ישעשעו
נפשי

פניני
הפרשה

וחיתה
נפשי

דברי אלקים חיים שהשמיע
מורד שליט"א בתקופה האחרונה

לא כדאי לחיות אם מורד ח"ו בבורא

מתוך שיחה לתכורת 'אודיע אמונתך' - שובבי"ם תשפ"ה - ח"א

המשא, יכולים לשאת הרבה יותר ממה ששתי אנשים נושאים כל אחד בפני עצמו, כמו כן הוא גם ברוחניות.

בימינו שורר קרירות נוראה בעולם, איך אפשר לשמור על יראת שמים?

האמת שכבר אמרתי הרבה פעמים שהאדם צריך להתרגל לעבוד את הש"ת בקרירות [שיהיה מוכן לעבוד את הש"ת גם בלי מוחין והרגשים דקדושה]. חק ולא יעבור, כן מרגיש, לא מרגיש. צריך להתבטל. כי אנו נמצאים בעולם הפירו, צריך להתבטל להש"ת.

אבל למעשה איך יכולין להתחזק בזה?

על זאת צוה רבינו להתחדש בכל יום ויום מחדש, וזה ממש ככה, כשאדם מתחדש הוא מקבל הקדמות רבות חדשות, וליום מחר הוא מתחדש עוד פעם והוא כבר איש אחר לגמרי, ולכן צריך לעבוד את ה' גם מתוך קרירות, בלי שום הבנה. כי כשאני יודע שפלוני מוליק אותי בדרך הנכונה אף שאינני רואה מאומה, זהו הדרך הישרה שקבלנו מאבותינו עד משה רבינו, זהו האמת האמיתי.

ומה שנדמה לנו ריחוק ודברים אחרים, זהו משום שאנו נמצאים בעולם הפירו. אבל האמת הוא שאנחנו באחדות, ויש לנו השגות גבוהות, אלא שעברנו הרבה גלויות ונפל בנו פירוד [הן בין האדם להש"ת וכתוצאה מכך גם בין אדם לחברו כי קוב"ה וישראל חד], לכן כשאני רק אוהב יהודי, אני כבר מתעלה למדרגה נפלאה מאד, כי כולנו אחד, ובכך האהבה לחבירו אני מחדש את ההתחדשות שלי איתו ביחד.

ומה יעשה כשמשתדל להתחזק, ואעפ"כ יש לו ירידות, איך לא יתיאש?

הקושיות האלה הם הגלות בעצמו. כשאדם נמצא בגלות נדמה לו שאיננו קרוב להש"ת. הגלות גורם מחשבות מסובכות שאלה. ולכן עלינו ללכת אחר מה שקבלנו מאבותינו, כן מרגיש או לא מרגיש, זה האמת... כשיודעים את זה ומתקשרים עם עוד חברים ביחד, כך זוכים להיות יהודי.

עלינו להזהר שלא ליתן להכניס בלב מחשבות פסולות של אפיקורסות, ואם קשה, אני מתקשר עם האמונה של הרבי שלי, אני מתקשר עם האמונה של החבר שלי.

תמידין כסדרן אנו זוכים לשמוע ששמירת הקדושה צריך להיות במסירות נפש, הבחורים שואלים איך אפשר לדרוש זאת בזמנים שלנו בדור כה חלוש?

יהודי מבין זאת היטב. כשאומרים ליהודי את האמת, הוא מבין.

מסירות נפש הכונה שלפעמים הנסיון קשה כ"כ, שנדמה לו שהוא ימות, נו, יהרג ואל יעבור. לפעמים זה באמת כ"כ קשה כאילו צריך להרוג את עצמו כדי שלא לחטוא, טוב, יהרג ואל יעבור. כל יהודי יכול לעשות זאת.

וכשמרגלים כך כמה פעמים, אח"כ יהיה לו הרבה יותר קל.

ואדרבה, אשרינו שאנו יודעים מהסוד הזה שצריך להתנהג בטהרה, וכך אנו קרובים להש"ת, מי יודע מהסוד הגדול הזה שכמה שאדם יותר קדוש, זוכה יותר להשראת השכינה וקרבת הש"ת, ומצליח יותר מהתורה, מי יודע מהסוד הזה אם לא אנחנו בלבד, אשרינו מה טוב חלקינו.

'יהרג ואל יעבור', זה נקרא יהודי, זה הפירוש יהודי, לא צריך לחיות ולא כדאי לחיות אם הוא מורד ח"ו בבורא העולם, זהו האמת. וזה האמת נמצא בכל לב יהודי, ובזוהר כשמסתובבים בין יהודים זה מתחזק יותר, ומכל שכן כשהולכים ביחד בעבודת ה', שתי אנשים כשרים שווים כערך חמשה אנשים כשרים, זה כח גדול מאד, כי בשורש אנחנו באמת אחד, 'בני בכורי ישראל', הקב"ה מנה את בני ישראל, וכשמחברים בתורה ותפילה, הרי זה חיבור אמיתי להיות כאחד, ומקבלים כוחות כמו יותר ויותר אנשים. כי האחדות הוא דבר אמיתי ממש, אדרבה מה שנדמה שאין אחדות זה רק משל, האמת האמיתית הוא שאנחנו באחדות. בני בכורי ישראל.

וזה שכתב האריז"ל שמי שאוהב איש כשר זוכה לקדושת המצוות שלו, וקודם התפילה שאדם רואה בעצמו כל כך הרבה חסרונות, איך יזכה לקבלת התפילות ע"י שאוהב איש כשר, ומתקשר עם כל ישראל, יש ערך אחר לגמרי להתפילה שלו, כאילו התפללו כל ישראל ביחד, או כמו שיהודי אחד שהוא כלול מאלפי אנשים כאחד, עומד ומתפלל. ברוך השם שאנו יודעים מהענין הזה.

כידוע שמשא כבד שאדם אחד קשה לו מאד לשאתו, אך כששניים ביחד נושאים

אשר תשים לפניהם

שנינו בתחילת מסכת אבות "משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לקנים, וקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". ומבארים המפרשים את שינוי הלשון, שפעם נאמר 'מסרוה' ופעם נאמר סתם, ללא 'מסרוה'. שמשא רבנו קיבל תורה הרבה, וכמ"ש (שמות כד, ב) "ואתנה לך את לחות האבן והתורה המצוה אשר כתבתי להורות", ואמרו חז"ל (ברכות ה): 'תורה' זה מקרא, 'והמצוה' זה משנה, שקיבל שש מאות סדרי משנה, 'אשר כתבתי זה נביאים וכתובים, 'להורותם' זה גמרא, 'ועליהם ככל הדברים' - כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ועתיד לומר לרבו, הכל נאמר למשה מסיני, ע"כ.

הבה ונתבונן בריבוי העצום של תורה שקיבל משה רבינו מפני הגבורה. כי מלבד הקדושה עצמה שקיבל, קיבל גם את כל הדרשות וכל הדינים. ובתוספות כתבו, שהשי"ת הראה למשה רבינו כל ענין איך שאפשר ללמדו במ"ט פנים. כמו כן קיבל את כל דרכי הלימוד של כל הדורות, דרך הלימוד של התנאים והאמוראים, של רבנן סבוראי וגאונים, ראשונים ואחרונים, ועד לדרך הלימוד שלנו כהיום הזה, הכל קיבל משה מסיני (עי' תוס' נדרים לח ע"א ד"ה אלא וכו').

ועל כל אלו נאמר "ומסרה ליהושע" הלשון 'מסרה' (ולא לשון קבלה) ביאורה - בכח, שנמסר לו הכל, אפילו למעלה מיכולתו, כי יהושע לא היה בכוחו לקבל כ"כ הרבה תורה, ובעל כרחו מסר לו משה התורה. ואצל יהושע וקנים כבר לא נאמר לשון מסירה שהיא בכח - לפי שהיו רבים, קיבל כל אחד חלקו בתורה כפי יכולתו, ולכן לא נאמר בהם 'מסרוה', כי כולם יחד קבלוה והתחלקו בה. וכן הוא אצל הנביאים.

אבל אצל אנשי כנסת הגדולה, שבזמנם כבר התחיל חלישות הדורות, לכן על אף שהיו רבים, נאמר 'מסרוה', וענין 'מסרוה' נמשך עד לימנו אנו, שכל מה שאנו מקבלים הוא בבחי' 'מסרוה'.

(הכנה לחג השבועות שנת תשס"ה לפ"ק)

ויקה משה את חצי הדם וגו'

איתא בספ"ק עבודת ישראל להמגיד מאקנאין ע"פ בסוף פרשת משפטים (כד, ו) ויקח משה את חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם ורק על המזבח, ופירש רש"י 'מי חלקו בא מלאך וחלקו'. ולאורה תמוה דמאי ענין החלוקה דייקא לתצאין ומאי נפקא מינה אם יהיה איהו חלק מרובה מחבירו עד שהיה צריך המלאך לבא ולחלקו, ועוד קשה דלא מצינו כן בשאר מצוות שצריך שיהא מחולק בדיוק דלא יתנהג תורה למלאכי השרת, ומיישב, שהקב"ה בא להראות לנו את גודל אהבתו לכלל ישראל שחשב בעיניו החצי שלנו ששם באגנות להוות על כלל ישראל בדיוק כמו החצי שלו שורק על המזבח, דאנו אחד ממש עם הש"ת, כביכול "אין נפש און איין בלוטין" [נפש אחד דם אדם אחד].

לפי שאכן ע"י עונותיו הגדולה של הקב"ה ואהבתו הגדולה לכלל ישראל חפץ הש"ת במעשיו הישירים שאנו עושים בתמימות ובפשיטות, והקב"ה ברא את העולם באופן שרק על ידינו ולא זולתנו יגיע העולם לתיקונו, ורק על ידינו נעשה כל התיקונים הגדולים בכל העולמות כולם, ובוה הש"ת מחשיב אותנו כשותפים שווים בכיבוד.

(צפרא דשבתא פרשת קרח תשע"ג)

תענוג המנצה

הקדמה (ג) שהמיתה היא פירוד הנובעת מחמת ריחוק האדם מהשי"ת, ועל כן אם האדם זוכה להיות מחובר ואחוז בהשי"ת בקדושת הברית אין לו שום צד פירוד וריחוק מהשי"ת בין בחייו ובין לאחר הסתלקותו - תמיד הוא קשור ואחוז בהשי"ת בקשר איתן שלא יתק, תמיד הוא במדרגת חי ורק נדמה כאילו הוא מת, כי באמת הוא חי לנצח ורק מחמת שאנחנו בעולם של הסתרה ודמיון נדמה לנו כאילו הוא מת, וכמו שאמרו חז"ל 'עקב אבינו לא מת' (תענית ה). ופירש רש"י 'סבורים היו שמת', וכך זכו כל הצדיקים - כל אחד לפי אחיזתו במידה זו, להיות חיים וקיימים לעד.

ולעומת זאת מי שלא שמר את עצמו כראוי בפנים זה מעורר על עצמו את אש הגהינם ממש, כמובא בזה"ק (תרומה ג) שבשעה שתפסו חז"ל את יצרא דעריות ובטלו אותו כבה אש של גהינם, כי אש זה מבעיר את כל הדברים 'דאס צינדט אן אלע דינים רחמנא ליצלן'.

קנייני נצח בעולם של שוא

הנהגה כמו שנתבאר - בלבול זה (בין טוב ורע) הוא טבע העולם. מחזא אדם הראשון ואילך מקיים השי"ת את העולם באופן שהוא מבלבל מאד וכל רגע מעורב טוב ורע. לכן העצה לעמוד איתן מול תערובת זו היא לעצור בכל יום באמצע מרוצת החיים ושטף מים הזידונים של העולם הזה ולחשוב את חשבוננו של עולם, לחקוק שוב בווכרנו את חיי העולם הבא, לשנן שוב שהעולם הוא שוא, ומרמה את האדם בשוא בלי הרף, וכמו שהתפלל דוד המלך ע"ה 'העבר עיני מראות שוא' (תהלים קיט, לו). 'דער וועלט איז א שוא' ולכן צריך זכירה אחר זכירה בכל יום ובכל שעה, להוכר בכל יום מחדש מעלמא דאטי.

כמובא בדברי רבינו (ליקו"מ סי' נד) שצריך לשמור מאד את מחשבתו לזכור מעלמא דאטי, לעמוד בכל יום בינו לבין קונו לזכור שיש עוד עולם ואנחנו הולכים ומתקרבים אליו בכל עת. לזכור שאיננו כאן אלא בנסיעה ארוכה, 'נאר זיך נישט. נאר זיך נישט', 'פארקויף נישט דעם אויבערשטן פאר קיין שמוץ רחמנא ליצלן, געדיינק וואס דו האסט צו טאהן אוף דער וועלט. נעם זיך א זאך וואס וועט דיר מאכן גליקלאך לעלמים עד ולנצח נצחים' - אל תמכור את השי"ת תמורת טיגופת רח"ל, זכור מה תפקידך בעולם, קח לך דבר שיעשה אותך מאושר לנצח.

(מתוך קונטרס "אודיע אמנתך" שובבי"ם תשפ"ה)

ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר 'בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך' בהתהלךך תנחה אותך - בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך - בקבר, והקיצות היא תשיחך - לעולם הבא.

כלומר, מי שחי חיים של תורה וקדושה, של הליכה בנועם ה', חיים שהם הכנה והליכה לקראת התכלית הנצחית, אזי החיים שלו הם אחרים לגמרי, הסתלקותו היא הסתלקות אחרת לגמרי, השכיבה בקבר היא אחרת לגמרי, והקיימה לעתיד לבוא היא אחרת לגמרי, 'עס איז א אנדער עס איז א אנדער שטארבן, און עס איז א אנדער אופשטיין...'. כששמור הברית נכנס לקברו הרי הוא שוכב במקום נעים כל כך, כל השדין והלילין יראים מפניו בהיותו חתום בחותם ברית קודש, 'ס'איז דאך א גן עדן, אשרי לו.

לעצור בכל יום
באמצע מרוצת
החיים ושטף
מים הזידונים
של העולם הזה
ולחשוב חשבוננו
של עולם

שומר הברית אין לו שייכות למיתה

ראה מה שלמדנו חז"ל (כתובת קג) שלאחר הסתלקותו של רבי יהודה הנשיא היה יורד בכל שבת לבוש בגדי חמודות ומוציא את בני ביתו בקידוש היום, והקשו המפרשים איך הוציא ידי חובת קידוש את אנשי ביתו, והרי מת פטור מכל המצוות והפטור מן המצוה אינו מוציא אחרים ידי חובתם, ותיריך בספר חסידים (סי' אקסט ובברית עולם לחי"א שם) שהצדיקים היורדים לעולם הם יורדים בלבושיהם הגשמיים כמו אנשים חיים, ולכן הם חייבים בכל המצוות.

וביאר הענין הוא במה שאמר רבי יהודה הנשיא קודם הסתלקותו 'רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתתי, ואכן מיד יצאה בת קול ואמר 'יבא שלום ינתן על משכבותם', ואינא מהמגיד הגדול ממעורישט (תורת המגיד כתובת שם) שאמר כן כלפי תאוה זו - שלא נהנה בה מהעולם מאומה, ולכן זכה לנח על משכבו בשלום מופלג שכזה עד שגם לאחר הסתלקותו היה כמו חי ממש.

וטעם הדבר, כי איתא מהאריז"ל (שער הגלגלים

להתחבר לעצם הטוב

כמה יפה נועים כשזוכר האדם מהשי"ת, הרי אין לשער את גדול התענוג שיש לו כשמגבר על הסתות היצר ומדבק את עצמו באור האמת, כמובא שהשי"ת הוא 'עצם אור האמת' ועצם הטוב, ועל אהת כמה וכמה ביתרון האור מן החושך, כשהאדם עומד מתוך הבלבולים של הסטרא אחרא ושם מתחזק לדבק את מחשבתו בנועם זיו השכינה ולהימלט מנסיגות היצר אל 'קרבת אלהים לי טוב', כי בזה הוא נאחו ונדבק בהשי"ת שהוא עצם הטוב שאין לשער, וזויל עצם האמת איז דער בורא עולם. דער עצם הטוב איז דער בורא עולם. מן איז נכלל אין דעם אויבערשטער אליין. אין נועם זיו השכינה.

מה טוב חלקו וגורלו של הבחור להפנות עורף לפיתוי היצר ולבחור בקרבת אלהים לי טוב, לבלות בקדושה את עשרות השנים שירד בהם לעולם הגשמי ולהשתמש בהם להתקרב להשי"ת. כל נקודה של קיום התורה, של קיום המצוות, של סור מרע, כל התקרבות לה', הם הם אמת ויציב ונכון וקיים לעד, ולעומתם כל הבלי העולם שאינם נעשים בהכנה נכונה כדי לגלות את כבוד שמים ולעשות מהם נחת רוח להשי"ת - אין בהם כלום ולא ישאו מאומה בעמלם 'און הלוואי גארנישט, עס איז דאך נאך רגעער ווי גארנישט...'

לשכב בקבר מתוך תענוג

ולא די לו ליצר הרע שמטמס את לבו בזה העולם אלא שבסופו של דבר הוא עצמו ממת אתו, ועולה ומקטר עליו לדונג ביסורים בעולם הבא, כמובא בתיקוני זוהר (תיקון ג מ"א תיקונים אחרונים) שהקליפה של פגם הברית שוחקת מאותם חסרי דעת ההולכים אחריה, ומראה להם פנים שוחקות בעולם הזה ובעשור, אבל אחר כך היא הורגת אותם 'חייבת בהון בעותרא בהאי עלמא ולבתר קטילת בהון, ואמאי אתקריאו רביי בגין דלית בהון דעת לאשתובא מניח' (תיקוני זוהר שם: והיינו שהקלי' מושכת בני אדם אל התאוות של זה העולם ואח"כ הורגת אותם, ולמה הם נקדים תינוקות, כי אין בהם דעת להישמר ממנה).

כי כשהאדם נופל לרשת קליפה זו נדמה לו שיש לו איזה מציאות של הנאה בעולם הזה, איזה תאוה, איזה הנאה, ורק כשעוצם את עיניו ונכנס לשאול קברו או הוא מבין איך נפל בפח שטמנה לו הסטרא אחרא, ואת גודל הנוק שעשה לנפשו בכל פסיעה ופסיעה שפסע בדרכי היצר רח"ל.

ולעומת זאת אם התאכזר על גופו כראוי, מלווה אותו שמירה זו בזה ובבא עד השכיבה בקבר ממש, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ט) 'בשעת פטירתו של אדם אין מליץ לו לאדם לא כסף

משיב דבר

מכתבים ממור
בעניני הזמן

עוזב תעזב עמו

בי"ה אור ליום ב' ה' ניסן תשכ"ט פה"ק ירושלים ת"ו בב"א

לחברי ידיד נפשי ולבני האברך היקר... שליט"א עם כל

לחבר כשהוא נופל ח"ו, עוזבים אותו?
אולי כבר כתבתי לך שר' נחמן היה חולה... ועשו לו ניתוח,
ואחר ניתוח כזה (של שבר) צריכים והירות גדול שלא ינתק
ח"ו בחזרה, ומה עשה אבי (שליט"א) [וצ"ל], לקח שני ספסלים
בבית הכנסת בקטמון, ושם עליהם מצעות וכלי מיטה, והשכיב
את ר' נחמן עליהם, ושלושה שבועות רצופים סידר לו אבי
הגיש לפניו כל מיני אוכל ומטעמים, ערב ובוקר וצהריים, ולא
עזב אותו לירד עד שראה ששב לאיתנו, והניתוח על בני מיצו
נתדבקו ונתחוקו ושב לאיתנו...

יש לציין כי לר' נחמן לא היה לו בנים עד אז, ותיכף אחר
זה, לפקודת השנה ילד בן זכר. ותיכף כשגולד הבן הראשון
כשבישר את הבשורה לחמו רבי אהרן, הלך הלה מיד לאבי
לבשר לו לראשונה, כי הרגיש שבגלל הטיפול המסור והנכון
של אבי עמו בעת חליו נפקד ר' נחמן בורע של קיימא. המעשה
הזה הי' לפני שלש עשרה שנים בערך.

מוהר"ג ז"ל שמע מרבינו שרצונו שאיש ישראל יהי לו חדר
מיוחד לעבודת הבורא (שיחות הר"ן אות עדר), ועל דבר רבינו היתה
לו מסירת נפש כידוע, וכשרצה לקיים את זה התבונן כמה ביטול
זמן ובלבולי הדעת יהי לו עד שיבנה לו חדר מיוחד, לכן חדל
מזה. אולם כדי לקיים את דברי רבינו ז"ל, ע"ז התפלל תמיד
להשי"ת שיזכה לזה שיהי לו חדר מיוחד לעבודת השי"ת. ויש
מכתב ממוהר"ג שכותב לבנו שראה איך שאין תפילה חוורת
ריקם, וכותב לו: ראה שתמיד התפללתי ע"ז וכמעט שנתייאשתי
מזה, וראה כי עתה בונים לי חדר מיוחד ומפואר לעבודת ה'
ולסידור הכתבים וכי

הדו"ש וטובתך
יעקב מאיר שכטער

משתפתו היקרים יהיו ויתענגו על רוב עוז ושלום

הגיעני היום מכתבך עם סדר החלוקה, שבל"ג אשתדל לחלק
בהקדם האפשרי... וכוכות הצדקה לא"י תוכה לחוות בנוע"ם
ה' ולבקר בהיכלי - ס"ת תרומה, כמובא בלקו"מ (ח"ב סי' ע"א)
שמדבר שם מענין צדקה לא"י, ע"ש.

במכתבי שכתבתי לך מול טוב על הולדת בתך היקרה נחמה
תחי, מדומה לי שהשבתך ע"ד... הי"ו בכמה מיני לשונות,
שעליך מוטל המצוה לחזקו ולשמחו ולעודדו לא באופן ישיר
כי אם בעקיפין, שהוא לא ירגיש כוונתך, כתוב לי אם הגיע לך
המכתב ההוא.

ודע שמן השמים הזמינו לך המצוה הזו, ולא יהא דבר זה קל
בעיניך כי מה הבדל יש אם אחד חולה או עני וצריכים להצילו,
או אחד התגבר עליו מדת העצבות יותר מדי, וטבע העצבות
שמחליש את כח השכלי ומכביד את העול המוטל עליו ככל
כפליש ממה שהוא, ומייאשו ושוברו ורוצצו, בבחינה האמורה
בגמרא (עירובין דף מא ע"ב) רוח רעה מעבירה את האדם מדעתו
ומדעת קונו, רחמנא ליצלן.

לעניות דעתי תלך דוקא ללמוד אתו, ושהוא יחשוב שאתה בא
לטובתך, וכוונתך תהי' לטובתו לעודדו ולשמחו כמו שכתבתי
לך במכתבי הקודם שתמשיך קצת משמחת הרה"ח ר' צבי יוסף
וואסילסקי (שליט"א) [וצ"ל] ותשפיע על... הי"ו. ואם התורה
אמרה "כי תרָאָה חָמוֹר שֶׁנֶאֱרָךְ רֵבֶץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְהִדַּלְתָּ מֵעֹזֵב לֹו עֹזֵב
תַּעֲזֹב עִמּוֹ" (שמות כג, ה) כל שכן לנפש יקרה כזו, והאם כך עושים

סיפורים ולקחיהם | נפשות חסידיו

מאת מור"ר שליט"א

את
אימתי
אשלה
לפניך

לרבי אלעזר שלא יחשוש ומשיך להגיע
למחות, והבטיחו להתלוות עמו לשם.

בדרכם הוציא אבי ע"ה ספר תהילים שהיה
בחינוק, ומסרו לרבי אלעזר שיחזיקו: כדי
שלא יתלכלך בדם - עד כדי כך היה מוכן
למס"ג ממש.

כשהגיעו לשם יצא עליהם בריון אליהם,
אך אבי ע"ה הקדימו וניגש אליו בתקיפות
מחלטת: "אתה שומע מה שאני אומר לך?
אתה לא תכה את האברך הזה! שמעת?
אתה לא תגע בו!!! וראה זה פלא, הבריון
נרתע וחזר לאחוריו. ללמדך כוחו של
"וודאות", אבי לא היה חזק ממנו בנפש, אבל
הכח של הוודאות המוחלטת משברת את
כח הסטרא אחרא.

התגוררו בשכינות עם הרב הצדיק רבי
אלעזר בריזל זצ"ל, שהיה ראש וראשון
ללחום מלחמת ה' נגד פורצי חומת הדת.

באותה תקופה ארגנו החפשים שיעורי ערב
ללימוד שפת ארות, וכרגיל היו בשיעורים
אלו תערובת אנשים ונשים רח"ל.

רבי אלעזר לא יכל לעמוד מנגד והגיע
להרים קול מחאה, המארגנים שהדבר כאב
להם מאוד נדברו ביניהם להעמיד בריונים
למנוע את המחאה ואיימו עליו שאם יגיע
שוב למחות יכיהו עד כדי רציחה ה"י.

רבי אלעזר סיפר לאבי מורי ע"ה שחושש
להמשיך במחאה מחשש פיקוח נפש.

אבי מורי אף שלא עסק בזה בעצמו, כאב לו
מאוד על השתקת קול המחאה, נענה ואמר

ניצוץ אחד!

ניצוץ קודש ממאמרי
ומכתבי מורינו שליט"א

כהיום בריבו
הנסיונות
והמעבירים
- אין לנו
הזדמנות
גדולה, מזו
להמליכו
וליהדו!

נדבת ידידו הר"ר משה ליכטנר שליט"א, העומד לימין מורינו הגה"צ שליט"א בעושה
ובמעשה לרגל נשואי בנו הר"ר יעקב עב"ג בת מחותנו הר"ר משה בריסקי נר"ו לרביה"ק
מורה"ן ז"ע, יה"ד שיזכר לבנות בית נאמן בישראל ויזכר לדורות ישרים מבורכים באושר ושמחה.

פרנס
החודש

מזל טוב למורינו הגה"צ שליט"א ולבניו הרה"ח ר' נתן
שכטער שליט"א לרגל שמחת נשואי בתו תח"י עב"ג החתן המופלג
הר"ר משה יהושע ברה"ח ר' דוד שמעון קלצקין שליט"א

מעיינות ההורים

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכ"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגליות
כ"ק אדמו"ר מטעמזשזואר שליט"א

שיעור חוצע
רש"י

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א)

זהו שכתב רש"י 'לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם', היינו שישים משה רבינו לפניהם את דברי התורה שירגישו בה טעם ערב כאשר מרגישים בעומדם לפני שולחן הערוך ומוכן לאכילה, שיהיה להם טעם נחמד ונעים בדברי התורה, ועל ידי שירגישו מתחילה מתיקות בדברי התורה, יבואו אחר כך להתייגע עצמם להשיג את דברי התורה, אך זה רק אחר שמתחילה יטעמו נעימות מתיקות עריכות זיו התורה.

על ידי שישים משה רבינו לפני בני ישראל את התורה במתיקותה ימשכו אחריה כל בני ישראל

כתב רש"י, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שנים או שלושה פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, עד כאן.

התקשו מפרשי רש"י, שהרי משה רבינו אוהבן של ישראל היה, והתמסר בכל לב נפש ומאד למען שלימותם של בני ישראל, ומה טעם חשש השם יתברך שיעלה על דעתו שלא לטרוח עצמו ללמד את בני ישראל טעמי התורה ופירושיה, שהוצרך להזיירו לשים את הדברים לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול, וכי היה צד שלא ילמד משה רבינו את בני ישראל רק בכדי לצאת ידי חובתו, ואל יבקש להנחילם את עיקרי התורה.

ייתכן לומר בזה, כי חשש השם יתברך שמה יסבור משה רבינו, כי מאחר ויגיעת התורה הוא חלק ועיקר גדול מתלמוד התורה, כי לימוד התורה מוכרח להיות ביגיעה, שבלא היגיעה אין משיגים שלימות התורה, אין זוכרים את התורה ואין קיום לדברי התורה, ולכן קיום התורה הוא רק על ידי יגיעה בתורה, כדברי הכתוב (ויקרא כג, א) 'אם בחקותי' וכו' והביא רש"י את דרשת חכמינו ז"ל (פסיקתא וזוטרא ויקרא כג, א) שתהיו עמלים בתורה, שמוכרחים לעמול ולהתייגע על דברי התורה,

ולכן חשש השם יתברך כי יסבור משה רבינו, שיגיעת התורה צריכה להיות מצד בני ישראל בעצמם, ולכן הוא ילמד אותם צורת הדברים דבר דבור על אופניו, אך בלא להתעמק בעומק הדברים להבינם טעמי הדבר ופירושו, ובזה יצטרכו בני ישראל בעצמם להתייגע בתורה, שהוא עיקר גדול בהנחלת התורה לבני ישראל.

אכן לפי האמת, מה טעם הורה לו השם יתברך שלא יעשה כן אלא 'אשר תשים לפניהם, כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם', והרי אין חולק כי גדולה מעלת יגיעת התורה בדרכי השגתה, ומדוע זה לא יאה לעשות כן. רק כוונת הבורא ברוך הוא בזה הייתה, כי כל עוד שלא יקבלו בני ישראל את כח התורה ממש רבינו, לשמוע מפי תחילה במתיקות ובהירות את אור נועם התורה, או אז לא יבואו בני ישראל מצד עצמם להתייגע בתורה הקדושה, כי רק על ידי שישמעו תחילה ממש רבינו דברי התורה בבהירות ונעימות גדולה, אז כבר ירגישו טעם וחיות בדברי התורה, ויבואו להתייגע על דברי התורה, שאכן הוא עיקר נעלה וגדול בהגת התורה וקניניה.

על ידי ההכרה בהכרח התורה עבור קיום האדם יבואו הכל להתייגע על השגתה

באופן אחר נראה להעמיס בכוונת דברי רש"י, על פי המובא (אמת ואמונה

אות נ"ה) בשם הרה"ק רבי מנחם מענדיל ה'שרף' מקאצק זי"ע, כי הנה איתא בתנא דבי אליהו (זוטא פרק י"ד) שמצא דיגן שהיה צד דגים לפרנסתו, ושאל אותו מה יאמר ליום הדין על שלא עסק בתורה, אמר לו הדיגן שיצטדק ויאמר כי לא חנן אותו השם יתברך חכמה בינה ודעת ללמוד את התורה. שאל אותו אליהו הנביא, וכי מי ילמד אותו כל מלאכת הדיגן, השיב הדיגן ואמר, כי על זה חננו אותו בינה להבין ולהשכיל בעבודתה הדיגנים.

ביאר בזה הרה"ק רבי מנחם מענדיל ה'שרף' מקאצק זי"ע, כי כוונת הדברים הייתה, שהרי לכאורה הדברים תמוהים,

כי עינינו הרואות שיש שם אדם המבינים יותר בעניין אחד, ואחרים המבינים יותר בעניין אחר, ומה טענה הוא לומר שאם חננו אותו דעה למלאכת הדיגן, מן ההכרח שהיה מבין ומשכיל גם כן בלימוד התורה.

רק ביאור הדברים הוא, שאליהו הנביא התכוון לומר לו, כי סיבת הדבר שעלה בידו ללמוד את מלאכת הדיגן, לפי שהבין כי אין לו ברירה אחרת וכי מוכרח הוא למצוא מקור פרנסה עבורו ועבור נפשות ביתו, ועל כן הסתין להבין את מלאכת הדיגן, ובזה אמר לו אליהו הנביא, כי אם היה מבין כי אף לימוד התורה עניין הכרחי הוא עבור חיות נפשו, או אז היה מתייגע להבין בדברי התורה, כי היה יודע שבלא זה חסר חיות נפשו, כדברי הכתוב (דברים ל, א) 'כי הוא חיידך ואורך ימך', ועל כן אף אם לא היה משיג שלימות הבנת התורה, שאין ביד הכל להיות גאונים ותלמידי החכמים, מכל מקום יהיה להם שייכות ללימוד התורה, אם יבינו וישכילו כי אי אפשר לחיות בלא לימוד התורה, ובין אם יבין וישכיל בלימוד התורה, ובין אם לא יבין וישכיל בלימוד התורה, יעשה את שלו להתחבר לעסק התורה.

קיום המצוות השכליות מצד ששמענום על הר סיני ולא מצד חיוב השכל ורצע אדניו את אזנו כמרצע ועברו לעלם (שמות כא, ו)

כתב רש"י, ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבי יוחנן בן זכאי (קדושין כב), און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע, עד כאן.

לכאורה יש להתבונן בעניין רציעת האוזן משום שהלך וגנב, כי לכאורה מעשה הגניבה נעשה על ידי ידיו של הגנב, ולא על ידי אוזניו, ואם כן ראו היה כי יעינישו את הגנב על ידי שירצעו את ידו, או יעשו בה חיק אחר, ומה ענין הדברים לרציעת האוזן.

ייתכן לומר בביאור הדברים, כי הנה על פי שכל מוכן גם כן שאין לגנוב איש מרעהו, והוא מן המצוות השכליות, שהשכל גם כן מחייב אותם, אכן בזה על פי שכל היה ראוי להעניש את הגנב בקטיעת ידו, וכפי שאמרו לי שעד היום במדינת סעודיה קוטעים את יד הגנב, כראוי להיות מצד השכל, אמנם אנתנו לא כן חלק ה' לנו, אלא אנו יש לנו לקיים את מצוות הבורא יתברך מצד ששמענו כן מפי, שכן גזרה חכמתו יתברך, ולא משום שהדבר מוכרח מצד השכל, אלא כי כך ציווה לנו השם יתברך.

לכן אמרה תורה להעניש את הגנב שעבר על ציווי הבורא יתברך שלא לגנוב ברציעת אזנו ולא בהורות לנו, כי אין להענישו מצד שעבר על המצוה הבאה מצד השכל שלא לגנוב, אלא יש להענישו מצד שעבר על ציווי הבורא יתברך שקדשנו במצוותיו וציוונו שלא לגנוב, וזהו שכתב רש"י 'און זו ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע', כי היה לו לקיים מצוה זו לצד ששמעו כן מפי הגבורה, ולא לקיימו מצד חיוב השכל, על כן יש לרצוע את האוזן.

על פי זה פירש את דברי המשנה, 'במקום שיש' היינו לאדם שיש תחת ידיו שפע עשירות גדולה, וידו משגת לשלם הוצאות שכן עורך דין, 'חילול השם', או אז נעשה חילול השם, כי כדברי רש"י ההליכה לערכאות מביא לחילול השם, 'אינן למי שאין תחת ידו, 'חולקין כבוד לרב', בלית ברירה הולכים לדון דין התורה לפני הרב, בהעדר היכולת לשלם את שכן עורך הדין הדרש בהליכה לערכאות.

להחשיב את ההנאה מן הברכה יותר מן ההנאה מהאכילה

השפת אמת (פרשת משפטים תרל"א בד"ה ברש"י) הביא בזה בשם הרה"ק הרבי ר' שמחה בונים מפרשיסחא ז"ע, לפרש בדברי הכתוב 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', כי שיעור הכתוב הוא, 'ואלה המשפטים' משפטי התורה חוקיה ודתייה, 'אשר תשים לפניהם', צריך האדם לשים אותם לפניו כל ענייני חיותו, שיעמוד על משפטי התורה לפניו, קודמים לכל רצונותיו וענייניו האישיים.

אפשר להסמיק בזה את דברי הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע (נכסת ישראל ליקוטי מהר"י רוזין ז"ע בד"ה פ"א בא על שבת), כי הנה מצאנו תיבה אחת בתורה, שמנוקדת בשני אופנים, ושינויי הניקוד משנים את משמעות התיבה מן הקצה להקצה, והוא תיבת (שמות לה, א) **פֶּסֶל לַךְ שֶׁנִּי לְחֹתֹת אֲבֹנִים**, שנאמר על הלוחות, לעומת זאת תיבת (שמות כ, ד) **לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל**, שנאמר על עבודה זרה, וכיצד ייתכן כדבר הזה שיהיה תיבה אחת עם שני משמעויות מנוגדות כל כך אחת מרעותה.

וביאר בזה, כי הנה תיבת 'פסל' המורה על הלוחות, נכתבה **פסל לך**, שתיבת 'פסל' הוא לפני תיבת 'לך', היינו שהתורה הקדושה היא קודמת לכל ענייני האדם עצמו, ובהוה אנו מפרשים תיבה זו על התורה, אמנם תיבת 'פסל' המורה על העבודה זרה, נכתבה **לך פסל**, שתיבת 'לך' נכתבה לפני תיבת 'פסל', וזה מורה על עבודה זרה, כי הדבר תלוי אם האדם מקדים את ענייניו עצמו אל ענייני התורה הקדושה או להיפך, כששורש הדברים הוא, שאף שבוודאי צריכים גם להיזקק לענייני הגשמיות, מכל מקום עיקר צריך להיות ענייני התורה, ואחר כך צריך להיות ענייני הגשמיות, כי אם מתחילים עם ענייני הגשמיות, אין כל כך תועלת בענייני התורה הקדושה, ולכן צריך להיות 'פסל' ואחר כך 'לך'.

שמעתי מהרב החסיד רבי מנחם מצגר ז"ל שהיה מחסידי הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע בנו של הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב ז"ע בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, על הגה"ח רבי שמואל פסח הלפרין זצ"ל רבה הראשון של שכונת זכרון מאיר בבני ברק, שנמנה אף הוא על חסידי הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע, ששמע פעם אחת מרבו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע, לפרש את דברי הגמרא (ברכות לה): **"כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל"**, ופירש את כוונת הדברים, כי יהודי צריך להנות מן הברכה שמבשר על המאכל בבואו לאכול, יותר מן ההנאה שבעצם אכילת המאכל, וזהו שאמרו חכמינו ז"ל **"כל הנהנה מן העולם הזה"**, היינו מן המאכל שהוא עניין גשמי של העולם הזה, **"בלא ברכה"**, ואין הנאה זו ביחס אצלו להנאה מן הברכה, **"כאילו מעל"**, הרי הוא מועל בהקדש.

והביא, כי שאל את רבו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע, כי מדרגה זו אינה שייכת לכל אחד מאתנו, ואיך יכולים לתבוע מבני אדם שיינו מן הברכה יותר מן האכילה, שהרי רחוקים אנו מהשגת דרגה זו. אמר לו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע, שהרי מצאנו זאת על רבינו הקדוש, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מנחות קד) שהרים את ידיו לפני פטירתו ואמר שיגע בתורה בעשר אצבעותיו ולא נהנה מן העולם הזה כמלוא אצבע. השיב ואמר שנית, כי עדיין וכי הכל יכולים להתנהג בדרגה נעלה זו שהשיג רבינו הקדוש. השיב הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע ואמר, שהרי אף זקינו הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע העיד על עצמו קודם הסתלקותו, כי לא נהנה מן העולם הזה אפילו כחוט השערה. חזר ואמר שוב, כי מה שידך לתבוע מכל אחד את דרגתו זו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, וכה המשיכו במשא ומתן שביניהם.

בספר **רחמי האב** (אות ל"א) **להגה"צ רבי יעקב קטינא זצ"ל**, מרחיב בעניין מעלת עסק התורה, וכתב בתוך דבריו, כי פעמים האדם דואג מצד טרדות שונות המפריעים לו מלימודו, כשראשו אינו עליו, עד כי קשה לו ללמוד, והוא מתיישב ללמוד כשראשו בל עמו, על כן העצה היעוצה בזה הוא, ליקח את הגמרא ולומר בפיו את תיבות הגמרא, אף בלא כל הבנה, כעניין מה שהפליגו הצדיקים בכח אמירת הוזהר הקדוש וגודל מעלתו אף בלא הבנה, וכן בעניין אמירת פרקי תהלים המועילים גם כן בלא הבנת האדם, ועל ידי שיקבע האדם את עצמו בעסק התורה, ברבות הימים יוכל גם כן להשיג מדרגת הבנה והשגה בעסק בתורה.

והביא בתוך דבריו, כי הכיר יהודי שלא היה בר הכי להבין בדברי התורה, אך לצד זאת היה לו אהבת תורה עצומה, על כן בכל שנה ושנה היה לומד את כל הש"ס כולו בלא הבנה, בכל שנה ושנה היה עובר על הש"ס כולו באמירת לשון הגמרא, וכתב כי על ידי זה היה על פניו צלם אלוקים כאחד הגדולים, וזאת על ידי אמירה בעלמא בכח אותיות מחכימות, שהתורה מקדשת ומטרתה את האדם, וזה הוא כח אותיות התורה, שכל תיבה ותיבה בתורה הקדושה יש בה כוחות עצומים של קדושה וטהרה.

עוד עניין יש בהנחה זו, כי הרי אמרו חכמינו ז"ל (ספרי פרשת עקב פיסקא מ"ה) שהתורה אומרת את העצבים יום יומיים אעזבך, ועל כן כאשר האדם אינו יכול ללמוד, וממתח כן נגמנו עם מלימוד התורה, הרי זה מביא למציאות של יום תעזבני יומיים אעזבך, ועל ידי זה יכול להתדרדר לגמרי, והרי היצר הרע מבקש להביא את האדם לידי הדרדרות זו, שיתנתק מלימוד התורה, ועל כן הוא מפתה את האדם כי כאשר אין ראשו צלול ופגוע לעסק התורה, ימנע את עצמו לחלוטין מלימוד התורה, וממילא בזה כבר עלה בידו לנתק את האדם משורש התורה, אך הכלל בדיניו הוא 'בתחבולות תעשה לך מלחמה' (משלי כד, ו), שמלחמת היצר הרע צריכה להיעשות מתוך תחבולות שונות, ועל כן אף אם אין ראשו צלול דיו ללימוד התורה, מכל מקום לא יתפתה אחר היצר הרע למנוע עצמו לגמרי מלימוד התורה, אלא תחילה וראש יאמר את תיבות הגמרא, אשר בזה הוא מונע מן היצר הרע לנתקו מן התורה, ובהוה ממשיך להיות מחובר אל כח התורה, ובוודאי שבהמשך הזמן יוכל להבין ולהשכיל יותר ויותר בדברי התורה הקדושה.

זה הוא הכוונה בדברי רש"י, **"לכך נאמר אשר תשים לפנים כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם"**, היינו שיכניס משה רבינו בקרבם את ההרגשה, שדברי התורה הינם חיוניים עבור האדם כאכילה, וכמו שמבין האדם שאם יש שולחן ערוך ומוכן לאכילה, מוכרחים לאכול, כי בלא אכילה אין יכולים להתקיים, וכך צריכים להרגיש בלימוד התורה, שבהעדר עסק התורה אין יכולים להתקיים אפילו שעה אחת, ובהוה יתעוררו לעסוק בתורה.

חילול השם בהליכה לערכאות

כתב רש"י, 'לפניהם' ולא לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאיהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני גוים, מחלל את השם ומיקר שם עבודה זרה להחשיבה, שנאמר (דברים כ"ב, לא) **"כי לא קצורנו צורם ואויבינו פלילים"**, כשאווינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם."

הרה"ק השארית מנחם מוישווא ז"ע אמר לפרש (הגה"ק מוישווא ח"א פרק ז' אות ט') על פי זה בדרך צחות את מאמר חכמינו ז"ל (עירובין ס"ג) **'במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב'**, כי הנה ככל הנראה בימיו היה המנהג, שכאשר העותר רבי רוקלין **כבוד לרב**, על שני אנשים מישאל, והרי ידוע גודל תאוות הנצחון של כל אחד לנצח את השני, על כן מי שהיה היכולת בידו בהיות ממון רב תחת ידו, היה הולך לערכאות, ושוכר עורך דין שישתדל עבורו, ואכן עלה בידו לנצח את חברו, אמנם העניים ואבינוים שלא השיגו ידם לשלם הוצאות שכירות עורך דין, היו נזקקים בלית ברירה לבוא לדין תורה לפני רב העיירה, מתוך תקווה טובה שמא ואולי יעלה בידם לנצח את חברים.

א. כיהן כ"ב דיוסט בזמנו של הגה"ק הערוגות הבושם ז"ע, ספרו 'רחמי האב' הוא ספר מעט הכמות ורב האכיות, נדפס עם הערותיו של הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך ז"ע הי"ד משאמלווא.

ב. שמעתי מהרה"ק רבי יענקלע מפשעווארסק ז"ע, שהיה מחסידי הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע, כי פעם הגיע יהודי שלצורכי מסחרו נתן משכונות ביד אחד שהיה מחסידי הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע, וכאשר הגיע עת הפרעון ולא פירעו ה'יהודי', נתן את השטרות ביד אדם אחר שהגישם לערכאות, ועל ידי זה גבו את המעות מן החיידר והיה לו הפסד גדול מזה, על כן הגיע לקבול על רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע.

ג. תכף הורה הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע לקרוא ליהודי זה שהיו אצלו את המשכונות, בקולי קולות, כי הנה בשמים רשום באותיות גדולות כי יהודי פלוני הוא מסור, ועוד זאת רשום שם כי אתה מסייע לו במסירות זו. הצטק ה'יהודי' ואמר, כי מה יכול היה לעשות, שהיה לה לא פירע לו את השטרות. אמר לו הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע, כי היה לו לקרוא לדין תורה, ובאם שהיה מסרב לדין תורה, אז היו מוציאים עליו כתב סירוב, ובהוה היה רשות בידו להביאו לפני הערכאות.

אחר כך חזר הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע ואמר, כי אף כשמוציאים כתב סירוב ומחוסר ברירה יכולים לילך לערכאות, אין זה מעיקר הדין ולכתחילה, אלא הוא באופן של בדיעבד, היתר דחוק מאד, כי סוף כל סוף חילול השם יש בוה, ועל כן צריכים לידע שאין היתר זה לכתחילה, ושומרו נפשו ירחק ממנו.

ג. וכן נדפסו הדברים בנור ישראל (לס"ו שבט מאמר ב' הנהגה).

ד. היה אחיו של הגה"ק רבי יעקב הלפרין ז"ל בונה ומקים שכונת זכרון מאיר בבני ברק.

מתרץ גם כן לשון התרגום 'דיניא דתסדר קדמיהון', היינו שאין צריכים להביא את הדינים על בני ישראל בפועל, אלא על ידי שמסדרים את הדינים לפני בני ישראל, כבר יוצאים בזה את חובתם, ואין צריכים להביא בפועל את הדינים על ראשי בני ישראל.

על פי זה הוסיף הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לברא את דברי רש"י, 'לפניהם ולא לפני גוים', כי הנה אומות העולם לא קיבלו את התורה, כדברי הכתוב (תהלים קמז, טו - כ) 'חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי', ומיאלה הגוים אין יכולים לפעול את השתת הדינים עליהם על ידי שיסדרו את התוכחות האמורים בתורה, נמצא כי רק לפני בני ישראל יכולים לפעול את המתקת הדינים על ידי סידור הדינים בלבד, אמנם על הגוים צריכים להביא בפועל את הדינים, כי כלפיהם לא נאמר שכל העוסק בתורת הדינים כאילו כבר קיבלו עליהם את הדינים, אלא ראויים הגוים שיביאו אליהם את כל תגבורת הדינים.

השתת הדינים מעל ראש בני ישראל להביאם על ראשי אומות העולם

ראיתי מובא (שפע חיים חורשי" תשמ"ב עמ' ק"ט בסם הרה"ק רבי צבי הירש מרודק זי"ע) שכתבו לפרש בדברי הכתוב להיפך, כי שיעור הכתוב הוא בדייקא על אומות העולם, כי הנה מובא (דברי מאיר פרשת עקב בד"ה הסיק) בשם הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע על דברי המשנה (ברכות לד): "אמרו עלי על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים, ואומר, זה חי, זה מת. אמרו לו, מניין אתה יודע. אמר להם, אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקובל. ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף", ותמה בזה, כי הניחא לומר 'זה חי', מובן מדוע היה לו לומר כן לבשר בשורות טובות לקרובי החולה, אמנם כאשר ראה כי אין תפילתו שגורה בפיו, מדוע זה היה לו לומר 'זה מת', מוטב היה לו שלא יאמר כלל, שלא לבשר לקרובי החולה בשורה רעה זו?!

רק ביאר בזה, כי הצדיקים אינם יכולים בכל עת לפעול להמתקת הדינים מעל ראשי בני ישראל, ובהו כאשר אין עולה הדבר בידם, נוטלים הם את הרע המעוה להיות על בני ישראל ומעבירים אותם על ראשי אומות העולם, וכמו שנאמר (שערי צדק, ד) 'ואתן אדם תחתיו', ודרשו חכמינו ז"ל (ברכות סב): אל תקרי אדם אלא אדם, וכן נאמר (שערי צדק, אג) 'נתתי כפרך מצויים', שמעבירים את הרע מעל בני ישראל על ראשי אומות העולם, ובהו נושעים בני ישראל.

וזהו שאמר רבי חנינא בן דוסא, שהיה אומר 'זה חי זה מת', היינו שהיה אומר על איש זה מבני ישראל 'זה חי', שיזכה להציל את נפשו מבור חוליו, וזאת על ידי 'זה מת', שהעביר את חוליו מעל ראשו על ראש איש מאומות העולם, ועל ידי זה בא לו הצלתו.

על פי זה פירשו את דברי הכתוב 'ואלה המשפטים', היינו את המשפטים שאמורים להיות על בני ישראל, 'אשר תשים לפניכם', היינו שיש להשימם על ראשי אומות העולם, שיחולו משפטים ודינים אלו על ראשיהם, כי ישנם די באומות העולם בכלל לקבל את כל התלאות והצרות שבקרב מחנה בית ישראל, ולהחיש ישועה לכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שזכה לשמש את הרה"ק הישמח משה זי"ע מבאי (דרכי הישר והטוב דף מ"א עמוד ב') העתק שטר מכירת חמץ שעשה הרה"ק הישמח משה זי"ע בערב פסח, שמכר את חמצו לערלית שהייתה עובדת בביתו, וכתב בנוסח שטר המכירה: "ונגם מכרתי לה דברים המונחים שם, ואלו הן, שעורים שרק קיבל או יותר, חצי קיבל באגודליך, חצי קיבל בערך או יותר שבוילתו בערך שקורין אבנער, גם כל כלים של חמץ של עץ המונחים שם דהיינו חביתין, ועריבות, ודפי מולייתא, ועצי מגלגלין, ונפות, וכברות, ומרדות, המונחים שם", ודקדק הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע בלשונו שכתב 'ואלו הן', ומזמן עשר דברים שהיו מונחים שם, כי ללא ספק היה הכוונה כנגד העשר מכות שבעל ההגדה מונה אותם גם כן. בתחילת אמרו 'ואלו הן', והיינו שמכר לערלית יחד עם עשרת ענייני החמץ שהיו אצלו, גם כן את עשרת המכות, שיבואו על אומות העולם גם כן.

יעזור השם יתברך שכל המכות יעברו לאומות העולם, ולכל בני ישראל יהיה רק טוב וחסד, וכל ענייני ההשפעות טובות.

ה. הגה"צ רבי העניך פאדווא זצ"ל רבה של לאנדאן סיפר, כי אחר שעלה הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לארץ ישראל בשנות המלחמה האיומות אחר שנפשו הייתה לו שלל, היו לו להגה"צ רבי העניך פאדווא זצ"ל גיס וגיסה שנותרו עוד בארצות אירופה תחת שליטת הרוסים, על כל החילטי להזכיר את שניהם לטובה ולברכה לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שיברכם כי יזכו לחזור בשלום, אכן לפני שבעלזא זי"ע אמר לו אחיו הרה"ק רבי מרדכי מבלוגריא זי"ע, כי אצל אחיו הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע יכולים להכיר על פי הברכות מה עלה בגורל הנותרים בארצות המלחמה, שהיה מרגיש ברוח קדשו, ועל כן היו יכולים להכיר בתשובותיו של פני הדברים.

מאחר וכבר ידע על כך הגה"צ רבי העניך פאדווא זצ"ל, על כן דייק היטב בלשון הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, ואכן הבחין כי על אחד מהם בירך הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שחיוו בשלום לביתו, ואילו על השני אמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, כי ישמעו בשורות טובות מכל היהודים. משייר לעומקן של דברים, החווירו פני הגה"צ רבי העניך פאדווא זצ"ל, כי הבין שהלה כבר אינו בין החיים, ועל כן לא בירכו הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע כאשר בירך על הראשון, וראה כי הבחין בכך הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, על שתפס את עומק כוונתו בברכות זו, עד כי נבהל מן הדבר והתרוממו גבות עיניו.

אחר שנוכח הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע לראות, כי כשם שאצלו הוא מילתא דפשיטא שיכולים ליהנות מן הברכה יותר מן האכילה, באותה מידה פשוט הוא אצל הגה"ח רבי שמואל פסח הלפרין זצ"ל שהוא מן הנמנע להיות מדריגה זו לאנשי ההמון בדורינו אנו, הפטיר הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע ואמר, מען זאל וועניגסטען וויסען דאס, ווען מען איז נישט אזוי, איז מען גאר נישט, באשר אם כי אכן אין יכולים להבין שהיה מדריגה המתבקשת מכל אחד, אזי לכל הפחות צריכים לידע ולהכיר, כי אין לנו כל מעלה וערך, כאשר התרחקנו כל כך מלהבין כי מדריגה זו דבר המתבקש הוא לכל אחד ואחד.

ממוצא הדברים יש ללמוד, כי לכל הפחות אף אם אין אנו אוזנים בדרגה נעלה זו, מכל מקום יש להתייגע ולהתאמץ להשתדל עד כמה שדינו מגעת, שיהיה לנו הנאה מן הברכה לכל הפחות גם כן כמו הנאה מן המאכל, שלא יהיה מציאות שהברכה הוא רק טפל לאכילה, אלא שהיה גם כן הנאה מן הברכה.

וזה הוא כעניין המובא על הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע, שפעם אחת שמע יהודי אחד כיצד הוא אומר ברכה, ודימה בעצמו, כי אינו מכיר ורואה כלפי חוץ כל חילוק בינו ובין רבו הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע באופן אמירת הברכה, והרהר בדעתו, כי אכן אין כל חילוק באופן אמירת הברכה בינו לבין רבו.

הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע שהרגיש במחשבתו, פנה לעברו ואמר, בא ואומר לך את החילוק הגדול שבינינו באופן אמירת הברכה, כי הנה אני כאשר רואה הנני פרי או דבר מאכל, הנני מתבונן בגודל הנפלאות שעשה השם יתברך בבריאת יוצרית פרי זה, עד כי מתוך התבוננות זו נולדת בקרבי תשוקה ורגיש כיסופין לה' שיברך שברא את זה הפרי, ועל כן מתאוה אני לומר ברכת 'ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם בורא פרי העץ', אך מאחר ואיני יכול לברך ברכה לבטלה, על כן מחוסר ברירה נאלץ אני גם כן לאכול את הפרי, בכדי שאוכל לברך את הברכה. אמנם אתה, מתעורר בקרבך תאווה לאכול את הפרי, ומאחר ואינך יכול לאכול בלא ברכה, מקדים אתה לברך תחילה על הפרי, אך לעולם אל הברכה עיקר אלא הפרי, וזה הוא החילוק הגדול שבינינו.

ואם כי בוודאי ישנם מדריגות שונות גבוה מעל גבוה בהדרגה זו, מכל מקום במדת כל אחד ואחד לדקדק בענייני האכילה, שומה עליו להתבונן תחילה בגדעו בענייני זה, להתבונן שאינו בא לברך בגלל שחפץ הוא לאכול, אלא יתבונן בענייני ברכה זו, שלא תהיה הברכה אצלו כנטילת ידיים של שחרית מעל מיטתו, שחובה היא ענינו בכדי שיוכל לקום משנתו, וכך הברכה תהיה חובה אצלו בכדי שיוכל לאכול את סודותו, אלא על ידי הברכה יתורם ויתעלה מעט מעל ענייני השמיות, שזה הוא ענייני הברכה לרומם את המאכל, שלא יהיה כולו אך ורק ענייני הגשמיות העכור.

על ידי קריאת ענייני התוכחה נמתקים הדינים מעל בני ישראל כאילו כבר קיבלו דינים אלו

הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע (מהר"א פרשת משפטים בד"ה ואלה) אמר בדברי הכתוב, כי הנה תרגם אונקלוס את דברי הכתוב 'ואלין דיניא דתסדר קדמיהון', ולכאורה יש לדקדק שעל פי כללי הדקדוק, לשון 'תסדר' אינו נופל על תרגום תיבת 'תשים', אלא היה לו לתרגם 'תשו', שהוא לשון תרגום תיבת 'תשים'.

רק הביא בזה דברי אביו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שאמר בזה, על פי דברי הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע על פי מאמר הגמרא (מנחות ק) כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה וכל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת, נמצא כי אף על ידי שקוראים בתורה כל ענייני התוכחות והקלות, הרי זה נחשב לנו כאילו כבר קבלנו את התוכחות והקלות, ובהו נמתקים הדינים מעל בני ישראל.

בזה ביאר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע את דברי הכתוב 'ואלה המשפטים', היינו הדינים, 'אשר תשים לפניכם', שאין צריכים להביא את הדינים והמשפטים על בני ישראל, אלא די בכך שיסדר לפני בני ישראל את הדינים והמשפטים, ועל ידי שיתעסקו בזה בני ישראל יעלה להם הדבר כאילו כבר קיבלו את עונשם, ויומתק מעליהם הדינים. ובהו

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע
א' אדר תש"ז

מצוה לקבוע רשע חי

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע היה בנו של הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, ומסופר, כי פעם אחת הגיע יהודי אל הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע והתאונן לפניו על כך שנשבר מטה לחמו, כי היה חזקתו לשכור מן הפריץ את הקרעטשמע, ועתה הגיע יהודי אתו והוסיף על סכום החכירה עוד כהנה וכהנה, ובה נטל הפריץ ממנו את הקרעטשמע והשכירו ליהודי השני, ובה נותר בלא כל מקור מחיה וכלכלה.

מיהר הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע לקרוא להודי שהשיג את גבולו, ושאל אותו למה יתכן לעשות כדבר הזה, ליטול פרנסתו של איש יהודי. השיב הלה ואמר, כי יהודי זה הראשון שהחזיק בחכירות הקרעטשמע, רשע גדול הוא, וכל העיר כועסת עליו ומבקשת לגמול לו כרשעותו, וכל אחד מבני העיר מסכים עמי כי טוב עשיתי בכך שלקחתי ממנו את הקרעטשמע, כי מצוה לקבועו.

השיב הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע ואמר, וכי אם רשע הוא מותר לקבועו, הרי יש להוכיח מן התורה שאין מצוה לקבועו רשע, כי הנה אמרו חכמינו ז"ל (שמות רבה יד, א) עירובים מן המצוות, ועל כן נתן להם שני מצוות אלו שיהיה זכות בידם, ולכאורה מאחז ועסקו שלוש ימים בקבורת הרשעים, אם כן שפיר היה זכות בידם, ומה הצרכו לשני מצוות אלו. אלא מכאן יש להוכיח, כי אין מצוה לקבועו רשע.²

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע עמד בצד ההדד, וכשמנו את הדברים נענה ואמר, וכי מה ראייה יש להביא מזה, כי בוודאי שאין מצוה לקבועו רשע מת, אך רשע חי מצוה לקבועו...

קציצת עשרת אצבעות לארץ ימי הדברי חיים ז"ע בעשר דקות

שמעתי מהרה"ק השפע חיים ז"ע ששמע מאביו הרה"ק רבי צבי הישש מרודניק ז"ע, ששמע מאביו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע שאמר, כי אם היו אומרים לו קודם הסתלקות הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, שאיני קוצצת את עשרת אצבעות ידיו יאריכו בזה את ימי הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע בעוד עשרה דקות, או אז לא היה מסתם כדבר, והיה מושיט את אצבעותיו שיקצצום בכדי להאריך את ימי הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע בעוד עשרה דקות.

הרי לנו כמה העריך והחשיב הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע עשרה דקות של חיי אביו הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע.

אותות ומופתים שלא הצליחו

דרכו של הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע הייתה להרבות באמירת מילי בדביוחות בדרך צחות, ומי יבוא בסוד קדושים.

אחר הסתלקות אביו הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע ביקשו להדפיס ספר מהאותות והמופתים אשר הרבה הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע לעשות, אמנם הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע עליו יפה דעתו נווח בזה, ואמר שילעוטי של הדפיס ספר על האותות והמופתים שלא עלו יפה, כי מזה יוכלו לעשות ספר יגדול...³

רוח הקודש על חנינת האסורים

פעם אחת ישב הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע בבוררות יחד עם הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע, והגיע לפניהם שליח מיהודי שנקלע למשפט קשה מאד, ונגזר עליו כמה

שנים לישב בבית האסורים, והיו שיעצו לו להגיש ערעור, כשאמרו לו, כי להפסיד מהגשת הערעור לא יוכל, כי כבר הושת עליו העונש היותר גרוע שיכול להיות, על כן לכל היותר יוכל להרוויח מהגשת הערעור, ועל כן יעצו לו לעשות כן. אמנם החסיד לא הסכים לעשות כן בלא לשאל את דעת הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע על הדבר, על כן שלח שליח אל הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע לשאל את הדבר, וכאמור באותה עת ישב יחד עם הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע בבוררות.

לפליאת הנוכחים השיב הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע ואמר, כי לדעתו לא יגיש את הערעור, כי הרי עוד מעט יחוננו אותו, ואם כבר ישב לרצות את ענשו בבית האסורים, ישתחרר על ידי חנינה זו, מה שאין כן אם עוד לא ישב בבית האסורים, לא יועיל לו חנינה זו, ועל כן לדעתו ימנע מלהגיש הערעור.

הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע התפלא מאד על הדבר, כי מאין לו הדבר שעוד מעט יחוננו אותו, ומה תלוי הדבר אם כבר ישב וירצה את עונשו. אכן בשבוע שלאחר מכן, הרגו את הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע, ובו נכנסו הנשים לעבר מחיצת הגברים, על כן התחיל הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע, ואמר על זה הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע, כי זאת שיהרג הקיסר ויהיה חנינה לכל האסורים, זאת לא ידע, ועל כן התפלא מתחילה על הדבר.

קלות של הנבאי

שמעתי מהרב החסיד רבי עזריאל גליק ז"ל שזכה לשמש בקודש אצל הרה"ק רבי יואל סאטמאר ז"ע, ששמע פעם מפיו, כי הנה הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע היה דרכו לקלל, וקלותיו היו ידועים ככברות מופלגות. פעם אחת הגיע הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע למקום אחד, בו נכנסו הנשים לעבר מחיצת הגברים, על כן התחיל הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע לקלל אותן. אמרה אחת הנשים, רבי, קלל עוד ועוד, הרי הקלות שלכם הם כברות. פנה הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע לעבר הנבאי ואמר לו, אם כן קלל אתה אותן.

ברכה של חנק – ווער דעווארגען

שמעתי מהרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק ז"ע כי בצאנז היה יהודי קראוהו 'יאסעלע שלנו' ששמו שהיה איש משונה מאד, וכל הנהגותיו משונות ומזרות היו מאד. פעם אחת למחרת יום הכיפורים נעמד יאסעלע שלנו בפתח בית המדרש, שכאן אמר לכל אחד ואחד א גוט מארגן, כשכנהוג היו המה משייב' לו א גוט יאהר, ובה ביקש שביכרוהו בנינים ובת טובות, לזכות לעצמו לאריות מיים ושנים.

ואכן עברו אצלו עשרות אנשים שבירך אותם בברכת א גוט מארגן, והם השיבו לדעתו א גוט יאהר, עד שמכר הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע ואף אותו בירך היהודי בברכת א גוט מארגן, אמנם לתמיהת הכל השיב הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע ואמר, ווער דערווארגען, כאומר לו שילך ויחנק, ויהי הדבר לפלא.

אמנם למרות זאת האריך האישי מיים וחי יותר משמונים שנה, וביאר בזה בשם חותנו הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק ז"ע, כי הבין הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע את רצונו האיש שיזכה לשנים כמספר המברכים שיאמרו לו א גוט יאהר, אמנם הרה"ק והיו עורבים שם מאות אנשים, הרי אין זה ביכולת שיהיה לכך הרבה שנים כמספר המברכים שביכרוהו בברכת א גוט יאהר, על כן התחכם הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע ואמר לו, שייחנק, ובה הפסיק את השפעת הברכות שביכרוהו בברכת א גוט יאהר, והאריך מיים כפי מספר המברכים שביכרוהו עד להרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ע, שפעל בדיבורו שיהיה קיום לכל הפחות לכל מספר המברכים האלו, שזכה לאריות שנים כמספר אלו המברכים, שהוא דבר שיש לו קצבה, ובלא זה לא היה פועל מאומה בכך.

ז"ע ועכ"א

א. להרגל הילולת הרה"ק הקדושת יום טוב מסיגעט ז"ע ביום כ"ט שבט תרס"ד, נביא בזה שני עובדות שסיפר על הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע.

הסיפור הראשון, הביא הגה"צ רבי הלל ליכנשטיין זצ"ל אב"ד קראסנא בהקדמה לספרו כוונת הלב (ת.א.א. אות ה) מה שאמר לו אביו הגה"צ רבי ברוך בענדית ליכנשטיין זצ"ל הי"ד, ששמע מהרה"ק הקדושת יום טוב ז"ע סיפור, כי פעם אחת היה על שבת קודש אצל הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, וישב על השולחן גם כן הרה"ק רבי הלל מקולומייא ז"ע [נהיה דורו של הגה"צ רבי ברוך בענדית ליכנשטיין זצ"ל הי"ד], שידוע היה כאדם חריף, וכאשר חננינו את המרק הגישו מן המרק חננינו את המרק. הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, אחר שאכל מן המרק, ושאל רבי הלל מקולומייא ז"ע לא הסכים לאכול מן המרק. הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, אחר שאכל מן המרק, השיב אל לבבו כי הרה"ק רבי הלל מקולומייא ז"ע אינו אוכל מן המרק, ושאל אותו על פשר הדבר, השיב הרה"ק רבי הלל מקולומייא ז"ע ואמר, כי מאחר ובמרק חננינו זאפרין, כרכום, הרי הרשבי"א אל היה אוכל כורכום (ר' יוד' סי' קע"ד סוף י"ב), לכן אינו אוכל את המרק. בין כל הנוכחים נעשה ערש גדול, כי היה זה אחר הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע אצל מן המרק, ומי יבוא להרהר אחיו, ותחילו הכל לדבר נגד הרה"ק רבי הלל מקולומייא ז"ע, ואמר הרה"ק הקדושת יום טוב ז"ע בעצמו, כי אם לא שהיה ירא מהרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, העט אך גיבראעק ריק און לענד פאר קאלאמייער רב, אך הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע ישב בדומיה, לאחר שסערו לו הנוכחים, צעק הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע ואמר, שא, ושקטו הרוחות, אז פתח הרה"ק הדברי חיים ז"ע ואמר, כי האמת הוא שהוכרסם שלו אין בו כל חשש, אמנם בכדי שגדולי ההגריה לא יבואו לומר שאוכלים אצלו ספק איסור, על כן לא יאכלו יותר אצלו את הכורכום, ואף לא הגיח לחסידים ליקח שיריים מן המרק שנתר בצלחת שהוגשה לפניו, ובה שקטו הכל.

הסיפור השני, הוא סיפור הרה"ק הקדושת יום טוב ז"ע כי כאשר שמע על הסתלקות של הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, מיהר ליטע לצאנז בכדי להתפתח במסע הלווייתו, אמנם עד שהגיע אל העיר, שמע כי הלווייתו כבר נערכה, ובה לא רצה להיכנס כלל אל העיר, כי אם הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע כבר אין בין החיים וכבר התחיל מסע הלווייתו, אינו רוצה להיכנס אל העיר. והנה בלכתו מחוץ לעיר, ראה והנה החנויות ממשכים ומתן ועיניו המסחר, והתפלא בעצמו, סאיז נאך ד א וועלט, וכי עדיין העולם ממשיך להנוג כמנהגו, בהם את הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע איננו, הרי זה אויס וועלט, כבר אין מציאות של קיום העולם עוד.

ב. הערות הבהוס ז"ע (מנחת דביר ח"ג ע"ג, א) לא הספיק להדבר שאנכי מצוה אתכם ולא תגרשו ממנו לשמר את באים ואומרים כי מצוה לקבוע את הרשע וכדומה, הרי בזה מוסיפים עוד מצוה נוספת על סוף רמ"ח המצוות ומצאנו בידו רמ"ט מצוות. וכן כאשר אומרים על פלוני כי עבירה היא לסייע בידו באים והיה מרגיעים מצוה אתכם של חסד ומצוות התורה, ובה נותרו בידו רק רמ"ז מצוות. והוא שאומרים 'לחסות מורם', זר"ם הוא מספר רמ"ז, היינו מלומר שיש רק רמ"ז מצוות עשה על ידי שאומרים כי עבירה לסייע לפלוני הרשע, וכן 'וממטר', וכן 'וממטר' שיש רמ"ט מצוות עשה, על ידי שאומרים כי מצוה לקבוע לפלוני הרשע... היינו מלומר שיש רמ"ט מצוות עשה, א' לא הספיק להדבר שאנכי מצוה אתכם ולא תגרשו ממנו לשמר את מצוה ה' אליקים אשר אנכי מצוה אתכם, שלא להוסיף מצוות מעין אלו, ושלא להחסיר מצוות בתאונת אלו... ג. לכאורה כוונתו הייתה, שסבור היה לפי דעתו, שהעיקר הוא לספר יותר סיפורי עבודת השם ויתברך של הצדיקים ולק רץ לשוח באותות והמופתים שחוללו בארץ.

לבקשת רבים ניתן להשיג את הספר "מעיינות החיים" - חלק א' בחינות הספרים המנובחות הפצה: היכלי תורה - "עוה הדר" 1800225566 לכמויות ולכל ענייני הספר: 0504169493

שיעור בסוגיות מתוך פרשת השבוע

מפי ראש הישיבה

הגאון רבי משה פרידמן שליט"א

מתוך שיעור הנמסר לבני חבורת "צמאים לדעת סודה"
בישיבה הגדולה משכנב

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לְפָנֶיךָ

ביסוד דין כפייה על המצוות

א. האם מכין אותו עד שתצא נפשו הוא רק במצוות עשה או גם במצוות לא תעשה

בגמרא (סנהדרין ז: דרשו מן הכתוב בפרשתנו (כא, א) "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", "אשר תלמדם" מיבעי ליה, אמר רבי ירמיה ואיתמא רבי חייא בר אבא אלו כלי הדינין, רב הונא כי הוה נפק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה" וכו', ופירש רש"י: "מקל", למכת מרדות עד שיחזור בו".

והנה שנינו (כתובות פו.) "במה דברים אמורים (דלוקה ארבעים, רש"י) במצוות לא תעשה, אבל במצוות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו". ובתוספות (גישין פח:) העמידו על פי הגמרא שם דמקרא ד'לפניהם' ילפינן ד'לענין עישוי - גבי גט המעושה שב"ד כופין אותו לגרש - בעינן מומחין, ובפשטות נכלל בזה כל דין כפייה למצוות, ונאריך בזה לקמן.

(ובשיטמ"ק כתובות שם הובא בשם תלמידי רבינו יונה שעד שתצא נפשו אינו כפשוטו אלא שיחליטו כוחו, יעו"ש, ובשו"ת חוות יאיר (סי קסו בהנה"ה בסופו) הקשה אהך דינא דמכין אותו עד שתצא נפשו, וקשה ומי חמיר עשה מלא תעשה שאין מצילין הרודף לעבור על לית בנפשו חוץ מהמנויים במשנה (סנהדרין עג.) וכתב שם באופן אחד ליישב שב"ל שהוא בקום ועשה אין מצילין בנפשו דשמא יחזור בו, מטא"כ במצוות עשה הרי בישיבתו בטל הוא עובר, ומבאר מדבריו שלמד שעד שתצא נפשו הוא כפשוטו, דלדעת רבינו יונה לא קשה מידי כמובן.)

והנה לפום ריהטא נראה שיש חילוק בין מצוות עשה למצוות לית לעניין דין זה של מכין אותו עד שתצא נפשו, ותמה הגרעק"א בכתובות שם שכיוון שתכלית ההכאה היא כדי שיקיים את החובה המוטלת עליו, ממילא פשיטא שגם אדם הבא לעבור על מצוות לא תעשה יש לנו להכותו עד שיחזור בו ולא יעבור. וההבדל בין מלקות ארבעים לדין מכין אותו עד שתצא נפשו הוא אם כבר עבר שאז מלקים אותו רק ארבעים (בל"ח), ואם עדיין לא עבר ואפשר למנעו אז מכין אותו שתצא נפשו.

ובאמת הר"ן (חולין קלב: ד"ה בדי"א) כתב שהלשון שנקטה הגמרא מצוות לית ועשה לאו דווקא הוא, אלא עיקר ההבדל הוא אם כבר עבר שאז מלקין אותו רק ארבעים, ואם לא עבר עדיין אז מכין אותו שתצא נפשו כדי למנעו מן האיסור. וכדרך זו כתב ג"כ ההפלאה, וכן המנחת חינוך (מצוה ח א"ה).

אמנם בדברי הרמב"ן נראה שלשון הגמרא הם בדווקא, וההבדל הוא בין מצוות לית שיש בה מלקות ארבעים לבין מצוות עשה שיש בה דין של מכין אותו עד שתצא נפשו, שז"ל בפרשת יתרו (כ, ה) - בדברו במשקל העשה מול הלא תעשה - "ומפני זה יהיה העונש במצוות לא תעשה גדול ועושין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושין בו דין במצוות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו" (וכדברים הללו כתב ג"כ בפירושו לשיה"ש ד, ז).

ב. האם בעינן בית דין או שמוסר ביד כאו"א לכפות חברו על המצוות

והנה נחלקו האחרונים אם דין זה של כפייה על המצוות הוא ביד כל אחד ואחד מישראל או הוא מסור רק ביד בית דין, שדעת הקצוה"ח (א, ג) שרק ביד"ד מומחין יכולים לכפות, וחילו מדברי התוס' הנ"ל בגיטין. וכן הוא לשון הרמב"ן הנ"ל 'שסנהדרין היו מכין אותו'.

אולם הנתה"מ (שם, א) הוכיח מהא דאמרינן (ב"ק כח.) בנרצע שכלו ימיו שרבו מסרהבו בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור, בגוונא שמסר לו שפחה כנענית, שרשאי להלקותו כדאי להפרישו מאיסור, הרי שדין כפייה על המצוות מסור ביד כל אחד.

והקצוה"ח במשובב שם כתב לחלק בין אם הוא להפרישו מאיסורא שזה ביד כאו"א לבין לכפותו על קיום מ"ע שזה רק ביד ביד"ד (עוד כתב שם (עפ"י דברי הרמב"ן הנ"ל) שכופין אותו עד שתצא נפשו הוא רק במ"ע, אבל במצוות לית מכין אותו רק הכאה בעלמא).

ובאמת צ"ע מה יענה הנתה"מ על דברי התוס' בגיטין המוכחים מסוגיית הגמ' שם דלכפייה על גט בעינן ביד"ד מומחין.

והנה החת"ס (שו"ת ח"י"מ, קעו) כתב לחלק בין ב' מיני מצוות שכופים עליהם, 'חוקים' ו'משפטים', היינו כי במצוות בעלמא שהם בגדר 'חוקים', הנה בזה כל ישראל מחויבים לכפות זה את זה לקיימם, והוא מדינא דכל ישראל ערבים זה לזה, אלא שבפועל בית דין שליחותיהו דכל ישראל עבדי, ונפטרו כל ישראל מלהשגיח ולפקח ע"ז. אולם במצוות שהם בגדר 'משפטים', היינו דינים שהם בין אדם לחבירו וכיוצ"ב, כגון להוציא ממון מיד המוחזק וכן להוציא אשה מיד בעלה, זה מסור ביד ביד"ד דווקא ורק הם יכולים לכפות ע"ז. ולכן גבי גט

מעושה מהני רק ב"ד מומחין, אף שבשאר מצוות שהם בגדר 'חוקים' כאו"א כופה את חברו לקיימם.

אכן מהלך זה אינו מיישב את שיטת הנתה"מ, כי בדבריו מפורש שגם במצוות ממוניות היכולת ביד כאו"א לכפות, יעו"ש. ושיטתו מבוארת עפ"י מה שהאר"ך האור שמח (גירושין ב, ט) דכל היכא דבעינן לרצונו לא מהני כפייה בכדי שייחשב רצונו אלא בצירוף הא דהוי מצוה (ולא אמרין בזה תליוה וחינ זביניה זביני), ולכן בעינן (בקי"דושי"ג) לטעמא דמצוה לשמוע דברי חכמים' שלכן מהני כפייה בגט, שרק עי"ז הכפייה מהני שיהיה הגט מדעתו ומרצונו.

והיינו על דרך דברי הרמב"ם הידועים (שם) "שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה לעשותו כו' אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשע יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".^א

ומעתה מבואר דהתם בעינן דווקא שב"ד יעשוהו ויכפוהו ולא הוי ככל כפייה המסורה ביד כאו"א כדעת הנתה"מ, דהתם כדי שתועיל הכפייה בעינן שיהיה עי"ז ב"ד שרק אז שיש לו מצוה לשמוע דברי חכמים.

והחידושי הר"מ (ח"מ א, ג) כתב שלא מצאנו בראשונים חולק על היראים בזה. והא דגבי נרצע יכול האדון להכותו, התם שאני שהוא להפרישו מאיסורא בקום ועשה ולזה אי"צ ב"ד.

ויש להבין שיטת הראשונים הנ"ל מדוע באמת לא סגי בדין ערבות לחייב כפייה על המצוות. ונראה דהא מיהא וודאי כו"ע מודי שמדין ערבות כל אחד אחראי לקיום התורה ע"י כל ישראל, אולם ס"ל שאין זה מחייב כפייה, אלא רק לשכנעו לקיים את המצוה, היינו להזהירו ולהוכיחו, וייתכן גם בהכאה בעלמא כמ"ש הקצוה"ח, אבל אם בכל זאת הלה עומד במרדו סרה האחריות מדין ערבות, ואין זה מחייב להכותו עד שתצא נפשו שזהו כבר כפייה ואין זה נכלל בחובת הערבות.

ובעצם הבנת החת"ס שדין הכפייה בשאר מצוות מיוסדת על דין ערבות, הנה מדברי הרמב"ן הנ"ל שחילק בין מצוות עשה למצוות ל"ת מבואר דאין זה שייך לדין ערבות, דא"כ מאי שנא בין מ"ע למצוות ל"ת. ונראה בשיטתו שישוד דין מדין עשה עד שתצא נפשו הוא מדין עונש, וכמבואר ג"כ מדבריו שהשווה דין זה לעומת דין מלקות ארבעים במצוות ל"ת. וכן מדויק מדבריו שדין זה של מדין עונש עושים במורדן.^ב

ד. האם דין מדין עשה עד שתצא נפשו הוא מן התורה או מדברבן

דבריו הקצוה"ח הנ"ל מבואר שדין מדין עשה עד שתצא נפשו נכלל בהך ילפותא ד'אשר תשים לפניהם' ולא לפני הדיטיות, ומבואר שדין זה הוא מן התורה. וכן מבואר בדברי התוס' (ר"ה א) אהא דילפינן מ'קריב אותו' מלמד שכופין אותו, ודנו שם מדוע בעי' לקרא הלא בכל המצוות מדין עשה עד שתצא נפשו. ועד"ז הקשו התוס' ישנים (במות פח:) אהא דילפינן התם מקרא ד'וקדשתו' אפילו בעל כרחו, אמאי בעי' לקרא יתירה, הא בכל מצוות התורה מדין עשה עד שתצא נפשו. הרי ס"ל שדין זה הוא מדאורייתא.

ג. האם כפייה למצוות הוא מדין ערבות או מדין עונש

ואמנם הפרי מגדים בפתיחה (ד, ה) הביא בשם התבואות שור בספרו בכור שור (ב"ב ט) שדין מדין עשה עד שתצא נפשו הוא רק מדברבן, וכן כתב כבר המאירי (חולין קלב:).

אמנם הפרי מגדים בפתיחה (ד, ה) הביא בשם התבואות שור בספרו בכור שור (ב"ב ט) שדין מדין עשה עד שתצא נפשו הוא רק מדברבן, וכן כתב כבר המאירי (חולין קלב:).

א. בענין זה ראוי להסמיך דברים נפלאים מהתחם סופר, על דברי הגמרא הנודעים (שבת פח.) "ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט, ז), א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגייית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא - "שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס" (רש"י).

וקשה, שהלא נתבאר בדברי הרמב"ם שכל בן ישראל כאשר מקיים את המצוה אף אם מתוך כפייה הרי זה באמת מרצונו, וא"כ כיוון שקיבלו בני"ז את התורה אף אם מכפייה שוב הוי לרצונם ואין יכולים לפטור עצמם. ומיישב, שכל דברי הרמב"ם הם רק לאחר קבלת התורה, שנעשו בני ישראל לעם וקיבלו קדושת ישראל, שבזה נעשה טבעם נמשך לקיים מצוותה, והוה רצונם האמיתי. אבל לפני מתן תורה שעדיין לא היו בגדר ישראל לא שייך כל זה.

וביסוד זה שיהיה בעצם רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, פירשו בספרים הא דקד"ל (קידושין מו.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואצל עכו"ם הוי איפכא שמחשבה רעה מצרפה הקב"ה למעשה ואילו מחשבה טובה שלהם אין מצרפה למעשה (תוס' שם לט: ד"ה מחשבה). שהביאור בזה הוא, כי יהודי בעצם רוצה לעשות את הטוב בעיני ה', ומעשיו הרעים הם מקריים ואינם שייכים לעצם מהותו, לכן אם חישב לעשות מעשה טוב אף אם בסוף נאנס הרי בעצם מעשה זה שייך למהותו ולכן הקב"ה מחשבה לו כאילו עשה. ואילו אם חישב לעשות מעשה רע, שדבר זה אין שייך לו בעצם, לכן אם בפועל לא עשה אין שייך להחשיבה לו כמעשה. ואצל העכו"ם איפכא כי הם מצד מהותם נמשכים לרע, ורק בדרך מקרה עושים מעשים טובים.

ועפ"ז מבואר ג"כ מה ששלימות התשובה שייכת רק בבני ישראל ולא בעכו"ם (ראה מנ"ח מצוה חסד), כי תשובה כמשמעה (מבואר בספה"ק) - שיבת האדם למקורו ולשורשו הטוב, וממילא זה שייך רק בישראל שביסודם ובפנימיותם הם טובים, אבל אומות העולם שפנימיותם הוא רע להיכן ישובו.

בדרך מליצה טובה אמר הרה"ק מליסקא ז"ע לפרש מדוע מחשבה רעה של העכו"ם הקב"ה מצרפה למעשה, כי כיוון שהבחירה מסורה ביד כל אחד להרע או להיטיב, הנה כאשר אומות העולם חושבים להרע לישראל חייבים להניחם מן שמאי שיבצעו את זממם, ולכן ברוב רחמיו וחסדיו קבע הקב"ה שמחשבתם של אומות העולם מצטרפת למעשה, נמצא שעל ידי בחירתם גרידא נחשב כבר כאילו עשו את הדבר בפועל ושוב אינם צריק לתת להם לבצע זממם במציאות להרע לבני ישראל כי כבר נתקיימה ע"י החשבת מחשבתם למעשה.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

קבלת המשפטים כהכשרת מקבלי התורה

מדוע הוצרכו לאמר שוב 'נעשה ונשמע'

אך גם לשיטת הרמב"ן קשה להבין את תוכן סדר המקראות, שהרי בששה בסיון אמרו כל העם 'כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, ואם כן מדוע מיד למחרת אותו היום אחר כריתת הברית אמרו שוב 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' הלא כבר קבלו עליהם לקיים את התורה ואת כל דברי ה' ומה צורך יש בקבלה נוספת.

וביותר יקשה לשיטתיה דהרמב"ן שהיה זה אחר קבלת התורה, והרי כבר אמרו ישראל למשה רבינו כשבקשו מאתו שידבר הוא עמהם באשר לא היו מסוגלים לשמוע בעצמם מפי ה' "ואת דבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אליך ושמענו ועשינו" כנאמר בפר' ואתחנן (דברים ה, כד), וכבר קבלו עליהם אף בלשון שמייעה ועשייה יחדיו, ומה צורך היה בקבלה נוספת לאמר 'נעשה ונשמע'. ומשמע לכאורה שהקבלה דהכא היתה מיוחדת על מסירת המשפטים לבני ישראל, לבד מהקבלה הקודמת שהיתה על כללות התורה והמצוות, אך צריך להעמיק בטעם הדבר.

פר' יתרו ומשפטים חלוקים

ולשיטת הרמב"ן מצאנו על כלל האמור בפרשתנו שנחלק ענין המשפטים משאר מצוות התורה, שהרי כאמור פרשתנו היא המשך לאמור בפר' האחרונה שבפר' יתרו 'אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם' הנאמר על כל מצוות והדינים האמורים בפר' יתרו, אך בריש פרשתנו משמע שמתחיל השי"ת לפרש ביד משה ענין חדש 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' דקאי רק אלאחריו על כל משפטי המומן האמורים בפרשה, והמקרא אומר דרשני.

בחירה מיוחדת למצוות המשפטים

וכן חזינו בדברי הרמב"ן שלפר' המשפטים הוצרך משה לערוך לפני בני" את האפשרות לבחור בטוב ולעשות את רצון ה' או לא ח"ו, שהרי הרמב"ן פירש את האמור הכתוב (י"ט, א) "וישים לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה'", 'שארם להם נהג נחתי לפניכם הדברים, בחרו לכם היום אם תעשון כן, וכתב שם עוד 'וכן ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, שאמרו שאם יבחרו ויקבלו עליהם לעשותם'. הרי שמסר הקב"ה לבני" בחירה מיוחדת ונפרדת על ענין המשפטים לבד מהבחירה בכל התורה והמצוות.

ב

פר' משפטים - עניני באל"ה

ונראה לבאר עומק הדברים דהנה כתב הרמב"ן בריש פרשתנו שעתה אחר מעמד הר סיני מסר משה רבינו עוד עיקרי מצוות המכוונות נגד שרשי עשרת הדברות, ובפר' 'אתם ראייתם' הניל מסר משה רבינו מצות "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (כ, ג) כנגד איסור עבודה זרה האמור בראש עשרת הדברות, כדי שיתנו לב לקיים את כל אשר ראו עיניהם, ואחר כך מסר משה לפני בני ישראל פר' 'ואלה המשפטים' נגד הדבור האחרון שבעשרת הדברות - 'לא תמווד', כי אם לא ידעו את משפטי הממון ואיך להתנהג בין בני אדם ביושר ונבוקות כפים יבוא לחשוב על מומן חבריהם שהוא שלהם ויחמדו אותו, ולכן צוה ה' למשה לשים לפני ישראל משפטים ישרים שינהיגו אותם בתום ויושר. ובעשרת הדברות כתב הרמב"ן שמחולקים היו הדברות לשני לוחות בסדר מסוים וזקא, כי ה' הדברות הראשונות הן מצוות שבין אדם למקום וכבוד אב

א

בשלהי פרשתנו נאמרה פרשת "ואל משה אמר עלה אל ה'" (פרק כד) בו נאמר שמסר משה רבינו את כל דברי ה' ואת המשפטים אל עם בני ישראל 'ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה' (שם א, ה), ולמחרת השכים משה ובנה מזבח וי"ב מצבות ל"ב שבטים והקריב הקרבנות על המזבח תחת הר סיני, ואז כרת את הברית בין ה' ובני ישראל 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' (שם א, ה). ונחלקו רש"י והרמב"ן אימתי היה מעמד מסירת המשפטים והברית לבני" וכל המבואר בפרשה.

שיטת רש"י דאין מוקדם ומאוחר בסדר הפרשיות

רש"י כתב שכל זה היה קודם מתן תורה, בד' סיון אמר ה' בא משה רבינו ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, בו יום מסר משה לבני ישראל את מצות הפרישה וההגבלה ואת שבעת מצוות בני נח והמצוות התלויות בארץ, ואת כל המצוות שנאמרו לישראל כבמה ועל זה אמרו כלל ישראל 'כל הדברים אשר דבר ה' נעשה'. ולמחרת ביום ה' בסיון בנה משה רבינו מזבח והעמיד מצבות והקריב הקרבנות, ואז היה מעמד כריתת הברית ואמירת העם 'נעשה ונשמע'.

קשה מדוע נהפכו כאן הסדרים

ולפי דברי רש"י היתה פרשה זו צריכה להאמר בפרשת יתרו לפני מעמד הר סיני אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, אמנם איתא בביאור הגר"א לספרא דצינעווא (סופ"ק) שבכל מקום שאמרו 'אין מוקדם ומאוחר בתורה' על אף שלא נאמרו דברים כסדר הוייתם מכל מקום כל דבר הוא ענין נפרד בפני עצמו ובדייקא נחלקו לשני מקומות בתורה, בראשית סיימה התורה לפרש הענין הראשון והביאה את כל האמור בענין זה גם מזמנים מאוחרים יותר ואחר כך החלה התורה לפרש הענין השני במקומו.

ואם כן גם כאן יש לבאר מדוע נחלק ענין מתן תורה לשני מקומות כשני חלקים נפרדים אף שהיו באותם ימים, ונהפך סדר אמירתם בתורה ממה שהיה בפועל, וביותר יש להקשות כאן שאין נראה שמסתיים ענין מיוחד ביתרו שנחלק מהענין האמור בפר' משפטים, אלא שהחסירו ענין אחד מסדר קבלת התורה והעמידוהו בפרשה נפרדת אחר כל הענינים. ומשמע שסדר הופעת האורות דקבלת התורה היה לפי סדר זה כפי שנאמר בתורה.

לשיטת הרמב"ן מקראות כסדרן

שיטת הרמב"ן בפרשה היא שכל הענין האמור היה בו' בסיון אחר קבלת התורה ולא לפני כמ"ש רש"י, אלא בו' ביום שנתנה תורה לישראל מסר להם משה רבינו את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ואמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, ולמחרת ביום ז' בסיון היתה הקרבת הקרבנות וכריתת הברית 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', ופר' משפטים היא המשך לאמור בסוף פר' יתרו (י"ט, א) "אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם" שנאמר כמובן לאחר מעמד הר סיני. ולדברי הרמב"ן אתי שפיר שנאמרו דברים כסדרן.

השל"ס מתקיים מדי שבוע בביהמ"ד ברחוב יחזקאל פינת ישא ברכה | תפילת מנחה 10 דקות אחר זמן הדלקת הנרות

מישראל הוא וכל אחד מישראל היה ראוי לברוא את כל העולם בשבילו, "כי מי יודע לפני יתברך מי הקרוי איש וגדול ליהודים האדון או עבדו". כי רק בעולמות העליונים יכולים להשיג יודיע מי הוא האיש החשוב יותר לפני הקב"ה ומי פחות בערכו לפעמים 'עליונים' למטה ותחתונים למעלה, והאיש הנראה בעיני בשר חשוב ונערך פחות הוא בערכו לפני הקב"ה מהעבד שנמכר לו. זו היא העבודה הנלמדת ממצות עבד עברי להחשיב ולהעריך את חבריו אף שהוא נראה פחות בערכו.

העבודה בבאל"ח

וכענין זה הוא בכל המצוות שבין אדם לחבירו לחוש בצערו של חברו ולהרגיש במר נפשו, לשמוח בשמחתו ולאהבו כנפשו. אמנם עבודה זו קשה היא עד מאד וימצאו אנשים רבים שיהיו שלמים בעבודת השי"ת בכל הענינים שבין אדם למקום ויחפשו תמיד לקיים ולמלא את רצון ה', אך בעינינו שבין אדם לחבירו לא יגיעו לשלימות העבודה, משום שלא ירגישו בנפשם את לב חבריהם ולא ידעו להכיר במעלתם ולהחשיבם כראוי, והוא החילוק היסודי בין שני חלקי התורה הנ"ל בדברי הרמב"ן.

למצוות שבאל"ח הוצרכו לקבלה ובחירה לעצמן

עתה יבוארו כל עניני החילוק בקבלת התורה בין שאר התורה והמצוות למשפטים, כי לקבלת המצוות שבין אדם לחבירו היו ישראל צריכים תנינה מיוחדת ונפרדת לבד ממה שניתן להם שאר התומצ"צ כי לא הרי עבודה זו כהרי עבודה זו, וכן שימה מיוחדת היה צריך לכך לתת לבני ישראל את הכח לבחור בקיום מצוות אלו בנוסף לבחירתם הקודמת בקבלת וקיום חלק התורה במצוות שבין אדם למקום.

בפר' משפטים לא נאמרה שליחות למשה

אף מסירת התורה לישראל נשתנתה בין שני חלקי התורה, שבפרשת יתרו נאמרה מסירת התורה לישראל כשנתפרש בתורה שהשי"ת שלח את משה רבינו ע"ה לישראל לבשרם שיקבלו את התורה והיו עם סגולה להשי"ת, ושאלם אם חפצים לקבל את התורה ונענו בני" ברצון וישב משה את דברי העם אל ה'. ואילו בפר' משפטים לא נאמר כלל בתורה ששלח השי"ת את משה רבינו להודיע לבני ישראל את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ולשאל את פיהם אם רצונם לקבל ולקיים את כל דברי ה' [אף שפשוט וברור שכל מה שעשה ואמר משה היה מפי הגבורה ועל פי ציווי ה'].

למשפטים היו ישראל צריכים לקבל מאליהם

וביאר האור החיים הק' שרצון הקב"ה היה כאן שבני" יבינו מעצמם את הנדרש מאתם, ומאליהם יענו ויאמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה, ולכן לא צוה ה' את משה רבינו לשאלם אלא מאליהם אמרו כן. ועומק הענין הוא שבמצוות אלו באו ישראל לכוון את צד ה'מקבל' שבתורה הק', וכדי להכשיר עצמם לכך היו צריכים לגלות כחם בקבלת עול מצוות עליהם ללא שיעורום מצד הנותן, מאש"כ בפר' יתרו עסקו במצוות מצד הנותן מלעילא ית"ש ושם היה מתן תורה עם שליחות מפורשת לבני ישראל.

שלימות הקבלה אחר כריתת הברית

אחר שקבלו בני" את שני חלקי התורה ונתקן חלק הנותן וחלק המקבל כבחנינת חתן וכלה, הגיעו ישראל למדרגה שיכלו לכרות ברית עם הקב"ה שבו התאחדו עם השי"ת להיות כאחד ממש וכשני צדיים שנשלמו זה בזה ולא כשני דברים נפרדים הבאים יחד, ואחר שנהיו כאחד באה קבלה חדשה - ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, וקבלה זו הוסיפה על הקבלות שהיו עד הנה כי לשון 'נעשה ונשמע' משמע שתיכף ומיד יקיימו את התורה בטרם ישמעו את האמור בה, וזה נוסף על מה שאמרו מאתמול (לשי' הרמב"ן) 'שמענו ועשינו' שרק אחר שישמעו וידעו את האמור בתורה יקיימוה אף אם יקשה הדבר בעיניהם, ולזה זכו רק אחר שנשלמו חלקי התורה בנתינה וקבלה.

(מתוך ש"ס התשפ"ב)

ואם בכלל, וה' דברות האחרונות הן מצוות שבין אדם לחבירו, וביאר הרמב"ן ענינים רבים על חילוק שני חלקי התורה, וכתב שתורה אחת היא מאת השי"ת אך שני חלקים מיוחדים ונפרדים הם, שהדברות הראשונות הן כנגד בחינת חתן והדברות האחרונות בבחינת כלה, הדברות הראשונות שבין אדם למקום הן בבחינת שמים והדברות העוסקות במצוות שבין אדם לחבירו בבחינת ארץ, וכן הראשונות מכוונות כנגד תורה שבכתב והדברות האחרונות מכוונות נגד תורה שבעל פה.

חלק הנותן בתורה וחלק המקבל

כל רמזי החילוקים שרשם אחד בין המצוות שבין אדם למקום והמצוות שבין אדם לחבירו, דהיינו שיש חלקים בתורה שהם מצד הקדוש ברוך הוא ונתן התורה, ובחלק זה כלולים המצוות שבין אדם למקום, ויש חלקים בתורה ששרשם הוא מצד המקבל כנסת ישראל הרוממת תמיד למדת המלכות שהיא הנקבה המקבלת, ובחלק זה נכללים המצוות שבאל"ח, ועל זה הדרך ביאר הרמב"ן את החילוק בין ב' חלקי התורה ברמזי חתן וכלה שהחתן הוא המשפיע והכלה המקבלת ממנו, וכן הוא ענין תורה שבכתב שהתורה שבע"פ מקבלת ממנה, וכן על זה הדרך ברמז דשמים וארץ.

והיינו שישנם שני מהלכים במהות התורה והמצוות, חלק אחד בתורה הוא אך ורק בנתינה מאת הקב"ה, וחלק אחר נפעל במהלך שונה בשרשו שהוא מכשיר את כנסת ישראל לקבל את התורה, וגם באופן קבלת התורה שונים שני חלקים אלו במהות הקבלה.

תכלית העבודה לחוש את רצון ה'

כן באופן קיום התורה והמצוות נשתנה דרך העבודה ביניהם, כמו שכתב הגה"ק ר' ירוחם לייבאוויץ זצ"ל במאמר על דרך העבודה בענינים שבין אדם לחבירו, שכשם שבלימוד סוגיא אי אפשר להגיע אל עומק הסוגיא ולהבינה כדבעי על כל נבכי ודקדוקיה, עד שיהיה בהיר בעיני הלומד צורתה דשמעתתא וישיג את העומק הפנימי שמשרשה מושתתים כל יסודי הסוגיא, כך הוא ענין עבודת השי"ת בקיום התורה והמצוות שהשלימות בקיום המצוות ישיג האדם כאשר ירגיש בנפשו את רצון השי"ת מאתו, כי רצון השי"ת הוא סיבת כל התורה והמצוות וכשיחוש בכל עת מה ה' שואל מעמו הרי השיג את עיקר המכוון בתורה ומצוות ועבודתו שלימה.

פנימיות העבודה שבאל"ח להרגיש את לב חבריו

אמנם במצוות שבין אדם לחבירו מהות העבודה שונה היא, שבעניני בין אדם לחבירו שורש העבודה הוא להרגיש את נפש חברו מה רצון חברו, לחוש את כאביו ולדעת את מחסורו אשר יחסר לו, כי כל עוד שאין האדם מרגיש את המתרחש בלב חברו ואינו חי ברגשותיו את רגשי חברו לא בא אל שלימות העבודה שבין אדם לחבירו, אף שיקיים בפועל את מעשי המצוות שבאל"ח ולא יגרע מהם מאומה, כי ידמה לצרוב הלומד סוגיא ומהפך בה אך אינו משיג את עמקה וצורתה דשמעתתא.

וראיה לדבריו נראה מדברי הרמב"ן בריש פר' קדושים (ויקרא י"ט, ד) בשם המדרש (ויק"ד כ"ד, ה) שכל המצוות האמורות שם בפרשה מכוונות כנגד עשרת הדברות וכל מצוה היא מעין ענינה של המצוה שכנגדה בעשרת הדברות, ואמר שם שכנגד המצוה האחרונה שבעשרת הדברות 'לא תחמוד' צוה שם הקב"ה 'ואהבת לרעך כמוך'. והרי נתבאר שמצוות לא תחמוד מתייחדת כמצוה שבין אדם לחבירו שממנה נמשכו כל משפטי הממון המבוארים בפרשתנו, הרי לנו שמהות כל המצוות שבאל"ח היא 'ואהבת לרעך כמוך' דהיינו להרגיש בלב חברו כליבו ולבקש טובתו של חברו כטובת עצמו.

ג

עבד עברי - להחשיב כל יהודי

בדרך זה נאמרו לישראל המצוות המבוארות בפרשתן, להכיר בחשיבות חברו כמי שמכיר ומתחשב ברגשות עצמו. כגון המצוה האמורה בראש הפרשה "כי תקנה עבד עברי" (כ"א, ג), ומדיני עבד עברי הם שאסור להשתמש בו בעבודות בזויות כעבד כנעני ואסור לרדות בו בפרך, שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם, וביאר האלשיך הק' טעם הדבר שרצה הקב"ה ללמד לעמו מעלת וחשיבות כל אחד ואחד מישראל, שאף שנצרך אותו אדם להמכר כעבד אין לזלזל בו ולהחשיבו כעבד סתם וכעבד עולם, כי איש

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (צג)

בעלי התוספות האחרונים (גב)

בתקופה מאוחרת יותר, בדור שאחר דור תלמידי הר"י, וכמו שגביא בסמוך כמה סגנונות המאפיינים חיבורי תוספות מאוחרים יותר, כך שאף שאין להתכחש כי תוספות אלו חוברו בהשראת חיבור התוספת של הר"י שיריליאון, שבוודאי ללא ספק שהיה קיים על מסכת מגילה, כפי שנוכר על ידי חכמי הדור שלאחריו שהביאו מתוספותיו על מסכת מגילה [ר' במאמר הנ"ל העתקה מתוך גליון מרדכי כ"י המעתיק 'העתק מתוספות הר"ר אריה מפאר"ש', אשר הפענוח היותר מתקבל בזה הוא תוספותיו של ר"י שיריליאון, שכונה ארי"ה בפי תלמידיו, כאשר התייחסו לכך במאמריו אודות הר"י שיריליאון], וכן מהפנייה הקיימת בתוספות ר"י שיריליאון ברכות (טו. בד"ה אלא) 'כך פי' במגילה בשם רבי', כך שאכן היה חיבור תוספות של ר"י שיריליאון על מסכת מגילה, אמנם התוספות הנדפסים לפנינו לא חוברו על ידי אחד מתלמידיו, אלא על ידי חכם מאוחר יותר, שעשה שימוש רב בתוכן דברי הר"י שיריליאון, ואף הביא מדבריו, כפי שישנם התאמות בין חיבור ר"י שיריליאון על ברכות לתוספות אלו, אמנם במגרעות שונות של מרכיבים שלא תואמים את אופי בית מדרשם של תלמידי הר"י [העלמת שם הר"י בקושיותיו ותירוצו והבאת הדברים כדברי עצמו 'קשה' ו'נראה', וכן העלמת החתימה המסורתית של בית מדרש הר"י ותלמידיו מ"ר' אחר הבאת דבריו], מה שקובע את חיבור קובץ התוספות בתקופה מאוחרת יותר.

איחור חיבור התוספות לפי סגנונו המאוחר

הסגנונות המיוחדים המוכיחים את איחור חיבור התוספות, הינם אחדים, ונציג בזה שנים מהם, הראשון הוא (ד. בד"ה ופסק): "ויש שאין אומרים כשם לפי שאמרו חכמים (ברכות לד.) לעולם לא ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' ברכות אחרונות ושטות הוא", כשלטון זה אינו מופיע בתוספות שלפנינו, וזאת פעמיים שהוזכרו בדבר אחד בתוספות בעודה זרה (יא. בד"ה ואי חוקה) אשר גם חיבור זה מורכב מכמה חלקים כאשר הרחבנו על כך במאמרנו אודות תוספות רבינו פרץ ותלמידי בית מדרשו, מה שמוכיח על איחור התוספות לתקופה מאוחרת משל תלמידי הר"י שיריליאון.

השני הוא (לא: בד"ה ראש חדש): "וכן פירש רבינו תם, ולא כדברי רב החובל ההופך ומבלבל, לומר שובה קודם כיפור ושוש אשיש בין כיפור לסוכות, דאין להפסיק בין השש נחמות לשביעית, אלא כדברי רבינו תם, עם ישרים נחתם, שוש אשיש בראשיתו, ושובה באחריתו", שכל סגנון מליצי זה נדיר הוא מאד בכל חיבורי התוספות, ואינו ברור למי מאופיין סגנון כתיבה מליצי זה, הנדיר מאד בקרב בעלי התוספות.

החכמים שהוזכרו בו מן הדורות הראשונים של בעלי התוספות על אף איחור חיבורו

עם זאת חשוב לציין, כי באופן כללי רוב החכמים שהוזכרו בתוספות הינם החכמים המוקדמים, תלמידי רבינו תם ומעט מתלמידי הר"י, כשמן הדורות המאוחרים כמעט ולא הוזכרו עוד בעלי התוספות, מה שתייך ומלמד כי מחבר התוספות לא ביקש להכניס מתורת בני דורו [מתוך ההנחה המזכרת שהחיבור חובר בתקופה מאוחרת יותר], אלא ביקש לערוך ולעבד את חיבורי התוספות המוקדמים שהיו בידו על מסכת מגילה, כך שעל אף התחברותו בתקופה מאוחרת יותר, החיבור עדיין יונק בעיקר מתורת בעלי התוספות הראשונים, כשהחכמים המאוחרים המוזכרים בחיבור, הוא רבינו אלחנן המוזכר כמה פעמים (ג. בד"ה מהו. ד. בד"ה לוד. ה. בד"ה עולתו. ז. בד"ה נאמרה. כה. בד"ה מפני) [בנוסף לפעמים שהובא בהעלמת הדברים בשם אומרם, כקושיית התוספות (כב. בד"ה עשרה) שהובאה בתוספות ערכין (יט. בד"ה או דילמא) בשמו של רבינו אלחנן] ורבי יוסף איש ירושלים (ד. בד"ה שאף. ה. בד"ה הוה), תלמידי הר"י הזקן, ואין מוזכר כלל מן החכמים המאוחרים יותר שבדורות שלאחר מכן, כך שניתן לומר, כי אף אם מדובר בחיבור מאוחר יותר, אין החיבור כולל מתורת החכמים מאוחרים יותר, אלא מדובר בדברי ראשוני תלמידי בעלי התוספות רבינו תם והר"י הזקן.

תוספות מסכת מגילה

בדבר זהות התוספות למגילה, התחבטו החוקרים מלבוא לידי ידיעה ברורה [ר' אריכות הדברים בכל ההשערות ודחיותיהם, בקובץ חצי גבורים - פליטת סופרים (חלק ט' עמ' תקכ"ב וילך)] מאמרו המצוין בכל מידה נכונה של הרב א"א אהרונוב], כאשר מתחילה זיהו מדפיסי שונצניו את התוספות הנדפסים על מסכת מגילה כתוספות טוה, וכמו שכתבו בשער מסכת מגילה שנדפסה בשנת רע"ו [מסכת מגילה עם פירוש רש"י ותוספות ופסקי תוספות, נדפס על ידי בני שונצניו המחוקקים, והמגיה גייה אורו, והוא הרב רבי ישראל אשכנזי צבי, אשר כלה קוצים מן הכרם, ונתן לנו תורת הגרסות הישירות במשניות ובגמרא עם פירוש רש"י, וכן התוספות מטוה הנהוגות עוקרי הרים בפלפולם], הרי כי לדעתם מדובר בחיבור תוספות לר"א מטוה. כך התקבל גם כן בחיבור

אפס, אנו לא התייחסנו לכך כלל במאמרנו אודות ר"א מטוה וקבצי תוספותיו, וזאת משום שדברים אלו אינם עומדים אפילו על כרעי התרגומה, וכמו שניתן להוכיח ממחלוקות שבין תוספות הידועים לנו כתוספותיו של ר"א מטוה, לבין קובץ התוספות הנדפס על מסכת מגילה, כמו לפניין הפטרת ראש חודש אב שחל להיות בשבת, שדעת התוספות פסחים (פ: בד"ה אבל) - שהינם קובץ תוספות המוחזק בוודאות כשל ר"א מטוה - להפטיר 'השמים כסאי', ואילו דעת התוספות מגילה (לא: בד"ה ראש חודש) להפטיר 'שמעו דבר ה', כשעל סתירה זו מתייחס התרומת הדשן (סי' יט) וקובע: "ואף על גב דשמעתי דבתוספות בני העיר (מגילה) נמצא דיש להפטיר שמעו, לא ידענא אי תוספות דש"נץ או תוספות דשאר גאונים", הרי מבואר בדבריו כי תוספות אלו שלפנינו אינם מתוספותיו של מחבר התוספות לפסחים, שהוא ר"א מטוה [אם כי במאמר הנ"ל העיר, כי אף בתוספות שאנץ (פסחים פ: בד"ה אבל) מבואר להפטיר 'השמים כסאי', ואם יש להוכיח באותה מידה כי אין תוספות אלו תוספות שאנץ].

במשוך השנים הועלו כמה וכמה הצעות לייחס תוספות אלו, כאשר ביניהם היו שסמכו ידיהם על דברי הפני יהושע (טו. בתוד"ה ודח) שכתב על דברי התוספות שלפנינו (טו. בד"ה ודח): "ונתתי שמחה גדולה בליבי ממש כיום מועד כקריאת המגילה, שזכיתי לכון לדעת הגדול בעל הרוקח ז"ל שזכה לרוח הקודש, ואולי בר מזלם אנו להא מילתא, ולדעת, בלי כל ספק שדברי התוספות כאן יצאו מפ' קדוש של בעל הרוקח בעצמו, שהיה בימי חכמי התוספות כנודע", ורצו לקבוע על פי זה כי תוספות מסכת מגילה הינם תוספותיו של הרוקח. אך בדברים אלו גם כן דחויים מצד עצמם, כי רוב מניין ונביין החכמים המוזכרים בתוספות מגילה הינם מחכמי צפת, וכמעט שאינם נזכרים עוד מחכמי אשכנז, ומלבד זאת מוזכרים בו חכמים המאוחרים יותר, כמו שנוכר בהמשך הדברים.

ניקת החיבור מביט מדרשו של הר"י שיריליאון

ההצעה המקובלת ביותר, והנראית התואמת ביותר, היא ההצעה המשייכת את חיבור התוספות לבית מדרשו של הר"י שיריליאון, ואם כי בזה עצמו נאמרו כמה נוסחאות, אשר היו שבקשו לייחסו לר"י משיריליאון עצמו, כשחיבור התוספות מעשה ידיו להתפאר הוא, אמנם כבר הוכח בהוכחות שיש בהם ממש [ר' באריכות במאמר הנ"ל], כי אין חיבור זה כתיבת ידו של הר"י שיריליאון, לאור הבדלים בולטים הקיימים בין צורת הדברים המובאים בתוספות הנדפסים, לעומת צורת הדברים המובאים בתוספות ברכות לר"י שיריליאון, ובפרט בולטת העובדה שישנה הפנייה בתוספות ברכות לר"י שיריליאון אחר הבאת הדברים בצורה מסוימת, כשהדברים מופיעים לפנינו בצורה אחרת לחלוטין, המרוקנת מכל מאפיין של תלמידי הר"י, שהקפידו להביא תורת רבם בדקדוק, דבר דבור על אופניו, ולא להביא את דברי הרב כבשם התלמיד.

נוסח נוסף הוא, כי מדובר בחיבור שהתחבר על ידי תלמידי בית מדרשו של הר"י שיריליאון, אמנם על אף מידת ההסתברות שבדברים אלו, יש שטענו, כי היותר נכון לקבוע, כי תוספות אלו הינם תוספות שנערכו

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הר"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת משפטים

פניני הכהן

|| פרי צדיק אות א' ||

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. וכו'

זהו שאמר הכתוב (י"מיה כ"ט, י"א) **כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אני חושב עליכם וגו' מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה ואמרו** (תענית כ"ט ב) אלו דקלים וכלי פשתן רצה לומר דבגלות בבל שם היה עיקר התיסודות תורה שבעל פה על ידי אנשי כנסת הגדולה וכן דורות שאחר כך איתא (סוכה מ"ד א) דלכון אמרי דלהון הוא ושם (כ" א) שבתחילה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה וכו' הלל הבבלי ויסדה וכו' עלו רבי חייה ובניו ויסודו ואחר כך בימי האמוראים התלמוד בבלי שהוא עיקר תורה שבעל פה שלנו וכן איתא (שיר השירים רבה ד', י"ב) צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה לי בבנינה וזהו האחרית טוב.

ומה שאמרו דקלים וכלי פשתן יש לומר דרצה לומר כמו שאמרו (פסחים פ"ז סוף ע"ב) דגלו לבבל כדי שיאלכו תמרים ויעסקו בתורה והיינו כמו שאמרו (ירושלמי תענית פורק ד' הלכה ה) דמיני מתיקה מרגלת הלשון לתורה. וכלי פשתן הוא כמו שאמרו (קידושין ע"ב א) הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת ופירש רש"י לבושים לבנים וכו' וכן אמרו (נדרים כ' ב) מאן מלאכי השרת רבנן וכו' דמציני כמלאכי השרת והכוונה על רבנן דבבל דקראום כן ואיתא (שבת קמ"ב ב) תלמידי חכמים שבבבל מצוינין לפי שאינם בני מקומן היינו וכו' ומשנת דרצה לומר אותם שבבבל ומה שאמרו שאינם בני מקומן היינו דמקום בני ישראל הוא ארץ ישראל קדושה ומוספת קדושה ואין צריך להצטיין על ידי בגדי קודש ובבל אינו מקומן ומשום דליכא קדושת מקום צריך קדושת בגדים.

ובגד המיוחד לתלמידי חכמים הוא כמו בגדי כהונה שנקראו בגדי קודש לכבוד ולתפארת שעל ידי לבישת הבגדים ענשה ראוי לכבוד ולתפארת. וכן בגדי שבת וכמו שאמרו במדרש (במדבר רבה ד', ח) על בגדי אדם הראשון לבש בגדי כהונה גדולה וכו' בגדי שבת היו וכו' ועל כרחך הם דפשתן. וכן מיכאל המלאך הוא כהן גדול שלמעלה כמו שאמרו במנחות (ק"י א) שהוא מקריב קרבן בבית המקדש של מעלה. ובספר חסד לאברהם (עין יעקב נהר י"ב) ביאר סוד לבישת בגדי פשתן. ולא יתיימש שום אדם מישראל כי הקודש ברוך הוא חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח והיינו משפטים לאחריה. שלא יאבד שום נפש מישראל ויתוקן על ידי גלות או גלגול וכדומה וזה תכלית כל הגלויות וזהו פרשת משפטים.

|| פרי צדיק אות ב' ||

ואיתא מהאר"י הקדוש דפרשיות שובב"ם זמן תיקון לפגם הברית והיינו עד פסוק כי תקנה עבד עברי דכבר אמרנו דפגם זה גורם עבדות וכנען שבא על ידי פגם הברית דחם בתיבה נתקלל לעבד (ונתבאר שמות סוף מאמר ד') ועל זה נאמר כי תקנה עבד עברי שפגם בזה עד שנמכר לעבד.

מכל מקום בשיעית יצא שיש לו תיקון על ידי קדושת שבת תתאה וכמו שאמרו דשמירת שבת מועיל אף לחילול השם דעבודה זרה דאנוש ובודאי מועיל לזה גם כן. ואף מי שנשתקע בחטא עד שאמר אהבתי את אשתי ואת בני אמי שחשבה כהמה וכמו שאמרו (קידושין ס"ט א) ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי ואין הבנים כולל זהו והוא אומר אהבתי את אשתי ואת בני. מכל מקום יש לו תקנה ביובל והוא קדושת שבת עילאה שהוא שופר גדול כמו שמובא בזה"ק (י"ב מ"ו ב) דהשופר גדול יעורר שיבואו אף האובדים בארץ אשור שנשתקעו שם ולא ידעו שורשם כלל והנחדים בארץ

מצרים והיינו שידעו שורשם כמו במצרים שהיו מצוינים שם ומכל מקום היו מוקפים בקליפה כעובר במעי אמו ועל ידי השופר גדול יובלא עילאה יעורר ה' יתברך בלבם הרהור תשובה באמת שבודאי אין הפירוש שעל ידי שמירת שבת אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו בכדי.

רק הפירוש דעל ידי שמירת שבת זוכה ליראה ופחד כמו שאמרו (ירושלמי דמאי פרק ד' הלכה א') איתמ שבת על עם הארץ. ועל ידי היראה בא לתשובה כמו שנתבאר כמה פעמים מהגמרא (עבודה זרה י"ט. וברכות י"ז א) דיראה ותשובה הכל אחד שזה תלוי בזה וזהו שבת תתאה איהי יראה ושריא בה יראה (זהר ח"א ה' ב) וזהו שופר שמורה על פחד ויראה כמו שנאמר (עמוס ג', ר') **אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.** ושופר גדול היינו שבת עילאה שהוא בינה שהוא יראה עילאה על ידי השופר גדול יכניס ה' יתברך הרהור תשובה אף להאובדים והנחדים בקליפת מצרים שהוא פגם התאוה. וכמו שנאמר דרכיו יראתי וארפאהו ואנחהו קדושה בריך הוא אנחהו ליה וארפאהו שיכניס בלבו הרהור תשובה וישועו ויתוקן המעשה מכאן ולהבא שה' יתברך ינהיגם באורח מישור וכו'

|| פרי צדיק אות ז' ||

ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך. אמר ועבדתם וגו' ואחר כך וברך את לחמך וגו' בלשון יחיד. כי עבודה שבלב זהו תפילה (תענית ב' א) וכן קריאת שמע שהוא ענין קבלת עול מלכות שמים בלב כל נפש מישראל. שכל אחד יש לו ענין ודרך בעבודה בפני עצמו לכן נאמר לשון העבודה שבלב בלשון רבים. אמנם כאשר נתיחדו כל הנפשות בתכלית כוונת עבודתם לשמו יתברך וזיכרם בהשפעת דברי תורה כולם כאחד ועל זה נאמר וברך את לחמך ואת מימך בלשון יחיד שכולם כאחד יתברכו בהשפעת תורה שבכתב ותורה שבעל פה שנקראו בשם לחם ומים כמו שנאמר (משל ט' ה) **לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי** נהמא דאורייתא דבכתב וינא דאורייתא דבעל פה (זהר ח"ג רע"א ב).

והוא על דרך שאמרו (ראש השנה י"ח א) היוצר יחד לבם אילימא דברינהו לכולי עלמא ומיחד לבייהו בהדדי והא קא חזינון דלאו הכי הוא. היינו הלא אנו רואין שיש פירוד לבבות בנפשות ישראל ואין דעתן של אחד שיה לחבירו. אלא לאו הכי קאמר היוצר רואה יחד לבם וכו' דהיינו בזמן שהכוונה של כל אחד הוא שיהיה היוצר רואה שיהיה על ידי עבודתו להופיע בלבו השגתת ה' יתברך אז באמת יחד לבם שעל ידי זה נתיחד לבייהו כחדא. וממילא והסירותי מחלה מקרבך שייסר היצר הרע העושה מחלה מקרבנו.

לא תהיה משכלה ועקרה בארצך. עקרה הוא מי שאינו נקלט בלבו שום התפעלות מהקדושה כענין שדרשו (בכורות מ"ד ב) עקרה שלא תהא תפילתך עקורה לפני המקום דהיינו שאינה עושה פירות. ומשכלה הוא גם אם נקלט לפעמים בלבו הוא רק לשעה ומיד חולפת ועוברת מאתו והוא כדוגמא המופלת נפלים. את מספר ימך אמלא. כי כל נפש מישראל מספר ימי חייו קצובים לפי עבודתו בקדושה וצריך ליהור שלא יחסר אף יום אחד ממות ימיו וכמו שנאמר (בראשית כ"ד, א) **ואברהם זקן בא בימים היינו שבא לעולם הבא שלם עם כל ימיו בקדושה ועל זה בא הבטחה ה' יתברך שגם אם האדם קלקל וחיסר ממת ימיו עם כל זה אם ישים אל לבו מעתה לכונוס בעבודתו יתברך אזי ישלים וימלא לו ה' יתברך את מספר ימיו החסרים לו וזהו את מספר ימך אמלא**

אגודת פלאות התורה

מתוך איגודותיו של הרב זאב (ווארף) זיכערמאן שליט"א

פלאות בהדלקת נרות שבת (ב)

הדלקה במנורה של שבעה קנים

ב'שלתן ערוך' (יר"ד סי' קמ"א ס"ה) נפסק להלכת שאסור לעשות מנורה בת שבעה קנים, שלא תדמה לתבנית מנורת המקדש. וכתבו הפוסקים (ראה פתחי תשובה (סי' ד) בשם הבכור שור) שהאיסור הוא גם כשהקנים עומדים בעיגול (היינו שהקנים מסובבים בעגולה את העמוד האמצעי של המנורה), כגוה נרות שבת ויר"ט. אך מבואר שם בשלתן ערוך ובכפופים, שזה דוקא במנורה של ברזל או כל סוג מתכת שכשרה במקדש, אבל בשל עץ חכוכית שפסולה במקדש ליכא בזה איסור.

חידוש נפלא הראה לי ידידי עוז הרה"ג רבי דוד יונה רוזנבוים שליט"א בשו"ת 'אבן יקרה' (ה"א סי' נ"ט), שדן בשאלת מתפילי הקלוי שבפרעמישלאן שעשו מנורה חדשה בת שבעה קנים ולאחר מכן נדע להם על האיסור שבדבר, ואינם רוצים לחתוך שני קנים ממנה שלא להפסיד יופיה והדרה, ושאלו איזה תקנה יש לעשות למנורה יפה זו. לאחר דין ודברים כתב להם, שאם יעשו למנורה זו איזה פגם, שפגם כזה היה מעכב הדלקת המנורה שבמקדש, היתה המנורה מותרת, וכיון דשבעה קני מנורה מעכבין זה את זה כדאייתא במסכת מנחות (כ"ה), ולכן אם יסתם המסד שתי פיות שלא יוכלו להדליק שם אין ספק שהמנורה מותרת כיון שלא שאירו אלא המש נרות, וכן כתב בשו"ת 'להורות נתן' (ה"ג סי' נ"ה).

נתן היות זה כתב הגאון החכם צבי בספרו (סי' ס"ה) להחיר להשתמש במנורה בת שבע קנים, באופן שמדליקים עליה שמונה נרות או יותר.

אולם הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן זצ"ל בשו"ת 'שוואל ומשיב' (מדרש ה"ג סי' ע"א) חלק על דברי החכם צבי הג"ל וביאר שהעיקר תלוי בקנים ולא בנרות, ואם יש במנורה שבעה קנים אזי המנורה אסורה אף אם מדליק שם יותר משבעה נרות. ולכאורה לפי דבריו, הרי הוא חולק גם על מה שהתיר באבן יקרה הג"ל, שכיון שיש במנורה שבעה קנים אסורה בכל אופן, אף אם יסתם בה כמה פיות ושוב לא יוכל להדליק בה שבעה נרות, ויש לעיין בזה.

ובמנורה בת שבעה קנים שאין לה רגל והיא תלויה מהתקרה, דנו האחרונים אם מנורה כזו דימה להמנורה שהיתה במקדש, יש אוסרים (ראה אגרות סופרים בשם ירקע"א) ויש מתירים (עיין שו"ת הגאון רבי חיים רפפורט (ירד סימן ס"ה) והביאו רבינו ז"ע ב'דרכי תשובה' (ירד סימן קמ"א ס"ה).

סתימת החלונות לאחר הדלקת נרות שבת

בספר 'ליקוטי אמרי פנחס' (שער הפסחים אות נ"א) מובא מה שקיבל הבעש"ט ז"ע מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, ענין סתימת החלונות אחר הדלקת נרות שבת, לבל יראה מה הגוה לחוץ שלא יהיו החיצונים מאור הקדושה של נרות שבת. הדלקת נרות לכבוד נפש האב או האם לכבוד שבת. בספר 'יפה ללב' (ה"ב סי' רמ"א אות י"א) וז"ל: "כתב הרב חסד ימים בפ"ד דשבת דף ל"ט ע"ג, גם יתנו נרות להדליק נרות לכבוד נפש אביו ואמו בתוך שנתם, והמת יהיה לו נחת רוח כי בליל שבת באים לבקר את ביתם כמעשה דרבי (כתובת ק"ג), כי על כן ראו אלו כח הקדמין להנהיג להיות

כל איש בביתו נר מיוחד לנפש המת. וכן עוד היום בני אשכנז מחזיקים כמנהג הזה ונוהרים בו מאוד, ומתראות שהביא נראה דיש לנהוג כן לעילוי נפש תריו אף לאחר י"ב חודש, וכדרך שכתבת" וכו'.

הדלקת נרות שבת בשמן נס

יש להסתפק, האם אפשר לקיים מצות הדלקת נרות שבת בשמן שנוצר בדרך נס. והנה ידועה מעשה בביתו של רבי חנינא בן דוסא המובא במסכת תענית (כ"ה). שנתחלפה לה שמן בחומץ והדליק בחומץ, והייתה עצובה, והרגיע אותה אביה ואמר לה, "מה איכפת לך, מה שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק", והיה הנר דולק עד מוצאי שבת והרי שם באמת היה חומץ וטעמה ולאחר הדלקה נזכרה שאינו שמן, אך להדליק נר שנוצר ממעשה נס, אולי על זה נאמר בנרות שבת (יר"ד סי' נ"ב).

ויש לדייק בדברי רבי חנינא בן דוסא, שלא אמר לבתו להדליק בחומץ, אלא אמר לה שמה שהדלקת כבר בחומץ, מי שאמר לשמן דלוק הוא יאמר לחומץ וידליק. והנה בדרגים ישנתו על הפסוק 'והנשיאים הביאו' (שמות כ"ו, כ"ז) וזה לשונו: ועניי שמיא אזלין לפישון דליוין מתמן ית אבני ברולת חילא וית אבני אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא ומחתן יתוון באנפי מדבא אזלין ברבני ישראל ומייתן יתוון לצרוך עיבידתא ותייבין ענני שמיא ואלוין לון עדן ונסבין מתמן ית בושמא בחירא וית משחא דזיתא לאנתרותא וית אפרסמא דכיא למשח רבותא ולקטורת בוסמיא". הרי מבואר מדבריו שהנשיאים הביאו שמן להדלקת המנורה מן עדן. ואם כן יש לומר שהדלקה לצורך מצוה מותרת, ואין זה בגדר של נהגה ממעשה נסים.

הדלקת נרות שבת בבית הכסא

שאלה נפלאה באה לפני הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בענין חולה הנמצא בבית חולים שאין לו אפשרות להדליק נרות שבת בחדרו עקב המכשירים הרפואיים הנמצאים שם ויש בזה גם חשש דליקה, האם יכול לעשות ברכה על הדלקת נרות שבת בחדרו ולהיכנס להדליק את הנרות בבית הכסא. ובמושכל ראשון יש לומר שאסור להדליק שם, כמו שאסור להדליק נרות חנוכה במקומות המגופים, כמבואר ב'ביאור הלכה' (סי' תפ"ה ד"ה שמיטע) שזה בכלל ביזוי מצוה.

ובספר 'חשוקי חסד' על מסכת שבת (כ"ג) כתב חידוש פלא, שאפשר להדליק בבית הכסא ואין מצוה זו דומה להדלקת נרות חנוכה, שנרות שבת עשויים להשתמש לאורה ולכן יש לדלוק בכל מקום שצריך שם אור, ולא שייך בזה ביזוי מצוה, שזו היא המצוה שיהיה אור בכל מקום שהולך שם בשבת. והביא ראה ממה דאייתא ב'ירושלמי מסכת פסחים (פ"ד ה"ד) שמדליקים נרות שבת בבתי כנסיות ובבתי מרחצאות, ולכאורה אם צריכים להדליק בבית המרחץ הוא הדין שיש להדליק בבית הכסא. ואם צריך להאיר מקומות החשוכים אף אם הם מטופנים, אין זה נחשב לביזוי מצוה. (אך הוסיף דיש להיזהר להתנהג בצניעות ויחידה ליד הנרות).

וגיסו הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל הביא ראה לדבריו מהירושלמי הג"ל, שבמקום 'בתי כנסיות יש גירסא אחרת 'בתי כסאות, ולגירסא זו הרי הוא ירושלמי מפורש שלכתחילה מותר להדליק נרות שבת בבית הכסא.

ויש להביא ראה ממה שכתב ב'ביאור הלכה' (סי' תפ"ה ד"ה שמיטע) שדן לענין תקיעת שופר כשגופו אינו נקי או שהוא במקום שאינו נקי, שיש לחלק בין האומר דברי תורה ותפילה שאסור להזכיר את ה' במקום כזה, מה שאין כן כשמקיים מצוה לא מצאנו שיהיה איסור בזה, כמו שלא מצאנו איסור ללבוש ציצית במקום שאינו נקי. ואם כן הוא הדין להדליק נרות שבת במקום מטופן אם אינו אומר ברכה שם לכאורה אין בזה צד איסור.

חלקו של האיש במצוות הדלקת נרות

במדרש תנחומא ישן (פרשת מצורע) כתוב: "תנו רבנן מנין שהייב אדם להיות זריו ומוורו בהדלקת הנר, שנאמר (ישעיה נ"ה י"ג) 'זקראת לשבת עונג', זו הדלקת הנר, ולמה נמסרו לאשה, אמר הקדוש ברוך הוא היא כבתה נרו של עולם, דכתיב (משלי כ"ו) 'נר אלהים נשמת אדם לפיכך תשמור מצות נר'".

וראה בספר 'היעב"ץ' בסידורו (פרוורו בית מלא אות כ"ט): "על הבעל מוטל הכנת הנרות והשמן והפתילות והאשה תדליקם". וכן כתב הח"י אדם (פלא ה"ס"א) דנכון הוא שהבעל מדליק תחילה בערב שבת ומכבה כדי שיהיה נוה לאשה להדליק.

אך הוסיף היעב"ץ שם חידוש פלא וכתב: "וכתבתי בחיבורי, שאם קדם הבעל והדליק, צריך לשלם לה שטר מצוה וברכה עשרה זהובים".

אמנם בשו"ת 'מגנות אליהו' (ה"א סי' צ"א) הביא ראה מצוה שכתב בשו"ת הרב (סי' רמ"א בקונטרס אחרון סי' ג) דהא דהא האשה אינה אלא שלוחו של הבעל, דעיקר הטלת שלום בבית עליה דדידה רמיא שהוא הבעל הבית, ונמצא דלפי דבריו באמת המצוה מוטל על הבעל, והאשה היא רק שליח של הבעל, וכעת כשהחפץ המצוה לא רצה לעשותה שליח המצוה שלו. ולפי דברי הרב ז"ל נמצא שהוא חולק על דברי היעב"ץ הג"ל, וכן הוא דעת החיד"א בספרו 'פתח הדבר' (סי' רמ"א) שהבעל אינו צריך לשלם לה.

הדלקת נרות סוטה פי השטן

במסכת שבת (ק"ט) איתא: "תניא, רבי יוסי בר יודה אומר, שני מלאכי השרת מליין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר 'היי רצון ושתא לשבת אחרת כך'. ומלאך רע עונה 'אמן' בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר 'היי רצון ושתא לשבת אחרת כך', ומלאך טוב עונה 'אמן' בעל כרחו.

רמז נפלא בענין זה כתוב ב'בעל התוהו' בפרשת חרומה על הפסוק 'ועשית מנחת' (שמות כ"א), וזה לשונו: "ז' פעמים כתיב 'מנורה' (בפסוקים לא - לה) כנגד ז' רקיעים (הנהיג י"ב) וז' אוצרות (פ"ד"א י"ה) ואין בפרשת מנורה אות סמ"ך וכן כמעשה בראשית (ב"ר י"ו) לומר במקום נר אין סטן ואין מזיק, ובזכות נר מצוה ותורה אור סוטה פיו של שטן מלהשטיין".

יארצייט

עש"ק כג שבט - רבי יהושע רוקח מבעלזא ז"ל

הרה"ק רבי יהושע רוקח ז"ע מבעלזא, נולד בשנת תקפ"ה בערך, לאביו הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ע. אחרי פטירת אביו הק' ז"ע נתמנה למלאות מקומו כאדמו"ר ואבדק"ק בעלזא. עמד לנס עמו לחיזוק הדת בגליציה, ולחס מלחמת ה' נגד כת המשכילים הרעפארמים, והקים בשנת תרל"ח החבורה הקדושה המפורסמת 'מוחזיקי הדת ביחד עם הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא, אשר כשמה כן היה מטרחה 'להחזיק את הדת', לעמוד בפיץ וללחום נגד המשכילים ופגעי הזמן. בחורף שנת תרנ"ד חלה במחלה קשה ל"ע, ונסע לעידי הבירה וויען הרפואה, ועשו לו ניתוח, אך תקפה עליו מחלתו, וביקש מאנשיו שיובילוהו תיפק לביתו כי הפץ לגוע על מותו, ולקחו אתו רופא גדול ללוותו בדרך, ובאמצע הדרך יצאה נשמתו על מסילת הברזל, ביום כג שבט תרנ"ד [ראה בספר 'זוהאי השדה' (עמ' נא) להגאון מבאנאה"ד זצ"ל, ובספר 'פטירת רביהק' מבעלז' (לעמבערג תר"ד)], ומנוחתו כבוד בבעלזא. מחיודשי תורתו נדפסו בספר 'מור"י מבעלזא'.

הוא היה אומר - בספר 'מור"י מבעלזא' (פרשת אחרי מות) הקשה רבינו על מה שאמר המגיד [המלאך] שבא ללמוד תורה עם הבית יוסף, שמילא השי"ת את בקשתו וזכה למות על קידוש ה', כמבואר בספר 'מגיד מישרים' (פרשת בראשית), ולא מצאנו שנהרג הבית יוסף על קידוש ה', [נסתלק על משכבו ביום יג ניסן בעיר צפת בהיותו בן פ"ז]. ותירץ שהבית יוסף מסר נפשו לה כמה פעמים, והשי"ת ברוב רחמיו החייה אותו.

רבי יצחק חי בוכבזא ז"ל

הגאון המקובל רבי יצחק חי בוכבזא זצ"ל. נולד בעיר גאבס שבבונגסיה בחודש אדר תר"ג, לאביו רבי גבריאל כמוס ז"ל. למד תורה מפי חכמי תוניסא. בתחילה שימש כמגיד מישרים בעיר מולדתו גאבס, ואח"כ נתמנה לדומ"ץ בעיר מוכנין, ואח"כ שימש כאבדק"ק עיר מולדתו גאבס, עד שעלה ונתעלה לשמש כראב"ד ק"ק טריפולי שבמדינת לוב [ליביע], שם שרת בקודש עד פטירתו בערב שב"ק כג שבט תר"ג. השאיר אחריו ברכה ספריו היקרים: שו"ת 'בית הלחמי', 'בית דרבנן', 'ברכה ותהלה על תהלים', 'גני ברכה על הזוה"ק', 'חי יודוך על תהלים', 'יצחק ירנן שירים ופיוטים', 'לחם לפי הטף ענינים שונים', 'מצבר יצחק על הש"ס'.

הוא היה אומר - מתאמרא משמיה דהארזי"ל שאין באים גרים מישמעאל, ורבינו בספרו 'לחם לפי הטף' כתב טעם לדבר, והוא על פי מה שכתוב בזהר הק' פרשת וירא (ק) שעד שלא נימול אברהם לא היה זרעו קודש, אבל לאחר שנימול יצא זרעו מתוך קדושה, ולכן עשו שנוול מקדושת יצחק שהיה מחול, וכן מקדושת אברהם לאחר שנימול, אע"פ

שהרשיע נשארה בו מעט קדושה מאבותיו, והם הגרים שבאים ממנו, אבל ישמעאל שנוול מטומאת הערלה, ואין בו שום קדושה, אין באים ממנו גרים, כי ריח קדושה לא נדבק בהם, וסיים 'זהו טעם נכון'.

עש"ק כד שבט - רבי נפתלי כ"ץ ז"ל - סמיכת חכמים

הגאון הקדוש רבינו נפתלי כ"ץ ז"ע בעל 'סמיכת חכמים' נולד בסטעפאן בשנת ת"כ בערך, לאביו רבי יצחק ז"ע אב"ד שם. שימש ברבנות בקהלות הקדושות: סטעפאן, אוסטראה, פוזנא, פראנקפורט דמיין. היה מגדולי דורו בנגלה ובנסתר, איש אלקים נורא ופועל ישועות בקרב הארץ, כתב בקמיעותיו את שמו 'נפתלי הכהן', ופעלו ישועות להנשוא אותם. בסוף ימיו בשנת תע"ח החל לעלות לארץ ישראל, אחר שנתקבל כראש הרבנים בצפת, ובדרכו לשם נסתלק בקושטא ביום כד שבט תע"ט, ושם מנוחתו כבוד. השאיר אחריו ברכה ספריו הקדושים: ספר 'ברכת ה' ח"א סמיכת חכמים על מסכת ברכות], 'שער הש"ס, וח"ב 'קדושה וברכה על מסכת ברכות], 'שער נפתלי - תפלות ובקשות, 'שער ההכנה - ויודיים ותפלות לחולה, 'צוואת רבי נפתלי - צוואה לאשתו ובניו, 'פי ישרים על חיבה הראשונה בתורה על דרך הקבלה. ספרו 'בית רחל' שהוא אוצר תפילות פיוטים וסליחות לזמנים שונים, נדפס לראשונה מכת"י בירושלים שנת תשס"א.

הוא היה אומר - כתב רבינו בספרו 'בית רחל' (שער הכנה, כלל לד) כתב חז' לשונו: ושמעתי מנהג הגאון המפורסם מור"ר' דוד סלל בעל הטורי זרע, שהיה אומר הקידוש של שבט ויום טוב חמיד מתוך הספר, ואמר הטעם: מלבד שיש קדושה באותיות, גם כן מהאי טעמא שפעמים שמתארח אצל עם הארץ, או שמיסב עמו בבית אחד, ועם הארץ אינו יודע בעל פה הקידוש על נכון, וגם יתבייש לומר מתוך הסידור, על כן היה עושה הוא עצמו כן, כדי שיעשה כן העם הארץ ולא יתבייש, ולפעמים היה אומר לו עשה כמוני לומר מתוך הסידור, ומנהג וותיקין הוא.

דבר נפלא כתב רבינו בספרו 'קדושה וברכה על מסכת ברכות (כ. ד"ה אל הקרי על עין), וזה לשונו: איתא במדרש 'ישיא בלעם את עיניו [ותהי עליו רוח אלהים] ביקש להכניס בהן עין הרע, והובא במקובלים המבקש להכניס עין הרע, סוגר עין אחת, לפי שכשאדם צורתו שלימה בשתי עיניו אז נחה עליו רוח אלהים, וכשסוגר עין אחת אז מסתלק רוחו עליו רוח אלהים, ובא אליו רוח רעה רחמנא ליצלן, ואז כשנסתלק מכניס עין הרע על ידי הרוח רעה שנה עליו. והנה בלעם שרצה להכניס עין הרע עשה גם כן פעולה זאת כדי שיעלה מעליו רוח אלהים ויבוא אליו רוח רעה כנ"ל, מה עשה הקדוש ברוך הוא השאיר עליו הרוח אלהים נגד הטבע, לזה אמר 'ותהי עליו רוח אלהים, ותהי הוא לשון הוה, היינו שנשאיר עליו רוח אלהים ולא הסתלק מעליו, ולא היה יכול להכניס עין הרע בישראל.

כאן המקום להביא לשון רבינו בצוואתו (נדפס בספר 'צוואת רבי נפתלי' אות ח): אחד הפרד נפשי מגופי, כה יתנהג עמי החבורה קדישא. טרם יניחו אותי על גבי הקרקע יקחו חשובי החבורה קדישא את גולמי ויניחו אותי ערום בלי הפסק סדין על גבי קרקע, רק יכסו אותי מלפני טפח ומאחורי טפחים, וכה יאמרו, 'אם נתחייב זה הנפש סקילה יהיה זה נחשב במקום סקילה כאילו נסקל בבית דין הגדול שבירושלים, כה יעשו ארבעה פעמים רצופים זה אחר זה. ובפעם השני יאמרו, 'אם נתחייב זה הנפטר שריפה תחשב סקילה זו במקום שריפה, שהיא חמורה משריפה, דקיימא לן כרבנן נגד ר' שמעון דאמר שריפה חמורה (סנהדרין ג), ומי שמתחייב שתי מיתות נידון בחמורה (שם פא), כן פסק הרמב"ם (סנהדרין פ"ד ה"ד). ובפעם שלישית יאמרו, 'אם נתחייב זה הנפטר הרג תהא סקילה זו במקום הרג, כי סקילה חמורה מהרג לכלי עלמא. ובפעם הרביעי יאמרו, 'אם נתחייב זה הנפטר חנק תהא סקילה זו במקום חנק, אשר לכלי עלמא סקילה חמורה מחנק. ואחר כל אלה יגבירו אותי מעט באויר כפי קומתי, ראשי למעלה, כאילו קיים בי מצוות תלייה, כי כל הנסקלים נתלין (סנהדרין פ"ד). ואחר כך יניחו אותי על קרקע כדרך כל הארץ. ובקשתי מהחבורה קדישא שלא ימנעו דבר זה ממני חלילה לאמר אין זה כבוד המת, ונהפוך הוא, כי כבדי לזכותי, ואינו מחול להם אם ישנו את תפקודי ולא יתנהגו עמדי כן, ומצווה לקיים דברי המת (תענית כ"א). וזה חסדם שיעשו עמדי חסד שלי אמר.

הוא היה אומר - היינו טעמא שהסנהדרין נקרא בשם הוה, משום שהוא נוטריקון שונא הדרת פנים בדיון.

יום ראשון כה שבט - רבי יחיאל מיכל מגלוגא ז"ל - נזר הקודש

הגאון המקובל רבי יחיאל מיכל מגלוגא זצ"ל, נולד לאביו הגאון רבי עוזיאל זצ"ל דיין ור"מ בק"ק קאליש. חבורו על המדרש 'נזר הקודש' נדפס לראשונה בעפסניץ שנת תע"ט. נפטר בווינא ביום כה שבט ת"צ, ושם מנוחתו כבוד.

הוא היה אומר - כתיב (בראשית לו יא) 'ואביו שמד את הדבר, ואיתא במדרש (ב"ר פ"ג) אמר ר' לוי נטל קולמוס וכתב באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה מקום. וביאר רבינו בחיבורו 'נזר הקודש' שם ח"ל זלי נראה הענין על פי מה שכתבו המפרשים שהחלום תלוי במערכת המזל, ולכן לפעמים החלום תלוי במזל היום, ומזל שעה, ומזל מקום, דהיינו כפי מצב המזל באותו המקום אשר היה שם בשעת החלום. ובשעה שהגלגל חוזר חלילה להיות שוב באותו מצב של מקום החלום חומנו, אז הוא יצא מן הכה אל הפועל דבר החלום מתקיים, ועל זה אמר 'ואביו שמד את הדבר, והיינו כדפירש רש"י שהיה ממתין ומצפה מתי יבא, כלומר מתי יבא העת של מצב גלגל המערכה כפי מה שהיה בשעת החלום ומקומו, ועל זה אמרו [במדרש] שככתב לו למזכרת היום והשעה והמקום של החלום, וכאמור.

פניני הרמב"ן

על הגאון הרב ישראל מאיר קעניג שליט"א אבדק"ק יאקע (ארה"ב) דאב"ד ביד"צ אורח מישור לדיני ממונות ואישות

ואמו ובסקילה יתר על מכה אור"א, משום דחטא הקללה דאור"א מצוי היא ביתר, וכדלעיל.

ג) והי' בדעתנו, לחלק בין שוגג למזיד, ולומר, ההניחך דלענין קרבן הבאה על השוגג מייר, על זה י"ל דהקילה תורה גם בכשלוך המצוי, והרמב"ן הניחך לענין מזיד מייר, אחרי דבעונש סקילה דמקלל קעסיק (ראה הלן, אות ד') אמנם אין בזה העלת ארוכה, דבחינוך כתב שם עוד בהמשך הדברים, ובהניחך, ומן השורש הזה שאמרנו שהכשלוך קרוב בענינים אלה, הקל להם עוד בשבועת העדות להיות מביאין כפרה 'בין על שוגג או מזיד', לפי שזענין העדות הוא תמיד ביותר ויצר לב האדם רע, ותולין השקר בשכחה ולא יכווננו עדותם, גם יש מן הבריות שאין משגיחין כל כך ברעה הגדולה שעושין בהטיית איוון העדות, אחי צריכה לא יגזלו ולא יחסמו, כיוון שבסבתם אדם עשוק ורוצח, לא יתנו לב על זה, ועל כן מהתמדת הענין וקלותו בעיני המון העם, היה מחסדיו ברוך הוא, להיות בו כפרה בין על שוגג בין מזיד, ע"כ דברי החינוך, הרי מזה, דאף לענין "מזיד השכיח", היקל התורה בכפרה, ומזמטעם, שרצתה תורה שכל אדם יתור ויצר לבו חלק בכפרה, וצ"ע איך זה מתיישב עם דברי רבינו הרמב"ן הנ"ל דחטא הקללה דאור"א החמירה בה תורה בעונש המורה דסקילה, על דשכיחא ביתר, דכל כי האי צריכה ייסור גדול, ואולי יש לחלק בזה, בין "קרבן" "לעונש הגוף", הנחתי החילוק פתוח, והמבין יחלק מדעתו הרחבה.

ד) ויש להקשות טובא, על דברי הרמב"ן אלו (דהחמירה תורה במיתת מקלל אביו ואמו, במכחה אביו ואמו, משום דבקלה דאור"א העבירה מצוי (כגיל התקת הדברים, אות ב', ועוד כמ"ס) עפ"מ ידוע דכל עונש הגוף שבתורה, בעי התראה קודמת לה, ופוק חזי לישון הרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק י"ב הלכה ב', אחד תלמיד חכמים ואחד עם הארץ צריך התראה, שלא ניתנה התראה אלא בהבחין בין שוגג למזיד, שאם שוגג הי', וכיצד מתרין בו, אומרינן לו, פרוש אל אתעשה, שזו עבירה היא וחייב אתה אליה מיתת בית דין או מלקות, אם פירש פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור, אפילו אמר יודע אני, פטור, עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר על מנת כן אני עונש, ואח"כ יתרג', ע"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בהאי ענינא.

לפי הני אימורין (דכל עונש גוף שבתורה, בעי התראה ושיתיר עצמו למיתה) האם מקלל אביו ואמו לא הי' נתע מההתראת מיתה, ומה גם עוד יתיר עצמו למיתה (דזהו מלקול ההתראה, כגיל ברמב"ם) עבור דאין עונשו רק מיתת חנק, ודאי שיתיר שפירוש ויפרוש מעבור ולקלל כדי שלא יתחייב מיתה, בשום צד שהיא, ובכן, יקשה וברור, אמר (ב) דהרי סו"ס יפרוש הרוצה לעבור מאד הבנת דברי הרמב"ן (הניל, אות ד') דהחמירה תורה במקלל אור"א, בעונש סקילה (יתירה על חנק, דעונש מכה אביו ואמו) משום דעבירת הקללה מצויה ביתר, וצריכה ייסור גדול (ראה לעיל לשון רבינו ז"ל, בהעתק הדברים, אות ב') דהרי סו"ס יפרוש הרוצה לעבור עבירה זו דקללה דאור"א, ע"י ההתראה (ידימית חנק) שיתרו בו, והרי בזה בטלה עבירה דקללת אור"א, אף דשכיחא היא, ועל מה הוצרכה התורה לעונש על עבירת קללת אור"א "בסקילה", דייקא, כדי

למקלל, ולומר דקושיית רבינו רק לאידך מ"ד דס"ל דמקשינן הכאה לקללה, הרי ע"ז לא יועיל גם תי' רבינו (הניל, כיון דאין מיתתן שיה) דסוף סוף כיון דמקשינן להו להדדי, הכאה לקללה, צריך ביאור וטעם על מה דלא נסמכו להדדי, וביתד (אם רב נימא דאם הי' הקרא מקיש אותם להדדי ממש, הי' מקשינן הכאה לקללה, גם לענין מיתתן, ולומר, דכסם דמקלל אביו ואמו מיתתו בסקילה, הי' כמכה אביו ואמו, וזה אינו לכ"ע, ומשום דאי טעמא נופא, הכניס גונב נפש, כדי לרמוז לן שלא להקיש הכאה לקללה, לגמרי, וירק) וע"כ כמו שכתבנו למעלה בבאור קושיית רבינו הרמב"ן, דאינה למה לא הקיש וסמך הכתוב מכה למקלל להדדי (דע"ז כבר תי' רש"י בשם חז"ל, כיון דלא מקשינן הכאה לקללה, כג"ל) כי אם הקושיא, מדוע הכניס קרא, עבירת גונב נפש (ענין גנב) בין מכה אביו למקלל, וע"ז מתרין רבינו, על ישי להן דמיון ושוינו (מכה אור"א, וגונב נפש) על כי מיתת שניהם שוה, ודוק.

ב) מה שכתב רבינו הרמב"ן ז"ל בהמשך הדברים, והחמיר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה, מפני שחטא הקללה מצוי יותר, שהכסיל כאשר יכעוס והתקצף וקלל במלכו ובאביו ואמו תמיד כל היום, והעבירה כפי מציאותה תמיד צריכה ייסור גדול, או מפני שיש בקללה וכו' (ע"ס מבורר דעת רבינו (כטעם הראשון שהחמירה תורה במקלל אביו ובסקילה, יתר אמכה אביו ואמו-בתנאי) דזהו משום דהחטא קללת אור"א מצוי ביותר, ע"כ צריכה ייסור גדול, וכבר ציינו המציגים בזה לדברי הרמב"ם בספרו מורה נבוכים (ג' מ"א) שכתב שם, שהדבר שהוא נמצא יותר, ראוי שימנע בעונש חזק ע"כ, אמנם מצאנו לזה לאחד מגדולי הראשונים נ"ע, שכתב להיפך (לכאורה) ז"ל ספר החינוך מצוה קכ"א גבי שורשי המצוה דקרבן עולה ויורד (בכפשי שפתים, ובטומאת מקדש וקדשיו) משרשי המצוה כבר אמרנו, כי ענין הקרבן להזכיר ולהשיב החוטא אל לבו בכת הפעולה, כי הרע מעשיו, ושיבקש מחילה אל-ל על העשוי, ויהיה על העתיד, ומחכתמו ברוך הוה ויבדידיתם, קלות שכל בני איש, ומיעוט הבנתם ודלות כוחם, הקל עליהם הכפרה בחטאים האלה הנזכרים, להיותם כפי עושר בני אדם ועניינם, לפי שכלשונם קרוב אצל בני אדם, שאין ספק כי חטא השלשון קרוב ותמיד יותר מחטא המעשה, וזה יספיק לך על השבועות, ע"כ.

מבורר מדברי החינוך, דלכן היקל תורה"ק בכפרה בחטא דבטיי שפתים, בקרבן עולה ויורד, "כיון דחטא זה מצוי" (כגיל לשוננו דיל) ורצון השי"ת שיוכל כל אחד להתכפר בהם, וזה לכאורה דלא כדברי הרמב"ן הנ"ל, דהיכא דהחטא מצוי" צריכה עונש יותר להחמיר על החוטא, וראה עוד בחינוך שם הלך, ובהניחך, גם על ענין טומאת מקדש וקדשיו ידוע שהכשלוך מצוי בו, שענין הטהרה קשה מאד על כל אדם לשומרו, עד שיש לו לאדם הטהור להזהר מהתקרב אצל בני אדם מחשש הטומאה, ויארך הענין אם באתי לכתוב מכמה צדדין השלשונות המצויין בו, ואלוים ידוע הוא לכל מבין ע"כ, הרי גם מזה, ואמרו רבנן בכפשי"א, דבהיות החטא מצוי, היקל התורה בענין הכפרה, וזה ללא כדברי הרמב"ן הנ"ל, דפרשתך, דבשהחטא מצוי החמירה התורה על החוטא (וע"כ ענשה תורה למקלל אביו

ומכה אביו ואמו מות יומת, וגונב איש ומכרו ומצאנו בידו מות יומת, ומקלל אביו ואמו מות יומת (שמות ב"א, ט"ז-י"ז)

א) וז"ל רבינו הרמב"ן, ומכה אביו ואמו מות יומת, כבר למדו חכמים (סנהדרין פ"ה, ע"ב) שמיתתו בחנק, ולכך סמך לו וגונב איש ומכרו, שגם הוא באותה מיתה, והפריש ממנו המקלל אביו מפני שהוא בסקילה, נלמד ממה שכתוב באבן ירגמו אותם דמיהם בם, והחמיר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה, מפני שחטא הקללה מצוי יותר, שהכסיל כאשר יכעוס והתקצף וקלל במלכו ובאביו ואמו תמיד כל היום, והעבירה כפי מציאותה תמיד צריכה ייסור גדול, או מפני שיש בקללה חטא גדול יותר שהיא בהזכרת ה', והנה צריך להענישו על חטאו באביו ואמו, ועל אשר נשא שם ה' א-להיו לפשע וחטא.

ב) והגאון רב סעדי, אמר כי הכניס דבר הגונב איש ביניהן, בעבור כי על הרוב, הנגנבים הם קטנים, ויגזלו במקום אחר, ולא יכירו אבותם, ויבא שיכוח וקיללום, ולכן ראוי להעניש הנגב במיתה כהם, כי העונש הוא עליו, ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל.

הנה דברי הרמב"ן אלו, הרבה יש להתעמק בהם, ונביא בזה מהני עתיקתא שיש לנו בדבחה"ק, ועל הקוראים החשובים הע"י, לקרב ולחקק, כדרכה של תורה, והעיקר שתרב הדעת בדברי רבינו ז"ל.

א) מה שכתב רבינו ז"ל, כבר למדו חכמים שמיתתו (דמכה אביו ואמו) בחנק, ולכך סמך לו וגונב איש ומכרו שגם הוא באותה מיתה, והפריש ממנו המקלל וכו' (ע"ס) בפשוט נראה כונת רבינו ז"ל בכאן, דהקשה לו על מה שהפסיקה תורה בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, והכניס עבירת וגונב איש ומכרו שוה, ע"כ סמך למכה אביו ואמו, עבירה ועונש מיתה שוה לה, והוא עבירה דגונב נפש, ורק אח"כ כתיב עבירת מקלל אביו וכו', ועונשה דסקילה, ובספר האור על התורה הקשה על דברי רמב"ן הללו, וזה"ל, אם כן יקדים וגונב למכה אביו, והיו מכה אביו וגונב סמוכים זה לזה שמיתתן שוה, וגם כן לא יהא הפסק בין מכה אביו למקלל, ע"כ הקושיא, ע"כ נ"ל בהבנת דברי רבינו ז"ל, דלא הקשה לו למה לא הוסמך עבירת מכה אור"א למקלל אור"א, דזה ל"ק, דכ"ל כיון דאין מיתתן שוה והמכה אביו ואמו בחנק, ומקללה (בסקילה) ע"כ לא סמך ענין לו (אף דעבירת שניהם באביו ואמו קא מיירי, ע"כ כיון דאין מיתתן שוה, בתרחק) ומה שכן הקשה לרמב"ן, על מה סמך קרא עבירה דגונב נפש-למכה אביו ואמו, מה קשר ושייכות להני תרתן, וע"ז בא תירוץ רבינו ז"ל, על דמיתת שניהם (מכה, וגונב נפש) שוין, ע"כ הוסיכו להדדי.

וראי' לדברינו בפי' זה, מדברי פרש"י כאן (ה"ה) מות יומת) וז"ל, והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונ"ל היינו בלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה ומר סבר לא מקשינן (סנהדרין פ"ה, ע"ב) ואם קושיית הרמב"ן (ולעיל) על מה לא סמך קרא מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, הרי כתב רש"י, הטעם והפסיקה תורה בין מכה אביו ואמו, למקלל אביו ואמו משום דלא מקשינן הכאה לקללה, לחד מ"ד, אי"כ מאי קשיא לי' לרמב"ן למה הפסיקה תורה בין מכה

ל עבירה זו המצוי' (הרי בלא"ה יפרוש מזה, דלא ירצה להתייב מיתה דחנק') ומהחידוש שלא ראינו לשום אחד ממפורשי רבינו ז"ל, שיעירו בדבר זה.

ד) אחרי הרבה חישוב, עלה ל' ב' אנפי מצוה האחד, קודים דברי המניח בפרשת קדושים מזה, ר"ם על דברי החינוך שם, ועובר על זה וקלמס (אביו או אמו) בשם מן השמות נסקל, והוא שיש שם עדים והתראה, וכתב ע"ז במנ"ח ס"ק ט"ז ז"ל, עדים והתראה, דע"כ סוף משנה פרק ה' מממרים הלכה א', דהרבותא, איך שהוא בדיעבד, ואין נמצאים שם עדים כשרים, ואם כן לא ינביע עדי, והתראה קמ"ל, ולי נראה דהרבותא דהתראה, דאף שהוא דיבור, ובמגדף דעת הר"ם מ"ק ב' מעכ"ם ה"ט, דאין צריך התראה, וגם בעדים וזוממין בפרק י"ח מעדות ה"ד כתב שאין צריך התראה, לפי שאין כ"ח מעשה הרמ"ם שם פרק כ"ה הלכה ד') על כן כתב כאן דצריך התראה וכו' וכו' ובאות י"ט כתב עוד במנ"ח בזה"ל, ומה שכתבתי לעיל (אות ט"ז) דבעי התראה, נראה לי דאי אמינן דלא בעי (מקלל אביו ואמו) התראה עיי"ש.

הרי לפנינו, ספיקת המנ"ח אם מקלל אביו ואמו בעי התראה ליענש עונש התורה דסקילה, דמצד אחד יש לדמותו למגדף בלא בעי התראה, על דאינו רק דיבור בעלמא, לדעת הר"ם הג"ל (ובמכא אמינו לפרש בה לשון תפיס מערבית, ליל ב' דשבעות-בברכת אהבת עולם, בחשבו שם בברכות ק"ט, דברורי עשירה, ובוה"ל, לא יל"ה לך", ידו"ק צמאה להעלה עיי"ש, וצ"ב למה בעבירה זו דעברה דין נקט לשון זה, עבירת ידו"ק, והלכה דבמגדף לא בעי התראה, הרי איכא בעי-לא יתייב, ונזא דליכא דין שנגב, והכל עבירות "מוד" חשיבא, והיינו רמזא דפיטא, ואמ"ל) ו"ל דהרמב"ן ס"ל דמקלל אור"א (אות ג') דחייבה התורה למקלל עונש חמורה דסקילה על הדעבירה מצוי', ואילה"ק, דבלא"ה, אף אם נחייבו למקלל, רק מיתה "חנק", מכא אביו ואמו) ג"כ יפרוש מן העבירה, אחרי שיתרו בו למיתה (וודאי לא ירצה להתחייב מיתה, ויפרוש מהעבירה) דד"א, כיון דעבירת מקלל לא בעי התראה (דאינה רק דיבור בעלמא, כג"ל) אמנם כמוכח, הרי זה חידוש גדול לומר כן בדעת הרמב"ן, דס"ל בהחלט דמקלל לא בעי התראה ליענש, כיון דא"ש המנ"ח לא כתב כן כי אם כחסתפק, וכדמ"ש.

ה) ע"כ י"ל באור"א, ודואי לענין עונש הגוף בפועל (ובשיתרו בו קיום העבירה, וצריך שיתיה עצמו למיתה, כג"ל דברי הרמב"ם את הקדום) גם מקלל אור"א יפרוש מעבירה זו דקללה המצוי', וזה אף שביענש רק מיתה חנק (ובמכא אביו ואמו) דבררי הרמב"ן, לענין עבירת מקלל "במדי" ב"ה התראה" מייירי, וכוונתו ור"ל (לפנינו) דלכן הענישה תורה מקלל אור"א "בסקילה" (ובהתראה, כג"ל) כדי שידע העובר על זה אף במקום דליכא התראה, אמנם מיד הוא) שעבירתה שיענש לעבור כעת, חמורה היא ביותר, וידיעה זו (בעבירת מיד, מיד, בלי התראה) אדורת וחומרת העבירה (ע"י עבירת מיד התראה, ובעונש סקילה, על זה) יפעול לו שיפרוש מזה כעת (גם בשרונה לעבור במדי בלי התראה, כיון שבידיעתו כעת, שיעבור בה עבירה חמורה ביותר, על שפונש סקילה, "בהתראה", וק"ל).

ויש להביא רא' לדברינו הג"ל, במדרוק לשון הרמב"ן ז"ל (כג"ל בהעקף הדברים, א"ת ב') וז"ל, והחמיר במיתת המקלל יותר וכו', שהתכסל כאשר יענוס והתקצף וקלל במלכו ובאביו ואמו תמיד כל היום, והעבירה כפי מציאותה תמיד "צריכה ייסור גדול", או מפני שיש בקללה חטא גדול יותר שהיא בהזכרת ה', והנה "צריך להענישו" על חטאו ואמו ועל אשר נשא שם ה' א-להיו ולפשו עתה וע"כ, יראה המדקדק, דבטעם הראשון (והחמירה תורה במיתת מקלל בסקילה, כפי מציאותה תמיד) כתב רמב"ן בסוף לישנא ד"צריכה ייסור גדול", ובטעם השני (מפני שיש בקללה חטא גדול יותר, שהחזיק שם ה' ולפשו חטא) כתב הרמב"ן לישנא "צריך להענישו".

ולפי דברינו הג"ל, דא"א לומר דעונש סקילה למקלל אור"א באתה, כשזה נוגע "בפועל" (במדי,

ובהתראה) על דחטא הקללה מצוי' (וכג"ל, טעם ראשון דרמב"ן) וכאלו נאמר, דלא יפרוש המקלל מעבירתו, רק שביענשו אותו "עונש סקילה", דזה ודאי אינו (דמי פתי יסור הגה, לקבל התראה ויתיר עצמו למיתה, אף בשמיתתו "חנק", על תשוקתו לעבור ולקלל אור"א) וכל דברי הרמב"ן (בטעם הראשון לדע"ל) רק לענין "עבירת מקלל במדי" - בלי התראה" הוא (באופן דאין כאן "עונש סקילה" בפועל, ראה לעיל לחלת אות זה) ולזה נקיס הרמב"ן בטעמא קדמאה, האי לישנא, צריכה "ייסור גדול" (הפ"י בזה, כיון שעבירה זו דקללת אב ואם מצוי', וע"י שידע התורה לקלל "במדי בלי התראה", שהוא עובר כעת עבירה כה חמורה, שאם יתיר"ו בו יתייב "עונש סקילה", הרי זה "ייסור גדול", לפרוש בינו לבין עצמו-אף בלי התראה, מעבירת קללת אור"א, המצוי') שחננו לבאר עד כמה ששייך, ודעת לנוכח נקל.

1) כעת נבא לדברי הרמב"ן ז"ל בהמשך, ובוה"ל, והגאון רב סעדי', אמר כי הנניס דבר הגונב איש ביניהן, בעבור כי על הרוב, הגונבים הם קטנים ויגדלו במקום אחר, ולי יכירו אותם, ויבא שיכוס ויקללום, ולכן ראוי להעניש הגנב במיתה כהם, כי העונש שזכרנו (ע"פ) מקודם שנעני בדברי הגאון ז"ל, ביאור דברי הגאון ז"ל, נתן טעם, מדוע הוכנס קרא דגונב נפש, כממוצע, בין מכה אביו למקלל אביו, דהוה משום דעבירת גונב נפש שייכות יש לה לעבירת תרוויהו (מכה- ונגנב אביו ואמו) כיון דרוב נגנבים קטנים המה, ולכן הנפש גורם שהנגנב (הקטן) יבא להכות אור"א-גם לקללם, על שהם גדלו במקום אחר ואינם מכירים אביהם ואמם האמיתית, ע"כ הטילה תורה"ק על הגונב נפש, עונש כהם (מכה) כלי העונש הוא עליו הגורם והמסכב לזה, וע"ל גם הוכנס עבירת דגונב נפש, בין עבירות מכה ומקלל אביו ואמו, אלו דברי הגאון ז"ל וביאורה, ואף דדברים פשוטים המה, הרי כללא בידינו, דגם דברים פשוטים ניתנו להיכתב.

ונבא בזה בפרפרת נחמדה, להנאת הקוראים הע"י, ז"ל פריש"י על אף הקרא מכה איש ומת מות יומת (שמות כ"א, י"ב) למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת (ויקרא כ"ד, י"ז) שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת וכו' ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר, אינו חיוב ע"ש כה איש, והכח את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר, כי יכה כל נפש אם, אפילו קטן ואפי' אשה ע"כ, מבואר מדברי רש"י דקרא, ואיש כי יכה כל נפש אדם, בא לרבוני אפי' הכה "את האשה, ואת הקטן", ותרוויהו (בין אשה ובין קטן) בעי לרבוני.

ובקרא דגונב נפש ומכרו כתב רש"י בהאי לישנא, למה נאמר, לפי שנאמר, כי ימצא איש גונב נפש מאחיו (דברים כ"ד, ז') אין לי אלא איש, שגנב נפש, אשה או טמטום שגנבו מנין תלמוד לומר גונב איש ומכרו, ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב איש מנין, תלמוד לומר (שם) נפש, ולכן תוצרכו שנייהם ע"כ, מבואר מדברי רש"י אלו, דתיבת "נפש" דכתיב בגונב נפש, מרבה רק, אשה, לא "קטן", וצריך ביאור, מאי שנא דגבי מכה איש, בעי ריבוי המקרא את הקטן (דמכה "איש", ממעט טעם, ע"כ מריבוי לא לחיובא, דתפרש אמור, ואיש כי יכה כל נפש, אדם, כג"ל) וגבי גונב נפש, לא בעי ריבוי קרא לגונב קטן, אף דבקרא כתיב וגונב "איש" ומכרו, אמנם לדברי רבינו סעדיה גאון, דרוב נגנבי נפש קטנים (ועי"ש הטייל התורה על הגונב נפש פועל, על כי לא יכיר אביו ואמו, ויבא לתבואם וקללם) א"ש ה"טב, דזה לא ס"ד, דגונב נפש קטן לא יהא חייב הגונבו, כיון ד"עיקר עבירת גונב נפש" ועונש שהטילתו תורה, בנגנבי קטנים המה, דע"י ההגנב קטן לא יכיר אביו ואמו בהגדלו ויבא להכותו לא לקללו, ע"כ בזה לא בעי ריבוייא אחרייתא, רק לגונב אשה, כג"ל רש"י בשם חז"ל, ודבר זה נחמד בעזשה"ת.

(עוד י"ל עפ"י"ד הגאון רב סעדיה הג"ל, דע"כ הטילה תורה עונש על גונב נפש, על דרוב הנגנבים קטנים הם

ויבאו להכות ולקלל אביהם ואמם, בלתי מכירים, לתרץ בזה דברי רש"י לעיל בקרא, שמות כ"א ו', והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל עלת אל המזוזה ורצע אדוניו את אוננו במרצע ועבדו לעולם, שהביא שם רש"י דברי חז"ל, קידושו"ל כ"ב ע"ב, ומה ראה אל להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבן יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע ע"י, וידוע קושית הרא"ם בזה, דהרי ל"ת "דלא תגנוב" כגונב נפש וגונב ממון אזהרתו מלא "דלא תגנובו" כתבא בפרשת קדושים, ויקרא י"ט י"א, וכמבואר בפרש"י על עשה"ה, שמות כ"ג י"ג, ע"כ לישנא דכאן און ששמעה על הר סיני "לא תגנוב", צ"ב ידוע דיש גורסין ברש"י לא תגנובו, ראה בהאי קרא בע"פ החוקקני.

אמנם לפי"ד ר' סעדי גאון הג"ל, י"ל כאן איזה כונה, בהקטן קושיא הידועה, דלטעמא דרציעת און העבד על ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב, הו"ל לרצעו מיד במכירתו, ולא בשנה השביעית כשאמרו לאהתי את אדוני וכו', ראה בכלי יקר מש"כ על קושיו זה, אמנם י"ל, דכעת לאחר שבע שנים ורוצה להשאר וישאר בבית אדוניו עד היובל, הרי בניו הקטנים השאר בביתו לפני שבע שנים, ודאי לא יכירוהו בשבוע אחר קרוב לחמשים שנה, והרי יש בזה שורש ל"ת דגונב נפש, על שרובן באהן קטנים נגנבים, ולא יכירו אביהם ואמם השגנב, כג"ל דברי רס"ג, לכן נקטו כאן חז"ל ל"ת דלא תגנובו", ומיושב בזה גם הערה הג"ל, מדוע רוצעין און העבד אחר שבע שנים, קודם שישאר און עד היובל, ובה יכנס לשרוש לאו "תגנוב" דגונב נפש, דב"ב הקטנים לא יכירוהו עוד, ודו"ק).

2) ז"ל המנ"ח בפרשת קדושים מצוה ר"ס בסופה (קומץ המנחה) שמעתי שהעולם מקשים לחדד התלמידים, דבחולין י"א ע"ב בסוגיא דאולינן בטר רובא ילפינן ממכה אביו וכו' דילמא לאו אביו אביו ולמה לא מקשה הש"ס מקלל ג"כ דילמא לאו אביו הוא, ויתרצו דמקלל משכחת לה שמקלל אביו בכל מקום שהוא, ובודאי יש לו אב וחיוב, ואין דבריהם כלום, דאי לא אולינן בטר רובא, אם כן דילמא אביו גוי ואינו חייב כלום, ע"כ מדברי המנ"ח ז"ל, ועיי"ש עוד בדבריו ז"ל.

היוצא מדבריו רבינו המנ"ח ז"ל לדבר פשוט, דמקלל אביו ואמו, אף במקללו "שלא בפניו" ובכל מקום שהוא, בכלל מקלל שאסרה וחייבה תורה ע"ז עונש סקילה, אמנם על דברי הגאון רב סעדיה שהביא הרמב"ן (כג"ל, העתקה אות ב') דלכך חייבה תורה לגונב נפש מיתה, משום דרוב הנגנבים קטנים המה, ויגדלו במקום אחר, ויבאו להכותם ולקללם לאביהם ואמם, לא מוכרים להם (ראה לעיל לשון הרמב"ן, אות ב', בהעתיקה) יוצא מזה, דעבירת מקלל אביו ואמו חייב רק במקללו בפניו הוא זה, דאי א"ש בקללו שלא בפניו חייבה תורה עונש סקילה אור"א, יקשה, איזה גורם הוא, גונב נפש קטן, שיבא האי קטן לקלל אביו ואמו, כשיגדל (על שאינו מכירם, כג"ל) וכי אם מכירים לא יוכל לקללם בכל מקום שהוא.

וע"כ דס"ל להגאון ז"ל, דמקלל אינו חייב רק במקלל לאביו "פניו", על כן גונב הנפש הוא דקטן, שסיבב להאי בן שלא יכיר אביו ואמו, ויכול לקרות ולצמוח מזה שיפגע באביו ובאמו האמיתית, ויקללו "פניו" (מה שלא י"י עישה אם י"י ודע שזה אביו) ותדבר מובן לאשורו, אבל אם נימא דעבירת קללת דאור"א הוא גם "שלא בפניו" ובכל מקום שהיא "בלי דברי המנ"ח) הדבר פשוט דאין לגונב נפש הקטן שייכות גורם לעבירה זו דקללה, שיוכל לצמוח מזה אחרי שנים, כיון דעבירה זו יוכל לקרות מכ"מ, ואף "שלא בפניו", וכג"ל במנ"ח, ודו"ק בזה, ותראה כי הערה חדשה ובכונה היא זה, ת"ל, וכן א"ש דברי המקשים שהביא המנ"ח כ"ג"ל, לפי"ד הרס"ג אלו, וקצרתים כי הגליון עושה את שלו, ואי"ה עוד חזון למועד בענין זה.

חמיידא דאזרייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

דיני קדימה בברכות אחרונות והמסתעף (א)

ברכת בורא נפשות רבות, או שאין משמעות הלכתית להקדמת חלות החיוב עליו, וגם באופן זה יש לו להקדים ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות רבות. פרטים אלו אינם מבוארים להדיא, אלא מתבארים מתוך דברי האחרונים, על כן מתוך הצעת הדברים יתבררו שלושה עניינים אלו, וכפי מידת היכולת בידינו, נשתדל להעמיד את הדברים בצורה מסודרת ובהירה, דבר דבור על אופניו.

ב. הקדמת ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות

ברכת בורא נפשות ומעין שלוש להוציא דבר המסופק

ה. איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' ר"ב סי"א): "מי שריית צמוקים ותאנים, או מי בישולם, מברך עליהם שהכל, ויוצא גם להרא"ש. אבל בברכה שלאחריהם, יש להסתפק אם מברך בורא נפשות או אם מברך ברכה אחת מעין שלוש, כהרא"ש. ולכן, ירא שמים לא ישתה אלא בתוך הסעודה, או יאכל פרי משבעה מינים וגם ישתה מים, כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין שלוש ובורא נפשות."

דברי האגודה בהקדמת ברכת בורא נפשות רבות לברכת מעין שלוש

ו. המגן אברהם (סי' ר"ב סי"ק כ"ז) ציין לדברי האגודה (ברכות פ"ו סי' קמ"ט) שכתב: "ואם ברכותיהם שוות לפניהם ולא לאחריהן, כגון תפוחים ותאנים, לאחריהן נמי נראה שיפטר בברכה אחת מעין שלוש, שהרי בכלל תנובת השדה הן, וכן אם אכלו עם יין. אבל אם אכלו עם מעשה קדרה, שאינו אומר על תנובת השדה, או שתה מים עם יין, לכאורה יברך תחילה בורא נפשות רבות, ואחרי כן ברכה אחת מעין שלוש."

המבואר בדברי האגודה פשוטם כמשמעותם, כי תפוחים ותאנים בוודאי אינו צריך לברך בורא נפשות על התפוחים, אלא יוצא ידי חובת הברכה בברכת מעין שלוש, מצד הזכרת 'על תנובת השדה', וכל הספק הוא באכל מזונות, שאינו מזכיר 'על תנובת השדה'.

בירור דברי האגודה להוציא התפוחים בברכת על הפירות ולא בברכת על המחיה

ז. הדברים תמוהים ביותר, שכן מפורש בדברי הגמרא (ברכות מד.) כי אף על מעשה קדירה מזכירים 'על תנובות השדה', ואם כן מה חילוק לעניין זה בין פירות למעשה קדירה, הא בתרווייהו הוא מזכיר 'על תנובות השדה', ויש לו לצאת ידי חובה בשניהם גם על התפוחים. אך ככל הנראה צריכים לתקן הלשון, וכמו שהעתיק השו"ע (או"ח סי' ר"א סי"ג) את הלשון: "אם אכל פירות

בפרשת השבוע אנו קוראים את הכתוב (שמות כג, כה) 'ועדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך', על כן נעסוק בזה בעניין הנוגע לדיני ברכה אחרונה, עניין שאינו מוזכר במקורי ההלכה בפירוש, אלא יש בו כמה נידונים, וכמו שנציג את עיקרי הנידונים בזה.

א. הצעת הנידון וצדדיו

מחויב לברך מעין שלוש ובורא נפשות

א. הנידון שלפנינו הוא, באדם שאכל מאכל שברכתו האחרונה ברכת מעין שלוש, וכן מאכל שברכתו האחרונה בורא נפשות רבות, וכן להיפך שהקדים לאכול מאכל שברכתו האחרונה ברכת בורא נפשות רבות, ואחר כך מאכל שברכתו האחרונה ברכת מעין שלוש, האם עליו להקדים את ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות רבות, או שמא אין קפידה בדבר. הנידונים המרכיבים את צדדי הנידון הינם שלושה.

הקדמת ברכה מבוררת בברכה אחרונה

ב. הראשון, הקדמת ברכה מבוררת בברכה אחרונה, כי לגבי ברכה ראשונה מבואר (או"ח סי' ר"א ס"ג) כלל גדול, שיש להקדים ברכה מבוררת לברכה שאינה מבוררת, ועל כן ברכת בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה קודמת לברכת שהכל נהיה בדברו, לפי שהיא ברכה מבוררת, על כן יש לברר האם נאמר דין קדימת ברכת מבוררת בברכה אחרונה, שכן ברכת מעין שלוש מבוררת היא יותר מברכת בורא נפשות רבות, רק שצריכים לברר האם שייך בזה גם כן דין קדימת ברכה מבוררת.

פטור מעין שלוש על ידי בורא נפשות ולהיפך

ג. השני, האם ברכת מעין שלוש פוטרת ברכת בורא נפשות רבות או להיפך, והיינו האם כלל יהיה השלכה להקדמת או איחור אחד הברכות לעצם המציאות שיוכלו לברך את הברכה השניה, כי ייתכן שאחת הברכות פוטרת את רעותה, ועל כן אם נקדים את הברכה הפוטרת, שוב לא נוכל לברך את הברכה שכבר פטרה בברכה השנייה. אלא יש לדון האם כלל אחת הברכות פוטרת את רעותה, ולברר גברי ואופני הפטור ככל והם קיימים.

הקדמת הברכה שהתחייב בה בראשונה

ד. השלישי, האם יש משמעות לברכה שהתחייב בה מתחילה בכדי לחייבו לברך ברכה זו ראשונה, כגון אם אכל תחילה מאכל שברכתו בורא נפשות רבות, ורק לאחריו אכל מאכל שברכתו מעין שלוש, האם משום כך יתחייב לברך

הביאו לו) הריטב"א (הלכות ברכות פרק ה' אות ט') השלמה (ברכות פ"ו אות כ"ו) מאירי (ברכות מד: בד"ה מי שנתפסק בברכה) ועוד, כי ברכת מעין שלוש היא מן התורה, ועל כן ראוי להקדימה לפני ברכת בורא נפשות רבות שבוודאי אינה אלא מדרבנן. כך כתב גם כן הפרי מגדים (סי' ר"ב א"א ס"ק כ"ו) בבירור, כי מעלת ברכת מעין שלוש על ברכת בורא נפשות רבות היא לצד היותה דבר תורה, ומבוררת, וכנזכר.

דעת השאגת אריה בהקדמת דאורייתא במקום דרבנן

יא. אם כי יש להעיר כי עצם הקדמת דאורייתא לרבנן, אינו עניין ברור ומבורר, כי הנה מבואר בגמרא (זבחים ז: דקא מספקא להו בתדיר ומקודש, אם תדיר קודם או מקודש קודם, וכתב השאגת אריה (ישנות, סי' כ"ב) בבירור, כי דאורייתא לגבי דרבנן אין בזה מעלת מקודש, כי מאחר ודרבנן לגבי דאורייתא נחשב דבר הרשות, אם כן במילי דרשות לא מצאנו כלל חובת הקדמה, ואין דין קדימה ביחס לעניין הרשות, כך שיכולים להקדים העניין דרבנן לגבי העניין דאורייתא, שכלל אין בזה מציאות של הקדמה, ואם כן יש להעיר, כי מאחר וברכת מעין שלוש היא מן התורה, וברכת בורא נפשות רבות אינה אלא מדרבנן, אם כן אין כלל דין הקדמה ביחס לברכת בורא נפשות רבות, ויכולים להקדימה לפני ברכת מעין שלוש, ואם כן אין חובת הקדמה מצד זה.

דעת החולקים על השאגת אריה בזה

יב. אכן הנודע ביהודה (קמא א"ח סי' ל"ט) כתב בפשיטות, כי אף דאורייתא במקום דרבנן נחשב למקודש, ויש חובה להקדים את העניין שמדאורייתא להעניין שמדרבנן, ועל כן לדעת הנודע ביהודה שפיר יש להקדים משום זה ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות רבות. יציין, כי כדברי הנודע ביהודה נקט גם כן הגרעק"א (סי' ד' ס"א) בפשיטות, כי דאורייתא לגבי דרבנן יש בו מעלת מקודש, וכן נקט המשנה ברורה (סי' תרע"ב ס"ק א) לעניין הקדמת ערבית שיש בה קריאת שמע שהיא מן התורה להדלקת נרות חנוכה שאינה אלא מדרבנן.

הקדמת ברכה מבוררת בברכה אחרונה

יג. הקדמת ברכה מבוררת בברכה אחרונה, יש למצוא על זה מקור בדברי השולחן ערוך (א"ח סי' ר"ח ס"ב): "אם אכל פירות משבעה מינים ואכל מיני מזונות ושתה יין, יכלול הכל בברכה אחת ויקדים המחיה ואחר כך הגפן ואחר כך העץ, ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ, וחותרם על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות", וכתב הטורי זהב (שם ס"ק ט"ו) בטעם הדבר, לפי שמאחר וברכתך הראשונה מבוררת יש להקדימן גם כן כסדר הזה בברכה אחרונה, הרי ששייך הקדמה מצד מבורר גם בברכה אחרונה, וכדברי המחצית השקל והפרי מגדים הנזכרים.

הרי לנו כי שני מעלות יש להקדמת ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות רבות, האחת לצד שיש דעות בראשונים שהיא מן התורה, והשנית לצד שהיא מבוררת יותר.

משבעת המינים ואכל תפוחים, אין צריך לברך על התפוחים בורא נפשות, שגם הם בכלל ברכת על העץ שגם הם פרי העץ הם. אבל אם אכל תפוחים ושתה יין, צריך לברך בורא נפשות על התפוחים. וכל שכן אם אכל בשר או פרי האדמה ושתה יין, או אכל משבעת המינים שצריך לברך על כל אחת ואחת. והוא הדין אם אכל בשר ודגים ואכל מחמשת מינים, אין ברכת על המחיה פוטרת את הבשר ואת הדגים", והיינו משום היותו נכלל בברכת 'על העץ', מה שמבאר מדוע בברכת על המחיה אין צד לפטור את התפוחים.

ביאור הצד לפטור בברכת על המחיה את התפוחים מצד 'על תנובות השדה'

ח. אמנם לפי זה יש להבין מדוע כתב להקדים ברכת בורא נפשות רבות לברכת מעין שלוש, וכי למה ברכת מעין שלוש על המחיה יפטור את התפוחים, הרי אין בהם כל שייכות לברכת 'על פרי העץ', ואולי בזה יש להוסיף כי נכלל באמרו 'על תנובות השדה', הכולל גם כן על התפוחים [ושמא מכאן הוא תחילת הטעות בגירסא בדברי האגודה, ודוק], וזה הוא הצד שיפטור ברכת התפוחים על ידי שיברך מעין שלוש על מעשה קדמה.

החידוש בצד זה הוא, כי אף שאין הזכרה הכוללת את התפוחים בפתחה או החתימה, כי הפתיחה והחתימה הוא 'על המחיה ועל הכלכלה', מכל מקום יכול לצאת בזה ברכת התפוחים משום 'על תנובות השדה' המוזכר תוך הברכה, והדברים מחודשים*.

דברי המגן אברהם במקום שמחוייב בוודאי בשני הברכות אינו צריך להקדים בורא נפשות רבות למעין שלוש

ט. נחזור בזה לדברי המגן אברהם הנזכרים שהביא את דברי האגודה, והעיר בזה כי לכאורה בדברי השולחן ערוך לגבי ברכת בורא נפשות רבות וברכת מעין שלוש מבואר שיקדים תחילה ברכת מעין שלוש, ואחר כך יברך ברכת בורא נפשות רבות, והרי זה שלא כדברי האגודה, שכתב להקדים במקום ספק לברך ברכת בורא נפשות רבות לברכת מעין שלוש.

אכן ביאר בזה המגן אברהם, על אף שעיקר דברי האגודה נכונים ומוסכמים הם, מכל מקום אין לשייך בזה את דברי האגודה, כי לגבי המים ששתה, שבוודאי אין מקום לברך עליהם ברכת מעין שלוש, אלא ברכת בורא נפשות רבות, אין להצריך להקדים ברכת בורא נפשות רבות, אלא יכול לברך מתחילה ברכת מעין שלוש, ועדיין יהיה עליו חיוב ברכת בורא נפשות רבות מצד שתיית המים.

הקדמת ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות רבות לפי שהיא מבוררת וחשובה

י. המחצית השקל (סי' ר"ב ס"ק כ"ו בד"ה ונסתפק) ביאר את דברי המגן אברהם, מה טעם ראוי להקדים ברכת מעין שלוש לברכת בורא נפשות במקום שאין לחשוש לחששו של האגודה, וכתב בזה שני טעמים, 'שהיא מבוררת וחשובה', מבוררת היינו כתחילת דברינו, לפי שברכת מעין שלוש מבוררת יותר על כל דבר מאכל, וחשובה היינו שיש דעות בראשונים, הרשב"א (ברכות מד: ובגן) הרא"ה (מד: בד"ה

א. מה גם שיש לדון, כי לפי זה ברכה זו היא גם כן ברכה כוללת ולא רק ברכה מבוררת, כי באמרו 'ועל תנובות השדה', כולל כל מיני הברכות, ועדיין הוא מבורר יותר ביחס לברכת בורא נפשות שאינו מזכיר כלל מה הוא 'חסרונותיהם', אלא באופן כללי.

שילי הוראה

מה שנשאל מוריני שליט"א מאחד שאביו נהג כל השנים להסתפר אצל ספר ועכשיו לעת זקנתו שקשה עליו ההליכה עד לחנות של הספר הוא מבקש מבנו שיספר אותו בביתו אם מותר לו למלת רצון אביו ולספר אותו כי שמע שיש מקפידין שלא לעשות כן.

ואמר לו מוריני שליט"א שלכתחילה ראוי לכן לימנע מלספר את אביו כי יש לחוש שמא יעשה בו חבורה ואין זה קפידא בעלמא אלא הוא הלכה ברורה לדאור לכן לעשות חבורה באביו, וכן פסק בשו"ע י"ד (סי' רמא סעיף ג' מקורו מגמ' סנהדרין פד ע"ג) דמי שהיה קוץ תחוב לאביו לא יוציאנו שמא יבא לעשות לו חבורה, וכן אם הוא מקיז דם וכו' אע"פ שמכוין לרפואה, ע"כ. וכשהוא מספר את אביו יש לחוש שמא יעשה בו חבורה ויצא טיפת דם, ולכן ודאי יש לכן למנוע את עצמו ולא לספר את אביו.

ועל כן ודאי שצריך להתאמץ ולבקש מאחר שיספר את אביו, אמנם אם אין

לו אפשרות אחרת מצויה כגון שאינו מוצא אחר שילמא את מקומו או שאין באביו חפץ באחר אלא עומד על דעתו שדוקא הוא יספר אותו, ישתדל לספר אותו במספר גבוה כדי שלא יבוא לידי חבלה ח"ו, ובאמת דבר זה תלוי בכל אחד לגופו כי יש כאלה שעוורם דק ובכל מגע לא זהיר לעולה לצאת טיפת דם וזו יעבור על איסור חבלה באביו שהוא עוון חמור מאד.

[עוד הוסיף מוריני שליט"א דבשעת הדחק אולי אפשר לסמוך על מה שכתב המנחת חינוך (פרישת מפתים מצוה מח) דאם עושה חבורה באביו לרפואה פטור ויותר מזה אפי' אם האב אינו רוצה דלרפואה לא אסרה התורה כלל וכו' ועיין בלשון הר"מ אם אין שם אחר ה"ז מקיז והוחזק כפי מה שירשהו לעשות. ולכאורה אף אם אין מרשה אותו מ"מ כיון דהוי לרפואה אין איסור כלל כמו באיש אחר ומצוה איכא אף אם אינו רוצה, ע"כ. ואף דלספר את אביו אינו רפואה מכל מקום חזינן מדברי המנחת חינוך דברשות האב תליא מילתא, ועל כן היכא דהאב נותן רשות והוא חפץ דוקא בו אפשר לצרף דעתו כסניף ויעשה כל טעדיק שלא יבוא ח"ו לידי עשיית חבורה]

הלכה והוראה בישראל

תשובת מרן הגאב"ד שליט"א אודות מי שהלך לעולמו ביום ל' לחודש אדר ראשון בשנה שעבר תשפ"ד מתי ינהג הארציטי השנה תשפ"ה שהיא שנה פשוטה

המקומות וכבר כתבתי בכמה מקומות (עיין היכל הוראה ח"א הוראה ח ובפר"ת קנה בשם ח"ג סי' טז) מה ששמעתי ממאמרו מרן הקנה בשם זצוק"ל אודות פסקי המשנה ברורה שמשמאי קזכו ליה שנתקבלו דבריו הלכה למעשה.

סוף דבר לענ"ד תקבע הארציטי [כל עניני הארציטי] ביום שיש שהוא יום ראשון דראש חודש אדר (ל' שבט), ואף דהלך לעולמו ביום ל' לחודש אדר ולא ביום ל' לחודש שבט אפשר לומר דכיון דשמיא ראש חודש אדר נחשבים שני הימים [דהיינו ל' שבט וא' אדר] ליומא אריכתא והוא נדון גם לחודש אדר.

ולא תוסיפו עוד לדאבה ומשכנס אדר מרבין בשמחה

ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה משה בראנדסארפר

ביום ראש חודש אדר שני ועל זה שייך שפיר הטעם דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני, אמנם בנ"ד האי טעמא לכאורה לא שייך דאף אדר ראשון עומד תחת אדר שני סוף סוף יום אדר"ח אדר ראשון אכתי הוא ל' לחודש שבט.

ועתה בהמחצית השקל כתב גירסא אחרת בדברי המגן אברהם וז"ל: ואם מת ביום ראשון דר"ח אדר שני יתענה לשנה הבאה ביום א' דר"ח אדר ולא בכ"ט בו. דלעולם אדר עומד תחת אדר שני כצ"ל. וכן מצאתי מוגה בקונטרס אחרון של בעל תוספת שבת ור"ל ששנה שמת האדם מעוברת ושנה אחריה היא פשוטה, ע"כ. [וגם לגירסא זו אכתי צריך ביאור דאין הכי נמי דאדר עומד תחת אדר שני מכל מקום יום ראשון של ראש חודש אדר אכתי ל' שבט הוא].

ובאמת דנחלקו בזה הפוסקים ובשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן קנט) כתב דיש טעם גדול לנהוג היא"צ ב"ר"ח ניסן מאחר דחי בשנה העברה כל חדש אדר, אבל מכיון שיצא מהמג"א יש יותר לעשות להמג"א, אלא שהוסיף דאולי כיון שגירסת הלבושי שרד והפמ"ג אינו כן אלא דין אחר דבמת ביום ראשון דר"ח אדר יתענה ביום ראשון דר"ח אדר ולא בכ"ט שבט שהוא דין פשוט וברור ולא הוזכר דין מי שמת ביום ל' לאדר ראשון הרי לגירסא זו לא יצא מהמג"א כלל דין זה וא"כ יכול לעשות גם בניסן דיש טעם לכאן ולכאן, ע"כ.

וכן יש להעיר שבעל האגרות משה לא הזכיר כלל דברי המשנה ברורה (ואף לא דעת ערוך השולחן) ואולי אחר שכתב תשובה זאת עוד בהיותו רב דקי"ק ליובא בתחילת שנות תר"צ שרבינו המשנה ברורה היה בחיים חיותו ועדיין לא נקבעה הלכה כמותו בכל מקום ועובדא ידענא בהלכה שנפסקה פה עיה"ק ירושלים בשנות י"ש כהרב כף החיים ולא המשנה ברורה שעדיין לא שמעו את שמעו ולא נתקבלה הוראתו בכל

בס"ד יום ב יט שבט תשפ"ה
בני מדרשא היכל הוראה ירושת"ו
לכבוד ... ש"ח"י

אודות מה ששאלתי בדבר אבין שהלך לעולמו בשנה העברה שהיתה שנה מעוברת ביום ל' אדר ראשון (שהוא יום ראשון דראש חודש אדר שני), ועתה שהיא שנה פשוטה ואין לנו אלא חודש אדר אחד מתי חל הארציטי שלו אם ביום ל' לחודש שבט [שחודש אדר ראשון נחשב כאילו הוא חודש שבט ונוסף לכך אי אפשר לדחותו לחודש אדר כי בשנה פשוטה אין בחודש אדר כי אם כט יום] או ביום כט לחודש אדר.

הנהגה לי בזה הוא, שתקבע יום הארציטי ביום ל' לחודש שבט [דהיינו יום א' דראש חודש אדר] כמו שכתב במשנה ברורה (סימן תקסח ס"ק מב) דאם מת אביו ביום ראשון דר"ח אדר שני [דהיינו ל' אדר ראשון] יתענה לשנה הבאה שהיתה שנה פשוטה ביום א' דר"ח אדר [דהיינו ל' שבט] ולא בכ"ט בו [דהיינו באדר] דלעולם אדר של שנה פשוטה עומד תחת אדר שני של שנה מעוברת, ע"כ. וכן פסק בערוך השולחן (או"ח סימן תקסח ט"ו) ויסודם הוא על דברי המג"א (סי' תקסח סק"ג) וז"ל: ואם מת ביום ראשון דר"ח אדר יתענה לשנה הבאה ביום ראשון דר"ח אדר ראשון ולא בכ"ט בו דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני, [מג"א שם ויש שם טעות הדפוס כמ"ש המח"ש ע"ש] ע"כ.

וכן פסק המטה אפרים בדיני קדיש יתום (שער ג ס"ח) ובאלף למטה (שם סק"ו).

אולם זה קצת פלא דהמג"א כתב: ואם מת ביום ראשון דר"ח אדר יתענה לשנה הבאה ביום ראשון דר"ח אדר ראשון ולא בכ"ט בו דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני, עכ"ל. ומיירי באופן דמות ביום ראשון דר"ח אדר בשנה פשוטה ולכן כתב דמתענה בשנה הבאה שהיא מעוברת

היכל הוראה
תלמידי היכל הוראה

רבות בנות עשו חיל
בענין נישואין ונחמנים או בכל הכיב עם סליחה בייסוד שחייתו של האשה הדגולה והצדיקה, ומרה נפשה לגדל אצאניה על ברכי התורה והצניעות בדרך ישראלי כפ"א וזמ"ה דתת בנות ישראלי בדרך התורה והצניעות של איתנו מתי והשניעה כחם אבתי ו' ואומה נמורה נעמרת ביוני בנרת יבדכחתי ו' ונמתי ונכלה, אשה ידית ו' היא תתהיל

הרבנית הצדיקה החתומה חוה

דבורה פרידא קלפהולץ
ע"ה

גב' החתומה רבי שניאור זלמן אקער זצ"ל
א"ח הרב האבא רבי מנחם מענדל קלפהולץ שליט"א
ומחברת תלמידי מרן רבינו מרן הקינה בשם י"צ
ומגורלי תלמידי חכמים והלומדים פניה"ק וירוש"ת

כוס נחומים שילוח בזה קדם מנה הנידול
המסור כפון ותענוגות ליתן לרוב בני החיל היראה שליט"א וכל תלמידיה
במצב נפשי היראה וכל תלמידיה מאו"ח של רבינו מרן הקינה בשם י"צ

הרה"ח ר' חיים יעקב קלפהולץ שליט"א
ועל התענוגות הנפשות הנתנת ע"י ירושלים תשפ"ה

הספיקו
אדם יתום ומלמד יחסי היראה בירוש"ת
התחילת "היכל הוראה"

הפקוד: "אצוה" 053-33105646

זמני קבלת קהל במתח"י היכל הוראה ביחשלים דח' ונפוגר 3 ט' 02-5322775

מוצאי תשעה באב	שבת יו"ט משעה	עשרת ימים	א-ה מהשעה
יו"ט תמוז שעה	קודם השקיעה עד	י"ט לפנה"צ	10:00-14:00
אחרי זמן ר"ת למשך שעה	רבע שעה קודם השקיעה	עד 11:00	עד 9:00 בערב

ע"פ תקנת רבינו מרן הקינה בשם י"צ ע"ע שאלות הדפוסות או שניה סובלת דיחין, בכל טת זמן בימים ובכלי ת.

בית בנו הור"ח
הרה"ח שמוע"ד עור דברגטרא אפרע שליט"א א' במה דק"ת מהיכ"ה
רחוב רבינו גרשום 5 (בניסן א' קומה 2) • 0527155774 • 05270033

לוקבלת הגיליון במייל 5322775@GMAIL.COM

איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה בארה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

ירושלים	חיפה
בית שמש	קריית ספר
בני ברק	כרמיאל
טולסטון	טבריה
אשדוד	צפת
חצר	אור הנגב
והנגה	ק"ת הגליל

לב הלכה

וה'ל'ע"י מפעל 'שונה הלכות' לחינוך לימוד הלכה לפני הישיבות בארה"ק

אליבא דהלכתא

מלאכת קורע (ב)

המזלג, שלא ישתמש בו רק יכין נייר טישו רגילים הכשרים להשתמש בזה בשבת (ואם שכח להכין טישו רגיל מערב שבת ונמצא בבית הכסא ואין לו אחרים להשתמש בהם, ע"י מה שכתבנו לעיל באופן שאין לו נייר מוכן מערב שבת).

להפריד דבר שנדבק מעצמו

ו. כבר כתבנו בהקדמה בגליון הקודם שמותר לקרוע דבר שנדבק מאליו בלא מתכוון, או שנדבק לפי שעה ולא נעשה לקיום כלל אלא על דעת לפתחו בתוך כ"ד שעות.

להפריד ספרים שנדבקו יחד. ולכן מותר להפריד ספרים שמונחים זה על זה אם נדבקו יחד, כמו שמצוי שנדבקים על ידי הדבק שמניחים בכריכת הספרים, כיוון שנדבקו שלא ככוונה, וכן מותר במאכל המעוטף בנייר מותר לקרוע אף שהם נדבקו להדדי, ומצוי בסוכריות שלפעמים נדבקים אחד לשני שמותר לקרועם [וכל זה באופן שאינו קורע אותיות או ציורים שעל העטיפה, דאם כן יש בו משום מוחזק].

לפתוח ספר חדש בשבת

ז. דפי ספרים שנדבקו זה לזה על ידי הדבק (שמניחים בשעה שמיצרים את דפי הספר בבית הדפוס) שנשאר על

שלא יתלוש אלא יגלגלו לתוך המים וע"י הורדת המים ייתלש הנייר, או שיתלוש הנייר בשינוי ע"י שינוי או רגליו (ע"י מה שכתבנו בגליון לב הלכה ע"ח).

האם מותר לקרוע צמר גפן בשבת

ד. כתבנו בגליון (ק"ה) אריכות גדולה בענין קריעת צמר גפן בשבת, דמצינו פלוגתא גדולה בזה בספרי גדולי הפוסקים, ובוודאי יש להימנע מלעשות כן בשבת לחשוש לסוכרים שיש בו משום איסור תורה, ויש המקילים לקרוע במקום חולי ובלבד שלא יקרע לפי מדה מסוימת (וכגון שרצה להניחו באונו ואם יחתוך חתיכה גדולה יותר מדאי לא יכנס לאונו, ואם יחתוך חתיכה קטנה הרי זה יפול מאונו. וע"י המראי מקומות והצדדים בסוגיא שכתבנו בגליון לב הלכה שם), ומן הנכון שיחתכנו כלאחר יד וכגון מאחורי ידיו או ברגליו.

אם מתקנו על ידי שחותכו יש בו משום מתקן מנא ומכה בפטיש

ה. הקדמה. כתבנו בהקדמה שאסור לקרוע נייר בשבת, ולכן אסור להפריד בשבת נירות טישו אשר לא נחתכו כהוגן ועדיין מחוברים זה לזה, וכמו שכתבנו בגליון ע"ח בנידון מה שמצוי בכמה בתי מדרשים ששינו טישו המחוברים אחד לחברו כקצה

חיתוך נייר בשבת

א. הקדמה. כבר כתבנו בגליון הקודם פלוגת הפוסקים אם הקורע נייר חייב מהתורה משום קורע, לדעת השו"ע הרב (ס"י ש"מ סע' י"ז) אין בו משום קורע, כיון שאין איסור קורע אלא כשמפריד גופים רבים שנתחברו אבל בקורע נייר שזה גוף אחד אין בו משום קורע, [ויש שכתבו שבומנינו נעשה הנייר מגופים רבים יש בו משום קורע אף לדעת השו"ע הרב, וכל זה לענין לחייבו מן התורה, אבל מדרבנן אסור לקרוע גלילי נייר בשבת כל זמן שיש לו איזה תועלת מהקריעה [וכל זה אפילו אם יש לו תועלת רק מחלק אחד שקרע].

ב. חותכו במדה מסוימת, או מתקנו תיקון גמור. והנה כל זה בחותך הנייר בסתם, אבל אם חותכו במדה מסוימת יש בו משום 'מחתך' אף לדעת השו"ע הרב.

שכח להכין נייר טישו מערב שבת

ג. יש להכין מערב שבת חבילות טישו הכשרות למהדרין, אבל אם לא הכינו מערב שבת ונמצא בבית הכסא ואין לו טישו אחר להשתמש בהם רק יש לו סוג גלילי נייר שלא חתכום מערב שבת, משום כבוד הבריות מותר לקנח בנייר כזה, ומן הנכון

תשובה בהלכה

הדלף בשבת, ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו והוא שיהא הדלף ראוי לשתייה, ומבאר הזכור לאברהם (מבאר במש"ב שם ס"ק ל') שאין על המטר היורד שם מוקצה או נולד ויכול לשותו או לרחוץ ממנו, אפילו אם ראוי רק לשתיית הבהמה.

וכתבו הפוסקים דשלג וברד שירדו בשבת גם כן מותר לטלטלו ואין בו דין מוקצה (ע"י מק"ח לחו"י ס' ש"כ סע' י"א), והנה כל זה שמותר לטלטלו אמרינן רק כשראוי לשחק בו (ע"י מנחת שבת ס' פ' ס"ק ב"ז בשם הפמ"א, וכן הכריע בש"כ פט"ז סע' מ"ה).

אבל אין נכון לעשות כדורי שלג בשבת מחשש שירסקם ויש בזה איסור של דש, וכמו שכתב השולחן ערוך (ס' ש"כ סע' י"א) "צריך להזהר בחורף שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד, ואם יטול יזהר שלא ידחק בין ידיו שלא יהא מרסק" (וע"י מק"ח לחו"י שם שכתב "ויש למחות ביד בערים העושים כדורי שלג חורקין), וכן יש בו חשש של איסור בונה (עפ"י הרמב"ם פ"ז מהל' שבת ה"ז), וכל שכן שאסור לעשות כובות ושאר צורות מיוחדות על ידי השלג (ע"י שו"ת בא"מ ח"ז ס"י ל').

שהוא פחות משלושה טפחים, אם כן אין עליו לגמרי תורת פרי העץ (וע"י מש"ב ס"י ר"ג ס"ק א', ע"י ותן ברכה שם ס"ק א' בשם הגרש"א, וזאת הברכה לוח הברכות הע' קל"ז).

אמנם יש הסוברים שמברכים על פרי המוציות ברכת בורא פרי האדמה, דהרי טבע העץ של המוציות שמבנהו כעץ וענפיו דקים וקשוחים והוא נמוך מאוד וחי במשך שנים רבות (כעשר שנים ויותר) ומניב פירות רק כמה שנים אחר זריעתו, וכיון שיש לו כל תנאי עץ יש לברך עליו ברכת בורא פרי העץ (ע"י שו"ת ישא יוסף א"ח ח"ב סי' ב', וספר שערי הברכה פ"ב הע' מ"ט בשם הגר"מ קליין שליט"א שכן התברר לו ע"י אדם העוסק בגידול המוציות).

האם מותר לעשות כדורי שלג בשבת
תשובה: יש להימנע מלעשות כדורי שלג בשבת משום שני איסורים א. שדומה לאיסור בונה. ב. איסור דש, אבל מותר לטלטל השלג בשבת ואין בה משום מוקצה.

הנימוק: כתב בשולחן ערוך (ס"י ש"ח סע' ח) הכריע שמותר לטלטל ספל המלאה בגשמים שירדו בשבת, וזה לשונו 'מותר ליתן כלי תחת

איזה ברכה מברכים על המוציות

תשובה: לדעת הרבה פוסקים מברכים על המוציות ברכת בורא פרי האדמה, ויש אומרים שברכתה בורא פרי העץ.

הנימוק: כדי שיברכו על פרי ברכת 'בורא פרי העץ' צריך שיהיו בעץ שני תנאים, א. הפירות הגדלים בענפים המתפשטים מגזע העץ מברכים עליו ברכת בורא פרי העץ, אך הפירות הגדלים בגזע העץ עצמו אינם בכלל פירות העץ (ע"י שו"ע הרב סדר ברכת הנהגין פ"ז סע' ו'), ב. ענפי העץ מתקיימים משנה לשנה ואינם מתחלפים בכל מחזור גידול מברכים עליו ברכת 'בורא פרי העץ', אך אם אינם מתקיימים משנה לשנה מברכים על זה ברכת בורא פרי האדמה (ע"י שו"ע הרב שם, וחי"א כלל ב"א סע' ט, וערוך השולחן ס"י ר"ג סע' ג).

ועל פי זה שכתבנו בתנאי ב' כדי שיברכו עליה ברכת בורא פרי העץ, צריך שענפי העץ יתקיימו משנה לשנה ואינם מתחלפים בכל מחזור גידול, אם כן יברכו על המוציות ברכת בורא פרי העץ, אך יש שטענו שיברכו עליו ברכת בורא פרי האדמה כיון שגדלה על אילן

נזכר בליל שבת שעדיין לא הפריש חלה

מצוה אין לנו ללמוד משרצים שאין להאכיל לקטן, כיון דהכא איכא משום חינוך, וכמו שכתבו התוספות (שם).

יש לעיין בדברי מהר"ל דסק"ן שצריך ליתן החלה לקטן

אמנם בדברי המהר"ל דסק"ן יש לעיין בכמה אנפי האחד במה שסובר שצריך ליתן לקטן חלה אחד ויפריש משלו, דהרי לדעת המנחת חינוך (שם) הסובר דאפילו מופלא סמוך לאיש אינו יכול להפריש כי אם בתרומה שלו אבל בשל חבירו דבעינן שליחות דינו כקטן ואינו יכול להפריש, אם כן אינו יכול לשלוח לקטן להפריש בשבילו (עי' חנוך לנער פל"ז ס"ב ע"ב).

ועוד יש לעיין בזה כיון דיסוד ההיתר של לשלוח לקטן להפריש הוא משום מצוות חינוך, ואפשר דע"ף טפי לחנכו בהפרשה משלו דאז הוי מצוה המוטלת עליו מה שאין כן בשל חבירו אין המצוה מוטלת עליו (עי' חנוך לנער פל"ז ס"ב ע"ב).

וכן יש להקשות עוד על יסוד ההלכה של המהר"ל דסק"ן להתיר לקטן להפריש חלה בשבת דמשום מצוות חינוך מותר להפריש בידים איסור לקטן כמו דמוכח מהתוספות, דיש לומר שהתוספות מירי במקום דאי אפשר לחנכו באופן היתר ולכן מותר להפריש באופן האיסור, אבל כאן צריך כלל לחנכו במצוות והתוספות חלה (וכן כתב הגאון הנודע ביורה דעה בספרו ערוך פסחים סי', ולאו תוהר להקדיש על ידי מופלא סמוך לאיש כי אם לדעת הרשב"א אבל לשאר הראשונים לא התירו), [ואין להביא ראייה שמוותר לספות לקטן בידיים באיסור דרבנן ממה דאמרין בגמרא (ר"ה ל"ג ע"א) שהתירו לקטן לקטוע לקטנים בראש השנה שחל להיות בשבת משום חינוך מצוה אף על גב דאפשר לחנכו בזמן אחר (עי' טור סי' תקפ"ח, ורמ"א סי' תקצ"ז ע"א א), דיש לחלק דשאני שופר שמותר לחנך הקטן כיון דעשה דברים היא (עי' מג"א סי' תמ"ז ס"ק ב'), ולכן התירו משום חינוך מצוה ובהפרשת חלה אין לנו היתר זה (עי' יש לחלק דשאני שופר מצוות היום בשופר מן התורה ולכן יש לחנכו בתקיעת היום, מה שאין כן בהפרשת חלה שאינו תלוי ביום זה ומה שצריך למצה בלילה הראשונה אינו נוגע למצוה חינוך הפרישה, וע"ע מה שמתיר עוד בספר צ"ח הקודש בשם הישועות וע"ק)].

ישובים לפסוקו של מהר"ל דסק"ן

יש שכתבו שמה שפסק מהר"ל דסק"ן היה רק בשעת הדחק גדול כמו שמביא בספר צ"ח הקודש (שם) שהיה ערב פסח שחל להיות בשבת, ואפו ביום השישי והפרישו חלה מהעיסה שלא כתיקונה ונזכרו בשבת אחר חצות היום שצריכים לחזור ולהפריש חלה, והיה קשה מאוד להודיע לכל הקונים שאינו מועיל החלה שהופרש מערב שבת כיון שהיו מהם מחוץ לעיר, כי לא רצו לקחת מצוות אחרות כי רצו באלו המצוות דווקא מפני הדיורים, וגם לא רצו לקחת מצוות שאנפא על ידי אחרים ולכן רק בשעת הדחק גדול התירו ולא באופן אחר (עי' ספר מלא העומר להגיד יצחק שלמה ב"ר זצ"ל, הל' חלה ח"ב סי' שכו"ו ע"א א' ד"ה והנה ראיתו).

וכן המהר"ל דסק"ן בעצמו הורה כמה שנים אחרי זה לאחד שאל אותו שאלה כוז בשבת להפריש, ולא התיר לו להפריש על ידי קטן ועל כן צריך לומר כיון שלא היה אז שעת דחק גדול כזה לא התיר להפריש על ידי קטן (עי' ספר מלא העומר שם שכתב זה לשונו 'והנה נמצא נרשם אצלי' דבשנת תרמ"ח שכתב אחד להפריש חלה ושאל מעט"ר הגאון הנוכח שלישי"א ולא התיר לו באופן הנוכח, רק אמר לו שישתדל למצוא מצות מאחרים ולא דעתו הטעם).

ויש שכתבו שאף למהר"ל דסק"ן אין להפריש על ידי קטן מופלא סמוך לאיש, ומה שכמה שנים לפני הורה להפריש על ידי קטן מופלא סמוך לאיש, כיון שמדינת היה מקום להתיר גם בגדול וכמו דאמרין בקרבן (ל"ב ע"ב) 'ובי סבר ניתח ליה לחבר' דליעבד הוא איסורא קלינא ועביד עם הארץ איסורא רבה' ומתמירים מהו רק במקום שהיו פושעים (עי' תוס' שם ד"ה לא) וכאן הקונים לא פשעו מלהפריש (ומטעם זה היה מותר גם לגדול להפריש חלה רק על ידי קטן עדיף טפי דיש צדדים להקל משום חינוך מצוה, והנה דעות שבות הלית ביה מעשה).

אליבא דהלכתא

אם נזכר בליל שבת שעדיין לא הפריש מהחלה, לא נמצא בחוץ לארץ יבאלו וישאר חלה, אבל אם נמצא בארץ ישראל ושכח מלהפריש, יש ושנתנו ענת מהר"ל דסק"ן שיקנה חלה אחד לקטן מופלא סמוך לאיש (דהיינו קטן בן י"ב עד י"ג שנה וקטנה ב"א שנה עד י"ב) והוא יפריש מהחלה שלו לפטור כל החלות, ויש שכתבו שלא יעשה עצת מהר"ל דסק"ן אלא בשעת דחק גדול.

דברי השולחן ערוך בסוגיין

פסק בשולחן ערוך (סי' שכ"ג סעיף א') 'ואם רצה לאכול תחילה ואחר כך יפריש החלה בחוץ לארץ מותר מפני שאין עיקרה אלא מדבריהם, אבל חלת ארץ ישראל לא יאכל עד שיפריש', והיוצא מדברי המחבר אלו שאם שכח להפריש חלה בארץ ישראל שוב לא יאכל מחלה זו, כיון שהפרשת חלה בארץ ישראל חיובו מדין תורה היה שכתוים חיובו מדרבנן מכל מקום עיקרו מדין תורה.

דין חלת ארץ ישראל וחוץ לארץ

היוצא להלכה שבחלת חוץ לארץ יכול לאכול תחילה ואחר כך יפריש אבל בחלת ארץ ישראל לא יאכל עד שיפריש, ובשאר הימים מפריש ואחר כך אוכל, ובשאר ימים טובים כשאפה חלות (הפריש ישראל) בביתו בערב יום טוב ונזכר ביום טוב שעדיין לא יאכל ממנו חלה, יכול שוב ללוש עיסה כשיעור חלה ויפריש חלה מה על מה שלש בערב יום טוב כמו שנפסק בשולחן ערוך (סי' תק"ז ס"ג ע"ב) וע"ע במשני"ב שם סי' ק"כ דמיידי בצורך לעיסה החדש או שרצה לאכול פת חמה. ופשוט שבימי הפסח לא שייך עצה זו מחשש חמץ, אבל מה יעשה בשבת הרי אין להפריש חלה בשבת כיון שהוא כמתקן.

עצת האחרונים שקטן יפריש

ואחד מן האחרונים רצה לומר שאמרו לקטן מופלא סמוך לאיש (דהיינו קטן בן י"ב עד י"ג שנה, וקטנה ב"א שנה עד י"ב) להפריש החלה בשבת או ביום טוב, על פי דברי הרשב"א (ובמות קב"א ע"א ד"ה שמעת מינה) הסובר שדבר שיומו גורם לו איסורו מותר לספות לקטן בידיים באיסור דרבנן כשעושה לצרכו (כן ביאר הר"ן במבות מ"ה ע"ב ד"ה מתני' נכרי, וע"ע בביאור"ה סי' שמ"ג ד"ה מדברי סופרים), ולפי מה דתנן (תרומות פרק א' משנה ג') דמופלא סמוך לאיש הדיינו שבא לענות נדרים ותרומתו תרומה (והכי קיימא לן רמב"ם פרק ד' מהלכות תרומות הלכה ה') וגם יוכל להיות שליח לתרום אף שהוא קטן (עי' שו"ת נבתי"א ח"ז סי' כ"ח, בשם קונטרס עובר אורח המודפס בסוף ספר ארוחת חיים).

הא מהני לתרום על ידי קטן מכוח שליחות

ויש לדון במה שחידש שהקטן יכול להיות שליח להפריש, ממה שכתב המנחת חינוך (מצוה תק"א את א') דקטן מופלא סמוך לאיש אינו בדין שליחות ואינו יכול להפריש אלא תרומה שלו, או משלו על של חבירו, אבל משל חבירו על של חבירו דבעינן שליחות לא מהני, ואם כן לפי דברי המנחת חינוך לא מהני לשלוח לקטן שפריש כיון שאין כוחו הקטן להפריש על של חבירו (ובאמת במהר"ש גיטין סי' ע"א כתב דלמאן דאמר קטן שהגיע לענות נדרים תרומתו תרומה שייך בו גם דין שליחות, וכן משמע בקצות החושן סי' קפ"ח, דברבנן לכולי עלמא מופלא סמוך לאיש יטעו בדין שליחות, וכן מוכח בגמרא גיטין סי' ה' דמהני שליחות בקטן מופלא סמוך לאיש ועי' ריש"ש שו"ת זצ"ל, והי' וישע' שם).

פולגות הראשונים אי מותר לספות לקטן בידיים באיסור דרבנן

ועוד יש לומר שדין זה מעיקרא אינו, שהרי בחלקו הראשונים בדין זה אי מותר לספות לקטן בידיים באיסור דרבנן שלדעת הרשב"א (שם) והר"ן (במות מ"ה ע"ב ד"ה מתני' נכרי) מותר להאכיל לקטן בידיים באיסור דרבנן כשעושה לצרכו, אבל לדעת הרמב"ם (פ"ז מהל' מאכ"א הל' כ"א) אין להאכיל לקטן בידיים באיסור דרבנן אפילו שהקטן עושהו לצרכו בלבד, ונפסק בשולחן ערוך (סי' שמ"ג ע"א א') כדעת הרמב"ם (שם) שאין לספות לקטן בידיים באיסור דרבנן אפילו כשזה לצורך הקטן.

עצת מהר"ל דסק"ן שיפריש ע"י קטן משום חינוך

יש שכתבו עצה זו בשם מהר"ל דסק"ן שהורה הלכה, לאחד ששכח להפריש חלה בארץ ישראל ונזכר בשבת, שיקנה חלה אחד לקטן מופלא סמוך לאיש והוא יפריש חלה שלו לפטור כל המצוות (עי' שו"ת צ"ח הקודש סי' י"ט, ואף שאין מקנים בשבת מכל מקום התירו לצורך מצוה, ע"י משני"ב סי' ש"ז ס"ק ל"א), על פי מה שכתבו התוספות (פסחים פ"ד ד"ה שני לביה) דהיאכא דאיכא חינוך מצוה שרי להאכיל בידיים איסור לקטן, ומועיל הפרשתו כשיודע מה הוא עושה, וכיון שהוא עדיין קטן מותר לספות לו איסור דרבנן בידיים כשהוא גם לצרכו וכמו שהארב"כ לעיל (וכן שיש בזה משום חינוך

דכ"פ) מצוי בספרים חדשים שעדיין נשאר עליו הדבק, מותר לפתוח בשבת כיון שלא געשה לקיום וגעשה מאליו בלא מתכוון (עי' מג"א שם סי' ק"ח, משנ"ב שם סי' ק"ח).

וכל זה בדפים שהיו כבר מחותכים ונדבקו אחר כך, אבל דפי ספר חדש שלא נתחך מעולם אסור לחתכם בשבת (עי' משנ"ב שם דחזן מאיסור קורע יש בו גם משום מתקן הספר דאסור משום מתקן מנא, וכן יש בו משום איסור מחתך), ומכל מקום אם צד אחד של הספר פתוח ורוצה לעיין בספר ופותח ומפריד הדפים קצת זה מזה באופן שאינו פסיק רישא שיקרע הדף שפיר דמי (ואפילו אם יקרע לית לו בה כיון דאינו מתכוון לזה, ואינו פסיק רישא, ע"י קצתה"ש סי' קמ"ז ס"ק כ"ח).

ח. נדבקו במקום אותיות, ונכון להדגיש שאם דפי הספר נדבקו ביחד במקום אותיות או במקום העומד לכתובה, יש בו גם משום איסור מוחך (עי' משנ"ב שם).

האם מותר לקרוע חוט המחבר גרביים (זאקע"ן) או כפפות (הענטש"י"ך) חדשים

ט. כתבו הפוסקים שנכון לכתחילה להסיר בערב שבת החוט של פלסטיק המחובר לגרביים או כפפות חדשים (עי' שו"ת להורות נתן ח"א סי' ל"ז, כיון דחיבור זה לא געשה לקימא רק נעשה על מנת לנתק, וגם אין בחוט חיבור גמור, ויש להקל כמו שכתב הרמ"א סי' ש"ז ע"ב ג' דאין להתיר בפני עם הארץ).

ואם שכח לנתק החוט הפלסטיק מהגרביים או מהכפפות מערב שבת, מותר לחתוך החוט בשבת ואין בו משום קורע ולא משום מכה בפטיש, אבל אם מחוברים על ידי מדבקה (סטקט"ר) אין להפרידו בשבת (כיון שנעשה בבית חרשת ליותר מיום אחד, וכבר כתבנו בדיני קושר שיש להתמיר בזה שיש בו משום תופר ואם כן יש בו משום קורע).

ברכת מזל טוב
לידידנו הבחור החשוב הלן בעומקה של תורה, ומופלג בתורה ויראת שמים,
הבה"ח כמיר ישראל
מרדכי ציינווירט נ"ו
לרגל אירוסיו בשעתומ"צ
ויה"ר שינבא בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה
המאחלים
חבריך בישיבה גבוהה
'תורת אש' בעיה"ק ירושלים

05311_05646 יאנואר 2017

בירורי הלכה בחו"מ, ופסקי הלכה מתוך שיעורי הרה"ג רבי שלום געשטענער שליט"א רב ומו"צ בעיה"ק ירושתו ומח"ס דעת שלום

הלכה למעשה

עשפט כהלכה

היה לו להתבונן בדרכים כיון דאין בנ"א כן, וע"כ הוי לי' אונס גמור, אמנם הא דמבואר בסיומן שעז דנתקל חייב לא מיירי כשנכשל באיזה כלי וכדו' רק נכשל מעצמו וע"כ חייב, דאדם מועד לעולם.

ויש לעיין בשעת הגשמים, אי מיקרי נתקל מעצמו וחייב או דמיקרי נתקל מחמת חפץ המונח על הארץ דפטור, ונראה תלוי לפי המציאות דאם היה גשום ולא היה מכשול מיוחד מחמת הגשם, אין זה נתקל מחמת חפץ, דהא כל הטעם הוא דאין דרך בנ"א להתבונן בדרכים, ובשעת הגשמים אכן הדרך להתבונן, אכן אם היה מכשול על הארץ כתוצאה מהגשמים יותר מהרגילות, פטור.

ולסיכום הדינים היוצאים מהשו"ע והפוסקים הוא, דבסימן שע"ח ס"א דנתקל מעצמו חייב, ובסימן תיב ס"א דנתקל ע"י מכשול דהיינו הכלי שהיה מונח באמצע רה"ד פטור, ובסימן תיב ס"ד נתקל ונפל הכלי מידי הוויק אחרים על שבירתו פטור, אף שנכשל ונתקל מעצמו, כיון דהוויק רק מכילוי ולא היה עליו רק דין שומר וכמבואר במחנה אפרים כדלעיל.

והנה ראיתי בשו"ת משיב הלכה חו"מ סימן רלו שכתב דאפשר דהא דפסק בשו"ע סימן שעז דנתקל חייב, היינו רק לדעת המחבר דס"ל דאדם חייב אפי' באונס גמור, אך לדעת הרמ"א שם שכתב דאף אדם המזיק פטור באונס גמור (והיינו כשלא נתכוין כלל לדבר זה, ועיין בשו"ת להורות נתן חט"ו סימן קס"ב מה שביאר בהו), א"כ אף בנתקל פטור דהוי אונס גמור, ולענ"ד ע"פ מה שהבאנו לעיל מהתוס' כו: ד"ה ושמואל, דנתקל הוי אונס גמור היינו רק באופן שנתקל ע"י שנכשל בכלי המונח על הארץ, אמנם אם נתקל סתם לא הוי אונס גמור, ולפי מה שביארנו דבסימן שעז מיירי בנתקל סתם בלי שום מכשול א"כ לא הוי אונס גמור, וע"כ דלכ"ע חייב, וראיה לזה מהא דאף שכתב הרמ"א דאונס גמור פטור, מ"מ לא כתב כלום על הא דנתקל חייב וע"כ כמו שכתבנו.

ולמעשה.

אם נתקל בדרך הילוכו ברכב חונה ושבר חלק מהרכב חייב לשלם.

אם החליק בדרך הילוכו ללא סיבה ועי"ז הזיק, חייב.

אם החליק כתוצאה מהגשמים ועי"ז הזיק את הרכב, תלוי אם היה גשמים עלהארץ בגדר הרגילות דחייב, אמנם אם היה יותר מהרגילות אפשר דפטור והכל לפי ראות עיני הדיין.

אם נפל המטרי' מידי ובוה ניזוק הרכב, פטור.

ויש לשאול לדיין לפי ענין המציאות.

שאלה. עבר בשעות הלילה ליד רכב, ומחמת שירד אז גשמים חזקים, החליק וניזוק הרכב מהמטריה שהחזיק בידי, האם חייב לשלם את הנוק לבעל הרכב?

ונדון בזה בכמה אופנים וכדלהלן.

א. מחמת אי שימת לב נתקל ברכב חונה, ונשבר חלק מהרכב.

ב. כתוצאה מגשמים החליק ונתקל ברכב, וכתוצאה מכך נשבר חלק מהרכב.

ג. החליק ללא סיבה מיוחדת, וכתוצאה מכך אירע כהנ"ל.

ד. כנ"ל וניזוק מהמטריה שנפל מידי.

תשובה. איתא בשו"ע סימן שעז ס"א, אסור להזיק ממון חבירו ואם הזיקו אע"פ שאינו נהנה, חייב לשלם נוק שלם בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס, כיצד נפל מהגג ושבר את הכלי, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב נוק שלם, וכתב הרמ"א ד"א דבאונס גמור פטור.

ומבואר בדברי המחבר דאדם הנתקל בדרך הילוכו, וכתוצאה מכך נפל על חפץ חבירו ושברו, חייב עליה. וא"כ בנדון שלפנינו אם הזיק ע"י שנתקל וכ"ש אי הזיק מכתוצאה מאי שימת לב, חייב לשלם נוק שלם.

אכן יש לעיין דהנה כתב בשו"ע סימן תיב סעיף א, המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בו ושברו פטור. ובסעיף ד כתב בשו"ע, מי שהיה טעון כד ונתקל ונשבר הכד והזיק לאחרים בשעת נפילה, פטור, דנתקל לאו פושע הוא. ומבואר בזה דהנתקל הרה"ר והזיק ע"י נפילתו הוי אונס ופטור. ולכאורה סותר הוא דברי השו"ע שהבאנו לעיל בסימן שעז דמשמע דנתקל בכל ענין חייב, ובסימן תיב משמע דנתקל הוי כאונס ופטור.

ובמחנה אפרים ה' שומרים סימן טל הקשה עוד, דהכא בסימן שעז משמע דנתקל חייב, ובסימן שיב מבואר דפועל המעביר חביות ונתקל ושברו פטור, והוא כעין מה שהבאנו מדברי המחבר בסימן תיב דמשמע דנתקל פטור.

ותירץ דהא דאדם המזיק חייב אפי' באונס כנתקל היינו דוקא כמשמזיק בגופו כגון שנפל על הכלי ונשבר או בכוחו, אבל היאכ דנפל הכלי מידי ונשבר ין זה אדם המזיק ולא מתחייב אלא כשהוא ש"ח עכ"ל עיי"ש. והסבר דבריו נראה דהנה אדם מועד לעולם בין עז ובין ישן כמבואר בשו"ע דיש בכוח האדם להיזהר שלא יזיק, וע"כ אף שנתקל באונס עדיין חייב, דהא הא גופי' שנתקל יש עליו טענה שהיה לו להיזהר שלא להיתקל, אך כשנפל הכלי מידי מכת שנתקל, אין הטענה עליו מעצם זה שנתקל אלא מדין שומר שלא שמר על הכלי, וכיון שבעצם שמר על הכלי ולא מצינו דיני שמירה שיתחייב אדם אפי' באונסין משום טענה דאדם מועד לעולם.

והנה מכח זה אפשר לחלק לענינו, דבסימן שעז דמיירי שנתקל הוא עצמו ונפל על כלי ושברו חייב, דאדם מועד לעולם על נזקיו שעשה, אך כשהחזיק כלי ונפל מידי ומכח שברי הכלי הזיק אחרים, פטור, כיון שלקח הכלי כדרך העולם, ומה שנשבר מחמת שנאנס בשמירה על הכלי שהחזיק מידי, וא"כ הוי אונס על השמירה ואינו חייב על הזיקו.

אמנם כל זה אינו מיישב עדיין הא דבסימן תיב ס"א דשם מבואר דאף שהוא עצמו נפל על הכלי ושברו פטור, ובוה הזיק בגופו ע"י שנתקל, ומוכח דגם בכה"ג הוי הנתקל אונס ופטור, ואמאי בסימן שעז ס"א מבואר דנתקל חייב.

אכן המעיין בשורש הדין בהא נתקל חייב, דמקורו הוא מהרמב"ם ה' חובל ומוזיק פ"ו ה"א, יראה דהוא כתב דין דנתקל חייב ע"פ המבואר בגמ' כו. דנפל מהגג ושבר כלי חייב, וע"ז הוסיף הרמב"ם דה"ה נתקל חייב. אכן הא דמבואר בסימן תיב דנתקל פטור פלוגתא דר"מ ור"י בגמ' כח. אי נתקל פושע או אונס ופטור, והלכתא דנתקל אונס הוא ופטור. וע"כ דנתקל דמבואר בסימן שעז דחייב יגיד עליו רעו בהא בנפל מראש הגג אפי' ברוח שאינו מצויה דג"כ חייב דלאו אונס גמור הוא דלא היה לו לעלות לשם, וא"כ גם נתקל דהתם לאו אונס גמור הוא, וע"כ חייב, משא"כ הא דמבואר דבסימן תיב דנתקל פטור היינו דאונס גמור הוא, וכן מבואר בי"ם של שלמה פ"ג ס"ג דנפל ברוח שאינו מצוי' הוי כאבידה ונתקל הוי כגניבה דהוי יותר אונס, וע"כ דנתקל שדימו אותו הפוסקים לאה דנפל ברוח שאינו מצוי' היינו דהוי כאבידה דקצת קרוב לפשיעה.

והנפק"מ ביניהם נלענ"ד, דהנה מבואר בגמ' כו: דאין דרך בנ"א להתבונן בדרכים וע"כ פטור בנתקל עיי"ש, והוקשו בתוס' ממ"ד דנתקל פושע וחייב, והא אין דרך בנ"א להתבונן בדרכים, ותירצו, דהא דנתקל חייב היינו כשנתקל בלא שום מכשול, אך כשנתקל מחמת מכשול פטור דאין דרך בנ"א להתבונן בדרכים. ולענינו נראה דהא דמבואר בסימן תיב ס"א דנפל הכלי ושברו דפטור, מיירי כשנפל מכח שנכשל בכלי המונח ברה"ר, וע"כ פטור דלא

אלון בכות

בצער רב וביגון קודר משתתפים אנו באבל הכבד על פטירת אמה של מלכות בת קדושים
הצנוה"ח אשר חינכה את צאצאיה לתורה ויראת שמים בדרך המסורה
פיה פתחה בחכמה לעמוד בתפילה ובתחנונים לפני ה' בכל עת
אשת חיל אשר עמדה במסירות לימין בעלה הגדול מרן רבינו בעל הלהורות נתן זצוק"ל
בהרצת תורה לאלפי תלמידים ולהשיב לשואלים דבר ה',
כפה פרשה לכל עני ואביון אשר באו להשיב נפשם בצל האילן הגדול

הרבנית הצדקנית

מרת **עטיל געשטטנער** ע"ה

בת הגה"ק רבי מאיר חיים אונגאר זצוק"ל
אבדק"ק לאקנבאך ובעמח"ס שו"ת מאור החיים ומאור התורה

אשת חבר כ"ק מרן רבינו הגאון הקדוש
שר התורה ועמוד ההוראה
בעל להורות נתן זצוקללה"ה

ומשגרים אנו כוס תנחומין אל מורה דרכנו מאיר נתיבותינו
כ"ק מרן רבינו הגאון הגדול גאב"ד קרית אגודת ישראל שליט"א
ואחיו הרהגוה"צ שליט"א
וכל המשפחה הרוממה שיחי'
המקום ינחם אתכם מהאבל הכבד
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד אכי"ר
המערכת

כ"ק מרן רבינו הגאב"ד שליט"א
יישב שבעה בביתו ברח' רשב"ם 16 בני ברק

שיעורי הלכה

הרה"ג רבי מנחם מענדיל גייג שליט"א

שנאמרו בבורג חסדי ישעיה אשרוד

פרשת משפטים תשפ"ה

עניני ד' פרשיות

חיוב מחצית השקל וקריאת פרשת שקלים בחודש אדר

שקלים דמה בכך שהוא אינו בר חיובא הרי כל הקריאה הוא רק כהכרזה בעלמא ומה איכפת ליה שהקטן מכריז על השקלים, משא"כ בזה"ז שהקריאה הוא כדי לקיים ונשלמה פרים שפתינו א"כ הקריאה עצמה הוא המצוה, וא"כ צריכים לשמוע הקריאה מבר חיובא כבקריאת התורה לכן קטן אינו יכול לקרוא פרשת שקלים ולהוציא אחרים יד"ח עתנו"ד הבנין שלמה.

מאיזה גיל חייבים במחצית השקל

ד. ובהשקפה ראשונה נפלאתי האיך אפשר לפרש שטעם הקריאה בזה"ז משום ונשלמה פרים שפתינו, דהרי כתב הרמ"א בס' תרצ"ד ס"א לענין מחצית השקל "ואין חייב לתנו רק מי שהוא מבן עשרים ולמעלה". וכתב ע"ז המג"א וז"ל "זהו לדעת הר"ע ברטנורא (שקלים פ"א מ"ג) אבל התוס' יו"ט שם כתב שהפוסקים חולקים וכו', דבן י"ג חייב" עכ"ל, וכ"כ החינוך מצוה ק"ה, ומעתה קשה האיך תיקנו שכבר מבן י"ג והלאה כבר מחוייב בקריאת פרשת שקלים בזה"ז משום ונשלמה פרים שפתינו, כדי להשלים המצוה שקיים בזמן הבית, הלא גם בזמן הבית היה פטור ממחצית השקל עד שנעשה בן עשרים, וא"כ מאיזה סיבה נחייב קריאת פרשת שקלים בזה"ז למי שעדיין לא נעשה בן עשרים וצ"ע.

ה. ונראה לבאר דה"נשלמה פרים שפתינו" בזה"ז ע"י הקריאה אינו בכדי להשלים מצות מחצית השקל שהיו חייבים להביא בזמן הבית, אלא הכוונה להשלים הכפרה שהיינו מרויחים ע"י המצוה בזמן הבית, דהרי ע"י מחצית השקל וקרבנות ציבור שהיו מקריבים בכסף של המחצית השקל היו מתכפרים, ולכן בזה"ז תיקנו לומר פרשת שקלים בזמן שהיו נותנים מחצית השקל בחודש אדר כדי שע"ז נזכה לכפרה גם בזה"ז, ולפ"ז נוכל להוסיף שבזמן הבית שהיה מקריבים קרבנות ציבור היו מתכפרים ע"י הקרבנות ציבור, גם מי שהתורה פטרה אותם ליטול חלק במחצית השקל שמזה קנו קרבנות ציבור כגון מי שפחות מבן כ' שנה, אבל בזה"ז דליכא קרבנות צבור תיקנו לחייב בקריאת פרשת שקלים מבן י"ג והלאה כדי שע"ז ייחשב כאילו נתן מחצית השקל וע"ז יזכה לכפרה אף בזה"ז, אלא שבני החו"ב כמו מרדכי ברוך נ"ו העירני מדברי הרבנו בחיי והזקוני בפ' כי תשא "דלכן עד בן כ' שנה פטור ממחצית השקל, לפי שאין ב"ד של מעלה מענישים בפחות משל עשרים ואין צריכים להביא כפרה" עכ"ל. ולפ"ז אין לומר שהם חייבים לקרות פרשת שקלים כדי שיהיה להם כפרה וצ"ע.

למה נשים פטורות ממחצית השקל

א. הנה נחלקו בטעם דנשים פטורות ממחצית השקל דהרא"ש בפירושו המשנה במס' שקלים בפ"א כתב הטעם

טעם הקריאה בזמן הזה

א. כתב המחבר בסימן תרפ"ה ס"א "ראש חדש אדר הסמוך לניסן קורין פרשת שקלים עד ועשית כיוור נחשת". וכתב המ"ב בסק"ב "קורין פרשת שקלים דאמר קרא זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה והאי לחדשי יתיר הוא אלא אמרה תורה יש לך חדש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן דאמרינן בגמרא בגזירה שווה שחדש זה הוא חודש ניסן וכיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה לכך מקדימים ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו, שיביאו שקליהם בר"ח ניסן, ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים". עכ"ד המ"ב, הנה מה שביאר המ"ב בטעם קריאת פרשת שקלים בזה"ז הם מדברי הלבוש כאן, אולם מדברי החינוך למדנו שהוא לזכר בעלמא, וז"ל החינוך (מצוה ק"ה) בא"ד "ועכשיו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרות בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא עד ולקחת את כסף הכפורים בשבת שהוא לפני ר"ח אדר לעולם".

האם קטן חייב בקריאת הפרשה

ב. בשו"ת בנין שלמה (הל' שקלים סי' נ"ד) כתב לחדש דגם בזמן הבית היו קורין פרשת שקלים, והיו עושין הכרזה ע"י ב"ד וקריאת פרשת שקלים, ואת ההכרזה היו עושין בשביל קטנים שרק בר"ח ניסן נעשו גדולים דעכשיו פטורים לשמוע קריאת התורה ולא ישמעו פרשת שקלים ולכן צריך הכרזה ובהכרזה לחוד נמי לא סגי, דשמא איכא אינשי דלא שמעו ההכרזה ולכן צריך קריאה דבשבת הכל באין לבית הכנסת וכולם שומעים הקריאה, אולם מה שקורין גם בזה"ז הוא משום ונשלמה פרים שפתינו בדאמירה חשובה כהבאה.

ג. והוסיף הבנין שלמה שישנו ב' נפק"מ לדינא בין קריאת פרשת שקלים בזמן הבית לקריאה בזמן הזה.

א) קטן שנעשה בר מצוה בר"ח ניסן דבזמן הזה, מכיון שהקריאה היא מטעם ונשלמה פרים שפתינו פשוט דאפילו קטן חייב בקריאה באופן שיעשה גדול בר"ח ניסן, כדי להשלים ע"י הקריאה את מצות הבאת השקלים והקרבנות שחל עליו מר"ח ניסן כשנעשה גדול, אבל בזמן הבית היו פטורים מקריאת הפרשה מכיון שאז סיבת הקריאה היתה בתורת הכרזה על הבאת השקלים, וקטנים היו יוצאים בהכרזה.

ב) ועוד נפק"מ לענין קטן שממשיך בקטנותו גם בר"ח ניסן, דפשוט דבזמן הבית מכיון שכל הקריאה היתה בתורת הכרזה בעלמא גם קטן יכול לעלות ולקרוא בתורה פרשת

משום דכתיב ונתנו איש כופר נפשו איש ולא אשה, וכ"כ עוד ממפרשי המשניות ובקרית ספר להמב"ט כתב דהא דצריך הפסוק לפטור נשים דהווא אמינא דחייבות אע"פ שהוא מצוה שהזמן גרמא, דהרי כתוב בשקלים "ונתן איש כפר נפשו" וגם נשים בעי כפרה, אמנם המאירי שם כתב הטעם משום דהווא מצוה שהזמן גמורא, ומצאתי בספר אבני שוהם להגר"י שלא מובין שליט"א מאנטוורפן שיש שכתבו דלכן מצות נתינת מחצית השקל נחשבת למצות עשה שהזמן גרמא אע"פ שאפשר להפריש השקלים מתחילת השנה או אפילו להביאה לגזבר מתחילת השנה שישמרנה עד שיגיע הזמן ואז יתננה בלשכה, משום שאין מפרשיין המחצית השקל בלילה הוא ע"פ המבואר בערכין י"א דמה כפרה ביום אף שירה ביום, והכי נמי בשקלים דכתיב בהו כסף הכפורים מה כפרה ביום כן הפרשת מחצית השקל ביום, ברם בספר שלמי שמחה (סי' טו) כתב דאין לדמותו לדברי הגמ' בערכין לענין כפרה שהוא ביום דנימא דמשום כך אין מביאין מחצית השקל בלילה, דהפסוק לכפר על נפשתיכם עולה על הקרבנות ציבור הבאים מהשקלים ולא על מעשה נתינת השקלים, ומוכיח כן מדברי התוספתא פ"א דשקלים "משכנו את ישראל על שקליהן כדי שיהיו קרבנות ציבור קריבין מהן מפני שקרבנות ציבור מרצין ומכפרין" ועיין רמב"ן (ריש פ"י תשא) דשקלים הם משום כפרת הקרבנות, וא"כ אפשר דמחצית השקל מפרשיין גם בלילה וא"כ זה לא נוכל לומר דמשום כך הוי כמ"ע שהזמ"ג, עיי"ש מה שהרחיב בזה.

ב. ונראה שבחקירה זו נוכל לבאר מה שדנו האחרונים האם גם עניי ישראל חייב למכור כסותו כדי לתת מחצית השקל, דהרמב"ם (הל' שקלים פ"א ה"א) כתב: מצות עשה מה"ת ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" ובושקל הקודש (להגר"ח קנייבסקי סעיף א') כתב דאין הכרח מהפסוק דיש לומר דמי שיש לו לא יתן פחות מכך, אבל מי שאין לו פטור לגמרי, והקשה הכלי חמדה (פ' פקודי) הא אמרינן חשב אדם לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וכתב לתרץ דכאן לא שייך לומר כאן דצריך דוקא לקיים המצוה בפועל כדי שיהיה לו חלק בקרבנות ציבור וממילא חייב למכור כסותו, ובאבני שוהם מביא שהקשו ע"ז למה לא נימא דכיון שהוא אנוס מעלה עליו הכתוב כאילו נטל חלק בקרבנות ציבור.

ג. ונראה דהרמב"ם למד שתכלית מצות מחצית השקל שעי"ז יוכלו להביא הקרבנות ציבור, וא"כ צריך כל אחד להתאמץ לתת מחצית השקל כדי שנוכל להוציא לפועל את התכלית של הבאת קרבנות ציבור, וממילא לא נסמוך בזה על זה שנחשב כאילו נתן השקלים וכאילו נטל חלק מקרבנות ציבור, ובעוד אופן נראה ליישב דמכיון שמחצית השקל היא לכפרה, כל אשר לו יתן לכפרת נפשו לכן שואל ומוכר כסותו לזכות לכפרה ע"י נתינת המחצית השקל. ומצאתי בפמ"ג סי' תרצ"ד שנסתפק האם בזה"ז שהוא רק לזכר גם עני המתפרנס מהצדקה חייב במחצית השקל, ולאוראה י"ל דבזה"ז נוכל לסמוך ע"ז דחשב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

האם עני חייב במחצית השקל בזמן חבית וכו'?

ב. ונראה שבחקירה זו נוכל לבאר מה שביאר דלכן הווא אמינא שנשים חייבות במחצית השקל אע"פ שהן פטורות ממ"ע שהזמן גרמא משום דכתיב ונתנו איש כפר נפשו וגם הן צריכות כפרה עכ"ל, הנה בדעת המב"ט נראה לפרש שלמד שנתנית המחצית השקל גופא גורם הכפרה, ולכן הווא אמינא דלכן נשים גם חייבות בזה, וע"ז בא הפסוק לפטרם מנתינת המחצית השקל ואעפ"כ יזכו לכפרה, אבל בדעת הסוברים שהם פטורות משום שהוא מצוה שהזמן גמורא, י"ל דלמדו שהכפרה הוא ע"י הקרבנות ציבור וממילא יתכפרו ע"י קרבנות ציבור. וכמש"כ בשו"ת עמודי אור (סי' ז) דלהוכיח שנשים מתכפרין בקרבנות ציבור אע"פ שאינן נוטלות חלק בהן ולכן יתכן שחייבות בתפילת מוסף דלא כמש"כ ובשו"ת רעק"א (סי' ט) בשם בשמים ראש.

בגדר חיוב מחצית השקל בזמן חבית

א. בספר אבני שוהם סי' כ"ה מביא מה שנסתפקו האחרונים והרחיב מזה בשלמי שמחה, האם מצות מחצית השקל הוא לצורך קרבנות ציבור דכיון שמוטל חוב על כל איש מישראל להביא קרבנות ציבור, ולכן צריך כל אחד להביא שקלים שיוכלו לקנות מהם הקרבנות, או שהוא מצוה בפני עצמה, וגם אם אין צורך בשקלים לקנות קרבנות כגון שיש די כסף בלשכה ג"כ צריך להביא שקלים, ומבאר שם דלפ"ז יש לבאר המחלוקת האם החיוב להביא מחצית השקל הוא מבין י"ג או רק מבין כ', דאם נאמר שמהות חיוב מחצית השקל היא כדי שיוכלו לקנות מזה קרבנות מסתבר דכמו שמבין י"ג והלאה כל איש מישראל

ניתן לקבל את הגליון במייל: s963096@gmail.com

הגליון י"ג ע"י כולל הכנה לשבת 'חסדי ישעיה' אשדוד

ע"י שומעי לקחו של ראש הכולל מורינו הרב"ג רבי מנחם מענדל' גייגר שליט"א בעמב"ח תורה ושבת

להשרות ותגובות והנצחות פלא' 0533107868 או באמייל s963096@gmail.com

• א הכנה צו שבת קודש מיט לימוד התורה •

הדרשני והדרדק

ענין הפרשה באמצעות שיטתו
השיטתית של המשפיע רמב"ה
רבי חיים ליברמן שליט"א

עניני פרשת השבוע

יראת ה' אמיתי הוא נזהר ונשמר ובורח כמטחוי קשת מכל איסור וחשש איסור שבתורה, נמצא שכל הענין שאמדו ישראל נעשה ונשמע היה בכדי להחדיר בלבם את ענין אהבת ה' ויראת ה', וכמו שכ' בסוף פ' יתרו 'בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו', וזהו הקשר של הכריתת ברית שכרת הקב"ה עם ישראל שיתדבקו בה' ויקיימו את התו"מ עם פנימיות הלב של אהבה ויראה דייקא ושיהיו מושרשים בנשמתם האהבה והיראה וכל המידות שקשורים בלב, וכל שכלו יהיה מונח בגדלות ה' וכו', כי פנימיות הנשמה מקשר את היהודי להקב"ה בקשר אמיתי, דהעיקר הוא החיבור הפנימי וזהו עצם הנשמה וכמ"ש בספה"ק כי עצם הנשמה הוא ענין התלוי בלב ונקראה 'רעותא דלבא' ענין הנקודה הפנימית של הנשמה, וזה היה רצונו ית"ש בנתינתו התורה לעמו ישראל.

וידוע מ"ש בגמרא (שבת פח.) 'בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכאן' מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וביארו בספה"ק שהכתרים הללו היו ענין של מלוכה ושלטון, והקב"ה נתן כח של מלוכה ושלטה לכל יהודי שמקיים התו"מ, כדי להשתלט על כח הרע, כיצה"ר וכל מיני מניעות ועיכובים ונסיונות שיש בעולם ומפני המלעיגים עליו בעבודת השי"ת ונתן לנו שני כתרים על מצוות עשה ועל מצוות ל"ת.

וכ' באבן עזרא פ' נשא בפרשה של נזיר, למה נקרא הנזיר בלשון "נזר" כמו כתר לראש, כי מי שמזיר את עצמו מן היין הוא מזיר א"ע מתענוגי העוה"ז, והאומות העולם חושבים שמי שהוא חפשי מן המצוות ואינו משועבד לתורה הוא בן חורין ומי שקשור בתו"מ כבול הוא באזיקים אבל האמת הוא ההיפך כי האומות העולם עבדים הם כי אינם יכולים לכבוש את יצרם וכבולים ומשועבדים תחת יצרם והמלך והבן חורין האמיתי הוא מי ששומר תו"מ שולט על עצמו כמלך, וכמ"ש בגמ' 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה' דע"י לימוד התוה"ק הוא יודע איך להתנהג כפי רצון ה' ושולט ע"ע ולא נסחף לכל מיני יצרים ונסיונות, והכתרים הללו נתן הקב"ה לעם ישראל א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע כדי לשלוט ולהתגבר עם כח הכתרים האלו על יצרו לקיים את רמ"ח מצוות עשה ושם"ה ל"ת כדת של תורה.

ידוע לנו שמצוות התורה נחלקים לשנים, יש הנקראים 'חוקים' ויש הנקראים 'משפטים' וההבדל ביניהם הוא ש'חוקים' הם מצוות בלי טעם, בשביל שכך ציוה הבו"ת, ו'משפטים' הם הדינים והמצוות שהשכל מחייבם ויש בהם טעמים ונימוקים, והקשר בספה"ק דלכאורה אחרי שעם ישראל ראו את כל הגילויים העצומים האלו של מעמד הר סיני וכמ"ש בפ' ואתחנן 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו' וכו' וברש"י שם 'כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד' וכמשארז"ל (תקו"ז כב) 'מסתכלים כלפי מזרח שמעו אנכי כלפי מערב שמעו אנכי וכו', וא"כ אחרי כל הגילויים האלה למה לא נצטוונו מיד עם אלו המצוות שהם בגדר חוקה בלי טעם. ותירצו כי הרי כל ענין התורה והמצוות שנתן הקב"ה לעם ישראל היה בכדי שיתקברו להקב"ה ויקיימו את רצון ה' בכל לבבם ולכן בפרשת משפטים שהיה תיכף אחרי קבלת התורה נצטוונו במצוות אלו שיש בהם טעם בכדי להורות לנו שאף שאנו צריכין לדעת ללמוד ולהבין את מצוות התורה וטעמיה ונימוקיה על בורים, אעפ"כ כשמגיע לעצם קיום התורה והמצוות צריך לקיימם באופן של חוק בלי טעם כי כך ציוה הבורא ית"ש.

והנה בסוף הפרשה כתיב ויקח משה וכו' ויקח ספר הברית וכו' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וכו' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה. דענין כריתת ברית הוא כמו שני אוהבים שכורתים ברית ביניהם שאהבתם לא תיתבטל לעולם, ולכן כרת הקב"ה את הברית עם עמו ישראל שיקיימו את התורה והמצוות ושיתדבקו אתו ע"י התורה והמצוות, שאף בזמני הגלות לא יתנתק ברית האהבה בין הקב"ה לעמו ישראל.

ועל ענין נעשה ונשמע שאמדו ישראל כ' המהרש"א כי 'נעשה' עולה על רמ"ח מצוות עשה, ו'נשמע' על שם"ה מצוות ל"ת, והרי ידוע שהשורש של כל מצוות עשה הוא אהבת ה' והשורש של כל מצוות ל"ת הוא יראת ה', כי אם האדם יש לו אהבת ה' אמיתי הוא רץ ומשתוקק לקיים את התו"מ וזה מביא אותו לקיימם ככל הלכותיה ודיקדוקיה וגם בחיות ובהתלהבות ובחשק גדול, ואם ח"ו אין לו אהבת ה' הוא מזלזל במצוות ומקיימה רק כדי לצאת יד"ח, וכן מי שיש לו

מישמיהי לב

בירורי הלכה בענינים אקטואליים
ע"מ לעורר לב המעיין

הלכתא רבתא לשבתא

מגירה שיצאה עם היא מוקצה

מגירה שיצאה בשבת מארונות מטבח האם מותר להחזירה ואם היא מוקצה.

דלתות הכלים והבית

א. כתוב בשו"ע (ש"ח ס"ח) כל הכלים שנטלים בשבת הדלתות שלהם שנתפרקו ג"כ נטלים בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת. והטעם שהדלתות מותרים כיון שעומדים להתחבר עם הכלי ממילא יש להם שם כלי אפי' בשעה שנתפרקו. וע"כ מותר לטלטלם אפי' מחמה לצל ואפילו כשאינן ראויים למלאכה אחרת כלל, אמנם כל זה בדלתות הכלים אבל בדלתות הבית או החלונות אע"פ שראויים לאיזה תשמיש וככלי חשובים כיון שלא הוכנו לטלטול אסורים בטלטול כ"כ הרמב"ם (שבת פכ"ה ה"ו) כיון שעומדים להתחבר אל הבית ולכן אסור בין נתפרקו בחול

בין נתפרקו בשבת. וכל זה הובא בשו"ע הרב (סעיף ל"ה) ובמשנ"ב (ס"ק ל"ה).

ארונות והמגירות שבהם

ב. ומגירה כיון שמחוברת לארונות אין להם דין כלי וכמבואר בס"י שו"ד ס"א ברמ"א שחבית שאינה מחזקת ארבעים סאה יש לה דין כלי אבל אם היא מחזקת ארבעים סאה יש לה דין קרקע, וארבעים סאה היינו אמה על אמה בגובה שלש אמות, ומגירות כיון שמחוברות לארונות הינם חלק מהארון, והארון מחזיק ארבעים סאה, ועוד שהארון חלק מהקרקע שמחובר אליו והמגירה חלק מהארון וא"כ אין להחזירם בשבת וגם מסתבר שהינם מוקצה ואסור לטלטלם. אמנם בטעם הראשון יש לדון שאפשר רק לגבי בנין ארבעים סאה בנין אבל לענין טלטול לא הוי מוקצה, כדמשמע ש"ח ס"ב שכ"י גדול לא מוקצה מחמת גדלו.

מחלוקת רש"י והרמב"ם

ג. ובבה"ל (ש"ח ד"ה אין נטלים) הביא מחלוקת רש"י והרמב"ם באופן שהדלת שנתפרקה הינה כלי ואפשר להשתמש עמה האם הוי מוקצה, שרש"י פירש שדלתות הכלים אפשר להשתמש ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן שאינן כלי ומשמע שאילו לדלתות (הבית) היה שם כלי היה מותר לטלטל, אבל לדעת הרמב"ם שהטעם שעומדים להתחבר אפילו אם יש להם שם כלי אסורים בטלטול, ולדעת רש"י יש לעיין בזה דאפשר שלמגירה יש שם כלי וממילא מותרת בטלטול. אך גם זה צ"ע דאולי אינה כלי בפנ"ע רק שמחוברת לארון. ועכ"פ לדעת הרמב"ם שפסקינן כותיה כיון שעומדת להתחבר הוי מוקצה.

המורם מהאמור

ד. המגירה שיצאה מהמסילה אסורה בטלטול אסור להחזירה מחמת איסור בונה וכיון שעומדת להתחבר הינה מוקצה ואסורה בטלטול שדומה לדלתות הבית שנתפרקו אסורים בטלטול.

הרותא רשמיערותא

קטו שהזיק

ח"א סי' ע' שהמעמיד קטן על השולחן ושיבר כלים חייב משום מעמיד כיון שברי היוקא. ובפתי חושן (נזיקין פ"ה הערה פ"ז) כתב שאינו חייב אלא בהעמידו על השולחן אבל אם עלה מעצמו אע"פ שהביא הקטן לבית חברו אין דינו כמעמיד, ואינו אלא גרמא.

בגיל שנתיים שלש

ד. ובנידון דידן שהילדים היו בני גיל שלש ושלוש, יש להסתפק יותר שאין חיוב אף לצאת ידי שמים שאפשר שאינם בני הבנה (בגיל שנתיים ודאי ואפשר אף בגיל שלוש) ובס' שו"ת בית יעקב (סי' ג') כתב לדון שהתינוק אינו בר הבנה אין חיוב כלל אף לא לצאת ידי שמים. ונראה דתלי בתינוק לפי מדת הבנות בזה. ועכ"פ על ההורים אין מוטל חיוב אפילו לצאת ידי שמים, אך טוב אם יבקשו מחילה מבעה"ב כשיש הזיק ניכר, [במקום הקטנים].

המורם מהאמור

ה. קטן שהזיק שיגדיל ראוי שישלם לפנים משורת הדין ועכ"פ חלק מזה, אבל לא מוטל על ההורים, כשאין הם גורמים להזיק, וקטנים בני שנתיים [ושלש] שאינם בני הבנה אפשר שאין צריכים אפי' לצאת ידי שמים, [וטוב אם ההורים יבקשו מחילה].

שאלות קצרות

נתינת כסף למונית

שאלה

עובד שעבד עד מאוחר ונתנו לו מונית לחזור הביתה אם יכול לנסוע באוטובוס ולקחת הכסף לעצמו.

תשובה

יכול לנסוע באוטובוס ולקחת הכסף לעצמו, שהנתינה שנתנו לו את המונית לרווחת העובד, ולא דוקא שישע עם מונית, ולכן אם מחליט מעצמו שישע עם אוטובוס יכול לנסוע עם אוטובוס ולקחת לעצמו את הכסף של המונית.

שואל שמשיך להשתמש אחר השאלה

שאלה

שאל מנורה לשלש ימים ואח"כ נשאר אצל השואל והמשיך להשתמש בידיעת הבעלים והכניס את המנורה לשקע ואח"כ זמן מסוים המנורה התפוצצה, האם חייב השואל.

תשובה

במתה מחמת מלאכה שואל פטור והיינו כשהחפץ השואל ניוזק מחמת ההשתמשות אך בני"ד יש לדון כיון שהיה אחרי ימי השאלה ולא היה אז שואל או שכיון שההשתמשות היתה בידיעת הבעלים והבעלים הרשה להשתמש אע"פ שלא היה שאלה ממש מ"מ גם ע"ז יש את הפטור של מתה מחמת מלאכה, שהמנורה ניוזקה מדרך השתמשות רגילה, ומסתבר כיון שהבעלים הרשה להשתמש ועכ"פ היה בידיעת הבעלים פטור על ההזיק.

ילדים קטנים בגיל שנתיים שלש לקחו מהעגלה צבעים וצבעו על קיר הבית, האם צריך לשלם או לפצות את דיירי הבנין.

קטן שהזיק כשהגדיל

א. כתב המשנ"ב (שמ"ג סק"ט) קטן שגנב או שהזיק ראוי לב"ד להכותו שלא ירגיל בה אבל א"צ לשלם אם אין הגניבה בעין וכל זה מדינא אבל לפנים משורת הדין בין שחבל בגופו או שהזיק לו בממונו צריך לשלם לו, וברמ"א שם הביא מהתה"ד דקטן שהכה אביו או שאר עבירות בקטנותו אע"פ שא"צ תשובה כשיגדל מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו דבר לתשובה ולכפרה, וע"ז כ' המ"ב דמדינא א"צ לשלם ולפנים משורת הדין צריך לשלם לו.

לצאת ידי שמים

ב. ובשו"ע (חומ"מ שמ"ט ס"ג) קטן שגנב מחזירין הקרן לבעלים אם הוא בעין ואם אינו בעין פטור אף שהגדיל, ובפתי תשובה (סק"ב) שקטן שהזיק בקטנותו יש לעשות תשובה שיגדיל לצאת ידי שמים ולצאת ידי שמים א"צ לשלם הכל רק שיקבל עליו איזה דבר לתשובה, עכ"ד. ואמנם כל זה על הקטן בעצמו אבל אביו אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים.

כשההורים גרמו ההזיק

ג. אמנם כתב בספר נחלת אליהו (להגר"א דושניצר)

לע"ג הרה"ח ר' שלום מרדכי ב"ר יוסף הכהן שברדון ז"ל

במשעול החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גליז'ן נג | פרשת משפטים תשפ"ה

סגולת המשפט

הקודמים בין איש לחבירו, ככה יסובב המסבב ומנהיג על פי התורה את עולמו **בחסד וברחמים ובצדק ובמשפט אמת**, לשפוט בין איש ובין רעהו ובין שורו וחמורו וכל אשר לו, כפי אשר יורה אלקים. **ויש בזה פתח רחב:**

סנהדרין אצל המזבח: ונועם אלימלך בפרשתו מושווה בין עבודת התשובה שבקרבנות המזבח ובין הקפדה על הדינים והמשפטים [שבין אדם לחברו] 'המקיים עסקי הדינים כהלכתם', שמביאים **לכפרת עונות ולהגנה מן הפורענות**, ובשניהם דרושה ענוה והליכה איטית ממדרגה למדרגה.

או יאמר ואלה המשפטים ופרש"י ז"ל למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך **שתשים סנהדרין אצל המזבח**. י"ל כוונת רש"י ז"ל... דהדן דין אמת לאמתו נעשה שותף כו' **ובודאי המקיים עסקי הדינים כהלכתו אזי הוא גם כן מזבח כפרה להגין עליו**. וזה שפירש רש"י ז"ל לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח רוצה לומר שיתנהגו גם כן בדרך הזה כנ"ל כמו שנאמר אצל המזבח... כשתרצה לעלות על מזבח דהיינו לשוב על עוונך לא תעלה עם מעלות שתחשוב בדעתך שיש לך איזה מעלות. וגם לא תלך מיד בהתחלתך במעלות ומדרגות צדיקים גמורים רק מתחילה **תרגיל את עצמך בהדרגה ממדרגה למדרגה בהכנעה גדולה**. אשר לא תגלה ערותך עליו, רוצה לומר דאם לא כן סופך להתגלה קלונך וערותך... **והוא רחום יכפר עוון לנו ולכל ישראל אמן**.

ויש בדבריו הקדושים חידוש גדול בפשטות ואמיתת העניין. שאף בעניינים של **קיום הדינים והמשפטים שבין אדם לחברו יש בהם 'עבודת ה' מרוממת**, וגם קשיים גדולים שבהיעשותם בהקפדה מביאים לכפרת עונות כמו קרבנות המזבח, ואף אם מצליחים בהם עלולים הם להביא לידי גאווה שצריך מאוד להישמר ממנה. ולבסוף, שגם בהם נדרשת **הכנעה והדרגתיות בקיומם**. כל קפיצה לא ראויה, או משקל לא ראוי, של עבודה זו, וכש"כ אי קיומה, עלולה לגלות קלון **עמוק בכל עבודת הקודש של הנכשל בהם**, כמש"א בבעבודת ה' שלו בעת שהוא עומד על המזבח.

'סגולת המשפט': ואם כן צריך להבין מה המיוחד בדנין ומשפטי התורה שבין אדם לחברו, שהם מביאים כפרה והגנה על המקיימם, וכל כך משפיעים ביותר על נפש היהודי. שהרי אינם כסתם דברי יושר והגינות המחויבים מצד השכל וההגיון האנושי, ולכן אף אם העכו"ם דנים אותם כדנין ישראל, אסור להתדיין לפניהם, ובקול שמחה ב"ת ארוך מאוד בפרשתו, כתב שלדיני הגויים **'אין להם את סגולת המשפט'** ואף אם מכוונים אל האמת ואל משפט התורה, הנה למשפטים **'אין לו חיות כלל'**, וסגולת המשפט כסגולת ישראל עצמם.

בתנחומא לפניהם ולא לפני עכו"ם. מנין לבעלי דינין של ישראל שיש להם דין זה עם זה, שיודעים שעכו"ם דנין אותו כדנין ישראל, שאסור להודק לפניהם. תלמוד לומר, אשר תשים לפניהם, לפני ישראל ולא לפני עכו"ם. שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם, **כפר בהקב"ה תחילה ואחרי כן כפר בתורה**, שנאמר כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים. עני"ש כל דברי המדרש. והעניין הוא, שבא לומר, **העכו"ם אין להם סגולת המשפט**. כי המשפט לאלהים הוא, ומסר המשפט לעמו ישראל די"קא. לכן, הגם שדנין הדין ההוא כמו ישראל ממש, עם כל זה, **אין להם שייכות כלל אל המשפט**. כי המשפט הוא **דבר אלהי ממעל מחי החיים אשר נתנו לעמו ישראל**. אבל האומות, אין להם שייכות כלל אל המשפט. ואם כך, הגם שמכוונים אל משפט התורה, **אין לו חיות כלל**. והבין... ושיעור הכתוב כי לא כצורנו - לא כמחשבת יתברך שמו בכריאת עמו ישראל, הנה מחשבתו בריאת העכו"ם, כי עיקר הכריאה היה בשביל עמו ישראל. נמצא שיש **לעם בני ישראל מעלה והתייחסות אל הבורא יתברך שמו**, מה שאין כן האומות. וכן בדברי המשפט, **יש לעמו ישראל מעלה כמה שמסר להם לברם המשפט**... ומביא

מאגרא רמה לבירא עמיקתא: מרחק עצום ישנו בין העניינים של קבה"ת שבפרשת יתרו - הקולות והברקים והדיברות שנשמעו ונראו לעיני כל ישראל, אחרי כל הניסים והנפלאות של גאולת מצרים וגילווי קריעת הים, ולבין פרשת משפטים, העוסקת בעיקרה בדנינים והמשפטים בעניינים ה'קטנים' והמיועגים של החולין והגשם, המחלוקות והמריבות שבין אדם לחברו, השור והבור וכל המזיקים. אבל כתב כמי השלוח ח"ב משפטים, שהדינים והמשפטים הם תיקון חטא אדה"ר, הנקרא 'גניבה', ובעטיה 'נמכר' והפך ל'עבד עברי'. והנה זה גם עניין ימי השובבי"ם.

המרחק מפרשת יתרו לפרשת משפטים הוא **מאגרא רמה לבירא עמיקתא**, שבפרשת יתרו כתיב קבלת התורה וקרבת אלהים, והפרשה הזאת מתחלת כי תקנה עבד עברי שהלך וגנב ונתפס ונמכר כב"ד... כי בכאן מתחיל עולם התיקון שרומז על ביאת אדה"ר לעוה"ז לתקן חטאו... **זוה נקרא ונמכר בגניבתו** וזה נקרא כי תקנה **עבד עברי**.

ובח"א הוסיף שזיכוכ נפשו של אדם בצורה אמיתית פועל אף על קנייניו שלא יזיקו, ולכן ענייני המשפטים הם **הפועל היוצא של ענייני הנפש וזכות הלב**, שנעשו בקבה"ת.

והנה בזאת הסדרה מלמד אותנו השי"י איך צריך האדם לנקות ולברר א"ע, עד **שמדת טובו ימשך ויתפשט אף על כל קניינו** ויהיה נמצא גם בהם מדות טובות שלא יזיקו לשום אדם, וע"כ כשקנינו של אדם מזיק צריך לשלם, כי ההיזק נצמח בעין כי אין נפשו מוזכר כ"כ, לכן ויכולו קניינו להזיק או לגזול את חבירו, **כי באם לב האדם מוזכר אין קנינותו יכולין להזיק לחבירו**... וזה דאיאת במס' ברכות עבדים ושפחות אין קורין אותן אבא פלוני או אמא פלונית, של בית ר"ג היו קורין אותן משום דחשיבא, היינו **שמכוח קדושת רבן גמליאל נתפשט גם על קניינו והיו ג"כ טובים**.

מהלכת בנתיבות משפט: ואם קנייני האדם מושפעים מאיכות וזכות נפשו, כש"כ שהעניינים שבין האדם עצמו לחברו, נובעים מקדושת נפשו ואיכותה, וגם מושפעים עליה מאוד. וכדברי המדרש, שענייני המשפטים מופיעים הן כהקדמה לפני מתן תורה, בפרשת ואתה תחזה ומיני השופטים, והן כאחרית דבר אחרי מתן תורה בכל המשפטים שבין אדם לחברו. והצדיקים האחרונים דנו במשמעות העניין, בקבעם שענייני הדין והמשפט בקנייני הגשמיים של האדם שייכים בכמה וכמה אופנים לשורש נפשו ותיקונה. ובפרי צדיק אות א', שאף המשפטים והדינים הגשמיים ממש של התורה הם רחמים, והם מתקנים את הנשמות לפי הגילגולים הקודמים. ולכן כדי שלא ירך לב ישראל בשמעם את מצוות התורה, הוקפה קבה"ת במשפטי רחמים מלפניה ומאחריה. יעו"ש באורך. ויסוד הדברים בדגל מחנה אפרים, זוה יתרון משפטי התורה ושופטי ישראל הכשרים, שאף שהאדם יודע בנפשו שחייבוהו **שלא כדון**, הנה אם זה בד"ת, ידע נאמנה שיש דברים בגו. ובזאת 'יסובב המסבב ומנהיג על פי התורה את עולמו בחסד וברחמים ובצדק ובמשפט אמת'.

אך שמעתי (ובהע"ש בעש"ט עה"ת ע"פ משה - שהוא מהבעש"ט) בענין הדין שאחד דן את חבירו לבית דין **וידוע בעצמו שבודאי הוא זכאי בדין והתורה מחייבתו**, אל יקשה לו הלא תורת אמת היא ודרכיה דרכי נועם, כי זהו אמיתות התורה ונועם דרכיה. כי בודאי מסתמא היה חייב בגלגול העבר לאיש הדין עמו וכעת חייבתו התורה לשלמו כדי לצאת ידי חובתו. וחבירו שלוקח עתה המעות במרמה הוא עתיד ליתן את הדין, וכאלה רבים בענייני דינים. וזה יש לומר שרימז הוזה"ק ואלה המשפטים שהם דיני ממונות אף על פי שהם הנראה הם נגד האמת לפעמים, אך **האמת הוא אילין סדורין דגלגולא**, והיינו הבורא הכל ובורא כל הנשמות הוא **היודע** איך היה בגלגולים

כשהמשפט והשופטים הופכים להיות רק ככלי מסייע וכמערכת תועלתית תומכת לקיום הארץ' כמתנה גשמיות חלב ודבש', מתנה זאת ניטלת מאיתנו, רח"ל. והם גם דברי הרמב"ן (דברים א' ט) שפירש בואת את דברי משרע"ה, שאחר מינוי השופטים והשוטרים' היינו מוכנים ומזומנים לבא בארץ'. וזה היה כל התנאי וההכנה הדרושה לביאת הארץ.

ואמר אלכם בעת ההיא לאמר. קודם שאמר לנו ה' בחורב רב לכם שבת בהר הזה, על דעת האומרים קודם מתן תורה בא יתרו וטעם "בעת ההיא", בשבתנו בחורב, אבל הזכיר זה כאן ולומר, הנה קבלנו את התורה והיו עליכם שופטים ושוטרים לשפוט ולהנהיג אתכם, והנה היינו מוכנים ומזומנים לבא בארץ, ונסע מחורב לדגלנו עם שופטינו וזקנינו, ותקרבו אלי כלכם עם חכמיכם וראשיכם ובקשתם מרגלים, ונתקלקל הענין:

עיר ראייה לסנהדרין: ואם אמנם בואת מובנת הגמ' המופלאה בסנהדרין זו: שעיר בת מאה ועשרים איש, כבר עומדת בתנאים הנדרשים בכדי להקים בה בי"ד של שלושה ועשרים דינים, כאשר מאה וארבע עשרה איש מתוכם עוסקים בעניני בית הדין עצמו ונמצאים שם, וששת האנשים הנותרים הם רק לצורך הדברים ההכרחיים המחוייבים להיות בכל עיר מישראל. קופה של צדקה, כיהכ"ס ובית המרחץ, רופא ואומן ולבלר וטבח ומלמד תינוקות. והנה כבר כל העיר קיימת רק למען בית הדין שבתוכה, וכל האנשים שמסביבו, והבי"ד והמשפט שבה - כדברי השפ"א, הם מטרת כל העיר.

וכמה יתא בעיר והיא ראייה לסנהדרין מאה ועשרים וכו': מאה ועשרים מא' עבדיתיהו. עשרים ושלושה כנגד סנהדרי קטנה ושלוש שורות של עשרים ושלושה הרי תשעים ותרתי. ועשרה בטלנין של בית הכנסת הרי מאה ותרתי, ושני סופרים ושני חזנין ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממים ושני זוממי זוממי הרי מאה וארביסר, ותנאי כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה, בית דין מכין ועונשין, קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלושה ובית הכנסת ובית המרחץ וביהכ"ס רופא ואומן ולבלר (טבח) ומלמד תינוקות.

הנה מ"מ צריך להבין מה החשיבות וה'ראויות' של העיר בהגדרתה כעיר, בכך שאפשר לקיים בה בית דין נעק ואדיר כזה, כאשר העיר עצמה כה קטנה והאנשים הממשיים בה מחוץ לאנשי ביה"ד הם אפי' לא מניין שלם. ומה הלהט להעמיד הכול על דין תורה ודיינים ובתי דינים, להתדיין בחזנים ועדים וכו', ועל מה בכלל יתדיינו שם בעיר המדומה הזו הנראית יותר כהצגה של פורים, וכמה וכמה יהודים יראים ושלמים יש בתוכנו שלא ראו מימיהם בית דין מבפנים, כ"י. ומה תכונה יש בא"י שמגדלת 'דעת ושופט'.

'נדיבות' ומשפט 'לשמה': וכהקדמה להבדל היסודי שבין משפט העמים ומשפט ישראל וכן סגולת א"י לזה, מלבד העניינים הסגוליים של תיקון הגלגולים שיש במשפט אמת ודיינים כשרים, ומלבד עניין הסייעתא דשמיא המובטח לכוון את האמת המציאותית כמעשה דקניא דרבא הידוע. נבדיל בדברינו על שלושה חלקים נפרדים שכל אחד מהם הוא גם עניין נפרד לעצמו לדון באיכותו וכשורתו, וביחד הם מרכיבים את מציאות המשפט הכללי. והם: א', עצם המשפטים והחוקים של התורה וישראל. ב', הדיינים והשופטים הכשרים המבונים היטב גם את הדין וגם את המציאות שעליה הם מחילים את הדין והמשפט. ג', המבצעים את הדין והמשפט, שהם השוטרים או המלך. ובשפ"א משפטים - תרמ"ד-ה, מדמה את עשיית המשפט לעשיית הצדקה ונתנית השקלים, ומתאר את ההבדל החריף והמוחלט בין המשפט של ישראל לזה של אה"ע, כתלוי בליבת המניע של מעשיהם של השופטים והדיינים. בעוד שהדיינים של אה"ע 'לגרמייהו הוא דעבדין', ומכוונים אף בכל משפטם לטובת עצמם, הנה שופטי ישראל הכשרים אין עושים מעצמם ולעצמם דבר, הם בדעתם רק כלים למשפטי האלוקים שהקב"ה בעצמו עושה על ידם. בכוח ה'נדיבות' לה' ולעמו, שיש להם בנשמתם.

במדרש משפט וצדקה ביעקב אתה עשית. כי באמת גם בני נח מצויין על הדינין. אבל כתיב חקיו ומשפטיו לישראל היינו שבנ"י מכוונים אל המשפט האמת דכתיב המשפט לאלוקים הוא ובנ"י המה רק כלים שהקב"ה מנהיג העולם על ידיהם ונגמרים משפטי ה' ע"י סנהדרין שבשש"א. וז"ש אתה עשית כי עשיית בני' הוא בכח סיוע משמים. והם הארות שגנויים בנשמות בני'. דהנשמות נק' מעשי ידיו של הקב"ה כמ"ש בזה"ק. וכדכתיב ונשמות אני עשית. וז"ש משפט וצדקה כו' אתה עשית שאין המשפט על פי שכל פשוט. רק שיש דעת בחכמי ישראל לברר משפטי ה'. והכל בכוחות שגנווי'

ה דכתיב, כי חקת העמים הבל הוא. וכתב וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם. שאין בהם חיות כלל בדבר המשפט, הגם שמכוונין אל האמת. אבל לישראל נתתי להם מצוות וחוקים טובים, שנאמר, ושומרתם את חוקתי ואת משפטי שאם יעשה אותם האדם וחי בהם. שיש להם חיות במצוותם. ודו"ק כי אי אפשר לבאר יותר מזה:

והוסיף עוד תלמידו במיה"ש בח"א בפרשתן, להפליג ולהפליא בשונות שבין משפט ישראל לבין משפט העכו"ם, שהוא כשונות חזונו ופרצופו הגשמי של יהודי הניכר ובלוט מכל אה"ע; "שאם יעמדו אלף גוים וישראל אחד ביניהם, ניכר לכל צורת ישראל בין הגוים וזאת הוא לפלא בעיני כל העולם". עובדה שאכן הוכחה עד אימה בשונות השואה האיזומה.

אשר תשים לפניהם. פירש"י לפניהם ולא לפני עכו"ם ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדנין ישראל וכו' שנאמר כי לא כצורנו וכו'. הענין הוא כך, כי יש לכל אדם חיותך אברים שווים וצורת כל אבר ואבר שווים לכולם, ואעפ"כ ניכר ומבורר צורת ישראל אצל כל האומות, והענין הזה הוא נגד השכל, שאם יעמדו אלף גוים וישראל אחד ביניהם, ניכר לכל צורת ישראל בין הגוים וזאת הוא לפלא בעיני כל העולם, וזהו כי לא כצורנו צורה, היינו אף שיש לכולם כל האברים ופרצוף פניהם שווים, מ"מ כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. ואויבנו פלילים היינו המשפט ג"כ כן הוא, אף שבדין זה שווה דיניהם ג"כ לישראל מ"מ אם ישראל הולך אליהם מחלל את השם, כי אין לו דמיון עם משפט ישראל בעומק כמ"ש מגיד דבריו ליעקב חקיו וכו', לא עשה כן לכל גוי וכו':

ודברי הרב ותלמידו פליאים ונשגבים, מהי 'סגולת המשפט' שיש לישראל דווקא, ואיך יהיו לדברי דין ומשפט רגילים כשומרים ושותפים 'חיות' עד שייאמר עליו ש'הוא דבר אלהי ממעל, מחי החיים, אשר נתנו לעמו ישראל'. והלא גם כשהם מכוונים אל האמת אסור להזיקם להם, ומה עוד צריך למשפט חוץ מהאמת, ומדוע לא יקבלו את האמת מכל מי שאומרה. ומה באמת העמקות הגורמת לשוני משפטו כמו צורת פרצופו וגורנו של היהודי האחד בייחודו אף 'בין אלף גוים'.

א"י מגדלת דעת ושופט: ובשפ"א שופטים תרמ"ה, עוד הוסיף שבעתיים להפליא בסגולת משפט ישראל, שהוא 'מתנה מאת השיי"ת', והיתכונותה אינה אפשרית רק בארץ ישראל, שתכונתה הטבעית שהיא 'מגדלת דעת ושופט', ולא עוד אלא שזה 'כל המכוון בנתינת הארץ לישראל היה בכדי להעמיד בה מערכת דיינים ומשפט ע"פ תושבע"פ דייקא.

במדרש אני ה' אוהב משפט משל למלך שהי' לו פרסם שאוהב אותו נתנו לבנו שאוהב אותו ע"ש. פ"י מה שניתן מצות מניית שופטים לבנ"י הוא מתנה מאת השיי"ת כי אין המשפט ע"פ שכל אנשי רק שבנ"י המה כלים שהקב"ה משפיע להם דעת ורוח הקודש לעשות משפט. וכת"י בכל שעריך אשר ה"א נותן לך. כמו שמצינו בגשמיית יש ארץ מגדלת אוכלוסין כו' כן בפנימיות ארץ ישראל המקום גורם ונק' ערי קודש כדכתיב ערי קדשך היו מדבר. וכל עיר ה' ענין ושער מיוחד והי' מגדלת דעת ושופט כדכתי' ובתי עם דרשו חז"ל רבתי בדיעות. וזהו לשבטך ששורש י"ב שבטים הם שערים מיוחדים ואח"כ מתפשטין אותן השערים לפרטים. ולא לחנם משבח הקב"ה את א"י והיא הפרסם שנתן לאוהבו ואברהם אבי"ה הקב"ה לך לך כו' אשר ארצך. וע"ש בזה"ק כי לא הי' יכול להשיג דעת שלימה ואמתית עד שגילה הקב"ה אליו סודו בארץ ישראל ע"ש פ' לך לך. ולכן כתי' למען תח' וירשת כו' פרש"י כדאי מינוי הדיינים כו' שזה הי' כל המכוון בנתינת הארץ כדכתי' מלך במשפט יעמיד ארץ. וכת"י על עזבם את תורתו ולא הלכו בה פרשנו ג"כ שהי' צריך להיות הנהגת א"י ע"פ התורה שהיא ענין תושבע"פ. ועמ"ש בפ' דברים מזה. וכשנשכח מאתנו עיקר המכוון ונעשה כמתנה גשמיות חלב ודבש, ניטל מאתנו המתנה.

ובדבריו הנפלאים שהקמת המשפט והשופטים הוא העיקר המכוון בכל עניין הארץ, ואין הם רק כלים כסייעים לקיום הארץ והעם. והוא מפרש את הפסוק מלך במשפט יעמיד ארץ' בהיפך הגמור מפשוטו, לא שהמשפט מקיים את הארץ, אלא שעבור המשפט המלך מעמיד את הארץ בידי ישראל. והוא פירוש אמת לאמתו כפי דברי רש"י; 'כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם'. מינוי הדיינים הכשרים נותן את כל ההצדקה והכדאיות שב'להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם', וזה כל שבחה של א"י 'ולא לחנם משבח הקב"ה את א"י'. ואדרבא 'כשנשכח עיקר המכוון מאיתנו,

שונאים את ענייני הכלל ומעדיפים את הפרט בכל התפשטותו. ובהענין מקור לאמת בדתם או יסוד לסדר כלשהו במלוכה, קבעו חכמיהם שמקור החוקים הוא **מכוח הרצון** ולא מכוח האמת או הסדר, אלא שהוא צריך להיות רצון המתאים לכל העם כולו, וזה נקבע רק בפרלמנט נבחר האמור לפעול ברצון כל העם. ומזה נובע שענייני דתם ונושאי כליהם היא עניין פרטי של כל אחד ואחד לפי טעמו. ועצם העובדה שאין אמת בעולם מתוכו ומכוח עצמו, והיה קביעה אמיתית ונכונה, שא"א לקיים ולהצדיק שום אמת אלא ממקור חיזוני לעולם, ובתוך העולם יש רק רצון אנוכי 'דמאי' היות דדמא דידך סומק טפי'. כבשפת אמת משפטים תרנ"ח.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. במד' חקיו ומשפטיו לישראל דכתיב משפטי ה' אמת. ובעלמא דשיקרא האמת נעדרת וא"א לקיים אלה המשפטים רק בני ישראל בכוח התורה שקבלו בהר סיני. והו הסמיכות מה אלו מסיני. שע"י קבלת הדיברות זכו בני" לבחי' אמת. וז"ש ה' הן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית דכתיב ב' ויהי ערב כו' בוקר כו'. פי' כיון דאין האמת נמצא בעוה"ז. ומי שזוכה להמשיך בחי' אמת בעולם הזה מתקן העולם ממש בדבר חדש. וז"ש שעולם קיים כל האמת. וכל דבר אין יכול לקיים את עצמו. מכלל שהאמת למעלה מן העולם וע"י משיכת אמת לעולם מתקיים ומתחדש. שכן ה' הבריאה מהש"ת שמכח דבר ה' נעשה שמים וארץ ונטבעו בטבע זה בחי' ערב. וע"י דין אמת מתחדש בחי' בוקר בערב כנ"ל. ואמרו דין אמת לאמיתו פי' לאמיתו של הדין. לפי שאין אמת בארץ. רק בני" בכח תתן אמת ליעקב יכולין לשפוט דין אמת. וז"ש אשר תשים לפניכם. הגם שהוא עלמא דשיקרא. מ"מ לפניכם תוכל לשים המשפטים כנ"ל:

מ' מן המשפט מקבלים החכמה והשלימות: נדרשת 'משיכת אמת' חדשה מחוץ לעולם ממש כדבר חדש, הנעשית על ידי הדיינים החשים אותה ובכך מוקיימים את העולם ושותפים למעשה בראשית. ובעוד שחוקי האומות אינם אלא ניסוח רצונם בצורה של חוק, ולכן גם השופטים דנים לפי הבנת שכלם וסברתם ורצונם בתקפות החוק על המציאות שלפניהם וברצונם מצמצמים או מרחיבים את תחולתו ו'מפורשים' אותו לפי ערכיהם המשתנים כל השנה, לפי רצונם ומקור מוצאם וקהילתם שבמטבתם הם מעוניינים. ובכסות כל שקיות של חוקים ומשפטים הם גם מפעילים ומחליטים על פי רצונם איזה חוק נכון להם להשליטו. הנה משפט התורה פועל בדיוק להיפך, שהאמת נמשכת מאת ה' על ידי התורה העומדת בסמכותה ומקומה לפני מהשבת השכל וסברותו, ובוודאי שאין הרצון קובע אלא במסגרת התורה וההלכה, ורק ממשפטי התורה מקבל הדין את האישור לנכונות חשיבתו של השכל. כבשפת אמת משפטים תרנ"ג.

כי זה עיקר ההבדל בין חכמי האומות ודייניהם כי כפי השכל כך הם דנין הדין, אבל מדת בני ישראל אינו כן רק מן המשפט מקבלים החכמה והשלימות. וזה אשר תשים לפניכם. קודם שלימותם. והמשפטים ישלימו להם שלימות החכמה האמיתית. וז"ש מה הראשונים מסיני כו'. ועוד כתבו שמכחו למ"ש ולא תעלה במעלות שלא יפסיעו פסיעה גסה בדיון. היינו כנ"ל שידעו כי לא מחמתה הם שופטים. רק בגי' שהקב"ה מאיר עיניהם מן השמים כאשר ישפטו לשם שמים. וז"ש מגיד דבריו כו' הוא לשון הוזה - כי לעולם הש"ת מאיר עיני בני" במצותיהם.

והנה אף שקבעו אוה"ע את מקור החוקים באנשי הפרלמנט הנבחרים, הנה אף שהם 'נבחרו העם' ומורי דרכו, הנה לא האמינו גם להם עצמם שלא יפעלו לטובת עצמם. כגון לטובתם המיידית והרגעית של עצמם נגד טובת הכלל היסודית הנדרשת לעתיד וכדו', (הגן פפוליים) ולא מצאו אוה"ע שום עצה לקיים את הדבר אלא ביצירת ג' רשויות שלטון נוגדות זו את זו, והם הפרלמנט והשופטים והממשלה, שאף שכל אנשי כל אחד מהם - מתכוון ופועל לעצמו, ואנשי הפרלמנט פועלים נגד אנשי המשפט והממשלה וכן להיפך, ההנחה היא שמטן כולם יחד תשמור טובת העם הכללית. וגם זאת בתנאי שלפחות כללי המשחק הכלליים והעיקריים בין כל הרשויות, יהיו מוסכמים על כולם, מכוח ההבנה של 'מה דעלך סני לחברך לא תעביד'. וכפי שאנו רואים גם הסכמה בסיסית זו הולכת ומתערערת לאחרונה בין אומות המערב ונושאי כליהם בא", ומתגבר שלטון הכוח והרצון בכסות השקר של ה'חוק והמשפט' וקרובים להיות יד' איש באחי' ו'על חרבם יחיו'. היל"ת. לעומת זאת אצל דייני ישראל בכדי לשמור בשפיתם על אמת ברורה שאינה נוטה לרצונות אישיים, יכולת שהיא 'סגולת המשפט', כבקול שמחה הנ"ל. סגולה שאינה אנושית בהגדרתה, נדרשת

בנשמתם... וכן בצדקה ונדבה שנמצא בלבבות בני" הם הכל כחות הבורא ית'. וז"ש צדקה תרומם גוי וחסד לאומיה חטאת ואורשו חז"ל מה דעבדין לגרמיהו עבדין. פי' שאין למעשיהם דביקות בשורש אבל מעשה בני" הנה בדביקות שנשמתם. ונק' הכל מעשה ה' ממש. רק שהמה כלים להוציא הדברים מכוח אל הפועל. וכן איתא באדר משמיעין על השקלים. נראה הרמו שמשמים מעוררין הנדבה בלבבות בני" כמ"ש משפט וצדקה ביעקב אתה עשית: (ובתמ"ד) ובכ"נ כתיב צדקה תרומם גוי. ולכן אין מקבלין שקלים מהאומות כדכ'; ולא לנו ולכם לבנות בית לאלוקינו'. י'לכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם' כו'.

ובתרנ"ג הוסף לכאר, שעניין עשיית המצווה 'לשמה', הדרושה לשפיתו ומשפט ישראל, הוא ההיפך מה'לגרמיהו הוא דעבדין', וזאת 'אין יכולה לקיים שום בריה רק בני ישראל' המוכנים לכך מיציאת מצרים, שמאז אינם כפויים לגשמיות ומרגישים היות אלויות במצוותיהם.

כי זה עיקר החילוק שבין ישראל לאומות עכו"ם דכל מה דעבדין לגרמיהו עבדין ועכו"ם אדעתא דנפשי' עבדי. וענין לשמה א"י לקיים שום ברי' רק בני ישראל, שהם מוכנים לזה שהוציאנו הש"ת ממצרים, ונעשין בני חורין לקבל עול מלכות שמים ואחדותו ית"ש ועושין רק לשמו, ואו וחי בהם. ובאמת לו הוא כפי הזדקכות האדם שזוכה לחירות מן היצה"ר ואינו כפות ומקושר להטבע והגשמיות. ולכן בגלות נאמר נתתי כו' הקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם. אבל כשהיו בני ישראל בא"י היו בני חורין ונתאחדו בהש"ת כראוי והרגישו היות פנימיות בכל מצוה:

המשפט לאלוקים הוא: והכוונה אינה רק לומר שכל שופט מהם מכוון לעצמו ונטל שוחד, אלא ששיטת המשפט של אוה"ע מבוססת כיום בידועין רק על ה'לגרמיהו הוא דעבדין'. וכפי שאנו רואים בזמנינו, משפט האומות עומד על ערך 'זכויות האדם' לעניינים שונים של חיים ורכוש וכו', מבלי שאדם אחר יפריעו ויזיקו, מתוך ההנחה שאם האדם רוצה בחיים שלווים ללא הפרעה הנה עליו לתת את אותם הדברים גם לאחר, וכך גם הוא יזכה בחיים כאלה. ההגדרה העליונה והמהותית (הקטגורית) לחוקיותו של כל דין וצו היא, שהוא מתאים לכל האנשים יחד ואין מיישדו נפגע ממנו. וכמו שמוצא מהחידושי הר"ם בספר דברי שאול פ' תרומה מהרב הגאון ר' יוסף שאול נתנזון זצ"ל (ובאמרי אמת ימים ראשונים פסח תרפ"א - קדושים תרצ"א) שלא"ה"ע אין סיבה חיובית לעשיית הטוב והצדק עם רעיהם, רק על דרך השליה של הרע מעצמם.

שמעתי בשם חברת תלמידי קוצק ומטו בה משמיה דהרב הגאון ר' יצחק מאיר נ"י שאמר, דזה שבא להתגיר בעודו נכרי, לא יוכל להשיג מעלת האהבה של ואהבת לרעך כמוך על דרך החיוב, רק על ידי השליה. מה דעלך סני לחברך לא תעביד. ואמר לו שזה יסוד התורה וכשיתגיר יבין הכוונה האמיתית והדפח"ח.

(וההגדרה בשפ"א היא כה חריפה ובוטה באמיתותה, שהמבלי"ד, לא רצו להוציאם ולצנרם אבל חזרונו להוסיף על הדף את ההערה הבאה בשתי השורות. הערה. שלמה המלך שאמר צדקה תרומם וכו' היה כוונן עובדי האלילים והעצבים אשר באמת עליהם מונת הכתוב משפטים כל ידעום אבל לא במונים שהמשפט לאלהים הוא בכל העמים הנאורים בכל העולם. (המבקר)

האמת נעדרת: ומשום כך מקור החוקים במדינות שלהם אינו בדתם, במלכים או באפיפיור, שגם הם וגם כל מנהיגיהם עושי דברם כבר איבדו את כל אמונם ואמיתם בקרב העמים ונודעו והוחלטו גם אצל אוה"ע זה כ-250 שנה כפועלים רק ברצונם האנוכי המוחלט והמושחת לטובת עצמם ולרעת כל נתיניהם, ולא מערכים של אמת או סדר מדת ומלוכה כלשהם. לכן כפרו הן בתום לבם של החמרים והפריצים נושאי האמת' של הדת או המלוכה, והן בחוקי דתם וסדרי המלוכה עצמם. ואין מקור ועוגן לאמת, וכל אחד רואה רק את האמת והצדק שלו, שהם למעשה ובאמת - רק רצונו הנטען בלבוש שקרי של אמת כלשהי. והרי הבעיה כפולה ומכופלת, שלא זו בלבד שהשופטים והדיינים פועלים לעצמם, הנה גם אין מקור של אמת או מוסר לעצם חוקיהם ומשפטיהם. וכך העשירים ובעלי ההון בכל מדינה סבורים שצריך בחוקים להטיב עמם כי הם המפתחים ומחזיקים את המדינה. והעניים סבורים שצריכים בעיקר להטיב את מר גורלם מושם שאינם יכולים ואין להם כלים להתפרנס מכוחות עצמם והם הופכים לליסטים בריונים אלימים. והבניונים חושבים שצריך להטיב עמם כי הם רוב המניין והבניין בכל מדינה וכו'. והפושעים טוענים לצדקם מפני 'תקנת השבים' אלו מעדיפים את ענייני הכלל וטובתו על ענייני הפרט ואלו להיפך,

אותם לפועל, אינם אמונים על הציבור כ'אנשי חיל יראי אלוקים, אנשי אמת שונאי בצע' ופועלים לש"ש, הנה הם ישתמשו באותם ערכי אמת וצדק קדושים גבוהים ונעלים רק במקום ובזמן אשר הם יהיו נכונים לטובתם העצמית ולהצלחתם הגשמית, ובכך נפסדת כל קדושתם. לכן גם קדמה למתן תורה פ' ואתה תחזה של מינוי הדיינים השלמים והכשרים, שדבר זה תנאי בסיסי הוא 'מהמשפטים שקודמים לתורה', כבשפ"א לעיל. והדבר אף ניכר בכיוון זרימת הרעיונות וערכי האמת והצדק הנכונים כשלעצמם. כאשר אם הכוונה היא לש"ש הנה מקורם בא מלמעלה מאת הדיינים והשופטים המנהיגים העומדים בראש העם, כאשר הקב"ה מאיר את עיניהם ומעשיהם 'שיטו לבות בני' שיהיו אנשי אמת וישפטו מעשיהם בצדק' שילכו בדרךם ושיפעלו כל זאת בשליחותם, כאשר מייצגו משפטים אלה הם 'לפניהם'. וכאשר הדבר אינו לש"ש, הנה הדבר בא מלמטה, כאשר ההמונים תופסים לטובתם איזה ערך ומצווה של קדושה ומפעילים ודוחפים בעזרתו את הדיינים והשופטים למענו. וזה ההבדל בין שליחה והליכה לדחיפה. ככרש"י (דברים א' כב)

ותקרבון אלי כלכם - בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו וגו'. אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם. אבל כאן ותקרבון אלי כולכם בערבוביא ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים.

משפט כתוב: דווקא היהודים השלמים כל כך בערכי האמת והצדק האישיים, מתקשים לשתף פעולה ולתת אימון בדיינים ואנשי משפט שיש להם את 'סגולת המשפט', בכל הקשור לערכי האמת והצדק הציבוריים של הקהילות והעדות. למשפטי הציבור אין 'חיות' וכוח אלוקי המתפשטים בקדושתם בקרב הציבור, ואז האינטרס והרצון העצמי, ה'לגומייהו' הגם ביותר, והכוח האלים והכמותי, וכמובן גם ה'ערכים והמצוות' התומכות בהם לטובתם, מובעים בפרהסיא וללא שום בושח, בחוצות הרחובות וכתבי העת, והם השולטים בכיפה. וכך מגיעים ענייני הציבור הגדולים שבמחלוקת, אף בקהילות הגדולות ביותר להכרעה כוחנית בידי ערכאות של גויים ופושעי ישראל. זה מקור ניקת כוחם מהקדושה של ערכאות הפושעים והרשעים שדווקא בשל העדר ערכי אמת וצדק אישיים, נקל להם להתאגד ולהתחבר למראה חיצוני של כסות שקרית הנקראת 'שלטון החוק והמשפט', ולהעמיד כביכול אנשי משפט גדולים האמונים אף על ציבור החרדים לדבר ה'. הפנייה לערכאות בענייני ציבורי אף יש לה היתר של מאה רבנים, הנה היא במציאות הפשוטה מביעה אימון גדול ועצום בכוח אותם ערכאות, ואי אמון מוחלט בהיתכנותם של דיינים יראי השם בעלי 'סגולת המשפט' אשר יוציאו משפט צדק אמיתי בעל 'חיות' של לשמה ולשם שמים. והרי זה כמ"ש רש"י 'מחלל את השם ומייקר את שם האלילים להשביחים'. וזה עדות לעילוי רשת' המעיבה על כל עבודת ה'מוצב' שלהם. ואין ספק שבכוחם זה הגנוב מהיהודים החרדים הם מניעים בחוקי רשעתם את היהודים החרדים עצמם בכל מקומות מושבותיהם ובפרט בא"י. וכעין שכתב בשפת אמת תצוה תרל"א בשם הרי"ם, אודות ענייני ה'זכר' שגנוב בידי עמלק מישראל.

אז"ז מו"ר זצלה"ה אמר מ"ש תמחה כו' זכר עמלק. ומאין יש לעמלק זכר, כי ענין זכר הוא ענין גבוה ופנימי ורק שגנוב מישראל ע"כ. והיינו כפי מה שחסר וזכרון השי"ת במעשה בני ישראל נק' שיש לו זכר.

וכמה שחסר מאיתנו שופטים מנהיגים ודיינים בעלי 'סגולת המשפט' שביבאו בכוננתם הטהורה לש"ש 'חיות' בענייני משפט הציבור 'שיטו לבות בני' שיהיו אנשי אמת וישפטו מעשיהם בצדק', הנה כל החסר הזה נמצא ועומד לרשותם של ערכאות הגויים והפושעים. לכן גם אחר מ"ת באים לאות ולמופת, גם הדיינים והמשפטים, 'הסנהדרין הסמוכים אצל המוצב' הפועלים ומעידים זה על זה באיכות קדושת עבודתם לש"ש, וגילוי האלוקות שבהם. ולכן גם כל שבהה של א"י מתבטאת - כבשפ"א ה'ג' - לא רק בחוקים ומשפטים צדיקים אלא ביכולת להוציאם לפועל על ידי דיינים ושופטים כשרים בעלי 'סגולת משפט', הגדלים בה בסגולתה של הארץ. וזה גם מבחן האמת של כל ציבור וכל קהילה של יהודים חרדים בכל מקומות מושבותיהם מול הגויים ומרשיעי הברית. 'וכל עיר ה' ענין ושער מיוחד והי' מגדלת דעת ושופט כדכתי' רבתי עם דרשו חז"ל רבתי בדיעות... ולא להנבם משבח הקב"ה את א"י... וכדאי מינוי הדיינים כו' להחיות את ישראל ולהשיבים על אדמתם'. אכ"ר.

סנהדרין למקדש ולמוצב' ככרש"י ריש משפטים. והיינו למקור עצמאי של אמת וקדושה בעבודת ה'. ולכן לשכת הגזית הייתה בביהמ"ק שהיא המקום לגילוי 'אמיתת החיות והאלוקות' שבעבודה, שתביא גילוי אלוקות וכפרה גם בעבודת המשפט לנפש הדיינים שבסנהדרין, וזו גם סגולת קדושת כל ארץ ישראל. וכדלעיל בנוע"א וכבשפת אמת שופטים תרמ"ז.

דכתי' המשפט לאלקים הוא א"כ כשנמסר המשפטים לבני' אינו בכח אנשי. וכמ"ש חז"ל בפסוק ה' צנב בעדת אל. ואלקותו ית' נתגלה לפנהדרין... וכת' משפט וצדקה ביעקב אתה עשית. אתה ממש. כשהקב"ה ברא העולם בתן בהם אלקות. ויש בעולם שנה נפש [שהם] פרטים שמתגלה בהם אמיתות החיות והאלקות. בעולם הוא א"י ובהמ"ק ששם התגלות אלקות וכת' צדק יליו בה. ובהמ"ק ה' לשכת הגזית. ובשנה הם המועדות שבהם נידון העולם לכן סמך פ' שופטים לג' רגלים. ובנפש הוא בישראל שניתן להם המשפט. וכפי שהם שופטים כך מתקיים בעולם. לכן אחז"ל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה אצל המוצב שהכל ענין א' כנ"ל.

כפי שהם שופטים כך מתקיים העולם: הואיל והשפיטה שבמשפט ישראל נעשית מכוח אלוקי המורגש לדייני ישראל הכשרים, מכוח מציאותם ליד מוצב עבודת ה', הנה לפסקי הדין, לאמיתות שבהם, לצדק שהוכרע בהם, יש 'חיות' נפשית של קדושה והתעלות מהאינטרס העצמי, לטובת כפיפות והכנעה לרצון העליון שבתורה ולדיינים המביעים אותה. **כפי שהם שופטים - כך מתקיים העולם.** זוהי החיות שבדברי הקול שמחה דלעיל, חיות של קדושה ההולכת ומתפשטת ללבבות בני' כרעיון חי וסוחף וכנורמה מעשית שכולם מאמצים ומתנהגים לפיה למעצמם ואין צורך לכפותה בשוטרים ובכוח. כבשפת אמת שופטים תרמ"א.

שופטים ושוטרים ת' לך. הוא ג"כ לכל פרט. שופטים הוא הדעת להבין האמת והוא ע"י הגיון בתורה שבכתב ושבע"פ. כמו השופט שפוסק הדין כן קבלת האדם עצמו בפיו. ושוטרים בחי' המצות עשה ול"ת שהוא בגוף המעשה לכוף היצר לשנות המעשה ע"פ התורה. ובאמת נראה כי הסנהדרין וחכמי ישראל שהיו בזמן המקדש האירו עיניהם של ישראל. ועי"ז ה' גם לכל פרט בחי' שופטים ושוטרים כנ"ל. וזו"ש ושפטו את העם משפט צדק. שאין הפי' רק על הטענות. רק שיטו לבות בני' שיהיו אנשי אמת וישפטו מעשיהם בצדק. ועי"ז מבקשין השיבה שופטינו כו' ויועצינו:

אפשר שקדושה מובנית זו של כפיפות והכנעה מוחלטים למשפט התורה האלוקית שבנפש היהודי של פעם (טרם החילון וה'השכלה') הייתה ניכרת אצל היהודים ממש אף בפרצופם הרציני ביר"ש טהורה וכוונה לש"ש, ובגורתם שהייתה אולי שפופה קצת, מפחד ה' ומדהר גאונו עד ש'כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. כימים שאף 'קל שבקלם' היה מוסר את נפשו על קידוש השם כדברי התנאי הידועים. וגם בימינו אלה, אף כי 'אכשר דרא', ויהודים חיים בשפע יחסי, ושום יהודי אינו נמכר ח"ו לעבד את מוכר את בתו לאמה ואין שמחות נישואין שמתפרקות בשל מחלוקת נדוניא וכדו', והיהודי הפרטי אינו נוקק לבתי דין ולמשפט על כל שווה פרוטה, הנה עדיין ניכרת אותה קדושה פנימית של משפט וצדק הבאים מעבודת ה' אף בהנהגותיהם הממוניות האישיות של היהודים החרדים לאות ולמופת. וכך יכולות להתאפשר מכירות עצומות בהם אלפי אנשים ומשפחות אוספות לעצמם את מוצריהם בזהירות עצומה מגול ואונאה ובנאמנות מוחלטת 'שאין אדם נוגע במה שמכון לחברו'.

מן החוק אל המעשה: אמנם באמיתת עניין זה של היחס בין חוקי ערכי אמת וצדק ולבין העשייה ופועלה עבורם בשלטון ומשפט, יש הבחנה חריפה וקשה מהרר"ם ה"ל. האומרת כי לא אמיתות וקדושת הערך עצמו היא הקובעת, אלא איכות הפעולה והעשייה למענה אם היא באמת ובתמים לש"ש היא הקובעת את הצלחתה בידי שמים.

שאלו פעם את בעל חידושי הרי"ם ז"ל מדוע החילוניים כל כך מצליחים במעשיהם הרעים והלא השקר אינו ראוי לקיום. והשיב על כך החילוניים עושים אמנם את מעשיהם למען השקר אולם הם עושים זאת באמת ובתמים. ואילו החרדים עושים אמנם למען האמת אולם אינם עושים זאת בכל האמת והתמימות. (מעיינה ש"ת ושלח, ובלק' הרי"ם מ'לחמת הדת' עוד מקורות בארוכה)

זקנים מכבדים את הראשים: אין כל תועלת בחוקים ומשפטים צדיקים כשלעצמם, אם השופטים והדיינים וכש"כ המנהיגים והשוטרים המוציאים

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרב הגדול רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב החסידי אמושיעב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

פניני הפרשה

כח המחשבה

מקום שמחשבתו שם הוא

מדין עירובי תחומין, שיכול האדם לקבוע שביתתו במקום אחד אע"פ שבפועל עומד רחוק משם, דייק ררה"ק בעל אבני נזר זצ"ל שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא, כנודע מספיק"ק בשם הרב"ק הבעש"ט ז"ע (עיי' בתולדות יעקב יוסף פר' חיי שרה, ועוד), שהרי המקום שהושב לקנות שביתה נחשב כמקומו אע"פ שבפועל אינו נמצא במקום*.

ע"י המחשבה והכוונה זוכה לטהרת המועד

בדברים אלו ביאר בנו בשם משמואל (פר' מצורע תרע"ו) מ"ש"כ 'אתה תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל הכהן, שלכא' הרי עדיין לא בא אל הכהן, שהכהן הוא בתוך המהנה אלא שמתעורר מעצמו ומכוון לבו להיות טהור ולבוא אל הכהן, אע"פ שעדיין אינו רשאי להכנס אל המהנה, מ"מ מחשבתו להיות בתוך המהנה מחשבתו כאלו הוא שם, וסיים 'זוה לימוד לכל אדם שלעומת שהוא מכין עצמו לפני הזמנים המקודשים ומכוון את לבו להיות טהור זוכה להשיג טהרת הרגל מלעילא'.

המחשבה פועלת בתלמידים

בגמ' (בבא בתרא ה:) אי' עה"פ בדניאל (י"ב, ג') 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד - אלו מלמדי תינוקות, כגון מאן, אמר רב, כגון רב שמואל בר שילת, דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, א"ל שבקתי להימנותך, אמר ליה הא תליטר שנין דלא חיאי לי והשתא נמי דעתאי עליהו'.

וביאר המהרש"א (הידושי אגדות שם) שהכוכבים גם ביום רואים ומשתמשים לעולם, אבל אינם נראים, כמו"כ יהי' המלמד תינוקות, שאף כשאינו נראה להם יהי' מפקה ורואה להיות דעתו עליהם כמו"ש בגמ' ברב שמואל בר שילת, שדעתו עליהם גם אחר שנים שלא ראה אותם.

ועיי' בשיחה למלמדים (ר"ח כסליו תשנ"ט) שמדברי המהרש"א מובאר שזה שלא מסיחים דעת מהמלמדות, והושבים מזה לשפור, גם פועלים וזוה ג"כ מצדיקים את הרבים, שאם כאשר המלמד אינו נמצא עם תלמידיו מחשבתו נמצאת באמת בתלמידיו ובלימודיהם, אזי הוא פועל בהם גם אז הרבה, וזוכה למעלת מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

א. ועיי' ברמב"ן (עירובין ט): שביאר שהעירוב מועיל אפי' למ"ד תחומין דאורייתא 'כיון שדעתו בכאן, ואמר תהא שביתתי במקום פלוני עשאו ביתו, ומשם אני קורא אל יצא איש ממקומו'.

תחום אלפיים אמה

ממילא חייב ג"כ בתוספת שבת משום דתוספת שבת אינה חיוב עצמי רק טפל אל השבת, עיי"ש במנחת חינוך*.
עפ"ז חידש הגאון מקאז'ינגולב שאם נאמר שהקטן חייב בתוספת שבת י"ל דגם במתן תורה יכלו לקבל על עצמם תוספת שבת לענין תחומין כיון דמחר יצטוו על תחומין, וקנו שביתה בין השמשות, ודינם כישראל לענין שביתה מצד קבלת תוספת שבת.

תחילת היום שלהם

מאחר ונתן ררה"ק מטשכנוב רשות לדחות ראייתו, אכן יש להעיר כי הנה בגמ' ערובין (פג) הסתפקו אי יש תחומין למעלה מעשרה, אם הי' בין השמשות על עמוד גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה, האם קנה שביתה שם, ולמ"ד יש תחומין למעלה מי' דינו כשירד בשבת שיש לו אלפיים לכל רוח מהיכן שהי' בין השמשות, אך למ"ד אין תחומין למעלה מי', נחלקו הראשונים, שברוב הראשונים מבואר שיהי' לו אלפיים אמה מהמקום שהגיע אליו בשבת, כלשון הרמב"ן (שם) 'זהו תחילת היום שלו וקונה לו עירוב', ועיי' בריטב"א שכתב 'כל שאינו ראוי לקנות שביתה בתחילת השבת הוא קונה אחר כך', מציין בתוס' רבינו פרץ (שם דף א"ן) כתב שכשיבא בשבת יכול ללכת כל מה שירצה, 'כיון שבשעת קניית עירוב דהיינו בין השמשות לא הי' במקום ראוי לקנות שביתה א"כ אין להם דינין דיוצא הוין תחום'.

והנה, לדעת רבינו פרץ לכא' י"ל שכלשקבלו התורה בעצם יום השבת, שוב מותרים ללכת אפי' יותר מאלפיים אמה, כי אינם בתורת שביתה בתחום, וגם לשאר ראשונים ע"כ מותר להם ללכת עד אלפיים אמה מהמקום שעמדו בשעת קבלת התורה וזהו תחילת היום שלהם, וקונים אז שביתה.

תחום שבת הוא איסור או היתר

בסגנון אחר, מדברי ררה"ק מטשכנוב משמע שבעצם אסור לצאת חוץ למקומו (ו אמות) בשבת ושביתה בתחום שבת מתייר ללכת עד אלפיים אמה (מדרבנן, ועד י"ב מיל ל"א דמדאורייתא), וע"כ היות ובערש"ק ביהש"מ לא קנו שביתה שוב אין להם לצאת מד' אמות*, אך מדברי הראשונים לכא' משמע שבעצם מותר ללכת לכל מקום, אלא שאם שבת בביהש"מ ש במקום אחד נאסר לצאת למקום אחר, וע"כ אם לא קנה שביתה לפני שבת לר' שוב

איך חזרו בני' לאהליהם אחר מתן תורה
בסוף פרשתו בסיום מעמד מתן תורה, נאמר (ושמית כ"ד י"ב - י"ד) 'ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם, ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, ויקם משה והיושע משרתו, ויעל משה אל הר האולקים, ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם'. ובפרשת ואתחנן אי' (בדברים ה' כ"ז) שאחר מתן תורה אמר הקב"ה למשה רבינו לומר לכם 'שובו לכם לאהליכם'.

הקשה ררה"ק רבי אברהם מטשכנוב זצ"ל (בית אברהם עירובין כב), שהלא מתן תורה היה ביום השבת, ובכין השמשות דערב שבת לא קנו שביתה שהרי לא היו מצווים על תחומין שהרי לא נצטוו במרה על תחומין כמו"ש בגמ' (שבת פג), וא"כ כיצד יכלו ללכת לבתיהם יותר מארבע אמות והלא לא קנו שביתה כלל.

וציין למש"כ בירושלמי (עירובין פ"ד ה"ה) דגר שנתגייר בשבת אין לו אלא ד' אמות משום שלא קנה שביתה בכין השמשות דערב שבת, וא"כ לפי"ז ה"ה לבני ישראל שקבלו תורה והצטוו באיסור תחומין שאין להם ללכת יותר מד' אמות.

ד' אמות מדרבנן

וצידד להוכיח מכאן ראי' לחידושו שביד באריכות* שאפי' אם תחומין (ד"ב מיל) מדאורייתא, היינו שאסור לצאת חוץ לתחום, אמנם מי שיצא חוץ לתחום מותר מדאורייתא ללכת לכל מקום מאחר וממילא לא נמצא במקום שביתתו, וכל האיסור הוא רק לצאת מתוך י"ב מיל לחוץ לי"ב מיל, והביא ראי' ממתן תורה שלא קנו שביתה בין השמשות ומצאו עצמם בעצם יום השבת בלי שביתה ולכן היו מותרים (קדוש קדושת ה'ל) ללכת לאהליהם.

אך סיים שם שרא"ז זו ממתן תורה יש לדחות קצת, אך שאר הראיות שהביא שם מוכרחות.

כדין תוספת שבת

קושיא זו עוררה סערה בזמנו, וכמה מגאוני פולין האריכו לישא וליתן בדבריו ועיי' בקי' יוסף אברהם בסיים צדקת אברהם סי' ה'.

הגאון מקאז'ינגולב הי"ד בדרשתו לחג השבועות נד' בש"ח ארץ צבן ח"ב עמ' ש"פ) כתב דתליא בספקו של המנחת חינוך לענין קטן יגדל בשבת, האם חייב בתוספת שבת מלפניה מדאורייתא, שלכא' הרי עדיין אין קטן חובט ובלה בכה"ג, האם יכול הקטן שהגדיל במוצ"ש להוציא גדולים י"ח בהגדלה (עיי' ביח"ד ח"ס פ"ש).

ואולי כוונת הארץ צבן למש"כ במג"א (סי' רס"ד) לענין קידוש בפלג המנחה לדיעות שתוספת שבת מדרבנן שמ"מ פוטר המצ"ע דאורייתא הקידוש משום שעתידי לבא, עיי"ש.
ג. וכך משמע ברמב"ן (שם) בתחילת דבריו, אך הסיק שיש לו אלפים אמה.

אינו נאסר, ויכול ללכת לכל מקום, ולשאר הראשונים קונה עכ"פ שביטה כעת, ונאסר ללכת יותר מאלפים אמה לכל רוח.⁷

מוקפים מחיצות

עו"ל בקושייתו, ע"פ המבואר (גבולין לפי יתרו) מדברי הרוקח (סי קע"ח) שהביא הא"י רבה (סי שצ"ז) שעי' העננים שהקיפו את ישראל במדבר, נחשב כמחיצות בני אדם, וכאילו לא יצאו, וא"כ חשבים כד' אמות. ואע"פ שיל"ע האם יש משמעות להקפת העננים כאשר עדיין לא הצטוו על תחומין, מ"מ הצטוו כבר במרה על שביטת שבת, וי"ל.

בית דירה המצטרף לעיר

בענין קנית שביטה ומדידת תחום שבת, יש להוסיף כמה נידונים כהמשך לנידון (גבולין לפי יתרו) בענין תחום שבת שבין ירושלים לביתר עילית. כתוב בשו"ע (סי שצ"ח סעיף ו') שאם יש כמה בתים וכל אחד בתוך שבעים אמה לבית השני, אפי' עד מהלך כמה ימים, נחשב הכל כעיר אחת, וכשמודדים מודדים מחוץ לבית האחרון. אמנם כ"ז בתנאי שהבית יהי' בית דירה לכה"פ ד' אמות על ד"א, וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנים, ובית תפלה לאינם יהודים שיש בו בית דירה לכהנים, והאוצרות שיש בהם בית דירה, והגשר והקבר שיש בהם בית דירה, ועוד דוגמאות עיי"ש שבכל אלו מצטרפים הבתים עם העיר, כשהם בתוך שבעים אמה ושיריים, עיי"ש פרטי הדין. במציאות, אחר סוף בתי העיר חוסאן, יש שטח רחוק כמה עשרות אמות, ואח"כ יש מוסכים ומנויות וקנייני בנין, ויש שסברו שאפשר למדוד ממקומות אלו, משום שמתמא י"ש במקומות אלו מקומות המיועדים לאוכל, ונחשב מקום פיתא.

אם מבירור במקום נכוחו לדעת שיש שם חצרות (מוסכים ושטחים לממכר חומרי בנין) הקיימים כבר עשרות שנים ואין בהם מקום קבוע המיועד לאכילה, כך שנתרועע היתרה, שהוברר שאין שם בית דירה ומקום אכילה.

דירת עראי

ביותר יש להעיר, שאפי' אם ה' שם מקומות לאכילה עראית אין ברור כלל שנחשב בית דירה, כמו שכתב החזון איש (שם סי ק"ח) שנראה שביטת הרושת שמיחד לעבודה אין בו פיתא ולינה דינו כבית האוצרות ואורות סוסים וביהכ"נ, דמיוח דכמה דוכי שנוכלו סבידא ליה דאין הסוכות שבכרמים מצטרפים לענין זה.

אם אוכלים שם באקראי כגון שאירע אונס לפועל או לפועלים שלא היו יכולין ללכת למקום סעודתן לא מקרי בשביל זה דירה, ואם קובעין שם סעודה אחת ביום באמצע עבודתן יש מקום להסתפק, **'ומסתבר כיון דעיקר הבנין לאו לדירה עביד אלא למלאכה וגם האכילה הוא בעל כרחם שאין השלחן ערוך כדרך המסובין לא מקרי דירה'**, והביא זכר לדבר שאכילת פת דרך עראי אינה נחשבת לבית דירה ממש"כ בגמ' (ערוכות גז). בסברת מקום דניחא ליה עיי"ש.

ועכ"פ כשאוכלים בקביעות ב' סעודות ביום, כמצוי בבתי הספר וכיו"ב, צידד אד"ש שנחשב כבית דירה (גם לש"י החז"א משום שבגן הוא דירת קבע), וכמו"כ כחצר המשמש כחני' לאוטובוסים שנחשב כדירה אם ישנים שם.¹

יש שהעירו בדברי החזו"א, שהלא בגמ' ובשו"ע הובאו דוגמאות כבית הקברות וגשר וכיו"ב שיש בהם דירה, ולכא"ל דירות אלו אינם בתיהם הקבועים, אלא שיש להם מקום לאכול (ולישון) תוך כדי עבודתם או בהפסקות וכד', ומשמע שגם בכה"ג נחשב מקום פיתא.

אמנם בראשונים (מאיירי רבינו יהונתן ועוד) ע"ד הגמ' בערוכין (גז). תיארו אין ה' בנוי בית דירה בתוך הגשר למגורי שומר המכס, וכמ"ש בשועה"ר (שם סי"ח) שהדירה שבבית הקברות היינו שהשומר דר במחיצותיו, וכן גרש יש בו דירה להמוכס, היינו 'כגון שיש לו כתלים תחתיו שלם שהכיפה חלולה ויש בכתלים פילוש שיעברו שם המים והמוכס דר בכתלים אלו'.

כרמים שיש בהם סוכות

יש שדנו לצרף ולהרחיב תחום הכפרים משום הכרמים שיש סביבות הכפרים, ובכרמים יש סוכות הנחשבות בית דירה שאפשר למדוד משם והלאה. וכבר היו דברים מעולם שרצו לסמוך על כגון דא וגערו בהם ראשונים, כמ"ש באור זרוע (הלכות עירובין סי' קס"ג). 'נכר היו בני אדם שהיו הולכים בשבת מהלך פרסה ויותר במשעול הכרמים, והיו אומרים כי הכרמים וגדריהם כאילו הוא מן העיר ... וגער בהם רבינו שמואל בר נטונאי מבי"ן ... וסלקא שמעתתא דאפילו בתים הראויים כגון בית הכנסת וכיוצא בהם, אין מתעברין עם העיר אא"כ דרים בהם'.

מעשה התערעם

בנוסח חרף יותר כתב הראב"ה (סי ט"א) 'יען ראיתי אני שב"ט מנהג הבל וחולי רע, נתקנין ותולין באילן גדול, לילך ביום השבת מהלך פרסה ויותר, ותולין במנהג אבות לילך במשעול הכרמים, ואומרים כי כרמים וגדריהם כאילו הוא מן העיר, ... ונתתי לבי לתור ולדרוש בהבליהם ומצאתיו מעשה תערועים ... ולכן אנשי לבב שמעו לי, ולא יפרעו גדר ולא יחייבו את עצמן ושיכית צפעון אשר אין להם לחש'.

וביאר בחז"א (שם) שאע"פ שלא הוזכר באו"ז האם ה' בכרם בית דירה, מ"מ סתימת הדברים שאפי' אם יש בית דירה בכרם אינו מצטרף², דאל"ה ה' צריך להזכיר שהם סמוך על כרמים בלי דירה וגערו שאין כרם מתעבר בלי בית דירה.

עוד כתב החזו"א שאם היה המנהג לחלק בין יש בכרם בית דירה לאין בו בית דירה ה' הדבר יזוע לבני המקום, ולא היו טוענין בהם בני אדם לומר שא"צ בית דירה, אלא שחכמים אסרו בסתם, וע"כ בפועל לא הלכו, אלא שלא זכרו האם יש בהז איסור או שאין הולכים אפי' שאין איסור.

כפרים המשולשים

כתוב בטושו"ע (סי שצ"ח סי' ט"א) שכשיש שלשה כפרים משולשים, דהיינו, שיש שתי עיירות זו כנגד זו ושלישית כנגד אור שבין שתייהם, רואים כאילו היתה האמצעית בין השתיים שזו כנגד זו, אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מהחיצוניים אלפים אמה או פחות מכאן, ובין שני החיצוניים רפ"ג אמות פחות שליש מלבד רוחב העיר האמצעי, כדי שיהיה בין כל אחד מהם ובין האמצעי אם ה' ביניהם קמ"א ושליש, הרי שלשתם כמדינה אחת ומודדים להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתם. וכתב הרמ"א ש"י"א שאין מודדים מהעיר האמצעית אלא ממונותיה.

בשוועה"ר ובמ"ש ב' כתבו להקל שמודדים לכל אחד מחומות חבירו, ובשועה"ר פסק כשי' הטור והלבוש שכשהעיר האמצעית גדולה מהחלל אי אפשר לצרפן להיות כעיר אחת, וכ"פ החזו"א. ועיי' מש"כ בשוועה"ר במוסגר לש"י המג"א, שאם יש בין החיצונות פחות מארבעת אלפים אמה, אזי גם כשהעיר האמצעית גדולה מהחלל שביניהם, יכולים להצטרף ונחשבים כעיר אחת.³

כפועל, כשמודדים את ביתר עם הכפרים הסמוכים, נמצא שביתר גדולה יותר מהחלל שבין נאחלין לחוסאן, ולבדאי המג"א לא יחשבו לכאז' ככפרים המשולשים.⁴

ד. ומה שישונו בין השמשות א' בגמ' (שם סה). שאין לו אלא ד' אמות, כבר ביארו הראשונים (עיי' רמב"ן שם) דישן גרע שקנה ארבע אמותיו, משא"כ מי שה' למעלה מעשרה שלא קנה כלום. ובמאיירי כתב שחיון שהלך לישון לביתו ונתן אל לבו שמא יחשיך היום ולא אמר שרוצה לקנות שביטת דינו כיצא מחוץ לתחום.

ועכ"פ במתוך תורה לכאז' אין דינם כישן אלא כעומד למעלה מעשרה, ועדיפא מינייהו.

ה. ותלו עצמם בדברי הגר"ש וזאנר זצ"ל שברדך כלל יש במקומות אלו מקום מסודר לאכילה ונחשב בית דירה, אך המענין בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' ר"ט) יראה שכתב רק על מה שנשאל בבית הרושת שאכן אוכלים בו, ולא כתב סגרא שבת כל בית חרושת שבכל בית מקום שאוכלים בו, ולא נכנס לבאר הגדרת מקום האכילה.

ו. נפק"מ ג' לענין הגדרת העיר לקביעת זמני היום, וחשיבו השעות, שנקבע ע"פ המקום הגבוה שבניו, ולא כל מקום בפ"ע, כמ"ש הפוסקים עיי' ליוגאט מה שהביא הרחיד"א בברכי יוסף (ח"א סי' ש"א סי' א"ה) לענין נולד בין השמשות שכתב בשו"ת בית דוד (ח"א סי' קכ"ז) שכל שנראה שמש אפילו משהו אפילו בראש הדבר הגבוה יותר שיש בעיר מונים מאותו יום, וסיים הרחיד"א 'וכן נתפסת המנהג בעיר קדשנו ירושלים תל' ועיר עז לנו בתוך ח' זמנן גאון הדורות שלפני דורנו. ועיי' במבוא ללוח שנה' המאור הגדול.

ז. להעיר, שכן משמע לכאז' בהמשך דברי האור זרוע, שבת"ד כתב שאפי' אם היו הסוכות שבכרמים סמוכים אחד לחבירו לא יצטרפו, עיי"ש, ולא העלה צד לומר דסגי שהכרמים עצמם היו סמוכים.

וכמפורש בראב"ה (שם) **'אפילו אם ימצא אדם סוכות עשויות לשומרי כרמים** או שאר פירות וכיוצא בהם וכל אחד לחבירו בתוך שבעים אמות ושיריים, לפי ראות עיני **אין לסמוך עליהם**, כמו שכתבתי בעושיין פסין במקומם שבתלו תורת בורגין, והוכחתיהו בראיות'. והגר"ח רבי אברהם זענאובר שליט"א האריך במאמרו להוכיח כן כממה ראשונים הרוקח והראב"ן והרשב"א בכמה דוכי שנוכלו סבידא ליה דאין הסוכות שבכרמים מצטרפים לענין זה.

ח. ויל"ע האם כוונתו לפסוק כהמג"א. ועיי' בהגהה בשוועה"ר בסעיף ד' ובמוסגר שם שנראה שצידד דלא כדעת המג"א, עיי"ש, ושמה חזרה יש כאן במהדו"ר ממש"כ במהדו"ק.

ועיי' במש"כ נכד הרה"ק הרב בעל תהינני זצ"ל הרה"ק בעל צמח צדק בשו"ת (או"ח סי' י"ח אות ד') ששמע בעצמו מוקינו שיש כמה דברים שחזרו בו ממה שכתב בשוועה"ר, מפני שנשמך אז יותר מדיא' על המון אברהם. וכמ"ש בשו"ת דברי נחמיה (או"ח סי' כ"א) שרוב הרה"ק בעת"כ בשו"ע נדחק הרבה שלא לדחות דברי האחרונים ובפרט דברי המג"א כיוצא. משא"כ בסוף ימיו שהוסיף הכמה העמיד על דעתו הקדושה לחלוק עליהם אפי' להקל בכל מה שלא נראה לו, וכתב בתו"ד 'בפירושו שמעו ממנו ד' שחזרו בו ממה שנתן אמנות להמג"א יותר מדאי'.

בהדומות דן אד"ש בנושא אחר מעי"ז, אין נוהגים במעשה בחלק או"ח כמ"ש במהדורא בתרא או כמ"ש בשוועה"ר, לענין עכ"ם העושה מלאכה עבור ישראל באופן שאינו נהנה מהמלאכה, בשוועה"ר (סי רנ"ב סי' ט"ג, רע"ו סי' ט"ג, ש"ה סל"ה) פסק שצריך למחות בו, וכמ"ש בקו"א (רנ"ב סי' ק"ה), אך במהדורא בתרא (לסי' רמ"ג) האריך קטוב והסיק שלדינו נקטינן כמחמ"כ מוטובבור שכתשושה מצעמו לצורך ישראל אין צריך למחות בו אפי' כשעושה בביתו ובכלים של ישראל לצורך ישראל, ורק כשנתנה צורך למחות עיי"ש.

ט. הגר"ח רבי משה דרוק שליט"א, צידד במאמרו המקיף בענין תחומי ביתו וירושלים, שיתכן לחשב שלושה כפרים אחרים ככפרים משולשים, שהישובים האחדו, חוסאן, ושדה בועז, הם משולשים, ולכאז' שם העיר אלהודי שבאמצע השילוש איננה גדולה מהחלל שבין הערים חוסאן ושדה בועז, ולפי"ז מאחר וביתו רואי אינה רחוקה אלפיים אמה מחוסאן, ויכול להניח עירוב תחומין בירושלים, ועי"ז ללכת עם העיר אלהודי לביתו ולהיפך, ונדיין הדברים צריכים בירור.

יפה שיחתו

שיחות עם צאצאיהם של גדולי ישראל דו"צ

האזן וכתב הרב רפאל תחום יפה שליט"א

התמדה וכתובה שאין להם סוף

הגאון הצדיק רבי יוסף ליברמן בעל ה'משנת יוסף' זצ"ל • מאמר א'

שיחה עם בנו הגאון רבי יקותיאל ליברמן שליט"א רב דק"ק סאדיגורה ושכונת שמואל הנביא פניה"ק י"ם ת"ו.

סיום הש"ס כגיל תשעים וארבע

חשקתו של אבי הגאון ר' יוסף ליברמן זצ"ל לתורה הקדושה היתה מופלאה עד מאוד, ומרוב אהבתו אליה לא ביטל רגע אחד מלימודה. רב אחד סיפר לי שהוא יוצא מהתפעלות שכל ימיו של אבי זצ"ל היו בבחינת וקנה לך חבר, כל מה שחידש מיד

רבנו זצ"ל נואם בהכתרתו לרב ביהמ"ד סאדיגורה, לצידו אדמו"ר בעל העקבי אבירים והגאב"ד מהר"מ דושינסקיא זצ"ל

היה כותבו, וגם כשהיה מתעמק בסוגיא היה כותב וכותב, וגם באחד מהאירצייט של אבי סיפר הרב בצלאל בלוי על עצמו שכשערך את ספרו היה כל כך מרוכז בזה ולא היה יכול להתעסק בשאר דברים, אבל אבי זצ"ל היה יכול לאחוז באמצע עריכת תשובה וכשהיה צריך לומר שיעור הלך לדרוש בריכוז מלא, כי כח הריכוז שלו היה מאד הפליא.

בהיותו כבן שמונים ושמונה עבר אירוע מוחי ובי"ה חזר לכוחותיו, עם כל זה ידו כבר לא פעלה כבראשונה, נכדו הגיע אליו בתמידות והוא כתב בשבילו שני ספרים מלאים תשובות, ואין הכי נמי שאלו הם כבר תשובות קצרות יותר, אבל ההתמדה שלו היה במאוד מאוד ולא נחלשה כלל. ואמר אז כשלא יכולים לכתוב אזי לומדים ש"ס, ולמד אז כמה פעמים את כל הש"ס.

בו מעט החזירו לארון הספרים וחזר לחדרו. מראה זה עשה רושם כביר על אבי זצ"ל.

אהבת תורה כזו, שאינה נותנת ללומדיה לישון בלילות, ומפיגה מהם את רגש הבושה להיכנס לבית המדרש עם בגדי שינה. לימים נהיה אותו בחור לאחד מגדולי התורה הלא הוא הגאון רבי אלעזר צדוק טורצ'ין, מחבר ספר שונה הלכות יחדו עם הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל.

את התקרבותו לדרך החסידות מבאר בנו הגאון רבי יקותיאל שליט"א:

בלומדו בישיבת חברון אחד מראשי הישיבה היה הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל שהיה דוגמא של צדיק וקדוש, בעת שהיה מתפלל שמונה עשרה לעיתים רגועה להתפשטות הגשמיות כשהוא עומד על אצבעות רגליו כשידיו פרושות כלפי מעלה בדביקות. הוא שלח את בחורי הישיבה להתפלל קבלת שבת אצל הרה"ק

לפתע נכנס אחד מהבחורים להיכל הישיבה כשהוא לבוש בבגדי שינה, ניגש לארון הספרים הוציא רמב"ם עיין בו מעט, החזירו לארון הספרים וחזר לחדרו. מראה זה עשה רושם כביר על אבי זצ"ל

ר' אהרל'ע ראטה בעל השומר אמונים ז"ע, ולפעמים גם בסעודה שלישית, שם לאורו של ציס"ע זה החל אבי להתקרב אל החסידות, בצפרא דשבתא התפלל בבית הכנסת 'קארלין' בשכונת בית ישראל עם הנוסח המיוחד להם בהתלהבות ובקולות אדירים, בסעודה שלישית היה עומד סמוך למרא דארעא דישראל מהר"ץ דושינסקיא ז"ע ושומע את כל תורתו. על שלשה דרכי חסידות אלו החל עולמו של אבי להיבנות. ולאחר נישואיו דבק מאוד בשלשת הרועים, גיסו המהר"א מבעלז, הגאון מטשעבין, והדעת סופר ז"ע, שהיו למורי דרכו והלך בדרכיהם הקדו'.

מתעלה בלימוד התורה בישיבות נוסח ליטא ומתקרב לחסידות

צור מחצבתו של אביכם זצ"ל היה ביהדות הונגריה המעטירה, נולד בפרעשבורג ולמד בת"ת יסודי התורה של הגאון רבי עקיבא סופר בעל ה'דעת סופר', לאחר מכן כשעלה לא"י לפני חורבן יהדות אירופה, למד והתעלה בישיבת קול תורה, וחברון בשכונת גאולה, כיצד אם כן התקרב לחסידות

אכן אבי זצ"ל כשהגיע לא"י, עלה והתעלה בלימוד התורה בישיבות ליטא 'קול תורה' ואחר כך ישיבת 'חברון', על ימי לימודו בישיבת חברון סיפר 'ההתמדה שם היתה אדירה, כמעט שלא נכבו האורות בלילה, הדמות שלי בישיבה היתה אחד מחשובי הבחורים שם הרב משה שמעון הכהן ויינרטובי זצ"ל אשר בלהת נפשו הכניס בכלונו 'ברען' גדול לתורה ויר"ש. החברים שלי שם היו מצויינים בתורה יר"ש ומידות טובות, הם היו כולם מתמידים גדולים'.

נכנס לביהמ"ד עם בגדי שינה

הוסיף וסיפר אבי זצ"ל על גודל שקדנותו של בחורי הישיבה, כי לילה אחד כשנשאר ללמוד בבית המדרש עד השעות המאוחרות של הלילה, לפתע נכנס אחד מהבחורים להיכל הישיבה כשהוא לבוש בפגימה, ניגש לארון הספרים הוציא רמב"ם עיין

סיום הש"ס של רבינו זצ"ל בשנתו האחרונה בגיל תשעים וארבע מימין בנו הגאון רבי יקותיאל שליט"א משמאל חתנו הגאון רבי חיים שמרלר שליט"א

חיזוק לכל אחד ואחד

הנה אנו שומעים באמת דברים נפלאים ומעלות רמות אליהם הגיע אביכם ברוב עמלו ושקידתו בתורה, אך יכול אדם לומר לעצמו מה לי ולכל הדרגות האלו, אני עומד רחוק מכל זה, וכיצד יכולתי גם אני ללכת בדרך זו?

עונה בנו בכורו וחביבו רבי יקותיאל שליט"א הנה בדברנו על אבי זצ"ל הזכרנו גם את מרן השבט הלוי זצ"ל, שניהם התגדלו מאוד במעלות התורה, הם לא נולדו כבניהם של ראשי ישיבות או רבנים גדולים ומפורסמים. יש כאן חיזוק נפלא לכל אחד,

במסע השמיטה לחיזוק החקלאים נראים משמאל לימין: רבינו זצ"ל, גאב"ד קוממוית זצ"ל, וכ"ק האדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל

שניהם התחילו מן ההתחלה, אך הכל היה ע"י הסדר הנפלא שהיה להם בלימודם, ובכח התמדתם בתורה שלקחו על עצמם. לאבי זצ"ל מימות ילדותו היה לו חשק מיוחד ועצום לתורה, ועם החשק וההתמדה האלו עלה והגיע למעלות רמות, ומיום עמדו על דעתו עד זקנותו המופלגת לא פסקה ממנו חשקת התורה. גם את ספר 'מסילת ישרים' סיים יותר ממאה ואחד פעמים, ומובן שאחר כזאת מעלה אין זה חידוש שאף פעם לא שמעתי אותו מדבר על מישוהו, ולא כועס אפילו לא פעם אחת, והדבר מבהיל על הרעיון.

מרא דהלכות שביעית

ידוע ומפורסם לכל חיבוריו המיוחדים על הלכות שמיטה, שמהם יתד ופינה לכל הבאים אחריו בהלכות אלו, מדוע החל לכתוב ועסק בהלכות חשובות אלו

התורה הקדושה תחילתה חסד וסופה חסד, כל זה התחיל מחסד של אמת שעשה אבי זצ"ל עם חמותו ע"ה. לאחר פטירתה בשנת תשי"ט, לא השאירה אחריה בנים רק חתנים, כי בניה נהרגו עקדה"ש בחורבן יהדות אירופה. לכן החל אבי ללמוד משניות לעילוי נשמתה, וכשהגיע למשניות שביעית ראה שיש קושי גדול להבינם כראוי, ועלה בדעתו שצריכים לחבר איזה חיבור שיקל את ההבנה ללומדי משניות אלו. כך התחיל ללמוד המסכתא ובמקביל התחיל לכתוב חיבור עליה. ולשנת תשכ"ד כבר יצא לאור חלק הראשון על משניות שביעית ועם הזמן הו"ל ב' חלקים על מסכת שביעית. אכן כל הסיבה שהחל לעסוק בהלכות אלו עד שלאחר שנים נהיה לפוסק אחרון בהן, היו המשניות שהחל ללמוד כחסד של אמת עם חמותו ע"ה שנפטרה בלא להשאיר אחריה בנים שילמדו לעילוי נשמתה.

כדי שלא יצטרך להתעסק להוציאם, וגם הביאה את הפרי על צלחת עם מזלג, כדי שיוכל לאכל בלא שיצטרך ליטול ידיו אח"כ ולבטל מלימודו, רואים מזה גודל ניצול הזמן בכל מובן המילה.

כטלה, איז נישט געווען

(כטלה, זה לא היה) בניצול הזמן היה עד הסוף, אך הוא לא היה איש כעסן להיפך הוא היה נוח לבריות. אמנם הרבה פעמים רואים שכשאחד מאוד זיהר על ניצול הזמן, יכולים לפעמים לבוא לידי כעס, אבל הוא היה להיפך מזה, וכמו שמסופר על אחד שבא אליו לשפוך לבו ולשאלו דעתו, היה לו בשבילו כל הזמן הנצרך, כי אין זו סתירה, אבל ביטול זמן לא היה אצלו בשום פנים.

כשהיה צריך לעסוק בפרנסה עסק בפרנסה וכן הלאה אבל לא בטלה ח"ו, כמו כן חסד ותורה, איני מכיר אדם עוד הרבה אנשים כמותו עם שמירת זמנים כזו, אכן גם מרן השבט הלוי זצ"ל, שניהם ניצלו זמנם מאד בחשבון, אכלו בזמן קבוע, והתפללו בזמן קבוע, וישנו בזמן קבוע, ולא החליפו את היוצרות, ולא חיו בעיכובים, אלא חיו בסדר מסודר וכך הגיעו לכל הדברים. איני יודע איך הספיק כל כך הרבה, שלושים וששה חיבורים, ועסק גם בפרנסה, ומסר שיעורים בכלולי שומרי החומות שעמד בראשם, וכן נסע לחו"ל לטובתם.

כל חיבוריו על משניות שביעית ואחר כך הלכות שביעית, התחילו מחסד של אמת שעשה עם חמותו הרבנית ע"ה

כמו כן מצא זמן לעסוק בחסד וצרכי צדקה יתומים ואלמנות, עם היותו שקוע בתורה עסק רבות במידת החסד, התאמצות תורה עם חסד כמו שכתוב ותורת חסד, כל דבר שהיה עושה במסירות נפלאה.

כח כתיבה מופלא

כמו שהזכרנו לעיל היה לו כח מופלא לכתוב, ולמשל שככתב איזה סוגיא התרכז מאוד בענין שהולך לכתוב וכתב כח נפלא, היה יכול לכתוב איזה סוגיא בהרבה דפים ורשם אצלו איזה דף קטן מה שהולך לדון בסוגיא, וכתב בכשרון של קולמוס נאה וכתב נאה ונפלא, וכמעט אין מחיקות בחוברות שלמות.

כבר בהיותו בחור החל לכתוב וכאשר רואים בפירושו שכתב בבחירתו על הרמב"ם וקרא לפירוש "טרביט המלך" ומרמז בזה שמו יוסף ב"ר טוביה שליט"א וקיבל הכמות, אך בכל זאת לא הדפיסו מחמת שכתבו בעודו בחור וצריכים עדיין להגיהם. וכן כתב הספד נאה וארוך על הרה"ק ר' אהרל"ע בעל השומרי אמונים ז"ע, וזה היה כשהיה בן שמונה עשרה בשנת תש"ו, כי אבי זכה להכירו, כי היה מתפלל אצלו בקבלת שבת, כפי שאמרנו כבר. ולאחר פטירתו של אבי זצ"ל פרסמו את ההספד.

ובחודש מנחם אב כחצי שנה לפני הסתלקותו עשה סיום הש"ס ביום כ"א לחודש וערך זאת בביה"ד סאדיגורה בירושלים, את כל הסיומים ערך בצנעה אבל בסיום זה טענו הנכדים שיהיה זה חיזוק לכל המשפחה, שיהודי בגיל תשעים וארבע ואינו בקו הבריאות לומד בהתמדה גדולה ומסיים ש"ס, והסכים לשנות מדרכו ולערך את סיום הש"ס ברבים. ובעת סיום הש"ס דיברו אז שרואים שאף שכל ימיו עסק בתורה ע"י כתיבה, וקשה לאדם בגיל מבוגר לשנות מטבע והרגל של עשרות שנים, בכל אופן לא ויתר על התמדתו בתורה וכשלא יכול היה לכתוב עקב מחלתו לא נחלש כלל לימוד התורה שלו אלא התגבר על הרגלו, והתחיל ללמוד ש"ס בפה דף אחר דף.

די לו באכילת לחם ועגבניה

בשנת תש"ח כשדיברו עם אביכם ע"ז נלכדות על זוגתו הרבנית הצנועה והצדקנית בת קדושים מרת מלכה ע"ה בת הרה"צ רבי יחיאל חיים לאבין זצ"ל האדמו"ר ממאקווא, מסופר שכאשר נפגשו לפני השידוך אמר לה הרב "שתדע שרצוני לישב באהלה של תורה, ודי לו באכילת לחם ועגבניה, ולכן עליה לחשוב אם רצונה בכך", ענתה לו הנערה "הדבר ידוע לה, והיו לה שני גיסים גדולים, רבי שמואל זאנוויל גליקליך זצ"ל הי"ד שנסמך להוראה ע"י המהרש"ם מברעז'אן, ורבי יוסף מאיר פולק זצ"ל הי"ד, ותמיד שאפה שגם לה יהיה בעל כזה".

מוסיף ומספר בנו שליט"א כשנכנסו אצלו לבקר, אני ואמי ע"ה שמאד אכונג געבן (שמרה) עליו, והיתה רגילה לומר לאורחים שלא לשהות יותר מדי כי צריך הוא לנצל את הזמן, לפני כמה חודשים אחד סיפר לי שכשנכנסו אצלו אמי אמרה לו שלא לעכב אותו כי זמנו יקר מאוד. גם אמי עצמה לא הפריעה

עם מרן פוסק הדור בעל השבט הלוי זצוק"ל

אותו מלימודו, וכשאחי היה בא מבני ברק לבקר בימי רביעי, היתה אמי אומרת לו אני נכנסת יחד איתך, כי בשבוע זה עדיין לא הטרדתי אותו מללמוד.

קלמנטינה עם מזלג

אמי הרבנית ע"ה היתה מאוד מייקרת את זמנו של אבי זצ"ל, ועשתה כל שביכולתה שלא להטרידו ושלא ליבטלו מלימוד התורה, היא היתה עוזרתו מאד בזה. כמו כן לא שמעתי אף פעם מאחד על השני מילות צער וכדו'. הוא היה מבקש ממנה קודם שיעוריו שתברכו שהשיעור יהי על צד היותר טוב. והיא היתה מכבדתו ביותר. בימי השבעה אמרתי שבעת לימודו היא היתה מביאה לו קלמנטינה כשהיא קלופה וגם את החרצנים היתה מוציאה

שאלות שנשאלו

ביאורי השאלות
 א. כלי - חשש שנוי צורה לה"א ב. ובוש - חשש שנוי צורה ג. בדר - חשש ה"א ד. ונת - חשש תי"ן ה. מזרית - חשש ו"ו

מגילת אסתר שהגיעה דוגמא לבית ההוראה ממנה
 ויש שם שאלות על כל שורה ושורה והיא פסולה בודאי לעורר לב הקונים לבדוק ולהשגיח

ביאורי השאלות
 א. וסלזרת - חשש חסר שיעור מלוא אות קטנה בירך ב. לעשות - הלמ"ד חשש קו משוך השי"ן הפסק באמצע האות ג. את - חשש חסר שיעור מלוא אות קטנה בירך הימני ד. בית - הוי"ד חשש שצורתה משונה ה. המשרתיים - השי"ן קו משוך והוי"ד חשש שנוי צורה

ויש שם עוד כהנה וכהנה פלאים פלאים לדרוש על כל קוין וקוין תילי תילים של הלכות, בשביל הלימוד יש תועלת גדולה במגילה הזאת אך בשביל הקריאה אין בה תועלת כ"כ (ואולי לשונה זו בשבת פורים שכתוב בגמרא שואלין ודורשיין בענינו של יום בשבת אפשר להשתמש במגילה זו ולא גזרינן משום דרבה)

תשובות לגליון קודם

א. וקשרתם - יש כאן שאלת תינוק על הצורה שהוא אינו ח"ת ועם תינוק אפשר להכשיר (אף שהוא קרוב מאוד לקו משוך עדיין עם תינוק יהיה אפשר להכשיר ויש מפוסקי דורינו שהיו מחמירים בכגון זה)
 ב. ובשעריך - הוי"ד כשר ואינו נראה כ"ף ורק אם היה המושב לכל אורך הוי"ד היה חשש של כ"ף משא"כ כאן שהוא מעט ממש
 ג. צעבני - צריך תינוק ויש מקום להקל כיון שהוא אינו במקום רגל הגימל (אכן יל"ע מצד איבר מיותר כיון שהוא עבה מאוד)
 ד. ולמדתם - כאן הוא נחלק לשתי אותיות כי הוא נחלק לכ"ף ווא"ו שדעת הפלגא שפסול אף בלא ניכר להדיא פרידתן ודעת רע"א להקל באינו ניכר להדיא

לעורר לב הציבור הקדוש
 על הפסקים בתפילין של ראש היוצאים מקלף עבה וקשה לפנינו דוגמא של ב' של בכור שנפסק ונפסל ביו בגגו בין במושבו וע"כ יש ליקח לתפילין של ראש עור דק ורך שלא יפסל ברבות השנים

ועיד זכור ב

השאלות נועדו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה, כי בדבר קל מאוד ישתנה הדין

תניא אמר רבי מאיר כשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

התורה השבת

ערב שבת
משפטים

כ"ג שבט
תשפ"ה

גליון
10
מהדורה
מדפסת

עתיקין בפרשה

אלה המשפטים אשר תשים לפניהם

יש להתבונן בפרשתנו העוסקת בעיקר בדיני נזקים, שנאמרה בהר סיני כהמשך למעמד קבלת התורה, ועל מצוות אלו נענו ישראל ואמרו נעשה ונשמע.

ישנה אמרה חסידית ידועה (ואולי משמיה **דבינו היואל משה מסאטמאר ז"ע** (א), המשפטים המרמזים על דינים ח"ו, יהיו רק אשר תשים לפניהם, כלומר להפחיד ולעורר לתשובה וכבימי מרכיזי אסתר נבוא הישועה. - כן אפשר להמליץ על הלכות אלו שבין אדם לחברו, שיהיו רק אשר תשים לפניהם והעם הנבחר ישראל עם קדושים, יראו ויפידו שלא יזדקקו באמת לזה, וכדברי הספרות: אשר תשים לפניהם, שאין בהם עשה ולא תעשה כמו באזהרות הפרשה של מעלה (בפר' יתרו), אלא כשיקרה הצורך לטפוט, ישפטו בזה האופן.

עובדה מאלפת מסופרת על מון **הקדושת ציון מבאנוב** ה"ד. שפעם צבאו החסידים בביתו נאוו קודש, עד שמחמת הציפיות נדחפו ידו של אחוה החסידים ולדאבנו שבר זוכינת שבארון. טרן עליו הקדושת ציון וגער בו על מעשיו. התנגל הלה, שזה קרה לו בטעות מבלי ששים לב. נענה לעומתו הקדושת ציון, היעלה על דעתך שהיני גוער בך על הזוכינת שנשברה? אכן על זה שנשלת מבלי ששים לב הנני מיצו וגוער. כי היאך זה מתאים לחסידישער יזנענמאן שיבא לכלל טעות, החסיד צריך שיהיה מוזה ולבו עמו תמיד שיהיה דהרי במעשיו...

לעניינו: לבטח נתקלמ לא אחת לצערנו, ביהודי בא בשנים, אשר שמיעתו בכיזה עלי, ה". ובכן ראשית כל חשוב לדעת שאין זה רק מנת חלקם של יהודים באים בשנים, אם תבררו קצת תגלו שלצערנו זה גם מנת חלקם של צעירים הסובלים מירידה בשמיעה, הנחשבת כיום בין המחלות הנפוצות ביותר ה".

שורש המכה הזו אשר לא כתובה בתורה, בעוצמת הרעש שבאולמי השמחות, כקביעת הרופאים, אשר רעש העובר את הווליים של 85 דציבלים (לחץ גל הקול על האוזן Sound Pressure), גורם לנוק בלתי הפוך לאוזן. - עוצמת הרעש בתחנה רגילה כיום יכולה להגיע לרמה של 150 דציבלים!

ובכן בבואכם להגוע בשמחתכם, תחשבו נא על **נזקי השמיעה** העלולים לפגוע בהורכם, בעצמכם, בצאצאיכם וכמובן על כל המשתתפים. - למותר לציין, שרעש שכוה אינו יכול להביא לשמחה אמיתית בשופ"א, ועל דרכי ההתמודדות בזה נייחד פרק נפרד א"ה, נענו כאן רק בהלכות נזקין, ממה שראוי ומתאים ליהודי ירא ושלם להימנע.

מכון עתיקין

י"ר: בנימין גויפלד

עורכי תוכן: שמעון צוקער, יצחק קרימילובסקי

*

השיחה השבועית באידיש "פארגעניגונ מיט עתיקין" בקו "קול מבשר"

בניו יורק 1100-444-212 שלוחה 9-8

בארה"ק 111-3333-072 שלוחה 9-8

השיחה השבועית בלש"ק "להתענג בעתיקין", בקו "אור עולם" 45-45-0733 שלוחה 2>2>3

שימו לב!

המספרים החדשים של ניגוני הגליון הופעלו
אנו עובדים בימים אלו על השלמת תפקוד
המערכת הטלפונית, לתועלת המאזינים

התקשרו:

02-3132201 (אידיש) 02-3132202 (לש"ק),

בארה"ב 313-3299535-518

הרה"ח ר' קלמן שאול ווילנער ז"ל

משב"ק, בעל תפילה ונאמן ביתם של צדיקי בית הוסיאטין ז"ע
כ"ה שבט תשכ"ח

ר' קלמן שאול נולד בתרמ"ט בבערשט, גאליציה, לאביו הרה"ח ר' שלמה ז"ל. בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הרה"ח המפורסם ר' ועלוול טירקעל ז"ל מחשובי חסידי הוסיאטין בבוטשאטש. בימי מלחמת עולם הראשונה, עברה משפחתו לעיר הבירה ווינה, שם החל ר' קלמן שאול להתקרב ולשמח בקודש בביתו של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ע. מאוחר יותר כשעלה לארץ ישראל המשיך בעבודתו הקד' של "שימושה של תורה" אצל הרה"ק מהוסיאטין ז"ע, אצל חתנו רבי יצחק ונכדו רבי יעקב מהוסיאטין ז"ע. והיה ליד ימינם ממש. כל ענייני הבית וה'הצד' היו על כתפיו של ר' קלמן שאול, הוא ניסח את מכתבי הרבי ובד"כ חתם עליהם בשם הרבי. הוא ניהל את העניינים הכספיים וכשהחסידים קנו לרבי בית בירושלים, הוא זה שהיה אחראי לרכישה ולהכנסה הממונית. ר' קלמן שאול לא זכה לילדים בשנים הראשונות, ופעם שנכנס יהודי לרבי והתאונן על מצבו, שכבר נשוי הרבה שנים, ועדיין לא זכו לפרי בטן, הבטיח לו הרבי שיוולדו לו ילדים. ר' קלמן שאול שנכח בשעת מעשה, לא יכל להתאפק ומיד כשהיהודי יצא פרץ בבכי. אני שכ"כ מקורב לרבי לא זוכה לילדים ולו הרבי מבטיח ילדים? בייך אותו הרבי ואכן נולד לו בת. אך למגינת לב היא לא זכתה לפרי בטן ור' קלמן שאול לא זכה לדש"ק.

הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ע לשמאלו במרכז התמונה ר' קלמן שאול ז"ל

ר' קלמן שאול ניחן בקול ערב והיה משמש כבעל תפילה ובעל המנגן אצל צדיקי הוסיאטין. בימים נוראים היה הבעל מוסף וכשידו על אזנו הימנית היה מתפלל בנעימות מיוחדת. מעניין לציין את אשר הובא בספר "מנהגי קודש" - רו"ן בשם כ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א שברוך כלל בהוסיאטין החזנים לא הורשו לכפול תיבות בעת תפילתם, אך ע"כ ר' קלמן שאול היה אחרת, וכן היה כופל. בשעת עריכת השולח"ט ובמעמדים, ר' קלמן שאול עמד תמיד לשמאלו של הרבי, כשהוא מנעים בזמירות ומנצח על השירה.

נביא לפניהם שתי הקלטות נדירות שנתשמרו, בו שומעים את ר' קלמן שאול שר 'ניגוני הוסיאטין'. הראשון (01-01) הוא ניגון שהושר בהודמוניות שונות, כאן ר' קלמן שאול שר אותו על "על הכל". בהקלטה שנשמרה מהרה"ח ר' אריה בקנוט ז"ל הוא שר את הניגון על "ה-ה ריבון" כפי ששמעו מהרה"ח ר' דוד צבי הלוי טירקעל ז"ל (01-02) ניגון נוסף שנשמר בקולו של ר' קלמן שאול הוא ניגון "ברוך הוא אלוהינו" (01-03) יצויין שהוא מושר בחצה"ק קאפיטשניץ.

ר' קלמן שאול גם התברך בכח ההלחנה, וחבר מספר ניגונים.

בשנת תרצ"ג, הרה"ק מהוסיאטין ז"ע, שם את פעמיו לחונן את עפר ארה"ק. ויצא לדרכו ברכבת אל עבר טריאסט שבאיטליה משם הפליגה הספינה לארה"ק. על הרכבת הצטרפו מאות חסידים שביקשו לשהות בצל רבם דקה נוספת, ובאותו העת הלחין ר' קלמן שאול ניגון מיוחד מעניין הזמן על התפילה: "הביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם" החסידים שגדשו את קרונות הרכבת שוררו שוב ושוב את הניגון העליון לרגל עלייתו של רבם לארה"ק, ומצד השני היו חסידים ששוררו את הניגון מתוך צער עמוק על שרבעם עוזבם. הניגון מושר רבות בחצרות רו"ן ובמיוחד בתפילת מוסף של ימים נוראים. לפניכם הניגון מתוך האלבום 'ניגוני בית הוסיאטין' (01-04) כאמור, ר' קלמן שאול לא השאיר אחריו דורות, יהא זה לעילוי נשמתו. ת.נ.צ.ב.ה

תודותינו נתונה לאלו שסייעו בהכנת המאמר ביניהם: הר"ר מאיר גרוזמן שליט"א, הר"ר ישראל בויםל שליט"א ו'רחוק בית רו"ן'

הגה"צ רבי ישראל דוד נייזאהנער זצ"ל סאטמאר - וויז'ניץ - נובהרדוק במלאות 15 שנה לפטירתו בכ"ג שבט - תש"ע

שלידע'ס, מחנה פלאשוב צרף 29. מאות יהודים מצטופפים סביב אחד הדרגשים. שרידי משפחות וקהילות פאר מיהדות גאליציה, חלקם הנכבד מקראקוב, ומתוכם רבים חסידי באבוב. אליהם מצטרפים זה מקרוב באו, יהודי השילוחים של שנת תש"ד מיהדות הונגריה. לאחר קריאת התורה מחתרנית, התיישבו להתנדבות בקונם בעת רעוא דרעוין. "גם... כי אלך בגיא צלמוות... לא אירא רע... אי אי אי אתה עמדי...". מזמרים בקול נעימה חלושה מפחד אויב, "קל מסתתר... בשפירר חביון...". בכל רגע יכולה להישמע הסיסמא המוסכמת "גשם, גשם", הכורזת שאיש עמלקי בקירבת מקום. השבוע לראשונה חבר אליהם ר' מנשה נייזאהנער יחד עם בנו הנער, לאחר שבתחילת השבוע התחנן שירשוהו להצטרף. לפתע פונה ר' מנשה אל הרה"ח ר' זעליג ריטערמאן הי"ד מנכבדי חסידי באבוב, ומבקשו שיכבד את בנו בניגון בהטעמי שהוא בעל שירה יפה וערבה. ר' זעליג נעתר למבוקשו, והנער פצח בשירת ניגון מעורר. ר' זעליג ושאר החסידים ביקשו לדעת, מניין לנער ניגון זה? סיפר להם ר' מנשה, שתקופה לפני כניסת מלכות הרשעה לתוככי הונגריה ושילוחם למחנות, הגיע אל ביהמ"ד 'עצי חיים' פליט מגאליציה. באותו השבת בשל"ס הודיע הרה"ח ר' אייזיק הילמאן הי"ד, שהשבוע לא ישיר את ניגון "אודה ד'" כתמיד, אלא הוא מכבד את האורח הפליט שישיר במקומו. האורח פצח בלחן מרטיט שחיבר. הציבור חיכה לרגע בו יידלקו אורות המוצ"ש לראות מיהו המלחין המשורר, אך כשנדלקו האורות גילו שהאורח נעלם. ביום ראשון קרא ר' מנשה בדחיפות לבנו שיבוא אל ביהמ"ד כי האורח הנעלם נמצא, וזקוקים למישהו שיקשיב פעם אחת לניגון ויזכרהו. הנער הגיע עם אביו לביהמ"ד שם עמד האורח מכוסה במעילו, וכשראה את הנער החל לומר את הניגון. לאחר ששר פעמיים את הניגון, ביקש מהנער לחזור עליו וכשווידא שהנער יודעו היטב עזב במהירות את המקום. כשסיים ר' מנשה לספר את סיפורו של הניגון, פרץ ר' זעליג בכי ואמר לר' מנשה "אני מזהה את סגנון הניגון זה ניגון באבוב!". מאז ר' זעליג אימץ את הנער, וכאחראי על המאפיה במחנה היה נותן לו בכל יום לחם מהמאפיה, כשהנער שר לו את הניגון. וכך היה לנער מה לאכול ושרד את הרעב הקשה ששרר במחנה.

הנער היה הגאון הצדיק רבי ישראל דוד נייזאהנער זצ"ל. והניגון מפורסם כיום בכל העולם, הוא הולחן ע"י אחד מחשובי חסידי באבוב הרה"ח רבי עזריאל מאמלבוים הי"ד כאן הוא לפניכם (02-01).

עיתון אטיקין
שבט

ערב שבט
משפטים
כ"ג שבט
תשפ"ה

אוצרם בזכרונו, ואח"כ שר אותם בחוסט בפני חסידי סאטמאר וסיגוט שהקשיבו בצמא לשירתו, שהיתה עריבה להפליא. במיוחד היה שר את ניגוניו של המלחין המפורסם לבית סאטמאר וויז'ניץ, הרה"ח ר' **בעריש ווישאווער** הי"ד, אותו הכיר היטב מחוסט, לשם ר' בעריש היה מגיע תכופות לבקר את בתו שהתגוררה שם, ובהזמנתו זו גם בבית משפ' נייזאהנער. ר' ז"ד היה מספר את מה שמע מעור בעריש על הלחנת הניגונים להרה"ק מסאטמאר זי"ע, שאמר: "אני נותן את הגוף והרבי מכניס את הנשמה". ר' ז"ד גם סיפר דבר נורא, שר' בעריש פעם חיבר ניגון ובתוכו שילב קטע שרעיעתו הלחניה ומצא חן בעיניו. וכפי שהיה נהוג, לפני ששוררו ניגון בחצה"ק סאטמאר, היו משמיעים את הניגון לרבי זי"ע שהיה מחליט אם ישיר אותו. כשהיה ר' בעריש אצל הרבי זי"ע, זימר בפניו את הניגון, וכשהגיע לאותו קטע בניגון אותו אשתו הלחניה, עצר אותו הרבי ואמר לו: "די תנועה שמעקט נייט גוט" - "תנועה זו אינה 'מריחה טוב'!".

כידוע, בחצה"ק סאטמאר עבודת ה'נענועים' בחג הסוכות היתה מהרגעים הנעלים ביותר בשנה. וה'נענועים' היו מלווים בניגון התעוררות מלא רגש שהולחן בכל שנה מחדש. נביא לפניכם שני ניגונים אותם שימר ר"ד לדורנו, ועוד חזון למועד א"ה. הראשון, מימי הרה"ק מסאטמאר זי"ע באורשווא. אביו ר' מנשה שנולד וגדל שם (אביו היה ראש הקהל באורשווא) היה אז מהמשוררים אצל הרבי, ומאז שר את הניגון בביתו שנים רבות. ע"פ המשוער חיברו ר' בעריש, אך ר"ד לא ידע זאת בבירור (02-02). ניגון 'נענועים' נוסף מימי הרבי זי"ע בקראלי, חיבר ר' בעריש ווישאווער הי"ד (02-03).

רבי בעריש ווישאווער הי"ד

ר' ישראל דוד נולד לאביו הרה"ח ר' מנשה נייזאהנער, ב"ב ניסן תר"צ, במיכלובצה שבצ'סלובקיה בעת שמשפ' שהו שם. כשהיה תינוק חזרה משפחתו לגור בחוסט עיר מכורתם, שם גדל והעביר את ימי ילדותו. אביו ר' מנשה מחשובי חסידי סאטמאר ומיקירי העיר חוסט היה ממכובדי העיר, תלמיד חכם גדול ובעל צדקה וחסד נפלא. אמו הצד' מלכה היתה בעלת חסד בצורה נדירה והייתה מבשלת ארוחות לעניי העיר. מידות אלו ירשה מבית אביה ר' יעקב שמואל מאיחובין ז"ל. ר' מנשה היה מתפלל בבהמ"ד הגדול 'עצי חיים' שהוקם לאחר פטירתו של ה'עצי חיים' מסיגוט בתרפ"ו. שם גם היה לומד שעות רבות בשקידה יתירה. ר' מנשה ניהן בקול ערב במיוחד והיה מבעלי התפילה בית הכנסת, בימים נוראים היה ניגש כחזן עם מקהלה של שמונה אנשים. פעם בארבע שובות היה ר' מנשה מתפלל כש"ץ בבהמ"ד של אחי ה'ערוגת הנושם' זי"ע - רבי **יעקב יחזקי' גרינוואלד** זי"ע. בצעירותו כנס ר' ישראל דוד ללמוד אצל ר' **יושע פקשנער** זצ"ל ללמוד בהתמדה רבה. מאחר והיה חובה ללמוד בבית ספר לפחות ג' שעות, היו קמים בחמש וחצי, לומדים עד שמונה, מתפללים, ואח"כ למדו בחיידר' עד עשר בלילה!

בשבתות מיוחדות ובחגים ר' מנשה ומשפחתו היו נוסעים לעיר סאטמאר, להסתופף בצל מורו ורבו ה'דברי יואל' זי"ע, שם המשפחה התארחו אצל אחותו של ר' מנשה שהתגוררה בסמיכות לרבי. ר' ישראל דוד היה מרבה לספר בערגה על החוויות הנפלאות כילד בצל הרבי זי"ע. התפילות ה'עבודה', והיא"ח ליוו אותו כל ימי חייו. כילד היה 'חולם' כל הזמן ומתחנן בפני אביו, "מתי נוסעים שוב לרבי?...". כבר בילדותו ניכרו בו כשרונותיו המיוחדים, ואחד מהם היה זכרונו המדהים. ר' ישראל דוד קלט ניגונים במהירות נדירה, היה

גליון 10
מהדורה מודפסת

התורה השבת

ערב שבת
משפטים
|||
כ"ג שבט
תשפ"ה

הגיע לשם יחד עימם הרבי האמרי חיים' מוויז'ניץ ז"ע. אחרי התפילה ערך הרבי האמרי חיים' ז"ע טיש לכבוד ה"ט, וכשר' מנשה אמר לרבי שבנו שר יפה, כבדוהו לשיר. ר' ישראל דוד החל לשיר ניגון של ר' בעריש ווישאווער ה"ד ברגש רב, ולא העלה על דעתו שהניגון מוכר לאמרי חיים' שהצטרף אליו בשירה בדביקות, ואח"כ נשקו בחיבה. לאחר הטיש שוחח ר' מנשה עם האמרי חיים' וכשנשאל היכן בנו למד לא היתה לו תשובה, ואמר "אדרבה שהרבי ייתן צעה" אמר לו הרבי שהוא פותח אחריי החג ישיבה בגרוסוורדיין, שיבא ללמוד שם, וכך הוה. מיני אז נקשרה נפשו של רבי ישראל דוד ב'אמרי חיים' ז"ע, שחיבב אותו מאוד. באחת הפעמים כשנסע האמרי חיים ז"ע לשבות בצפת, ושמע שר"ד נמצא בארה"ק, ביקש שיהתרגשות שיבוא גם הוא, ושילחין ניגון לכבוד השבת. בסוף לא אסתייעא מילתא מאחר ור"ד חלה ברגלו. ר"ד הנחיל לחצה"ק וויז'ניץ ניגונים נפלאים שהלקם מושרים עד היום הזה. אחד מהם הוא 'אדיר במלוכה' אותו היה שר בשביעי של פסח, (02-08) ר"ד שמע את הניגון אחרי השואה מיהודי ששמעו מהטערנאווער רב **צ"ל** ור"ד הוסיף לו מילים בידיש מדליה. מניגוניו שנקבעו לדורות באוצר הנגינה בויז'ניץ יש 'השבת נועם הנשמות' (02-09) אותו שרים גם בחצה"ק באיאן (לשם הובא ע"י חתנו הרה"ג ר' חיים יצחק פקשר שליט"א) וניגון מלא חן על 'קרב יום' (02-10). ניגון נוסף הלחין ר"ד לכבוד אחד מהשמחות בחצה"ק וויז'ניץ על 'בואו שעירי' אשר גם הוקלט באלבום ניגוני בית וויז'ניץ - 'חמול' (02-11). וכאן תשמעו את הניגון בקולו (02-12).

נובהרדוק

לאחר תקופה מסוימת שבה למד אצל הרבי בגרוסוורדיין, עבר להתגורר עם אביו בפראנקפורט. ר' מנשה, שלמד אחרי השואה את מלאכת השחיטה, הפך שוחט בפראנקפורט ומזה התפרנס. ר' ישראל דוד היה אמור להמשיך משם לישיבה מסוימת, אך בניתיים לכמה ימים, כדי לא להתבטל חלילה, הלך ללמוד בישיבת נובהרדוק בראשות **רבי גרשון ליבמן צ"ל** שהייתה בסלצהיים. בימים הראשונים רבי גרשון שוחח עמו מפר פנמים בחיבה על מאורעות השואה, וכשהגיע שבת החליט ר' ישראל דוד להישאר לשב"ק בישיבה הקד'. וכאן חייו נשתנו מן הקצה אל הקצה. בתפילת ליל שב"ק מסר רבי גרשון 'שיחה' לבחורים, ור"ד פשוט נשבה בדברי רבי גרשון צ"ל שנגעו ישירות בליבו, זאת עם 'רוח' התורה, העבודה ולימוד המוסר שהיה שם בישיבה שאבו אותו, ור' ישראל דוד החליט "פה אשב כי אינתייה" ונשאר ללמוד בישיבה. בתחילה ניסו רבים להניא אותו מהחלטה זו, 'בחור חסידי ילמד בנובהרדוק?!' אך ר"ד היה נחוש כבזל לדבוק בדרכו החדשה בעבודת השם. שנים לאחר מכן, בשמחת אירוסין, אמר רבי גרשון עליו: "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". כאשר אביו, ר' מנשה, היה באותה תקופה בארה"ב, הוא נכנס **הרה"ק מסאטמאר ז"ע** עם קוויטל בו כתב כי בנו לומד בנובהרדוק. הרבי ז"ע השיב: 'נובהרדוק?! טוב מאוד! יהיה לך הרבה נחת ממנו!'

שבע שנות שובע נמשכו ימי לימודיו בישיבת נובהרדוק. בתחילה בסלצהיים, ולאחר מכן בצרפת לשם העתקה הישיבה את משכנה. ר"ד עלה ונתעלה בתורה ועבודת המידות, ונקשר בעבודתו האבה עזים לרבו רבי גרשון צ"ל שחיבבו כבנו. באותן שנים רבי גרשון אף שלחו לטנג'ד שבמרוקו, להיות משפיע לבחורים שנפגשם חשקה בתורה ובקשו מורה דרך, ר"ד יצא לדרך בהתלהבות, לקיים שליחות זו.

רבי גרשון ליבמן צ"ל במרכז מימין ר"ד ומשמאל ר' ישראל אורלנסקי

בשנת תשי"ד לאחר שבא בבירת האירוסין עם בת הרה"ח ר' זלמן גרוסמן צ"ל מחשובי חסידי קארלין (אביו של **הגה"צ רבי ישראל**

בשנות הזעם

בשנת תש"ד נכנסו הגרמנים ימ"ו אל הגורגיה, ובתוך שישה שבועות גירשו את היהודים אל המחנות, ובעיקר אל מחנה אושוויץ. בערב חג מותן תורה הגיע ר"ד אל מחנה אושוויץ, ובניסי ניסים, על אף גילו הצעיר, לא נשלח "שמאלה". ולאחר כשבוע הועבר עם אביו למחנה פלאשוב. באחד הימים בעת עבודת הפרך, ר' ישראל דוד שהיה חלש ורצון, מרוב חולשה נפל ונדרם. כשראה זאת הקאפו, צבע על מצחו בעט אדום כסימן שהוא יקבל 'עונש'. ניתן לתאר את חומרת העונש שהרוצחים ימ"ש יכלו להטיל על יהודי במקרה כזה. כשהגיע העת לקחו אותו עם קבוצה של יהודים שגם הם 'צבצבו אדום' למגרש גדול מחוץ למחנה, בו היו בשתי הקצוות אבנים ענקיות וכבדות, וציוו להם שכל אחד ירוץ מצד לצד עם אבן בידו, יניחו על הרצפה, ירימו אבן אחרת, וירוצו בחזרה. כך שלוש שעות ללא הפסקה. רובם לא יכלו לסבול זאת ונפלו באפיסת הכוחות, וכשה קרה הנאצים הצליפו בהם במגבלים, באכזריות נוראה. לר' ישראל דוד שהיה נער צעיר וחלוש, לא היה סיכוי בכלל לעמוד בזה. אבל כשהתחיל לרוץ לפתע נזכר ברבו הרה"ק מסאטמאר ז"ע, אך שהיה רוקד ומפזז בשמחת תורה עם הספר תורה בידו, בריצה סביב הבית מדרש עם דמעות בעיניו, במשך שעות ארוכות, למעלה מדרך הטבע ומיכולת בן אנוש. כשנזכר ר' ישראל דוד בזה, התחיל לשיר לעצמו את ניגוני ה'הקפות' שרבו היה שר, ורץ עם האבנים הלוחך וחזור כאילו מחזיק בספר תורה, ובראשו הוא עומד לפני רבו בסאטמאר... כך שכח מהקושי, ושדר את ה'עונש'. קשה לתאר את העיניים שעבר בתקופות אלו, אך תמיד התחזק בליבו באמונה שלמה, וייחל לחסד הבורא.

לאחר השואה הנוראה נדע שאמו וששת אחיו נהרגו בשואה, ה"ד, והוא נשאר לבדו עם אביו.

ר' ישראל דוד שמלמד רבי השואה סבל כל ימיו בייסורים משונים, העדי פעם על עצמו שהוא מאמין באמונה שלמה, ומילדותו מעולם לא שאל 'מדוע', אפי' כשראה את חבריו נרצחים לגד עיניו... "אם יודעים שהכל מרבנו של עולם, מקבלים את הכל באהבה ושמחה". בשמחות צאצאיו היה שר בהשתפכות את הניגון 'אודה השם' אותו האמרי חיים הלביש על ניגון עתיק, כדי להודות לקב"ה על חסדיו עמו (02-04).

ראוי להביא את מה שסיפר לנו הרה"ח ר' אלי' פולק ה"ו, שבשנות הנו", לאחר טיש בחצה"ק מווד'ין, הציע ר' אלי' לר"ד ללוותו בחזרה לביתו. אולם ר"ד ענה לו שהוא צריך ללכת לעצרת מחאה - הפגנה, הנערכת בכיכר השבת. ר' אלי', שידע כי אין זה דרכו של ר"ד, שאלו על מה רואה ללכת להפגנה, ענה לו ר"ד בהתרגשות: "בעיניי ראיתי יהודים נאספים כדי לקחתם להשמיד להרוג ולאבד. מאז, בכל פעם שאני שומע על יהודים שנאספים - ואין זה משנה לי מטרותם, מתייצב אני שם, זו הנקמה שלי באותו רשע ימ"ש".

כאמור, כל משפחתו עלו על המוקד בשנות הזעם, חוץ מאביו שהיה עימו. ראוי להביא ניגון מיוחד שחיבר דודו הרה"ח ר' איציקל ניוואהנער ה"ד לפיוט "אלוקים יסעדנו". ר"ד נזכר בו במהלך השנים, וכך השתמר ניגון יקר זה. כאן מושר על ידו עם הרה"ח ר' יצחק קיהן שליט"א (02-05). בעת שהותו בפלאשוב שמע מהחסידיים ניגון נפלא על "אתה אחד" אותו הם כינו 'מעליצער ניגון', ר"ד היה שר אותו רבות. הנה הניגון בקולו (02-06). ניגון זה נשתמר גם ע"י הרה"ח ר' פרץ הלוי אנפאנג ז"ל מקראקא, שהיה מהמשוררים אצל **רבי אלימלך ממעליץ זצוק"ל** ה"ד. ר' פרץ הקליטו בין ניגוני רבי אלימלך זצוק"ל, הנה (02-07).

התקשרותו לויז'ניץ

בתום המלחמה הנוראה, בחג הסוכות תש"ו הגיע עם אביו לסאטמאר, כי רק שם היה אתרוג לנטילת ד' מינים. מאותה סיבה

סמן זצ"ל עבר ר"ד בארה"ק. שם נשא בתפקידים שונים ביניהם גם שימש כר"מ בשיבה הידועה 'תפארת ציון' בב"ב.

ר' ישראל דוד עם גיסו ר' ישראל גרוסמן

ר"ד שהיה 'מקשר בין עולמות' נהג בלילות שב"ק להסתופף בצל רבו האמרי חיים' ובמוצאי שבת היה הולך פעם לפנוביץ' לשמוע את

המשגיח הגה"צ **רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל**, ופעם אל הרה"ק **מהר"א מבעלזא ז"ע**, שם עוד סעדו סעודה לישית... ר"ד הותיר בידינו זיכרון מיוחד שהתרחש בעת שיל שב"ק אצל האמרי חיים' בו נכתו, כך סיפר: "אספרה לזר אחרון איך חובר ניגוניו של מרן האמרי חיים ז"ע 'הבן יקיר לי אפרים', אני הייתי כשחיבר את השיר הזה, היה זה בשבת תשובה, אז הגיע לשבת ר' יעקב תלמוד (המלחין הידוע לבית גור, והיו לו שבתות קבועים שהיה מגיע גם אל רבינו זצ"ל) ובשולח"ט בליל שבת כשהלך רבינו האמרי חיים ז"ע לטול דיו, שמעתי איך שהרבי אומר לו' יעקב: "ר' יעקב ועלן מיר מאכען א געשעפט אין שבת, ביז סוף 'טיש' די

מאכסט א ניגון און איך מאך א ניגון" (נעשה הסכם אני אחבר ניגון ואתה תחבר ניגון עד סוף עריכת השולחן) והסכים ר' יעקב לכך, והנה אף אחד לא שמע את זה רק אני, ובמשך כל הטיש ראיתי איך שר' יעקב עושה תנועות שונות ומשונות עם ידיו ועם ראשו ומנענע לכאן ולכאן, והציבור הסתכלו עליו בתמהון כי לא הבינו למה עושה תנועות הללו, ואני הבנתי שהוא מחבר עכשיו ניגון. אולם על הרבי זצ"ל לא ניכר עליו שום שינוי במשך הטיש, רק ערך הטיש כדרכו בקודש, ובסוף הטיש שר הרבי זצ"ל את ניגונו על "הבן יקיר לי אפרים" - ו"עשמו במלכותך", עכ"ל. נביא לפניכם (02-13) את ניגון "הבן יקיר", בשנים האחרונות התברר שזהו ניגון עתיק ביידיש שהאמרי חיים' הלבישו על המילים ואכהמ"ל. וכאן

תוכלו לשמוע את "עשמו במלכותך" אותו ר' יענקל הלחין (02-14). הניגון שימש גבור להיום תאמצנו לשנת תשי"ט, לפניכם (02-15) הקלטה של חזרות הקאפעלע' בתשי"ט.

בשנת תשי"ז נקרא ע"י רבו רבי גרשון זצ"ל לחזור לצרפת, ולשמש כמשגיח בשיבה. באותן השנים חיבר ניגון ל"יונים נקבצו עליי" שהתקבל תיכף בכל שכבות הציבור, לפניכם הקלטה (02-16) וגם פורסם ע"י 'פרחי לונדון' (02-17). בשנת תשכ"ב עבר לניו יורק והוצעו לו תפקידים שונים, נכנס לשאלו לעצת רבו הרה"ק **מסאטמאר ז"ע**, באיה לבחור. ענה לו הרבי ז"ע: "שמוני נוטרה את הכרמים - וכרמי שלי לא נטרתי?! שיבוא ללמד בסאטמאר! וכך עשה, למשך שנתיים לימד בסטמאר בבורו פארק. לאחר מכן כשרופא ייעץ לו לעבור למקום חמים יותר, בעצתו של הרבי ז"ע, עבר להתגורר בלוס אנג'לס, שם שימש כמשגיח וכרב בקהילה, גם צעירי הצאן נכרכו סביבו. כך גם זכה להיות עם אביו שהתגורר שם. לאחר שמונה שנים בהם נתן מהודו על תושבי העיר במסירות רבה, חזר ר"ד בתשל"ב לגור בארה"ק. ולכל מקום שר' ישראל נתבקש לבוא ולהרביץ תורה, הוא היה שם. ובמהלך השנים הקים ועמד בראש ישיבות, כוללים ומוסדות רבים. מהגדולים ביותר היו המוסדות שר' ישראל דוד הקים יחד עם אחיינו רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א במגדל העמק כשר"ד תורם את אישיותו התורנית ומנחל את דרך התורה הקד'. לתקופה גם עמד בראש הישיבה המפ"ל 'אתיר' לאחר

שרבו רבי גרשון ביקשו. וכן השפיע מרוחו על המוסדות שהקים תלמידיו רבי חיים שלום ישראל זצ"ל. ועוד רבים.

ר"ד עם בילטס'א ר' יצחק דוד גרוסמן

ר"ד היה מגדולי מעתיקי השמועה של המוסר' בנובהרדוק ובכל עת השריש והנחיל את דרכו. היה נותן וועדים ושיחות מוסר לאלפי המבקשים, היה גם נוסע עם קבוצות תלמידים להתבודדות' בצפון הארץ כמנהג נובהרדוק. חלק בלתי נפרד ממהותו היתה השירה והזמרה, בהתועדויות

בשמחות, ובכל הזדמנות, היה מרן לא-ל חי. ניגוניו הרבים שהלחין מושרים בפי תלמידיו ושומעי לקחו, וחלקם התפרסמו ברחבי העולם. אחד מתלמידיו החשובים, המשגיח רבי לוי יצחק שושן שליט"א הקליט אלבום מלא של ניגוניו בשם 'א ישיבישעו ניגון' ח"ב.

אחד מהניגונים המיוחדים שהלחין הוא 'אתה השם' והסיפור שעומד מאחורי הניגון מפליא לא פחות, היה זה בשנת תשל"ה, ר"ד נאלץ לעבור טיפול רפואי קשה ומורכב בפריז. כחלק מהטיפול

עבר בדריקה קשה מאוד שנמשכה 8 שעות וללא הרדמה. כשנכנס אחיינו הר"ד בן ציון גרוסמן - שליווה אותו במסעו - לחדר, נחרד למראה עיניו, ר"ד היה תלוי הפך כשרגליו למעלה וראשו למטה ומחטים קשים נעוצים בו. כשר"ד ראהו אמר לו: "איך האב א ניגון" - "יש לי ניגון". היה זה אז שהוא חיבר את ניגונו "אתה השם לא תכלא רחמיך ממני, חסדך ואמתך תמיד יצרוני". לפניכם הניגון בקולו (02-18) מאוחר יותר הרבי מקאליב זצ"ל שמע ממנו את הניגון והיה שר אותו רבות, ואף י"ל בתקליט 'ניגוני בית קאליב' (02-19).

נכדו סיפר שר"ד היה פעם בבית מדרשו של הגאון הגדול הרב וואזנער זצ"ל והוא כיבדו לגשת לתפילת שחרית הרב וואזנער התענג מתפילתו אחרי התפילה אמר לו

"ישר כח" והוסיף: "לכשיבוא המשיח כבר יש לנו בעל תפילה!" ניגון נוסף מיוחד במינו ראוי להביא לכבוד שבת מברכים אדר 'שושנת יעקב' (02-20) עוד ניגון מיוחד הלחין על אודך השם אלוך (02-21) בזכרונו המיוחד תפס ניגונים על בוויים מיד עם שומעם. בזכות כך נשמרו גם מספר ניגונים מחצר מוד"ץ של איז' דויעים, אחד מהם הוקלט בסדרת ניגוני מוד"ץ - ביכורי זמרה (02-22) הנה הוא בשירת ר"ד (02-23) את הניגון הוא שמע מ'מגיד' שהגיע ל'חסוט'. כמו"כ נביא לפניכם שני ניגונים שאינם ידועים במוד"ץ כלל, אותם הוא למד ב'חוסט' מיהודי פולני זקן בשם ר' אשר זעליג שייחס אותם כניגוני מוד"ץ. (02-24) (02-25)

כל ימי חייו היוו מקשה אחת של תורה ועבודה מתוך שמחה וביטחון, ובהסתופפות אצל צדיקי הדורות. נסתלק לבית עולמו בכ"ג שבט תש"ע. ונטמן בהר המנוחות בירושלים.

מתוך שיחותיו יצאו לאור קונטרסים רבים 'המוסר והנועם' ה' חלקים, שובה ישראל ועוד, ניתן לקבל אותם וכמו כן את קונטרס 'נס ההצלה' ובו סיפור חייו והצלחתו מימי השואה, ע"י פנייה למייל: novardok@gmail.com

תודתנו נתונה לכל אלו שסייעו בהכנת מאמר זה ובראשם: בנו הרה"צ ר' זלמן ניוואהנער שליט"א וכנודו הרה"צ ר' אברהם צבי ווייס שליט"א. זכות אבותם תגן בעדם.

ר"ד בעת אמירת הקדיש לצדו של הנחלת דן

בתשנ"ז נסע לראשונה לפולין לקראת ימ"ד של הרבי ר' אלימלך ז"ע, בשדה התעופה פגש את הרבי הנחלת דן ממוד"ץ ז"ע והחליט על אטר מצטרפו אל מסעו של הרבי כשהיו במחנה אושוויץ הצביע על הדרגש בו ישן. לאחר שירת אני מאמין ביקש ממנו הרבי שהוא יאמר את הקדיש לע"נ הקדושים והטהורים שבתוכם משפחתו ה"ד. ראה תמונות.

צאתה צאתה

ערב שבת משפטים

כ"ג שבט תשפ"ה

עבודת ה' הע את אלוקי אביך ועבדו

גליון רטו - פרשת משפטים - שנת תשפ"ה

מבודות זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - וזו' מרת שינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - וזו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת משפטים

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- למה צריכים בית דין השופטים את בני ישראל כפרה?
- מדוע ניתנה חשיבות לפי הלכות התורה לדינא דמלכותא?
- איזה חסרון יש כעת בעסק המשפטים?
- באיזה דבר היו הסנהדרין ההיפך לגמרי מהמזבח?
- איזו מארבעת מיתות בית דין נחשבת כעונש של גוים?
- הבית המקדש הוא מקום של מקור הרחמים

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

לא אירא רע:

גלות את הטוב הגנוז בכל חלקי הבריאה עמוד ה'

ושפטו את העם משפט צדק: תיקון המשפט ע"י ישיבת סנהדרין במקום המקדש

א

ניקת אומות העולם ממשפטי התורה - והתיקון על כך

יש קשר בין שימת הסנהדרין אצל המזבח לאיסור הבאת דינים לפני עכו"ם

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׁים לְפָנֶיךָ (שמות כא. א). כתב רש"י ז"ל: למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש [ס"א המזבח] (ירושלמי סבת פ"ב ה"ו; וראה מכלילת סופ"א). עוד הובאה ברש"י דרשת חז"ל (גטין פח): 'לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים'. ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדני ישראל, אל תביאחו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים - מחלל את השם, ומייקר שם עבודה זרה וכו', עכ"ל.

הנה מכך נסמכה התורה שהי דרשת אלו - שימת הסנהדרין סמוך למזבח, ואיסור הבאת דינים לפני בית דין של עכו"ם - בפסוק אחד, נראה שישנה שייכות ביניהן. וכדי להבין את הקשר בין שני דינים אלו, יש להקדים עומק טעם ישיבת הסנהדרין אצל המזבח דייקא, אשר מכך יבואר גם גורל האיסור של הבאת דיני ישראל לפני עכו"ם.

ישיבת הסנהדרין סמוך למזבח מורה שעסק המשפט צריך כפרה

כי הנה ענין המזבח הוא שבו מקריבים הקרבנות ואשי ה', והקרבנות הלא באים לכפר על בני ישראל, הרי שהמזבח הוא מקום שורש הכפרה בעולם (ראה רש"י בראשית ב. ז). ונלמד מזה, כי מה שהצריך הכתוב להושיב הסנהדרין - הדינים ושופטים את בני ישראל - אצל המזבח, להורות בא שכל ענין הדין והמשפט צריך לכפרה, וכלומר שיש בו איזה חסרון ופגם הנצרך לכפרה.

הפגם בענין הדינים הוא שגם הדינים יכולים לקבוע חוקים

והפגם שישנו בענין הדין והמשפט, הוא מה שיש לאומות העולם שייכות רב לעסק הזה, ויש להם יניקה יתרה ממנו, כי גם להם ניתן הכח והיכולת לקבוע חוקים ומשפטים, עד שלפעמים רבות יש מקום להתחשב עם החוקים שלהם גם על פי הלכות התורה, וכענין 'דינא דמלכותא דינא' (ביב קט; גיטין ז. ג; וזה"ק ח"ג יא: ראה הל"ק).

ועצם מציאות כזו שיוכלו הגוים לקבוע הלכות ודינים, נחשב לחסרון ופגם בכל ענין משפטי התורה, עד שצריך על זה כפרה, ואשר לכך בא הציווי להושיב הסנהדרין השופטים את העם כדני התורה - סמוך למזבח.

משפטי התורה מובנים גם לשכל הטבעי

ההסיבה לכך שיוכלים האומות לינק מחלק המשפטים שבתורה ושם דייקא הוא עיקר אחיותם, הוא מפני שהלך זה שבתורה יורד ביותר עד לשכל הטבעי, והוא מיוסד על סבירות ודעות בני אדם שאין בהם כל כך גזירות הכתוב וכדומה, אלא ניתן להבין בחוקי השכל הגשמי. אשר מטעם זה היתה לשכת הגזית בנויה הציה בקודש וחציה בחול (וימא כה.), והסנהדרין היו יושבים בחלק החול שבה. כי הגם שדיני הסנהדרין צריכים לבוא מן המקום אשר יבחר ה' (דברים יז. ח), ובודאי 'אלקים יוצב בעדת א-ל' (תהלים פב. א), וישנה הופעה מן השמים על הסנהדרין ממקום נעלה ביותר, מכל מקום כל עסק הדין והמשפט נמשך בדרך ירידה אל השכל של חול, ועל כן הוצרכו גם הסנהדרין לישב במקום של חול ומשם לדון את ישראל.

מיון שיוורדים למקום החול יכולים הגוים לינק מזה

והנה כל דבר שיש לו לבוש של שכל אנושי ואפשר להבין אותו גם ע"פ החכמה הטבעית, יש לאומות העולם יניקה ממנו, שהרי גם הם ניחנו בשכל טבעי, ולפיכך יש להם שייכות רב לחלק המשפטים שבתורה, עד שיוכלו גם לקבוע חוקים ודינים בשכלם הגשמי.

יניקת הגוים גורמת פגם - הנצרך לכפרה ע"י המזבח

אמנם מאחר שלמעשה השכל הטבעי של אומות העולם אינו מבורר כלל, ויש בו פסולת רב, לכן עצם יניקתם מהחכמה התורה גורמת איזה חסרון ופגם יקה במשפטי התורה, עד שצריך כפרה ותיקון על זה. ולפיכך ציונה התורה להשיב הסנהדרין אצל המזבח, כי גם הם אינם יכולים לפסוק את הדין על הניבון ממש כל עוד שאין הדין בתוקנו, ולכן צריכים שיתכפרו גם הם על חסרון השלימות הנמצא לעת עתה בעסק המשפט.

האיסור להביא דיני ישראל לפני עכו"ם - כדי למנוע את יניקת הגוים מהדין

וע"פ הקדמה זו יבן גם עומק הטעם לכך שהחמירה התורה מאוד באיסור הבאת הדינים לפני דיני עכו"ם, עד שאמרו ז"ל שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומייקר שם עבודה זרה, וכדברי רש"י הנזכרים.

כי מאחר שיש לאומות העולם יניקה גדולה מחלק המשפט שבתורה, כבר היה מקום להביא את הדין לפני ערכאות של גוים, ולומר: הרי גם להם יש שכל הישר, ושפיר יכולים המה לדון כדני התורה ממש ח"ו. על כן באה התורה להדגיש שאל תאמר כן, אלא 'אלה המשפטים אשר תשים לפניהם', והכוונה לפניהם - ולא

פטרון הגליון - שבת

נתנדב לע"נ הרה"ח ישראל אלימלך ב"ר מנחם ע"ה נלב"ע י"ב שבט

ולע"נ האה"ח פינא ב"ר יצחק יעקב הכהן ע"ה נלב"ע י"ט שבט

ב' דינא דמלכותא דינא', היינו שמדת המלכות היא מקור הדינים, ומנא גורם שיוכלו אוה"ע לינק ממשטי שבתורה, נמצא פ' סנהדרין אצל המזבח – הוא כ'כפרה על שמיעתי את הירח, וכן ישבות הסנהדרין כחצי ירח.

ג' בישראל מטרט הדין היא למצוא טוב וזכות, אך בגוים תכליתם לוקמה ואכזריות. יניקת אוה"ע גורמת שגם מהתורה יצאו דינים גמורים.

לפני גוים, וכלומר שארדבה, דוקא מפני שיש להם איוו אחיזה במשפטים לכן עלינו לברר אותם, ולהעמיד את הדין בתוקנו. ולכן נאסר עלינו לבוא לפני דיני עכו"ם, כדי שכל משפטינו לא יהיו אלא ע"פ חוקי וגדרי התורה בלבד, ולא בכלל משפטי הגוים ח"ו, ובוה התרומם קרן המשפט באופן שלא תהא להם מעיקרא שום יניקה ממנו.

הטעם שהושיבה התורה סנהדרין אצל המזבח - כי שניהם באים לתקן את גמם יניקת הגוים

ובוה יעלה על נכון גם מה שסמכה התורה אסור הבאת הדינים לפני עכו"ם לדין השני 'להשיב הסנהדרין אצל המזבח'. כי הטעם בשניהם שוה הוא, והוא מה שלעת עתה ישנה יניקה רבה לאומות העולם מן המשפטים האלה, והיא הגורמת שידוקקו הסנהדרין לכפרת המזבח, ומהאי טעמא גופא נאסר לנו להביא את דיני ישראל לפני עוברי כוכבים.

ב

עסק הסנהדרין: תיקון גמם ומיעוט הירח

'דינא דמלכותא דינא'

ולחבין ביתר עומק הטעם שיכולים אומות העולם לינק מחלק הדין המשפטי של התורה דוקא, הוא ע"פ הכלל שהאנו לעיל 'דינא דמלכותא דינא', שפירושו הוא, שהדינים והחוקים שקובעים המלכות - גם מלכות עכו"ם - נחשבים כדינים גם לפי משפטי התורה. וכח זה אצלם נובע ממה שישנו איהו פגם וחסרון בדבר זה בצד הקדושה.

מדת המלכות היא מקור להנחת הדינים

והנה פנימיות הטעם לאה ד'דינא דמלכותא דינא' הוא, מפני שישו"ש של מלכות וממשלה הנמצאת כאן בעולם, הוא כה' המלכות שלמעלה, מדת מלכותו ית', שהיא מקור לכל הבריאה. וכבר נתבאר בגמ' (בבלי קידוש) שכל הנחת המלכות היא ע"פ גבורות ודינים, כי היא דנה ושופטת את כל העולם וכל הנבראים, וממנה נמשכים הדינים לעולם, כי רק בכך אפשר להנהיג את המלכות. וכמו שנתנו בשם מדת המלכות 'ארנ"ג', אותיות 'דינא' (וה"ק ח"ג ג').

גמם הירח גורם שיוכלו אוה"ע לינק מחלק המשפטים שבתורה

והנה מאחר שלעת עתה אין המלכות בתוקנה, וכביכול ישנו חסרון במדת המלכות דלעילא, והוא ענין מיעוט הירח וגלות השכינה, על כן יכולים שבעים השרים של אומות העולם לינק ממנה, וגם מלכי עכו"ם יש להם אחיזה במדת המלכות של הש"ת. וע"י יניקה זו נמשך החב לבל מלכות בעולם הזה לקבוע חוקים ודינים, עד שאפילו ע"פ ההלכה צריך לציית לדיניהם, כיון שדיניהם משתלשים מן הדינים הקדושים של מדת המלכות העליונה, ועל כן 'דינא דמלכותא דינא'.

'שתשים סנהדרין אצל המזבח' - כענין 'הביאו עלי כפרה על שמיעתי את הירח'

ובוה יובן ביתר הטעם שהסנהדרין צריכים כפרה. כי מאחר שהם עוסקים בענין הדין והמשפט השייכים למדת המלכות שיש בה פגם וחסרון כאמור, א"כ כדרך שעל מיעוט הירח 'אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעתי את הירח' (תולין טו), והיינו ששורש הכפרה בעולם נחדשו על פגם מיעוט הירח, א"כ מטעם זה עצמו צריכים גם אלו העוסקים בדיני המלכות כפרה. ולכן צריך להשיב הסנהדרין אצל המזבח, כי חלק הדין שעדיין איננו בשלימות צריך כפרה.

ישיבת הסנהדרין בעזרה כצורת ירח במיעוטה

ולכן נמי מצינו שישבו הסנהדרין בלשכת הגזית כחצי גורן עגולה (סנהדרין ל"א), ובאירו בוה"ק (ו"ח ראשית, טו) שישבתם באופן זה היא כצורת הירח במיעוטה, כדי לתקן את מדת המלכות ע"י"ש, והיינו כאמור, כי הסנהדרין הדנים את ישראל בדינים ומשפטים, עוסקים בהו בתוקן פגם הירח^(ט).

ג

דינים בישראל - תכלית הטוב דינים בגוים - נקמה ועונש

והנה אחת מעיקרי הנקודות שניתן להבחין בהן את ההבדל בין דיני ישראל לדיני עכו"ם, היא בכך שמשפטי התורה באים כדי לזכות את ישראל, ולהמתיק מעליהם את הדין, עד שגם הדין עצמו ייהפך עליהם לרחמים. ומאידך גיסא, הדין של אומות העולם הוא בהפכו, באופן של דינים ועונשים ממש, היפך החסד והרחמים.

תכלית הדין בישראל היא גלות את הטוב והזכות שהם

כי הנה בדיני ישראל נצטוונו לדון תמיד את הנידון לכף זכות ולהפך בזכותו, וכדדרשינן מ'זשפטו העדה והצילו העדה' (בבב"ב ל"ה, ד"ה; ספחים י"ב), ו'בדיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה' (סנהדרין ל"ב). וכדומה. לפי שתכלית הדין בבתי דינים של ישראל היא גלות את הטוב האמיתי והפנימי שיש בכל נשמות ישראל, ולהוציא מן האה לא הפועל. וגם כל העונשים והייסורים הניתנים בדיני התורה, הם דינים קדושים, כי כולם באים ומשמשים לתכלית אחת: לשוף כל כוון התגלה ויתברר פנימיות נקודת הטוב הגנוזה בכל איש ישראל, כענין 'להטיבך באחריתך' (דברים י"ט).

ומהאי טעמא מכונה היכל הדין בוה"ק (ח"ב ר"א) בשם 'יחיל הדין', כיון שכל תכליתו היא להוציא זכויותיהם של ישראל, ואדרבה, ככל שהבית דין נעלה יותר והם מתעלים יותר למקום שורש הדין, כן נמתק הדין ביותר, ויש בכוחם לדון את הנידון לכף זכות, ולהמתיק את הדינים בשורשם. וזהו גדר הדינים והמשפטים של בית דין ישראל^(ט).

דיני עכו"ם נעשים באופן של נקמה ואכזריות

ולעומת זאת דיני עכו"ם הם דינים ממש, כי כל תכליתם היא לעונש את הנידון בדרך נקמה ועונש של שרשקת לעושות, ולא בכדי להגיע לתכלית הטוב.

וחזונו כן ממה שמיתת בני נח היא בסייף (סנהדרין טו), ומיתה זו ענינה נקמה, וכמו שלמדו בגמ' שרוצח מיתתו בסייף - ממה שנאמר בו (בפרשתו ט"א, ט) 'נקום ינקם', ותניא (שם נ"ב): 'נקמה זו אינו יודע מה הוא, כשהוא אומר ויקרא מו, מה' 'הבאתי עליכם חרב ונקמת נקם בריתי', הוי אומר נקמה זו סייף, הרי שמיתת סייף ענינה נקמה לעובר העבירה. ומיתה הנעשית בדרך נקמה, פירושה מיצוי הדין לחוסט בלי שום המתקה. ומכך שכל מיתתו של בני נח אינה אלא בסייף, מוכח שהוה ל כל מהלך וסגנון הדינים שלהם, להעניש את הנידון באכזריות ולנקום ממנו על מה שעשה - ולא בשביל תכלית הטוב שתצא מזה. ולכן מאחר שכל המבוקש בעשיית המשפט אצלם הוא לחוב ולעונש באופן של שנאה ונקמה, לכן דנים גם אותם כמידתם בדרך חוב ונקמה, ואינם זוכים לתיוקם בדרך רחמים^(ט).

אחיות אוה"ע גורמת שמשפטי התורה יצאו דינים ממש ח"ו

וע"פ הדברים האלה יש לברר ענין הפגם הנעשה במשפטי התורה מכח אחיות העכו"ם בהם, והוא, כי הגם שאמרנו שדיני ועונשי התורה הם דינים קדושים, כי כל תכליתם אינה אלא לגלות את הטוב והזכות הנמצאים בכל איש ישראל, מכל מקום כל עוד שיש לאומות העולם יניקה מענין הדין קדושה, כן מתעריבים גם בו עונשים שהינם דינים ממש, בבחי' דינא דמסאבותא, כענין רצועה לאלקאה של הסט"א (וה"ק ח"א י"א), אשר אין תכליתם הטובה התגלה כל כך. ופגם זה נמשך מיניקת אומות העולם מדיני התורה, ועל כן צריך לברר מהם את כל ענין הדין, כדי להמתיקו בשורשו ולהפך אותם לדינים קדושים שהם תוקף הרחמים.

ד

מיתת חרב בתורה - כעונש על ההתנהגות כגוים

קשה שמצינו בתורה שני חטאים שמיתתם בחרב - שהיא מיתת נקמה

עלה בדינו, שכל הדינים העונשים שבמשפטי ישראל נעשים באופן של תיוק, ותכליתם היא שיתגלה הטוב שבאיש, ולא בירחל עונש גרידא ח"ו, להפך ממה שבאומות העולם הם בדרך נקמה ואכזריות דוקא, ואשר לכן כל מיתתו של בני נח היא בסייף, שמהותה היא נקמה כטעם 'חרב נוקמת נקם'.

ומדי דבריו ביסוד זה נבוא ליישב מה שלכאורה יש להקשות על כך ממה שמצינו בשני מקומות שהתורה כן גורה עונש מיתת חרב וסייף גם בישראל, והם: רוצח שהרג את הנפש הנ"ל, ואנשי עיר הנדחת שנאמר בהם (דברים י"ט, טו) 'הכה תכה את יושבי העיר ההוא לפי חרב'. ולכאורה יקשה מזה על דברינו שעונשי התורה אינם באים באופן של נקמה, א"כ אין עונשים שני אלו במיתת חרב שכל ענינה היא נקמה כני"ל. אמנם כשנעמיק בוה נראה שארבה מהם גופא מוכח מה שנתבאר שצריך מיתת חרב שייכת רק לאומות העולם, וכמו שיבואר.

קושיית הגר"א - איך יתכן שאנשי עיר הנדחת נידונים במיתה קלה יותר מהיחיד שעבד ע"ו

כי הנה לגבי עיר הנדחת שמיתתו בסייף, כבר נוסד לנו יסוד גדול מהגר"א ז"ע בוה (אדרת אליהו פי ר"א), בהקדם מה שיש להקשות על מה שמיתת אנשי עיר הנדחת היא בחרב, כי אין יתכן דבר זה שיחיד העובד עבודה זרה מיתתו בסקילה (שם ג"ג), ואילו אנשי עיר הנדחת הנרועים יותר, שהיו גם ממונם אבד (שם ספ"ט י"ז), ובכל זאת הקל התורה עליהם להמתים בסייף שאינה חמורה כל כך כסקילה.

א. ומצד זה נצטוונו ל"כ להושיב סנהדרין לכל שבט ושבט לכל ל"ב שבטים (סנהדרין ט"ו), והיינו ע"פ מה שנודע ש"ב השבטים מכוונים ל"ב חדשי הלבנה, וככל שבט ושבט מופקד על תיוק חודש אחד בשנה, ותיוקיהם אלו נרמזים במה שנאמר לגבי חידוש הירח (שמות ז', ב) 'החודש הזה לכם - כלומר לבני ישראל - ראש חדשים', והוא ביסוד הים של שלמה (יהי המלכות) העומד על י"ב בקך (מ"א ז, טו), ומאחר שהסנהדרין עוסקים בתיוק המלכות, לכן צריכים להעמיד בית דין מיוחד לכל שבט ושבט, כדי שכל אחד יוכל לעסוק לפי דרכו בתיוק הירח.
 ב. ומובן שישנם מדרגות רבות בוה, אך באופן כללי עומק המשפט הוא רחמים הגדולים ביותר, הרבה יותר ממדת הרחמים גרידא, כי ענינו להגיע לדוגמה כזו מהחייבת הנגהת הרחמים ע"פ הדין ג"כ, וזהו תוקף הרחמים שעליהם מיוסד שורש הדין, ואכמה"ב.
 ג. ויאה להלן, עד הוכחה שכל שיוש העכו"ם הוא במעשי אכזריות.

ד. שני חטאים בתורה שמייתנם חברי, אנשי עיר הנתנת מפני שדנים אותם כגוים, ורוצח מפני שנהגו באכזריות, שהיא מדת הגוים מורשה מקין שושים.

ה. בית המקדש הוא מקום של רחמים, והעבודה בו לשם הוי"ה – מדת הרחמים, ואסור להביא שם ברזל המשמש לאכזריות, ומודו המלך מנוע לבנותו כי דמים רבים שפך. הסנהדרין ליד המזבח כדי להמית את כל אכזריות המתעוררת בישראל, 'לשכת הגזית' – מול 'לא תבנה אתהן גזית', אך שלימות הדין רק ע"י 'הכהנים' וה'שופטים' גם יחד.

הדעת. ונודע שענין הדעת מקודש ביותר למדת הרחמים, וכדרך דאמרינן שם 'כל מי שאינו בו דעה אסור לרחם עליו', ומכך שמי שיש בו דעה הוא ג"כ בעל רחמנות, ולכן מותר לרחם עליו, ולא עוד אלא שהדין נתן לרחם על מי שהוא בעל רחמנות ואין כאן מקום ביאר הדברים. ונמצא שבית המקדש השייך לדעת, הוא גם מקום של רחמים. וכדרך שאמורים (בברכת ד'הם נא) 'בונה ברחמי ירושלים'.

עבודת הקרבנות במזבח בשם הוי"ה – מדת הרחמים

וביותר הוא כן במקום המזבח, ששם מקריבים הקרבנות להש"ת, ונודע (ראה בארזה במדבר ע"ה) פר' ויקרא א' ט: ודמו אליו בפרשתו בפסוק (כב, יט) 'זוהב אלאקים יחרם, בלתי להזיח' (לבד) 'שכל עסק הקרבנות הוא דוקא בשם הוי"ה' – המורה לרחמים, ולא בשם אלקים – מקור הנהגות. הרי המזבח שייך במיוחד למדת הרחמים.

איסור להניף ברזל במזבח ובמקדש – כיון שמורה לאכזריות

ומטעם זה נאמר בסוף פרשה הקדומת לגבי בנין המזבח (כ, כב) 'ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית, כי חרבץ הנפת עליה ותחללה'. וכן מציינו בבנין בית המקדש שלא השתמשו בו בשום כלי ברזל, וכדכתיב (מ"א ג, א) 'מקבות והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית הבנוי'. כי כאמור חרבו מורה על אכזריות, וזוהו הפך המזבח ובית המקדש שכל מהותם הם רחמים בלבד, ולכן אסור להכניס בו אפילו כל ברזל שהוא מפני דמינו להרב.

דוד המלך לא יכל לבנות את בית המקדש מפני ש'דמים רבים שמכת'

ולכן אסור הקב"ה לדוד המלך (ד"ה"א כב, כ) 'דק אתה לא תבנה הבית לשמי, כי דמים רבים שפכת ארצה לפני', ופירוש הדבר הוא, שדוד המלך עסק בדינים כאלו שעדיין לא היו מתוקנים בשלימות, והיינו שהיו נוגעים באכזריות, ולכן לא היה ביכולתו לבנות את בית המקדש שכולו רחמים⁽²⁾. ולעומת זאת שלמה בנו עמד במדרגה געילת יותר של דין מתוקן, וכפי שנאמר בו (שם כס, כג) 'וישב שלמה על כסא הוי"ה' (ויקרא) 'מלך', ולכן היה הוא יכול לבנות את הבית לה'.

ישיבת הסנהדרין אצל המזבח – להמית אכזריות העכו"ם המתערבת בדיני ישראל

ומעתה יבואר היטב למה הוצרכו הסנהדרין ליטב אצל המזבח דייקא, כי מאחר שהם צריכים תיקון וכפרה על אחיות העכו"ם במשפטי ישראל, והוא מה שמתערב בדיני ישראל עונשים ומשפטים המתקיימים בדרך נקמה ואכזריות כדרך הגוים, על כן ישבו הדיינים סמוך למקום המזבח שהוא שורש הרחמים המגורים, בכדי להמית את הדיינים הקשים האלו, וזוהו תיקון את הפגם שיש בדיני ישראל.

שלימות הדין במקום המקדש – ע"י ה'כהנים' וה'שופטים'

ואכן מציינו בכתוב שמקום הדין בתיקונו היה בבית המקדש – אמנם רק ע"י השתתפות הכהנים שעסקו שם בעבודת המזבח. והוא מה שנאמר בפר' שופטים (דברים יז, ה-ו) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו', וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל הכהנים הלויים, ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט'. מבואר שהדין בבית המקדש נפסק הן ע"י ה'כהנים הלויים, והן ע"י 'השופט' – שהם הסנהדרין, ושניהם נצרכו לכך.

ישיבת סנהדרין ב'לשכת הגזית' – לעומת 'לא תבנה אתהן גזית'

כי הסנהדרין, הם יושבים בלשכת הגזית, והרי זה ממש לעומת המזבח שנאמר בו 'לא תבנה אתהן גזית', כלומר שבעוד שעל המזבח אסור להניף ברזל, הנה דיני הסנהדרין עדיין יש להם שייכות עם החרב של מדת הדין, וצריך המזבח להשפיע להם את הדין המתוקן, ולכן הם ישבו בחלק החול שלשכת הגזית, להורות שמדת הדין עדיין צריכה תיקון, ולעת עתה איננה בבחי' רחמים מגורים – כפי שהיא בשורשה, ולכן אינם יושבים בבית המקדש ממש, שהוא מקום הרחמים.

עבודת הכהנים במזבח ממישיכה רחמים מגורים

ורק הכהנים הלויים העומדים שם לשרת את ה' על המזבח, שהכהנים הם אנשי החסד, הם הממשיכים את הרחמים הגדולים, והם המוציאים את הדין לאורו באופן מתוקן כפי שהוא בשורשו למעלה, ומשניהם יחד תרשו 'ויגידו לך את דבר המשפט'. ולעיתים ביבאת משיח צדקנו נזכה לתיקון הדין והמשפט בשלמותו, ולבירורו מבין העכו"ם, ואזי ממילא יתבטל מן העולם כל כלי ברזל חרב וחנית, כדבר האמור בידי שיעיהו (ז, ז) 'ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים, וכתתו חרותם לאתים וניתותיהם לממורת, לא יש גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, אכ"י'.

התירוץ – עיקר העונש וגודלו הוא זה, שדנים אותם כגוים

וביאר בזה הגר"א ז"ל, כי אדרבה, אנשי עיר הנתנת גידונים בעונש המור יותר, ואע"פ שבפועל ניתנה להם מיתה קלה יותר, מכל מקום בעומק נענשים המה ביותר. כי עיקר העונש עליהם הוא זה גופא שנותנים להם את מיתת בני נח, והיינו שדנים אותם כגויי הארץ ולא כישאל. כי מאחר שעיר שלמה נתחברו לעבוד עבודה זרה, בכך כאילו גילו בעצמם שרוצנם להיות ככל הגוים ממש. והנה בזה עוררו על עצמם חרון אף ה' גדול כל כך למעלה, עד שאכן דנים אותם כאלו הם גוים שמיתתו כסייף, ולכן מיתת אנשי עיר הנתנת היא בחיוב כמו בני נח. ואע"פ שהיא מיתה קלה יותר, מכל מקום בעומק הדין הרי זו מיתה חמורה יותר, כיון שהיא באה בדרך נקמה ושנאה כמו המשפט באומות כנ"ל.

ונמצא שאדרבה מה שעיר הנתנת גידנת בחרב, היא אכן רק מפני שמחשיבים אותם כגוים, ולכן עונשם הוא כמיתת בני נח – הנעשית באופן של נקמה, ולא בשאר מיתות בית דין כבישראל – שאחריתו הוא הטוב הנצחי.

מיתת הרוצח בחיוב – כמיתתו ששעשה מעשה אכזריות

ובענין השני, שהרוצח מיתתו כסייף ועליו נאמר בהדיא הלשון 'נקום ינקם', הנה בפשטות יש לומר שזה בא מאחר שרוצח עשה מעשה אכזריות שלא חס על חיי חברו, לכן גם הוא איננו ראוי לרחמנות, והורגים אותו בדרך אכזריות ונקמה ע"י החרב.

ראשית הרציחה והאכזריות היה בקין – שורש אמות העולם

אך בעומק יותר נאמר, שגם הרוצח גידון בדין של אמות העולם, כי עצם מעשה הרציחה שעליו הוא גידון למיתה, הוא מעשה עכו"ם, ועל כן בעשייתו זאת נענש הוא ג"כ כמותם.

שהרי הרוצח הראשון שהיה בעולם היה קין – שהרג את הבל אחיו, ואצלו הרי התחילה ראשית התנוצצות הבחירה בכלל ישראל מבין אמות העולם. כי מה שנאמר (בראשית ד, ד-ה) 'וישע ה' אל הבל ולא מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעו', היה כדרך שבחר הש"ת בעם ישראל מבין הגוים. וכדאילו בתק"ו (צט: ק"ה) שעל קין אתמר (ושעיהו יד, כט) 'כי משרוש נחש יצא צפע', דאיהו וזהמא דאטיל נחש בחוה שבת קמ"ו. וכן איתא בזה"ק (ה"א נ"ד) שקין' הוא מלשון קנא דמסאבותא, הרומז לנפשות הגוים שאינם מתיחסים אחר אדם הראשון, אלא אחר האדם כליעל שיצא מזהות הנחש שבא על חוה. ונמצא שקין שייך לאמות העולם. ומה שעשה הקב"ה אל הבל ומנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעו, הוא כעין הבחירה בכלל ישראל מבין שאר האומות. ומאחר שבקין החל ראשית ההבדל בין ישראל לעמים, והוא הלא עשה מעשה רציחה ונעשה אכזרי על אחיו, הרי זה מורה שכל עסק הרציחה ואכזריות שייכים לאמות העולם. [ומכאן עוד הוכחה למה שנתבאר לעיל שכל דרכי הגוים הם באופן של אכזריות ושנאה, כי הרי מכת דבר זה עצמו הובדלו ומשאלה עם הקדוש].

מיתת הרוצח בחיוב – כיון שהנתנה במעשה עכו"ם

ומעתה נהא אשיר ישראל נבשל בעון רציחה, אז אע"פ שהוא נחשב עדיין מכלל בני ישראל, ולכאורה היה מקום לתקן ע"פ מדת הרחמים, מכל מקום מכיון שהנתנה במעשה עכו"ם, תולים שעשה כן מכת שיש בירו ניצוצות שייכים באמת לאמות העולם, ולכן דנים אותו כסייף שהוא המיתה של בני נח. הנעשה בדרך נקמה ואכזריות, והו עונשם של הגוים, שמהם נעשה פעולת קשע ו'.

ה

ישיבת הסנהדרין אצל המזבח – להמית קושי הדיינים ברחמים

דיני ישראל – תכליתם הרחמים, דיני עכו"ם – בדרך נקמה ואכזריות

הדרין לדין, והנה מעתה שנתבאר שהבדל בין דיני ישראל לדיני עכו"ם מתבטא בעיקר באופן עשיית העונש, כי דיני התורה תכליתם רחמים וחסדים, ואילו דיני הגוים הדבר לדין, הנה בכך יבואר ביותר טעם הושבת הסנהדרין אצל המזבח, שלפי המאמר לעיל על מורה על הכפרה והתיקון מצריכים דיני ישראל מאחיות העכו"ם בהם.

בית המקדש הוא מקום של רחמים

כי הנה מקום המקדש שייך ביותר למדת הרחמים, שהרי אמרו חז"ל (ברכות ז' א) 'שכל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו', מבואר שבית המקדש הוא מקום

ד. והנה ע"פ יסוד זה יש לבאר מה שדין זה שהרוצח מיתתו כסייף, הנלמד מ'נקום ינקם', נאמר בפרשת 'וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט, ומת תחת ידו, נקום ינקם'. ויש להבין מאי טעמא נאמר הלהכו זה דוקא בארון המכה את עבדו, ולא אצל סתם רוצח. עוד יש לרדקוק מה שדייק הכתוב לומר שהארון הכה את עבדו 'בשבט', מה שבפרשת הרוצח לא נאמר רק, וכן 'ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו' (במדבר לה, יז).

וע"פ דבריו של ליישב, שרומז כאן הענין האמור שאיש ישראל הוא בעצם בעל רחמים, ואם הוא בא לדין רציחה אין זה אלא תמורת ניצוץ אמות העולם שבלעו בו. והוה הרמז כאן כי מאחר שהיה לארון זה עבד כנעני, משיכו ניצוצות העבד גם את הארון למטה, עד שאחז במדת העכו"ם ונעשה רוצח. ולכן נמי באה הכאה זו 'בשבט', שצורתו כאות ו', ומורה לאות ו' שבשם הוי"ה, הרומזת למדת הרחמים – הפך רציחה ואכזריות, וכדכתיב בשבטי הקב"ה לקין ליתן לו אות בלתי הכות אותו כל מוצאו (בראשית ד, טו), ואיתא בזה"ק (מקדש קה"ל) שהקב"ה נתן לו את אות ו' שהיא אות חיים, הרי שאות ו' היא תיקון למעשה רציחה. וכמו כן ארבע מיתות בית דין מכוונים נגד ו' אותיות של שם הוי"ה, ומיתת הרג מכוונת נגד אות ו', כי מיתה נתן לו באה מחמת סילוק הרחמים הנרמזים באות ו' כ"ל. ועל כן נאמר 'וכי יכה איש את עבדו וגו' בשבט', כלומר שהארון נכשל במעשה אכזריות ופגם במדת הרחמים של האות ו', והוה הרי נמשך מכת שייכות לאמות העולם, ולכן 'נקום ינקם', במיתת חרב – שהיא מיתת בני נח, כיון שכל מעשה רציחה זאת שייכת למעשה הגוים.

ה. ויש לומר שלפניך לא שעו ה' אל קין ואל מנחתו, כיון שהיתה בו מדת אכזריות המורה על מדת הדין שאיננה בתיקונו, והיא הפך עבודת הקרבנות הנעשית בלתי לשם הוי"ה לבדו. ורק קרבן הבל נתקבל למעלה, כי הוא שייך למדת הרחמים, וכמו שהביא מבכורות צאנו – המעוררים רחמנות, ולכן 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו'.

א.

רמזי המתקת דיני המשפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי הנם (א-כ-ג).

בכמה מאמרים במדרש מסמיכים חז"ל לפרשתנו העוסקת במשפטים, את הפסוק 'ציון במשפטת תפדה ועביה בצדקה' (ישעיהו כז).

ויש לרמוז בה על עבודת המתקת הדינים הנרמזים בענין המשפטים, כי 'משפט' ע"ה"ל הוא בגי' ה' פעמים 'אלקים' שהוא השם של מדת הבורה, ונכפל ה' פעמים כנגד בחי' ה' נבחות [אשר נגמגם יש ה' אלוהים בשם אלוקים]. וההמשפט נעתיק על ידי בחי' 'ציון', אשר הוא בגי' ה' פעמים 'א"ל' ע"ה"ל, אשר שם א"ל הוא השם של מדת החסד כמו שנאמר 'חסד א"ל כל היום' (יהושע ג, ב, ג), ולכן ה' פעמים א"ל ממתקים את הח' פעמים אלוקים. וכנגד מה שזכרנו א"ל בתבנית 'משפט' להיות ה' פעמים אלוקים, הרי 'ציון' הוא א"ל יותר מדי פעמים א"ל, ונמצא כי 'ציון' עם 'משפט' ביחד הוא בדיוק ה' פעמים א"ל אלוקים. ומכיון זה ע"ה"ל הוא בגי' 'שופר', אשר השופר מורה על המתקת הדינים כידוע.

אכן הנה חז"ל תקנו כי כאשר חל ראש השנה בשבת לא יתקנו בשופר, ומבואר בספח"ק דהיינו כי השב"ק עצמה ממתיקה את הדינים. ולפי ה"ל יש לרמוז, כי בשבת יש המתקת עמקה יותר, כי מוספים עוד פעם אחת 'א"ל אלוקים' על 'שופר' ה"ל, והו' יוצא בגי' 'שבת', כי השבת יש בה המתקת עמקה יותר כנגד ה' פעמים א"ל אלוקים.

ועל פי זה יש לרמוז בפרשתנו, כי 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' מורה על בחי' 'משפט' הצריך המתקת כנ"ל, ועל זה ממשך הפסוק ואומר 'כי תקנה עבד עברי' וגו', שכן 'כי תקנה' פולה בגי' ה' פעמים א"ל אלוקים כנ"ל. ומוסיף ואומר 'שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי הנם', שהוא כענין ששתי ימי המשעה ושבת קודש, לרמוז על תוספת המתקת הנעשית על ידי בחי' 'שופר', אשר 'שבת' הוא בגי' ה' פעמים א"ל אלוקים כמבואר.

ב.

שני היציאות מעבודת לחירות, ביציאת מצרים ומתן תורה

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי הנם. ואם אמר יאמרו הנבדו ו' לא אצא חפשי. והיושנו אדונינו אל האלקים וגו' ורצע אדונינו את אנו במרצע ועבדו לעולם (א-כ-ג-ה).

בפרשה זו למדים אנו על שני זמני יציאת עבד לחירות, הזמן הרגיל הוא בשנת השביעית, ואם עדיין הוא רוצה להישאר עבד, יש לו זמן שני בשנת היובל. ויש לרמוז בה על יציאת כלל ישראל מלחיות עבד פרעה אל היותנו עבדי ה', כאשר מציעו שהשווה חז"ל (קידושין כג) לענין את הפסוק 'כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים' וגו' (ויקרא יב, ה).

יש אכן יציאת מצרים התחילה בליל התקדש חג ולמחרתו כאשר גירש פרעה את כלל ישראל ממצרים, אבל יציאה זו לא נשלמה לגמרי, שהרי עדיין היו עבדים ברחיים מאדונם. אבל ביום השביעי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, כאשר נמצא בו חיל מצרים בעת קריעת ים סוף, אז נשלמה יציאת מצרים. ואכן אז יצא כלל ישראל 'לחירות עולם' בשלימות כמו שביארנו באריות במקובל, ולכן באותה שעה נאמר להם 'לא תספיקו לדאוג עוד עד עולם' (ד, יח). והו' רמזו בפסוק 'ובשביעית יצא לחפשי הנם', המורה על שלימות היציאה ממצרים שהותה ביום השביעי.

אבל באמת גם אחר ה' לחירות עולם' של קריעת ים סוף, עדיין היה שייך לחיות גלויות אחרות [ולכן היתה 'שידה' בלשון נקבה כמו שאמרנו חז"ל (שפי"ו ע"ב)]. כי אכן יש נקודה עמומה שכבר נתרברה בקדושת ישראל, והיא נמצאת תמיד בבחי' של לחירות. אבל נקודה זו עוד יבולה להתמסות בחיצינות בעבודת דברמים אחרים, והו' ענין כל הגלויות שבאו אפילו אחר קריעת ים סוף ולחירות עולם' שחינו בה. והו' רמזו במה שהעבד יכול לומר 'לא אצא חפשי', שעדיין הוא יכול להיות נמשך אחר העבודת החיצינות ולא לצאת ממנה.

אכן על כך אמר הכתוב כי זה הוא רק עד היובל, כי בעולמו של יובל ייצאים כולם לחירות. לרמז על ההשלמה המיוחדת שהיתה ליציאת מצרים, בעת מתן תורה ביום החמישי לצאתם ממצרים, לפי שככה התיירה אין שום גלות והסגר שולטים על כלל ישראל. ואילו היינו זוכים לזה בשלימות, היה כמו שאמרנו חז"ל (עירובין ד, ה) 'אלמלי לא נשתברו לחיות הראשונות וכו' ר' אהא בר יעקב אמר, אין כל אומה ולשון שולטת בהם'. אכן בפנימיות הדברים ודאי כן הוא, כי בכח התיירה אין שום גלות יבולה לשלוט בנפשות בני ישראל. כי ההתקשרות שיש לשמות ישראל בהק"ה בכח התורה, היא התקשרות שאין שום דבר ושום מצב שיכול להתחרת עליה ולכבלה ח"ו, ולכן שלימות יציאת מצרים ותוקפה היא בענין מתן תורה, וזו היא היציאה השניה והשלמה מעבודת לחירות הנרמזת בפרשתנו.

ג.

החירות של יובל היא למעלה מן הזמן ולא על פי משט

ורצע אדונינו את אנו במרצע ועבדו לעולם (א-כ-ג).

פירש רש"י ח"ל: 'עד היובל, או איש אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר "ואיש אל משפחתו תשובו" וכו', ועבדו עד היובל בין סמוך בין מופלג. ויש לדקדק למה נקט הכתוב "ועבדו לעולם", ולא "עד עולם" שהיה בשמיעתו כי 'עולם' הוא זמן יציאתו מן העבודת.

ויש לפרש בעומקן של דברים, כי באמת עובד הוא את אדוני עולם, דהיינו כל עוד שנמצאים בתוך גודי הזמן של זה העולם. אלא שביובל יוצאים ומתעלים מגודרי הזמן הנוהגים בעולם, ולכן שוב אין הוא עובד. והענין הוא, כי סדר החמנים מיוסד על בענת ימי בראשית, וכך הם כל השנים הסדורות ובאות מימות עולם. המסודרות כולם במערכות של שביעיות. אבל שנת היובל הבאה אחר שבע שמימות, אין הוא חלק מסדר זה של זמנים, אלא היא בבחי' העולם השמיני הנעלה מגודרי העולם הזה. ולפי זה אמר הכתוב כי העבד עובד את אדוניו "לעולם" דהיינו 'כל ימי עולם' אשר הם בבחי' זה העולם. אבל בהגיע שנת היובל שבו באים אל למעלה מזה העולם, הרי הוא יוצא לחפשי.

אכן יש לדקדק עוד בזה, שהרי בעבד כענין אמר הכתוב גם כן "לעולם" בהם תעבדו" (ויקרא יב, ט), ושם אין הכוונה עד היובל, אלא 'לעולם' כמשמעו ממש, כמו שכתוב שם בתחלת הפסוק "והתנהלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחתה". ומאי הוית שמפרשים כאן 'לעולם' כאופן שהוא עד היובל, ואצל העבד כענין הרי זה מתפרש כפשוטו.

ויש לפרש על פי דברי הוזה"ק (ח"י ק"ק) בגדרת החילוק בין בן לבד, אשר העבד אינו אלא עובד את אדוניו בלי להבין את טעמו ועומקו, ובתוך, אבל הבן חוקר ודורש ומפשפש בגניו אביו להבין והשליש בהם, ואלו הם שני חלקים בעבודת ה', ע"ש. ולפי זה יש לומר כי בחי' עבד אין לה שייכות אלא אל הפיגוש הפשוט, ורק הבן יש לו שייכות עם הפיגוש העמוק והדרשתי. ואם כן מובן הדבר, כי אצל העבד כענין מתפרש הפסוק כפשוטו ממש, ורק העבד עבד יוכל להגיע לעומקן של דברים ועל דיו זה לצאת לחירות.

וכזה יתבאר עמק ענין רצעת אוין העבד, כי כדי לצאת לחפשי בשנת היובל צריכים 'לשפוט' חשבו [עדה"רען] את העומק הנגזר בדברי התורה. ועבד זה שלא רצה לצאת מתחת יד אדוניו, נכנס ביה כל כך אל תוך ענין העבודת, עד שאמר 'לא אצא חפשי', ואין הוא יכול להבין את העומק אשר על דיו יוכלו לצאת לחירות. ולכן צריכים לעשות חזק באנו, לפתח לו פתח חדש שיוכל לשמט את העומק שצריך הוא להבין, ועל ידי זה יוכל לצאת לחירות בהגיע היובל.

ד.

אדם דאית ליה מזל - מזל עליון ותחתון - כתיב כי יגח

וכי יגח שור את איש או את אשה (א-כ, פס).

א' בגמ' (ב"ב כ, ב) כי אצל גיחות אדם נאמר לשון 'כי יגח', ואילו אצל בהמה כתוב 'כי יגח', ומבאר הגמ' דהיינו משום שאדם יש לו מזל ובהמה אין לה מזל.

ולבאר את ענין הלשון 'כי יגח' המתאים דוקא על האדם שיש לו מזל, נקדים את דברי האריה"ק (ע"ח שער הבללים פ"ה) כי ב"ג המדות של רחמים יש שני מדות הנקראים מולות, והם המדה הח' (ע"פ סוה) הנקראת 'מזל עליון', והמדה ה"ג (ע"פ סוה) הנקראת 'מזל תחתון'. ולפי"ז מובן הדבר, כי האדם שיש לו מזל היינו אותו ב' מולות, שהם המדה הח' והמדה ה"ג, ולכן נאמרה בו כי 'יגח' לרמוז על 'יגח'.

והנה השור נראה מועד בג' גיחות, וי"ל דהיינו לפי שהוא צריך להתגבר לעומת המזל. כי תיבת 'מזל' היא בגי' ג' פעמים חו"ה (כנגד ה' האמריקן, אשר הם העשויים את המזל ללכ"ו, האמריקן), ולכן דוקא ע"י ג' גיחות יכול הוא להתגבר כנגד המזל. ולכן מבוואר בגמ' (ב"ב פ"ג) כי מועד לבהמה לא הו' מועד לאדם, כי 'אדם אית ליה מזל'. והיינו כי לעומת האדם שיש לו מזל, ודאי צריך השור להתגבר במיוחד עם ג' גיחות כנגד המזל, ואין מועיל מה שהוא מועד לבהמות שאין לזמן מזל. ומצד שני סבר רבי עקיבא א"ף תם שרחבל באדם משלם נקט שלם (ע"פ ט"ז), והיינו כי לפי שהאדם יש לו מזל תם שהוא ג' פעמים חו"ה כנ"ל, הרי שהשור הנגזר אותו נחשב מיד כמו נזח ג' פעמים. ולכן צריכים לשלם עליו 'נקט שלם', כי 'מזל' הוא אותיות 'נקו', שהוא רומז על ה"ג מדות של רחמים שהם בחי' 'נקו מלא רחמים' כידוע. והתקבץ שהוא בבחי' מועד שפנע בבחי' המזל כנ"ל, הוא ענין 'נקט שלם' דהיינו ב' המולות הכוללים את כל ה"ג מדות של רחמים.

ה.

ביטול ניקת העבודה זרה מן העבודה לשם שמים וזבח אלהים יזרח לבתי' לה' לבדו (כ"ו-כ"ז).

נחלקו רש"י והרמב"ן על מה הכתוב מדבר, כי לפי רש"י הכוונה היא על זבח לעבודה זרה, אבל הרמב"ן מפרש כי הכוונה לזמי שועבד למלאכי מעלה, ומוסיף עוד לרמוז על סודן של דברים שאמרנו חז"ל כי בא הכתוב להאיר שלא לכיין בעבודת הקרבנות לשם אלוקים, אלא לשם חו"ה לבדו ע"ש.

עוד כתב רש"י בכונת פסוק זה, שבא הכתוב ללמד כי יש עוש מיתה לעובד עבודה זרה בעבודות הנעשות בפנים [בבית המקדש], אך אם אין עבודתו בכך. מה שאין כן מי שועבד אותה בשאר עבודות כגון נישוק או כיבוד וכדו' בדברים שאינם נעשים בפנים, אשר אין הוא במיתה אלא באזהרה ע"ש.

ובאמת יש להתבונן בדבר זה, למה חייבים על עבודות הנעשות בפנים את און עבודת עבודה זרה זו בכך, ויש לומר כי בה מונח עומק הפנים בעבודה זרה, שיוקחים דברים המיוחדים לעבודה זרה' בפנים, ועושים אותם לעבודה זרה. ויש לנסות עוד, כי באמת לא היה אף אחד בא לעבוד את העבודה זרה ולהקריב אליה קרבנות בכלל, אבל מאחר שיש כנגד הקדושה עבודות וקרבנות, באים עובדי העבודה זרה לטקף את הדבר ולעשות דברים אלו לשם עבודה זרה, ומזה הם כבר באים אחר כך לעשות את עוד עבודות שונות ומשונות, אבל יסוד הדבר הוא ממה שלקחו את עבודת הקודש וחקקו אותה לעבודה זרה. ולכן יש חומר מיוחד באותן עבודות הנעשות בפנים לבניה, כי בהם נתייתה ראישת הפנים של העבודה זרה.

ועל פי זה יש לפרש כי רש"י והרמב"ן לא נחלקו, אלא כל אחד מפרש את הפסוק מצד אחר. כי באמת מה שבאו עובדי העבודה זרה לקחת את העבודות שנעשו לשם ה', והעבירו אותן לעבודת טעוהם, הרי זה בא מצד המורה על יניקת העבודה זרה מאחורי שם אלוקים' [כאן שם אלוקים' במילואו] (אל"ף לפרה ח"ד פ"ה) הוא בגי' 'עבודה זרה' ע"ה"ל. כי שם אלוקים' מורה על היות הקב"ה בעל הבריות כולם וסוכת כל הסוכות, ובאלו המוחות מעט עובדי העבודה זרה לעשות מהם ענין בפני עצמו, עד שבאו לעובדם כאילו שהיו כוחות נפרדים ח"ו. ולכן אסור לעשות את עבודת הקודש לשם אלוקים', לפי שבהשגות שלוליות הדברים יכולים לכא מה לדיד עבודה זרה, עד שעל ידי זה יבואו לעבד ח"ו את האלהים אחרים בעבודות אלו. ונמצא כי הרמב"ן פירש את הפסוק על תחלת הדבר, שהפגם מתחיל בכונת העבודה לשם אלוקים'. ורש"י פירש את הפסוק על שם סופו, כאשר כבר באים על ידי זה לעבודה זרה ממש. ועיקר הדברים הוא אחד, שצריכים לעסוק בעבודת הקודש באופן שלא יהיה משום שם וניקה לעבודה זרה, אלא יהיה 'לבתי' לה' לבדו'.

לא אירא

רע:

לגלות את הטוב
הגנוז בכל חלקי
הבריאה

א. סור מרע ועשה טוב: שני מהלכים בעבודת המידות

על ידי העבודה על מדת הכעס קונים את מדת סבלנות - או להיפך | **לנתב כל מדה לצד הקדושה** | מרוב שהוא 'אין ואפס' בעיניו הוא גם מסיר ממנו כל אחריות | **מהיכן נובעת הרגשת ההתנשאות בליבו של יהודי** | האם לא לתבל את המאכלים כלל זה אכן עצה טובה נגד תאוות האכילה? | **להפריד את התענוג מהלבושים שלה** | כמה הנהגות של צדיקים בעניני אכילה

ב. קרבת אלוקים לי טוב: עיקר העבודה הוא להתקרב ל'טוב' שבעולם

האם גם על הרע' מסתכלים עם 'העכרען בליק' | **במה גדול כוחו של הרע שהוא עושה כזה רעש גדול בעולם** | להימלט מן הרע או לרוץ לקראת הטוב | **ביאור דברי חז"ל "בכל לבבך בשני יצריך"** | מי זה הראוי ללכת בדרך נעלה זו | **כל יהודי מוצא תועלת בהבנת מהלך זה**

ג. למען ידעו דור אחרון: לגלות את אור הגאולה בזמן עקבתא דמשיחא

איך התייחס הרה"ק מראפשיץ למצב שיהיה בעקבתא דמשיחא | **ייתכן לו לארם ללמוד קבלה וסודות התורה ולא לצאת כמלוא נימה מנהגות הרוחניות** | לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול | **פנימיות התורה מנטלת את כל היצר הרע'ס כעפרא דארעא** | אם אתה כל כך מכבד את הגשמיות - איך הינך רוצה להיפטר ממנו | **גם בזמן של קטנות המחוייב אפשר לעשות נחת לריבונו של עולם**

.א.

סור מרע ועשה טוב: שני מהלכים בעבודת המידות

נקודות:

על פי דרך המוסר פנימיות התורה, הנה עיקר עבודת האדם הוא להתעסק עם 'עשה טוב': לעמוד ולהבין היטב את המעלה והחיובי שיש במדה זו אשר הינו עובד עליה כעת, ולעשות כל מה בידו 'בעשה טוב' על מנת לקנות בה קניין אמיתי וחזק, ושוב על ידי זה יזכך את עצמו מן המדה הרעה שכנגדה; וכגון - אם נמשך בדוגמא האמורה לעיל - אשר על ידי שיעבוד על מדת הסבלנות, ילך כעסו ומיילא וישתכח ממילא

אם ברצונך להיות במחיצתו של הריבונו של עולם, עליך לעקור ולשרש מדה זו עד תומה! אל תעשה עסק מן המעלות שלך, אדרבה, בכל עת זכור תזכור בעיקר את החסרונות שלך - והוי שפל רוח פניני כל אדם!"

הזהירות מענוה פסולה

כמובן שמהלך זה הוא לימוד שלם ומלווה בפרטי פרטים. כי אסור לו ליפול מחמת דיבורים אלו - בענוה פסולה. כי אם יחזיק עצמו בשפלות כזו ויתייחס לעצמו כמו 'אין ואפס', אזי הוא עלול גם להתנהג כמו 'אין ואפס'... הוא לא יירוש מעצמו שום עבודה ויגיעה! הוא לא ייטול על עצמו שום אחריות! ומיילא הוא כבר גם פטור ומשחרר מכל על תורה ומצוות...

אדם שאינו מבין את מדת הענוהו רדעתי, וכל ההבנה שלו מסתכמת בכך שהינו אך ורק עפר רימה ותולעה, הנה הוא עלול לאבד מחמת זה את כל רצונו וחפצו לעשות ולהועיל דבר בעולם - הוא יפול ליאוש ויחידלון ולא יעשה מאומה. כמו כן עלול הוא ליפול לעצבות, בהיותו שבור למה אכן הוא כזה 'אין ואפס', הוא הלוא בכל זאת רוצה להיות 'משהו'... וכך עלול הוא ליפול לעוד ועוד קלקולים שונים, שהם כולם תוצאה של ענוהו שאינו מושתתת כראוי וכנוכו.

ולכן ישנם בספרי המוסר מהלכים שונים אשר הם כולם למלמדים את האדם כיצד לקנות קנינים אמיתיים ונכונים במדת הענוהו; ענוהו עם שמחה ועם יישוב הדעת. ענוהו שאינה עומדת בסתירה לשאיפות והשגות בעבודת ה'; וכמו שהחובות הלכבות מתבטא בשער הכניעה (פ"ו) לאמר: "גב" נפש בעיני רוחניות". כי על האדם לידע כי הוא נפש מלך - ועליו להשיג השגות של בן מלך! שיאמין שבכוחו להתעלות ולהשיג גדולות ונצורות, וישתמש בכוחות העשיה שבקרבו עד הסוף! כל אלו הם לימודים ומהלכים שישנם בספרי המוסר המיוסדים על נגלות התורה.

פנימיות אומרת: תעמיק לחשוב מה מקורה של הרגשת ההתנשאות שבקרובך

בדרכי המוסר המיוסדים על פי פנימיות התורה מדברים באופן אחר לגמרי. שם יאמרו לאדם: "וכי למה זה אתה חושב שמצויה בקרבך נטייה להתנשאות על שאר ההמוני? הלא אם תתבונן בזה קמעה הלוא מיד תראה שאין בכך שום הגיון ושכל

השלילית הזאת, יבוא ממילא לרכוש קנין אמיתי במדה הטובה שעומדת לעומתה.

וכגון: אדם כעסן ומהיר חמה, בכל עת מצוא הוא כועס ומתרעם על כל העומד בדרכו. יום אחד נעצר והתבונן ברעה החולה הזו, והבין עד כמה הוא הורס לעצמו את החיים. וכיון שכן עבד על כעסו במשך תקופה ארוכה עד שאכן למד לשלוט על עצמו. הוא למד להשתמש במדת הסבלנות כלפי סובביו! הוא למד להיות סבלן ונח לברייתו! הוא כבר יודע איך לשלוט ברגשי ליבו שעולים בקרבו בעת כעסו! הנה בוודאי שאדם זה ירכוש עם הזמן קנין אמיתי וחזק במדת הסבלנות.

אולם על פי דרך המוסר המיוסדת על פי פנימיות התורה, הנה עיקר עבודת האדם הוא להתעסק עם 'עשה טוב': לעמוד ולהבין היטב את המעלה והחיובי שיש במדה זו אשר הינו עובד עליה כעת, ולעשות כל מה בידו 'בעשה טוב' על מנת לקנות בה קנין אמיתי וחזק, ושוב על ידי זה יזכך את עצמו מן המדה הרעה שכנגדה; וכגון - אם נמשך בדוגמא האמורה לעיל - אשר על ידי שיעבוד על מדת הסבלנות, ילך כעסו ומיילא וישתכח ממילא.

בכל מדה אפשר להשתמש בה בצד הקדושה ולא זו בלבד אלא שבכל מדה רעה עצמה, אפשר להשתמש גם באופן טוב; וכגון מה שידוע אשר במדת הגאווה ישנה 'גאווה קדושה' כמו שכתוב (דב"ב י"ו): "וְיִגְבַּה לְבֹךְ דְּרָךְ ה'", ואת מדת הכעס יכול האדם להפנות נגד עוברי עבירה - וכן הלאה בכל מדה ומדה. וכאן שוב יבוא לידי ביטוי ההבדל בין שני המהלכים: בנגלה, ידברו בעיקר אודות ההתרחקות מהחלקים הרעים שבמדה זו, **בו בזמן אשר בפנימיות, ידברו בעיקר על האופנים בהם יש ביד האדם להשתמש במדה זו למטרה טובה ולעבודת ה'.** כאשר מהלך זה אומר, כי אם ישתמש האדם במדה זו לעבודת ה', הנה אחר שכבר הרגיש את טעמה המתוק - כבר ממילא לא ישתמש בה במקומות שפלים ופחותים.

המחשה ממדת הגאווה

וביאור הרחבה: נמחיש את דברינו על ידי אדם שבת לבקש דרך איך לעבוד על מדת הגאווה שלו. בדרך המוסר המיוסד על פי הנגלה יאמרו לו: "בכל רגע שאהה עומד ומחשיב את הישות שלך - אתה מאוס ומשוך לפני הריבונו של עולם!

דרך החסידות יש לה מהלך מיוחד בעבודת המידות המסילת ישראלים בפרקין (יא) מדבר אודות העבודה על תיקון 'המידות שבכל' - שעל האדם לברר ולזכך את כל סוגי הרע שבקרבו עד שיהיה כולו טוב, לא רק במעשיו בפועל - אלא גם בנטייתו ובהרגשיו שבליבו. ונבוא לבאר כמה ענינים כלליים אודות עבודת תיקון המידות המושתתים על דרכי החסידות:

ישנו דרך פשוטה ומקובלת - דורות על גבי דורות - איך לעבוד על תיקון המידות. דרך שמבוארת בכל ספרי המוסר - החל מתקופת הראשונים; כמו הרמב"ם בהלכות דעות, החובות הלכבות, רבינו יונה וכן הלאה, עד האחרונים; כמו המסילת ישראלים, אורחות צדיקים, פלא יועץ וכדומה. כל הספרים הללו מיוסדים על דברי חז"ל שמצויים בכל רחבי הש"ס - בבלי ירושלמי ובמדרשים - אשר כל אלו הם חלקי הנגלה שבתורה. הם למדו את דברי חז"ל כפשטם - על פי הבנייה הנגלה שלהם, ותמך בדבריהם הם הוציאו והפיקו את דרכי וקניני המוסר; איך ביד האדם לזכך את עצמו מן המידות הרעות, ולקנות תחתם מידות טובות וישות.

אמנם ישנו עוד דרך ומהלך של תיקון המידות - והוא דרך החסידות. דרך זו מבוססת ובנויה בעיקר על פי פנימיות התורה - על דברי הרה"ק והאריה"ק - אשר בהם סללו דרך נעלה ונשגבה איך לגשת לכל הענין של תיקון המידות. דרך החסידות יש לה מה לומר בכל ענין בעבודת ה', ענינים אשר אם בוחנים אותם רק על פי דרך הנגלה, לא מסתכלים עליהם כך.

מי תומך מקום בראש סור מרע או עשה טוב

אחד הענינים הבלטים ביותר בו בא לידי ביטוי ההבדל בין שני המהלכים הללו, היא בשאלה על מה להניח את כובד המשקל: 'על סור מרע או על עשה טוב?'. כל מדה שבעולם יש לה בדרך כלל שני צדדים; וכגון גאווה לעומת ענוהו, כעס לעומת סבלנות וכדומה. ולפי המהלך המקובל על פי נגלה עיקר תפקידו של האדם הוא ההתעסקות עם 'סור מרע': עליו להבין עד תום את גנות המדה הרעה; את החסרונות והמגמים שלה. למאוס בה ולשקץ אותה, ולעשות את כל הפעולות שיש בידו לעשות על מנת להתרחק ממדה רעה זו. וההבנה הפשוטה שעומדת מאחורי מהלך זה היא, שעל ידי כל ההתייחסות

'פנימיות' אינה מורה לאדם להיכנס לתוך מלחמה עם רגשי הגאווה שבקרב ולחנוק אותם על ידי מחשבות שפלות עצמו - נהפוך הוא: מחמת שרגשי הגאווה שבקרב תופסים אותך כעת כל כך, לכן זו העת והעונה להשיג את הגאווה לקדושה ביתך שאת! אם כבר מקננים ורוחשים בקרב הרגשים כאלו - אזי אל תרפה מהם. אלא אחז בהם וקעת עליך רק לכוון אותם למקומם הנכון

~
בספרי החסידות איננו שגם אם אדם טרם נמצא בדרגה זו; להרגיש רק את התענוג הרוחני, הוא גם מעלה את הניצוץ - לפי ערך דרגתו. כי כיון שבכח אכילתו הינו קעת מיושב בדעתו ובר הכי לעבוד את השי"ת - צו לערנען און דאווענען - על ידי זה מתעלה הניצוץ הקדוש

- כל המעלות שיש בכ אינם אלא מתנות שקבלת מן השמים! אלא מאי, מהיכן נובעת הרגשה זו? כי ישנה איזו נקודה של אמת שניצוץ בתוך הנטייה הזאת! דע לך שישנו איזה ניצוץ קדוש אשר ירד ממקומו הרם ונפל בתוך הקליפה והוא שרוי שם בגלות ובהסתר. והניצוץ הזה יש בו הרגשה של אלוהות, וכיון שהקב"ה הוא מלך רם ונישא לכן גם הניצוץ הזה יש בו הרגשה של ההתנשאות - והוא שורש ההרגשה ההתנשאות שבך.

ועוד זאת תדע: כי קעת עתה שומה עליך להוציא את הניצוץ הזה מהגלות ששרוי בה - ולהחזירו למקומו בצד הקדושה. שומה עליך להפוך את הגאווה של הסטרא אחרא - לגאווה קדושה! מותר לך להתנשאות, אלא שאסור לך לקחת את ההתנשאות לעצמך - באופן מנותק ונפרד מן הריבונות של עולם! תחבר את ההתנשאות לשורשה ותאמר: "אני חשוב ויקר מאד מחמת שאני חלק אלוהי מעמל הגדלות של הריבונות של עולם ניכרת בי דוקא מחמת שאני מבטל את עצמי אליו יתברך שמו!". ועל ידי זה תעלה ותתקן את הניצוץ הקדוש שירד ונפל לקליפה - ותושיבו במקומו הראוי לו".

אל תכבה את ההרגשים שבקרבך - תרומם אותם לשורשם

במילים אחרות: 'פנימיות' אינה מורה לאדם להיכנס לתוך מלחמה עם רגשי הגאווה שבקרב ולחנוק אותם על ידי מחשבות שפלות עצמו - נהפוך הוא: מחמת שרגשי הגאווה שבקרבך תופסים אותך כעת כל כך, לכן זו העת והעונה להשיג את הגאווה לקדושה ביתך שאת! אם כבר מקננים ורוחשים בקרבך הרגשים כאלו - אזי אל תרפה מהם. אלא אחז בהם ותלך עמם הלאה והלאה - רק שכעת עליך לכוון אותם למקומם הנכון. תיקח את רוח ההתנשאות שבך למקום נעלה יותר - מקום שההתנשאות הזאת היא לכתחילה, התנשאות טובה וקדושה. אלא תחפש קעת את המחשבות שאומרות: "אני כלום ואני זומר עכור ואיני שווה מאומה". אלא תחשוב מחשבות שאומרות: "הריבונות של עולם גדול עד אני חקר ואני הקטן זכיתי להיות 'הבן מלך' האהוב והיקר שלו". על ידי אבות ההתנשאות כזאת זוכים להשיג ענוה אמיתית.

הדרך על פי נגלה בנוגע לתאוות האכילה

וכן כאשר אדם רוצה לעבוד על תאוות האכילה, הנה כאשר יפנה לדרך המוסר המיוסד על פי נגלה יאמרו לו: "אסור לאדם להנות ממשמיות! אוכלים רק כדי להיות בריאים לעבודתו יתברך שמו! ולכן עשה מה שביכולתך שלא להרגיש טעם באכילה ושכמעט לא תהיה לך שום הנאה מן האכילה".

וגם כאן נלווה לזה מהלך שלם: כי כמעט בלתי אפשרי לאדם לאכול בלי שירגיש איזו הנאה באכילתו. אם ירגישו במאכלים טעם של חול וקש, אזי גם עובד ה' גדול כמעט לא יהיה מסוגל לבלוע אותם... השי"ת לא ברא את האדם על דעת שילעס את מזונו בפיו, ואחר כך יבלעהו בגרונו ושוב אחר כך ימלא את מעיו - מבלי להרגיש טעם באכילתו. זה הפירוש לא הולך ככה! ומעתה כיון שהרי צריכים לעבוד על תאוות האכילה, לכן צריכים להסביר - על פי המהלך בנגלה - שאין זה בגדר תאוות אכילה. מותר להרגיש איזה טעם במאכלים שאוכלים, אלא שהעיקר הוא, לא לשקוע בתוך תאוות האכילה ולא לעשות מכך עסק ועיקר גדול וכך ישנם עוד ועוד ענינים נלווים בענין זה.

למה מתבלים את המאכלים כדת וכדין אם זה מגביר את תאוות האכילה?

לכאורה אפשר לשאול שאלה גדולה: הנה מאז ומקדם נהגו בכל בתי ישראל - 'מנהג ישראל תורה' - לבשל ולאפות מאכלים עריבים וטובים ובעלי טעם. בכל בית יהודי יודעים כי מטעמים ומתבלים את המאכלים, ומבשלים דברי מאכל ממינים שונים ולא חוסכים מאומה כדי שיצאו משובחים כדת וכדין. כל בנות ישראל במשך כל הדורות עשו כל אשר לאל ידם להוציא מתחת ידיהן מאכלים עריבים לחיך, ויאכלו ענווים וישבעו.

וכאן המקום לשאול: אם אכן אסור להנות מן המאכלים, ואם הרגשת הטעם שיש בשעת האכילה היא דבר פסול כל כך, למה זה אכן לא ראינו מעולם שבבתי גדולי ישראל - או בכלל אצל יהודים יראים ושלמים, חסידים ואנשי מעשה - יקפידו הנשים שלא לבשל ולאפות באופן שיהיו עריבים ומלאי טעם.

למה זה אכן עריב אותו אברך שרוצה להיות עובד ה' וירא שמים 'לסבול' מתאוות אכילה - מחמת שאצלו בבית מכינים תבשילים טעמים ועריבים לחך. הוא הרי לא רוצה להרגיש טעם באכילתו! נו, למה גורמים לו שיצטרך לעמוד ולהתייגע על תאוות האכילה? היו צריכים להנהיג שילמדו את בנות ישראל הכשרות שרוצות להקים בית נאמן בישראל עם בחור עובד ה', שיודאא שהן מבשלות ואופות בלי שום טעם וריח... שמשמש ירגישו במאכלים טעם שם תבן וקש... כדי שבעליהן לא יצטרכו לעבוד עבודה קשה ומרה במלחמה בתאוות האכילה. למה רואים שנוהגים בבתי כל היראים והשלמים - אין יעדען אידישע און היימישע טעם - בהיפך הגמור מזה. אדרבה, מוסיפים ומלמדים את הנשים לאפות ולבשל מאכלים עריבים ומשובחים עד לאחת.

המהלך הפשוט: כדי לנסות את האדם!

ההסבר לזה בעולם הנגלה הוא: אכן אמת כי מאכלים עריבים ובעלי טעם מגבירים את המלחמה עם תאוות האכילה, ומחמת זה אכן יצטרך אותו אברך משי וירא שמים לעבוד קשה כדי להתגבר על תאוות זו, אבל מה לעשות שאין ברירה אחרת... כך ברא השי"ת את מציאות בעולם, שראינו מאכלים בעלי טעם - אי אפשר לבלוע מאכלים שרופים וחרוטים. מאכלים בלי טעם הם היפך כוונת הבורא! אם יהיה על האדם ללעוס ולאכול מאכלים תפלים וחסרי טעם וריח - זה יהיה עבורו עבודת פרך! הפועל יוצא מה יהיה שיחדל לאכול לגמרי עד שיוזק לבריאות גופו ויפשו! או שיאמרו לו כך ברא הקב"ה את עולמו - כדי שישמש עבור האדם כניסיון; שהמאכלים יהיו מלאי טעם, והאדם מציור יעבוד על עצמו שלא לשקוע בתוך הטעמים הללו - ער זאל נישט אריין פאלען און דעם טעלער אריין' - וינסה החליש את תאוותו אחר מאכל ומשתה ככל שבכוהו. עד כאן ההסבר על פי נגלה.

המהלך על פי חסידות

אם יבוא אדם ויחפוף לדעת איך עובדים על תאוות האכילה על פי דרכי העבודה המיוסדים על פי פנימיות, הנה יזכרו איתו דברים שונים לגמרי, יאמרו לו: המשיכה שלך למאכלים עריבים ומשובחים - 'דאס אפעטיט צום עסן' - והתאוה שמתעוררת בקרבך לדברי מאכל שונים, היא הלא חלק מן הבריאה שבאי השי"ת. נו, מהיכן אפוא הגיע החלק הזה אליך? תאוות האכילה בא אליך

מהניצוץ הקדוש שנפל לקליפה ושרוי בגלות - ומעתה הינו לבוש בלבושים והסתרים גשמיים בתוך כל מיני מאכל ומשתה. והלבושים הללו הם גורמים שתרגיש תאוה גשמית לאכול כאוות נפשך, חלף שתרגיש את התענוג הרוחני שהנשמה שלך יכול להרגיש מאותו ניצוץ קדוש ששרוי בתוך מיני המאכלים. לכן שומה עליך להפריד את התענוג מהלבושים הגשמיים, תעלה אותו למקור התענוגים - לריבונות של עולם. ועל ידי זה תחזיר והתבך את הניצוץ בשורשו. אתה לא צריך להימלט ולנסו מן הטעם שאתה מרגיש בשעת האכילה, אתה רק צריך להרים ולהגביה את התענוג - לתענוג הרוחני; וכאשר תרגיש את טעם התענוג הרוחני - הנה אזי תהיה לך הנאה גדולה בעת האכילה - אתה ממש לא תרגיש שאתה לועס בפיך קש - ותכן - אלא שכעת והנאה הזאת כבר תהיה הנאה ורוחנית. הנאה קדושה.

הטעם שמרגישים באכילה הוא לכתחילה ולא בדיעבד

לפי המהלך הפנימי האמור הנה הקושיה שהצגנו לעיל - לא קשה ולא מיד. למה בנות ישראל משקיעים כוחות להטעים ולתבל את המאכלים? מעתה כבר לא צריכים לענות שאכן כל זה הוא בדיעבד גדול ובלתי ברירה, וכל הטעם שיש במאכלים משמשים כניסיון לאדם. כי הנה על פי שורש הדברים - זה לכתחילה!

כי כדי שיהיה ביד האדם הכח והיכולת להעלות את הניצוץ הקדוש מגלותו, הנה עליו בהדיא להרגיש את הטעם בעת אכילתו. ודוקא על ידי שמרגישים את טעם המאכלים והתענוג שיש בהם - שש בכח האדם להתקשר למקור התענוגים ולהפיק את הגשמיות לרוחניות. והגם אמת כי מספרים אודות כמה צדיקים עשו כל מיני פעולות, כדי לא להרגיש את טעם המאכלים וכגון שהיו בחוקים הרבה מלח על כל דבר מאכל. אמנם צריכים לדעת כי זה היה ענין פרטי של הצדיק, אבל אינו חלק מדרך החסידות הכללית כפי שהורו לרבים.

אכילת הצדיקים כמו הכהנים בבית המקדש

היו כמה צדיקים שהיתה להם עבודה נוראה בעת האכילה, הם היו אוכלים במדה רבה מאד והרבה יותר משיעור אכילתו של כל אדם. כי אכן הצדיקים הללו לא אכלו רק כדי חיותם, אלא כדי להעלות את הניצוץ למקור שורשם, ולקבל בנפשם את התענוג הרוחני ששרוי במאכלים הללו. הצדיקים הללו חיו בבית המקדש... הם אכלו קרבנות. הם נזו להרגיש באכילתם ממה שהרגישו הכהנים כשאכלו בשר קדשים, אשר רשאים היו ליתן לתוכו יין ושמן ודבש; כדאיתא בגמרא (סוטה טו): "למשחה כדרך שהמלכים אוכלין". הם אכלו בבחינה שכתוב בתורה (שמות כד, יא) "וַיִּזְחֹק אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ לְעַמּוּלָם וַיִּשְׁתּוּ", אצלם היה פשוט ובורו, שמקור ושושור כל הנאות כולם הם מהניצוץ האלוהיים - מהריבונות של עולם, ועל ידי הנאה והתענוג שהיתה להם כאן לתת, הם התקשרו והתחברו להנאה והתענוג האלוהי.

עבודת ה' עם היישוב הדעת שמתרבה על ידי המאכלים העריבים גם מעלה את הניצוץ הקדוש

בספרי החסידות איתא שגם אם אדם טרם נמצא בדרגה זו; להרגיש רק את התענוג הרוחני, הוא גם מעלה את הניצוץ - לפי ערך דרגתו. כי כיון שבכח אכילתו - על ידי שקיבל חיות וכוחות נפש מכל אותם טעמים עריבים, הינו קעת מיושב בדעתו ובר הכי לעבוד את השי"ת - צו לערנען און דאווענען - על ידי זה מתעלה הניצוץ הקדוש.

פנימיות התורה
מתייחסת לבריאה
לפי הפנימיות
שלה – מה אכן
מתרחש שם
בעומק ובפנימיות
ובסודם של דברים.

לא מתייחסים
לשום דבר כמו
שהוא נראה
מבחוץ – עם העיני
בשר! וכאשר
עומדים על העומק
של הרע שנמצא
בעולם, כאשר
מבינים מהו שורש
החיות של הרע,
אזי נתגלה לעין
כל שהוא כל כולו
דמיון

~

רוב הבעיות
שאופפים
ומקיפים את
הבחורים בעולם
הישיבות, והענינים
שהאברכים
מתמודדים איתם
– כולם נובעים
מכך שחסר להם
את ההתייחסות
הנעלה להרע
שנמצא בעולם.
הרע תופס אצלם
מקום מידי
חשוב ונכבד! הם
למציאות מידי
גדולה ואמיתית.

הם צריכים
לשמע דברים
נעלים ונשגבים
– א שפראך פון
העכעקייט! – את
הדיבורים של
פנימיות התורה
ששמה את כל
הניסיונות הללו
ללעג ולקלס,
ומכניסת אותם
כולם תחת
ההגדרה של
דמיונות

<< המשך בעמוד הבא

קרבת אלוקים לי טוב: עיקר העבודה הוא להתקרב ל'טוב' שבעולם

כולו דמיון. אזי מתגלה שרק בחיזיוניות הוא נראה
כמציאות אמיתית, אבל באמת ובפנימיות אין כאן
שום מציאות כלל!

התועלת שיש לכל יהודי מהבנה זו
וכאמור לעיל, כל מה שבארנו עד כאן, הוא
בעצם עבודה גדולה ונשגבה אשר שיית לעובדי
ה' נעלים מאד. אבל ככלל עבור רוב ההמון שעדיין
אינם בדרגה הזאת - ובימי החרוזה בפרט, הנה
עיקר העבודה הוא להתרחק מכל זק וקורטוב של
רע - באופן הפשוט ביותר! מכל דבר שהוא בגדר
רע בורחים ממנו בתכלית! פשוטו כמשמעו בלי
שום ביאורים והסברים! כי טרם שזוכים למדרגה

נעלה זו, אי אפשר להבין באמת איך מגלים את
הניצוץ הקדוש ששוכן בתוך הרע. אמנם חרף
כל זאת, הנה כל 'אמת' יש לה השפעה גם כלפי
המדרגות הפשוטות והנמוכות. כי כאשר יהודי יודע
שישנה כזו מדרגה, ויודע שהיא היא ההתייחסות
האמיתית לכל מה שנחשב בעולם לרע - הרי זה
עומד לו לסיוע ולעזר גדול בעבודה שלו. כי יש
לו על כל פנים את הידיעה שררע אינו כלום ואינו
מוכר כלום! הוא מציאות שכלל אינה קיימת - 'עס
עקזעסטירט נישט' - ואין בה גרגיר אחד של אמת.

כאשר יהודי קובע את האמת ואת הידיעה
הזאת בנפשו, הוא מקבל כוחות עצומים לעמוד
בניסיונות ובפיתויים שישנם בעולם. הוא כבר
לא מסתובב עם מחשבות: 'מי יודע אלו הנאות
ישנם שם?'! מי יודע אלו הנאות הפסדתי כאשר
נמנעתי ושמרתי את עצמי מפיתויי הירצ? אולי
בכל זאת ישנו שם איהו טעם שאיני מכיר?! אלא
הוא נגיש לכל הרע שיש בעולם עם הרגשה של
'ביטול' וכלאחר יד - 'עס איז פוסטע מעשיות' -
כולו שוא ושקף! הוא אינו מתפעל מכל הרעש
והפרסום שררע עושה בעולם, הוא אינו ירא מפניו
ואינו עושה שום חשבון מחמתו. אלא הוא קובע
בליבו שאין שם דבר אמיתי - 'איין גרויסע
גארנישט'! אכן הוא אינו בדרגה להבין לעומקו
מדוע זה אכן 'תחית גארנישט' אבל הוא יודע
בוודאות גמורה שזו היא האמת הוא מאמין לדברי
הצדיקים אשר כבר השיגו מדרגה זו והם מעידים
ואומרים: הרע הוא כולו דמיון - אין לך כלל מה
לחפש שם!

ממש שואב הרע את חיותו? מה גרם לרע הזה
להיראות כמו מציאות אמיתית? הנה יראו באחת
שאין כאן שום רע באמת! זהו רק טוב! ולא סתם
טוב - אלא טוב מאד! וכמו שאמרנו ז"ל (ב"ר ט"ו, א):
"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד,
מאד זה המלאך המות".

ראשית העבודה של כל יהודי היא סור מרע
בו ברגע שכבר קבענו מהי ההתייחסות הראויה
אל הרע - שאינו מציאות אמיתית כלל אלא רק
דמיון. נמצא שהעבודה הנדרשת מן האדם, אינה
עומדת על עבודת הסור מרע - כמו שהיא עומד
על העבודה של עשה טוב.

מוכן וברור שכאשר מתחילים להיכנס לעבודת
ה', מוכרחים לעבוד עם הפשטות והדרך המסורה
מאז; להתרחק מכל דבר שהוא בגדר 'רע'. אבל
התכלית היא להגיע למדרגה שכבר ברור אצלו
מעל כל ספק: **הרע היא דמיון שוא ונתעה!**
וחף שתעבוד על ההימלטות מן הרע - תעבוד על
ההתקרבות לטוב; לראות את האלוהות שיש בכל
נברא! ועל ידי שימצא שם את הניצוץ האלוהי - הנה
כל הרע יקרוס ויתמסמס באמת! ייראה לעין כל כי
לרע אין כלום מה למכור! כל המציאות שלו נבונה
וחלולה - 'הויל אין לדייג' - ואין בו מאומה! זהו
הסוד של המשנה (ברכות ט, ה): "ככל לבבך בשני
ירצך" - צריכים לעבוד את הש"ת גם עם הרע,
למצוא בו את הניצוץ האלוהי שנפל לתוכו; להפכו
לטוב ולהחזירו לטוב.

'פנימיות' מחפשת את שורש החיות של הרע
והסיבה לכך שהמהלך הזה שייך דוקא לפנימיות
התורה היא, כי חלק הנגלה שבתורה אכן מתייחס
לבריאה לפי הנגלה שלה - לפי מה שרואים בעיני
בשר, ובהן אכן נראה הרע כמו מציאות אמיתית.
אבל פנימיות התורה מתייחסת לבריאה לפי הפנימיות
שלה - מה אכן מתרחש שם בעומק ובפנימיות
ובסודם של דברים. לא מתייחסים לשום דבר כמו
שהוא נראה מבחוץ - עם העיני בשר! לא מתייחסים
אלו לפי מה שהוא מראה את עצמו כלפי חוץ ועם
הלבושים והמחיצות בהם הוא מכסה ומסתיר את
עצמו - אלא עומדים על העומק שלו: "מהי באמת
המציאות שלו?!" וכאשר עומדים על העומק של
הרע שנמצא בעולם, כאשר מבינים מהו שורש
החיות של הרע, אזי נתגלה לעין כל שהוא כל

ההתייחסות לעצם המידות על פי דרכי החסידות
ניכנס קמעה לבאר ביתר שאת את ההבדל בין
שני המהלכים; הנגלה והנסתר. והגם שאין הדברים
דלהין מסורים לכל אדם והינם חלקם של עובדי
ה' נעלים, אמנם כל אדם יכול להפיק מהדברים
הללו תועלת ועצות בעבודת ה'. ההבדל אינו
מתחיל בהתייחסות לעבודת תיקון המידות - שכן
אומרים עיקר העבודה הוא לעקוב את הרע, וכאן
אומרים עיקר העבודה הוא לבנות את הטוב - אלא
זה מתחיל קודם לזה. בהתייחסות לעצם המידות
עצמם, ישנם שני מהלכים כיצד לגשת למדה רעה
וכדיתבאר.

ההתייחסות ל'רע' על פי נגלה
לפי דרך המוסר המיוסד על פי נגלה מתייחסים
אל 'רע' כמציאות לעצמו: כמו שישנו 'טוב'
בבריאה - כך גם ישנו 'רע' בבריאה! כמו שישנו
יצר טוב - כך גם ישנו יצר הרע! כמו שישנו
אור כך גם ישנו חושך! הכל עובד באופן של 'זה
לעומת זה!' נו, אם אכן ישנו מציאות של רע - הרי
שהעבודה הנדרשת מן האדם היא עבודה של סור
מרע! להתרחק לפרוש, ולא להיות בשום שיכות
עם הרע - בכל אופן שהוא רק מופיע בעולם.

על פנימיות אין רע בעולם כלל
אמנם על פי דרך המוסר של חסידות - אשר
כאמור הוא מיוסד על פנימיות התורה - מתייחסים
באופן אחר לגמרי. שם מסתכלים על 'רע' עם מטב
נעלה יותר - 'מיט א העכעך בליק' - ורואים את
האמת האמיתית: **שכלל לא קיים ומצא שום רע**
בעולם! אין כזה מושג כלל! הרע שיש בעולם אינו
יותר מדמיון - שלא היה ולא נברא! הרע הזה
שמדברים עליו כאן בעולם הזה אינו שוא ושקר -
ואין לו שום מציאות ואחיה אמיתית! איי, הלא
אנו רואים בעינינו שררע נמצא כאן בעולם בכל
תוקפו והוא בהחלט כן מופיע לפנינו כמו מציאות
אמיתית?! כל זה אינו תוצאה של הניצוץ הקדוש
שמסתתר שם - בדבר הרע שלפניך - ומחיה
אותו! מבלעדי הניצוץ הזה שום אדם בעולם לא
היה מסתכל על הרע! מה שיש כאן באמת לפנינו,
אינו אלא ניצוץ קדוש ונשגב אשר שורשו באלוהות,
אפס כי ניתנה הרשות שיצליחו להעלים ולהסתיר את
הקדושה הזאת, ולא יתייחסו אל הניצוץ הזה כנכון,
ובני אדם יטעו לראותו כמציאות של רע חס ושלום.
אמנם כאשר מביטים לעומק: "מהו השורש אשר

ג.

למען ידעו דור אחרון: לגלות את אור הגאולה בזמן עקבתא דמשיח

נתן עצה גדולה לזה הדורות; כמו שכתוב שם
(ח"ג קכד): **"בהאי חיבורא דאיהו ספר זוהר יפקון**
ביה מן גלותא ברחמי". רבי שמעון בר יוחאי אומר
לנו שעל ידי ספר זוהר יש בידינו לצאת מן
הגלות מתוך רחמים. בתקופה לפני הגאולה ילך
ויתפשט לימוד זוהר הקדוש, ואט אט זה ילך
ויאיר בעולם את אור הגאולה. נמצא שישנו עצה
ומענה לחולאי ומדוי הדור - על ידי ספר זוהר!
כי כאשר זוהר מדבר על "פקון" מגלותא' כוונתו
בעיקר על הגלות הרוחנית; שנוכל להתגבר על
ניסיונות זמננו, בסוף הגלות לקראת ביאת המשיח.

אחר עצות ותחבולות עבור הדורות הללו; איך יוכלו
כלל ישראל לעמוד ולהתגבר על הניסיונות שבאים
עליהם. הין כמה צדיקים שאמרו ססיפורי צדיקים
הם עצה ושמירה גדולה לדורות הבאים; שיהודים
יחזקו את עצמם בסייפורים הללו. לדאבונו אנו
נוכחים לראות היום בעינינו: ככל שחשבנו שכבר
הגענו לשפלות הנוראה ביותר - למקסימום של
חושך שייך - הנה כסדר הולך ומתגבר לנו
שהמצב יכול להיות גרוע יותר ויותר.
הזוה"ק יש בכוחו להוציא יהודי מגלותו הרוחנית
אמנם זוהר הקדוש כבר גילה נסתרות מראש

הצדיקים הכינו עצות לדור עקבתא דמשיחא
אנו חיים כיום בתקופה של עקבתא דמשיחא
ובעולם שורר חושך ואפילה נוראה; ממש לא שייך
לדבר. כבר דורות קדמונים, כל הפארציטישע
צדיקים, התחלחו והודיעונו כאשר היו מדברים
אודות החושך הזה. הם ממש לא מצאו את
המילים לכן; כמו המירא הידועה של הרה"ק
מראפשיץ ז"ל ע"ה שאמר: "בעקבתא דמשיחא כאשר
יהודי 'עשה שהכל' (יבד' שהכל נהיה דבורו) יאמרו:
אה, זהו רבי... הוא הרי 'עושה שהכל'..." הצדיקים
הללו ממש חרדו ויראו מן הבאות! הם ידעו איהו
חושך הולך ויורד על העולם! הצדיקים דרשו וחקרו

זריכי הצדיקים

סיפורי קודש בדרכם של רבותינו הק' זי"ע

הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע

>>> המשך מעמ' הקודם

ועל זה אמר 'בהאי חיבורא', עם האור של הספר הקדוש הזה יהיה בכוחו לברר את החושך.

יריבו הלומדים בזה"ק אינו עיקר

אמנם השאלה היא אחת: מה הכוונה בהאי חיבורא? מה צריכים לעשות לשם כך? ישנם כאלה המתייחסים לכך באופן פשוט ושטחי, ולשיטתם צריכים פשוט ללכת מעיר לעיר ולהפיץ את לימוד הזהרה, ואם אכן יהודים רבים ילכו ויצטרפו ללימוד הזהרה ופנימיות התורה - כולם יהפכו להיות מקובלים... אזי יבוא משיח צדקנו. אמנם בוודאי שאין זו כוונת הזהרה! ישנם די והותר מגושמים שלומדים קבלה יומם ולילה - והם עדיין שקועים בהשכחות של עקבתא דמשיחא. לא רואים שהם יצאו קצת מגלות הנפש.

כי לא כל אחד שמחליט שהוא לומד פנימיות - ומהיום גם הוא נהיה 'מכוון' ו'בעל מקובל' - אכן יש לו שייכות לעולם של פנימיות. כדי ללמוד קבלה צריכים להיות ראויים וכדאיים לכך - 'מען דארף זיין ווערט'. **שומה עליו קודם להיות עובד ה' גדול, ותלמיד חכם שכבר מילא את כרסו בש"ס ופוסקים, ושבו אחר כך יש מקום להיכנס לתורת הגסטר וסודות התורה.** אכן אמת שכל יהודי צריך לשאוף להיות ראוי לכך; שגם הוא יזכה ללמוד ולהבין סודות התורה. ואכן ככל שיש ביכולתו עליו להרחיב את ידיעתו ולהבנת בכל חלקי התורה וגם בפנימיות התורה, אבל כל זה עדיין אינו די, שעל זה יאמרו 'פקון מגלותא', אשר האדם שיעסוק בזה יצא מן הגלות הרוחנית ויחיה עם אור האולה.

עיקר כוחו של הזהרה"ק הוא לקבוע כי אין לרע שום מציאות

ישנם כמה וכמה מהלכים אין להסביר את כוונת הזהרה הקדוש, אמנם אחד המהלכים הוא: 'בהאי חיבורא' היינו: על ידי 'הביטול של הרע' שהזהרה הקדוש ופנימיות התורה גורמים בעולם. מי שמבין וראה להדיא, שרוב הבעיות שאופפים ומקיפים את הבחורים בעולם הישבות, והענינים שהאברכים מתמודדים איתם בעולם שלהם - כולם נובעים מכך שהסר להם את ההתייחסות הנעלה - 'דעם העכעון בליק' - לכל הרע שנמצא בעולם. הרע תופס אצלם מקום מידי חשוב ונכבד! הם מחשיבים את הרע למציאות מידי גדולה ואמיתית - מכדי שיהיו מוכנים ומסוגלים לוותר עליו. הם נבגשים בחייהם עם כאלה ניסיונות קשים ומרים - שלא די עבור זה להשתמש עם דברי המוסר הרגילים שנמצאים בכל הספרים, אשר דרכם להזהיר בכל התוקף לא ליפול ולהיכשל בניסיונות הללו, אלא הם צריכים לשמוע דברים נעלים ונשגבים מאלו - כל שפראך פון היכסיונותיט' - אתם הדיבורים של פנימיות התורה ששמה את כל הניסיונות הללו ללעג ולקלס - 'מען לאכט דאס אינגאנצען אפ' - ומכניסים אותם כולם תחת ההגדרה של דמיונות.

הבחורים והאברכים הללו צריכים לשמוע שישינו איהו תענוג רוחני בעולם, אשר כל שאר התענוגים וההנאות שישנם בעולם בטלים ומבוטלים אליו. ועל זה אמר הזהרה: "בהאי חיבורא יפקון ישראל מגלותא" - **היהודים האלה שנמשש תבעו ותתלהט בדרכים הללו שמוידיים על פנימיות התורה - לא יטעו וישתקו בים הגדול של הניסיונות של עקבתא דמשיחא שנמאיים להטביע את כל העולם.**

כל מצב שהאדם נמצא בו יש לו מטרה ותכלית

ההבטחה של 'בהאי חיבורא יפקון מגלותא' עברה במשך הדורות לדרך החסידות: כמו שאמר משיח צדקנו לבעל שם טוב הקדוש: "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" - כאשר יראו שדרכו של הבעל שום טוב הולכת ומתפשטת בכל העולם - אזי כבר אפשר להתכונן לביאת המשיח... כי דרך החסידות מיוסדת על היסוד הפנימי שאומר, שאין לרע שום מציאות לעצמו. אלא שהחידוש שדרך החסידות הביאה לעולם בענין זה הוא, שהחסידות הורידה זאת אפילו לאדם הפשוט: כל 'פשוטו' ע"י חסידי' ישער איד' יכול להיות בעולם הזה שנמצא במצב של חושך והסתר, ולדעת ששום דבר שהינו רואה נלגד עיניו לא ברא השי"ת למגני - מכל דבר שבעולם צריכים להוציא איהו דבר טוב.

ולכן: אם אדם מוצא את עצמו שהוא שרוי היום בקטנות המחוק, אל יאמר לעצמו: 'נו', אם כך נראה היום שלי! אם ממילא אין לי היום 'מוחות' כמו שאני רוצה! אזי כבר אעביר אותו כך ונאבלה את זמני היום בלי תכלית, ומחר בעז"ה כבר יהיה יותר טוב! לא! **ישנו של עולם הכניס אותך היום למצב כזה, הרי שזוהי העבודה שבה לך היום! יריבו עובד מיוחדת שאתה צריך להשתקף חיים - במצב זה דוקא! אתה צריך לצאת 'רווח' מהקטנות האתה וכן הוא עם כל דבר שבעולם, שומה עלינו לבקש ולחפש: 'מהי הנחת רוח שאנו יכולים לפעול לעילא עם המציאות שלפנינו?'**

בעיני, שהרי ידוע כי צדיקי גאליציע התנגדו על דרכו בקודש של היהודי הק'.

ויש ליישב את הדברים על פי מה שסיפר כ"ק מרן רבינו זי"ע, בתוספת כמה פרטים שסיפר כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק. כ"ק מרן רבינו היה רגיל לספר, כי כאשר הגיע היהודי הק' פעם אחת לראפשיץ, והיתה מטרת ביקורו כדי לקחת את ה'מדרגות' מאת הרה"ק מראפשיץ זי"ע. ואכן תיכף כשהגיעו לבית הרה"ק מראפשיץ, נכנס היהודי הק' אל בית התבשיל והתחיל לשאול את הרבנית על מנין שאלות, ורצה על ידי זה לפעול פעולות כנגד הרה"ק מראפשיץ. אלא שהרה"ק מראפשיץ הרגיש מיד דבר, ונכנס גם הוא לבית התבשיל. אבל עד שהגיע לשם כבר היה היהודי הק' באמצע שיחתו עם הרבנית. והיתה שיחתו אודות הוצאות שונות של הבית, ושאל את הרבנית על כל דבר בבית התבשיל כמה מחירו, כמה מוציאים על דבר זה וכמה משלמים על דבר זה, והרבנית ענתה לו דברים כהווייתו, אבל כאשר הגיע הרה"ק מראפשיץ לשם, התחיל להתווכח על כל פרט ופרט, ושינה כל דבר כמה שהרבנית אמרה, ואמר: 'ענין נין! נישט אויף נאר אויף' (לא לא! לא כך אלא כך). ואמר בנו הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע כי ראה איך שאביו הק' מתאמץ באותה שיחה עד מאד, 'און עס האט געקאָסן פון אים שווייס' (וכמעט ירדו ממנו פליג ויעה מרוב האמצנות). אחר שהלך היהודי הק' אמר הרה"ק מראפשיץ: 'איך האב געהאט דאס אים עד האט מיר נישט צוגענומען די מדרגות' (היו עלי דמיים שלא יפיל ממני את המדרגות), עד כאן מה שהיה ביקרן רבינו רגיל לספר.

ונה כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק גם סיפר את כל זה, אלא שהוסף עוד פרט אחד. אשר בשעה שהגיע היהודי הק' לראפשיץ יצא הרה"ק מראפשיץ לקבל את פניו, ועמד לפניו בכענה וביטול עד מאד, והתבטא ממש כמו הלשון שהיה האדמו"ר מראפשיץ, ש'נעבדא קמיה הק' נעבדא קמיה מריה', ואחר כך בא אל בית התבשיל והיה המעשה כאמור לעיל. ואחר כך אמר היהודי הק' לתלמידיו, כי הרה"ק מראפשיץ כל כך הכניע את עצמו לפניו, לפי שרצה לעורר עליו את קנאתם של שרפי מעלה, אבל לא הצליח. עכ"פ על פי זה מוכן למה עמד הרה"ק מראפשיץ 'נעבדא קמיה מריה' לפני היהודי הק', עם כל התנגדותו לדרכו בקודש. ופשוט ומוכן לכל אחד כי דברים אלו הם מכבשנו של עולם, ומי יעמוד בסוד קדושים אלו.

• היהודי הקדוש היה נוהג לומר 'או ער דעהייבט זיין רבי' (כי הוא מרומם את רבו) - הרבי מלובלין - בעלמלות העליונים למדרגות רמות ונעלות, יותר ממה שמגיע שם הרבי בעצמו. הוסיף ואמר: 'איבער וועלכט מדרגה מען קומט נאר אָן, איז ע"ר דער רבי' (כי 'אין' בין דער 'תלמיד' (אבל בכל מדרגה שאנו מגיעים, הרי הוא הרבי ואני התלמיד).

• כ"ק אדמו"ר מאמשנאו היה רגיל לומר בשם צדיקים, בטעם למה היו מכנים אותו 'היהודי הקדוש', מפני שבכל יום תנעלה במדרגה מיום האתמול, כמו החילוק יש בין גוי ליהודי (וכן כמה הרה"ק בעל שפת אמת זי"ע (במבשר הילי' ז"ל: 'וכמו שאומרים משם היהודי מפרשיסחא ז"ל, שנעלה בכל יום כמו מאינו יהודי להיות יהודי).

• הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע היה תלמידו של הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, אמנם עוד בחיי רבו, התקבצו סביבו חבורה מתלמידי הרבי מלובלין שרצו לקבל ממנו הוראה בעבודת ה', עד שהיו נחשבים לתלמידיו של היהודי הק' יותר מאשר לתלמידיו של הרבי מלובלין. אחר זמן מה נעשה איהו פידור בין שני הצדיקים הללו. (בפשוט נגד הרבי משה אותה חבורה שהיה היהודי הקדוש 'באתרה דמר' של רבו מלובלין, ובפוסק לוח היו כמה בעלי לשון הרע שסיפור כפי הרבי מלובלין כמה דברים על היהודי הקדוש, עד שנהב טורף ביניהם).

וסיפר כ"ק אדמו"ר מאמשנאו זי"ע כי פעם אחת אחר שכבר התחילה המחלוקת, נכנס היהודי הקדוש עם קוויטל לפני רבו הרבי מלובלין, וכתב בו שהוא במקש לעורר רחמים על כך שרבו מרחק אותו. ענה לו הרבי מלובלין: 'מיין רבי האט מיר אויך מרחק געוועהן, ממילא בין איך אוועק געגאנגען' (הרבי שלי הרה"ק הרבי ר' אילמלך מליוענסק זי"ע גם ריחק אותי, ולכן הלכתי ממנו). ענה היהודי הקדוש ואמר לו: 'דער רבי האט געקענט אוועק גיין פון דער רבי ר' אילמלך, ווייל דער רבי האט שוין פריער געהאט אנדערע רביס. איך קען נישט אוועק גיין, ווייל איך האב נישט מירן ווי איין רבי' (הרבי יכול היה לעובד את הרה"ק, כי הרבי כבר היו לו לפני כן רביס אחרים. שהרי היה לפני כן תלמידו של הרה"ק הרבי ר' שמשלעב מניקלשבורג זי"ע, ועוד היה תלמיד אצל הרה"ק הגדול מפשוט זי"ע. אמנם אם אינו יכול ללכת כסאן, לי אין יותר מרבי אחד הרבי מלובלין).

• סיפר כ"ק רבינו זי"ע, כי היהודי הק' הגיע אל הרה"ק הרבי ר' מענדלע' מנימנוב זי"ע יחד עם תלמידו הגדול הרה"ק הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע. והיה כאשר ישבו הצדיקים ביחד, ביקש הרבי ר' מענדלע' מאת היהודי הק' שיאמר תורה, הסכים היהודי הק' להתחיל לומר תורה, אבל באמצע דבריו התורה ועמד תלמידו הרבי ר' בונם הפסיקו באמצע דבריו, ואמר בקול: 'צענו געזאגט: מידארף אמאלה א דאקטער א פאלג' (בבד אמתם זו! צעמיד פעם לעיתים גם לרופא!), כי הרבי ר' בונם היה 'אפטייקער' (רוקח) לפרנסתו, ורצה שהיהודי הק' יקבל את דבריו להפסיק באמירת דברי התורה, ואכן היהודי הק' קיבל את דבריו והפסיק לומר את דברי התורה. אחר כך אמר היהודי הק' לתלמידיו, כי הרבי ר' מענדלע' כיבד אותו באמירת דברי תורה, לפי שרצה באותה שעה לקחת ממנו את כל מדרגותיו. ואמר: 'איך האב געוואוסט דערפון, און איך בין אינגעגאנגען דערנאך, ווייל 'אין פטרבין לגדול! זאל ער מיר צוגענעמן די מדרגות! נאר דער חכם בונם האט מיר מציל געוועהן' (דעתו מזה, ונכנסתי בעיני על רמת כן, כי אין מסרבין לגדול! והמתני לו שיקח ממני את המדרגות! אבל החכם בונם היעיל אותי).

ושמעתי על זה מהי כ"ק אדמו"ר רבי יענקלע' מפשעווארסק זי"ע, כי באותה תקופה שהתעוררה המחלוקת על היהודי הק' מלובלין, קם היהודי הק' ונסע למדינת גאליציע, לפי שקיווה לעורר את צדיקי גאליציע שיעללו לטובתו אצל הרבי מלובלין, ולא עלה הדבר בידו.

פעם אמר לי האדמו"ר מאמשנאו: 'דער ראפשיצער רב איז געשטאנען אפאר יאר דער יהודי הקדוש נעבדא קמיה מריה' (הרה"ק מראפשיץ זי"ע עמד לפני היהודי הק' לפני אדמו"ר, וחזר על כך כמה פעמים. והיה הרב פלא

כל הזכויות מרה"ק מפרשיסחא זי"ע
מלבוש תולדות יהודה סטייטשין
אין להעתיק שום חלק מגילוי זה בלי רשות המערכת

מאת: **הרב מרדכי שטיינברג**
באר"ה: **718.536.2347**
בארה"ק: **072-3329310**

לקבל הגיליון מדי שבוע במייל,
לסדר עקבותיה מרה"ק ולתרומות:
a076599383@gmail.com - Tel. 0765993813

718.484.2189

האזינו: "כי שם השם אקרא הבו גודל לאלוקינו"

ובברכות כ"א. בפרש"י דקאי על מצוות עניית אמן, שזוהו המקור לחיוב עניית אמן מן התורה! והאר"ך בזה הפרי מגדים
בתיבת גומא האזינו לדון אם עניית אמן על ברכה דאורייתא מותרת באמצע שמו"ע, דאתי דאורייתא ודחי לדרבנן עי"ש

[וראה בפמ"ג קב"ד א"א י"ד שדרגת עניית האמן כדרגת הברכה עצמה, דאורייתא - דאורייתא, דרבנן - דרבנן, רשות - רשות]

ביאור נעים וברור איך להזכיר מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה'

אם בקשה - בקשה, ואם הודאה - הודאה, ואם שבח - שבח. מובן אם כן שהעונה בלי לדעת על מה הוא עונה - איזו הצטרפות יש כאן, לכן כתב הרמ"א [קכ"ד, ח' בשם רש"י ותוספות וא"ז ועי"ר בשם הירושלמי] שעניה כזו נחשבת לאמן יתומה, ועניה זו אין בה מצווה כלל, ולא עוד אלא שנחשבת לזלזול.

י

לכן צריך הש"ץ לתת זמן סביר לענות אמן בנחת ובכוונה על ברכותיו שזה לפחות 2 שניות = שיעור אמירת ג' תיבות, ובכל מקרה לא יתחיל הש"ץ את הברכה הבאה קודם שיסיימו הקהל את עניית האמן על הברכה הקודמת.

י

וכן המקדש או המבדיל וכדומה, צריך לתת זמן סביר לענות אמן בנחת ובכוונה על ברכותיו שזה לפחות 2 שניות = שיעור אמירת ג' תיבות, בין ברכה לברכה, ולא יתחיל את הברכה הבאה קודם שיסיימו העונים את עניית האמן, אמנם גם אם יש כאלו שהאריכו יותר - עליו להמתין, ואינו רשאי להתחיל את הברכה הבאה, עד שיסיימו גם היותר מאריכים את כל ענייתם, כדי שיהיו פנויים לשמוע ולכוון ליבם לצאת ידי חובתם בברכה הבאה!

יב

תוספת השתדלות ואפילו התחלת התרגלות בדברים הללו מוסיפה זכויות רבות ליום הדין, כפי שכותב רבנו יונה בשערי תשובה שכיון שמקבל האדם על עצמו ללכת בדרך טובה באיזה ענין שהוא, מצטרפת מחשבתו הטובה למעשה "וזהו פתח תקווה נכבד מאד" לזכות בדין!

הקבלה לענות "אמן כהלכה" מוסיפה זכויות עצומות למשקל, **כי בכל יום אנו מברכים יותר ממאה ברכות ומעל תשעים עניות אמן, ועל ידי קבלה טובה כזו עולות רבבות ברכות ועניות טובות כבר מעתה על המשקל לכפר על כל חטאתינו, ולהמליץ עלינו לטובה וברכה בכל העניינים בזה ובבא.**

וכהלכה, מיד לאחר סיום התיבה האחרונה של הברכה, ולאחר שסיימו הם את ענייתם יתחיל הוא את הברכה הבאה [ולא קודם לכן].

י

עניית האמן צריכה להיות מחוברת לברכה עצמה, לפי שעניית האמן היא חלק מהברכה ממש [גמרא ברכות מז. וברש"י שם], ולכן עליה להיאמר בסמיכות לברכה לאחריה. דהיינו מיד לאחר סיום כל התיבה האחרונה של הברכה, אבל גם לא רחוק מסיימה, שיעור המותר הוא 'תוך כדי דיבור' לסיום הברכה, שבתוך שיעור זה נחשב לזמן עניית אמן, כי זה נקרא "אותו הזמן" עדיין.

ושיעור הזמן הזה של "תוך כדי דיבור" הוא כ-2 שניות, ולכן עניית אמן בתוך זמן הזה היא מצויינת מאד, אבל התחלת עניית אמן לאחר שעבר זמן זה נחשבת לאמן יתומה, שכבר אין לה חיבור לברכה.

י

גם התחלת עניית אמן על ידי אחרים תוך כדי דיבור בכוחה להאריך את הברכה, ויכול להצטרף לענייתם שהתחילה בזמן, אפילו שלמעשה הוא התחיל לענות לאחר שעבר כבר תכ"ד מסיום הברכה, לכן כאשר הציבור עדיין באמצע עניית אמן - מותר להצטרף לענייתם, אפילו שכבר עבר תוך כדי דיבור מסיום הברכה [אם יכול להספיק להתבונן ולכוון על מה הוא עונה].

י

ישנם אופנים בהם גם אם יענה ב'תוך כדי דיבור' נחשבת ענייתו לאמן יתומה, לפי שאין העניה משתייכת ומתחברת לברכה עצמה, אלא היא נפרדת ממנה, כגון כשמתחיל לענות לאחר שהש"ץ התחיל כבר את הברכה הבאה, היות וכאשר מתחיל הש"ץ את הברכה הבאה, הברכה הקודמת הסתלקה והלכה לה, ואין מקום לעניית אמן עוד עליה [סימן קכ"ד, במ"ב סי"ק ל"ז, שע"ת סי"ק ט"ז, ברכי יוסף, מהר"י מולכו, ובבאה"ל זקודם' בשם המגן גבורים, א"ר ועוד].

י

אופן נוסף שנחשבת ענייתו לאמן יתומה' הוא כאשר איננו יודע על מה הוא עונה אמן, שהרי עניית האמן הינה חלק מהברכה, וזהו על ידי שהעונה מצטרף לדברים שנאמרו על ידי הש"ץ או המברך, שזהו בעצם תוכן עניית האמן' = 'הנני מצטרף לדברים שנאמרו'

א

אחת הזכויות היותר גדולות ונוראות שאנחנו זוכים בה שלוש פעמים ביום מידי יום בינו בתפילות שחרית מנחה וערבית, להמליך את הקב"ה זהו בעניית 'אמן כהלכה' שהפליגו בש"ס ובזה"ק בשגב ונוראות ענייניה ופעולותיה לטובה בזה ובבא!

ב

ובגלל חשיבות הענין כ"כ, חז"ל הקדושים שנהירין להו שבילי דקיעא כשבילי דארעא, וגילו לנו ה'סדרים הנכונים' איך לענות אמן והחמירו נוראות בשכרה העצום והנורא כאשקר היא נאמרת כהלכה [יעוין בש"ס ברכות מ"ז. ומידה טובה מרובה פי ת"ק, ובווה"ק וילך באורך רב] וכחלק מזה עלינו להזכיר מאד מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה', והאמת שגם בבית, בעבודה, ואפילו בכלל הרבה פעמים זה נוגע מעשה ממש.

ג

מהי 'אמן חטופה'? שהציבור או חלקו עונים אמן לפני סיום הברכה, ואפילו אחד שעונה ככה. - אחת הסיבות לכך שעונים אמן חטופה היא מפני שהשליח ציבור או המברך מאריך בסיום הברכה ועושה ניגון מסוים במילה האחרונה של הברכה, וזה גורם שיענו לו אמן קודם שסיים את הברכה שזוהי אמן חטופה. או שהמברך יורד בגובה הקול לקראת סיום הברכה, ואז השומעים שרוצים לענות ורחוקים מפיו לא יודעים בדיוק מתי הוא סיים את המילה האחרונה של הברכה, או אז הם משערים את הדבר מסברת הלב, שלא תמיד מותאמת למציאות...

ג

על ידי זה נכשלים בעניית אמן חטופה, שכל כך החמירו חכמים בעונשה, שאמרו העונה אמן חטופה יחטפו ימיו רח"ל, עד שכתב הבאור הלכה (קכ"ד, ד"ה ו"א) **שבספק אמן יתומה וחטופה קטופה וקצרה - עדיף לא לענות!** מאשר להיכנס לספק סכנה החמורה הזאת של עניה לפני הזמן, או שלא בהגייה הנכונה.

ה

התקנה לדבר היא - ששליח הציבור או המברך יסיים בקול רם עד סוף תיבה האחרונה של הברכה, וגם לא ימשוך את סופה כלל, רק יחתוך את סיום הברכה, לדוגמא: מחיה המתים! מברך השנים! בכדי שיעידו כל העונים את זמן העניה הנכון, ויענו אמן כדת

מכון עניית אמן כהלכה: 0548410100 | aamen0548410100@gmail.com

גם החזן וגם הקהל
כולטו מקדישים 2 שניות
בין ברכה לברכה -
לאמן כהלכה!

אמן קצרה

אמן יתומה

אמן קטופה

אמן חטופה

א

אמן חטופה כיצד?

לא ימהר לענות אמן קודם
שיסיים המברך את כל התיבה
האחרונה של הברכה לגמרי"

[שו"ע סימן קכ"ד סעי' ח', ובמשנ"ב ס"ק ל', ובער"מ
ועיין באה"ל שבספק עדיף להחמיר ולא לענות מפני הסכנה]

זכור!

עניה לפני סיום הברכה לגמרי
= אמן חטופה.

לקבלת חומר ולשאלות ניתן לפנות למכון עניית אמן כהלכה:

aamen0548410100@gmail.com | 05484.10100